

ŻYCIE GOSPO DARCZE

TREŚĆ:

Sily pokoju i postępu rosna	829
O bilans sily roboczej	830
STEFAN FRENKEL — Organizacja kontroli jakosci produkcji	832
LEON SIENNICKI — Przed zbilansowaniem ruchu wspolzawodnictwa pracy w Polsce	836

MATERIAŁY I PRZYCZYNNKI:

MAREK DĄBROWA — Trzy lata polskiego rolnictwa	838
J. W. — Szybkościowce na katowickiej Koszutce	841
JERZY SNARSKI — Robocizna i gospodarka ma- terialowa w przemyśle węglowym	842

Z DOŚWIADCZEŃ BUDOWNICTWA SOCJALISTYCZNEGO:

T. ZADOLSKI — Pięciolecie powojennej Czecho- słowacji.	844
O. CZERNOMORDIK — Efektywność inwestycji w teorii reprodukcji	846
STANISŁAW HORTYŃSKI — Rozwój rolnictwa Bułgarskiego	850

DYSKUSJA:

MGR W. ŁAWRYNOWICZ — Zagadnienie cen w ra- mach obrotu towarowego	854
STANISŁAW TOTA — Dokumentacja i kontrola wykonania planu przemysłowego w zakładzie produkcyjnym	856

KRONIKA:

Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów	861
Produkcja, Rolnictwo	862
Wyższa forma współzawodnictwa	863
Morze i Wybrzeże	864
Z całego świata	865

DODATEK: „PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO“:

DOC. W. F. KOTOK — Ministerstwa i Urzędy Cen- tralne w ZSRR	185
WŁADYSŁAW RUDOLF — Zbywanie i dzierżawa mienia państwowego	190
CZESŁAW ZIELIŃSKI — Sporządzanie protokołów zdawczo-odbiorczych przedsiębiorstw przejętych na własność Państwa	192
JANUSZ KOSTRZEWA — Tendencje rozwojowe odpowiedzialności za przestępstwa urzędnicze	194
CZESŁAW PRZYMUSIŃSKI — Przegląd ustawa- dawstwa gospodarczego	195
ZYGMUNT OLICKI — Przegląd instrukcji inwe- stycyjno-budowlanych	198
Orzecznictwo i praktyka w sprawach gospodarczych	202
Gospodarka lokalami i najem lokali	204
Notatnik	206
Umowy i akty prawne. Odpowiedzi redakcji. Prze- gląd Wydawnictw	210
Zagadnienia	216

DWUTYGODNIK

ŻYCIE GOSPODARCZE

DWUTYGODNIK • 16—31 PAŹDZIERNIKA 1949 • ROK IV • NUMER 20

REDAKCJA NACZELNA: WARSZAWA, UL. MŁODZIEŻY JUGOSŁOWIAŃSKIEJ 15, TEL. 850-07 i 858-18
REDAKCJA: KATOWICE, UL. 3 MAJA 23. TEL. 317-73 — ADMINISTRACJA: TEL. 317-71

SIŁY POKOJU I POSTĘPU ROSNĄ

JEDNA z charakterystycznych i głównych sprzeczności imperializmu jest sprzeczność między interesami garstki imperialistów i interesami milionów ludzi składających się na kolonialne i podległe ludy świata. Ten wyzysk i ucisk ma na celu wyciskanie zysku dodatkowego, tworząca się jednak klasa proletariatusy powoduje w krajach zależnych i kolonialnych napięcia, których wynikiem jest walka wyzwolenicza i rewolucja. Podważanie u podstaw pozycji kapitalizmu przekształca kolonie i kraje zależne z rezerw imperializmu w rezerwy rewolucji proletariackiej. Potęguje ono tym samym siły pokoju, zadając podżegaczom wojennym śmiertelne ciosy.

Rewolucyjna walka narodu chińskiego, przechodząca różne koleje od kilkudziesięciu lat, weszła w nowy etap. Chińska armia ludowa bijąc oddziały reakcyjne i posuwając się zwycięsko naprzód, niesie wyzwolenie z wyzysku i ucisku wielomilionowym rzeszom pracujących. To zwycięstwo narodu chińskiego jest zwycięstwem nad imperializmem, a przede wszystkim nad imperializmem amerykańskim.

21 września 1949 roku Mao Tse Tung, otwierając sesję parlamentarną Politycznej Konferencji Konsultatywnej Chin Ludowych w Pekinie proklamował uroczyste powstanie Chińskiej Republiki Ludowej, stwierdzając: „Naród nasz przyłącza się do wielkiej rodziny narodów świata miłujących pokój i wolność.

W rozwoju chińskiego ruchu rewolucyjnego przełomowe znaczenie miała Wielka Rewolucja Październikowa, pozwalając postępowym elementom Chin zastosować Światopogląd proletariacki przy kształtowaniu losów kraju.

Jedność sił demokratycznych, której wyrazem jest Polityczna Konferencja Konsultatywna Chin Ludowych, pozwala zmobilizować wszystkie uczciwe czynniki narodu dla wywalczenia ostatecznego zwycięstwa dla odbudowy zniszczeń wojennych i dla wkroczenia na drogę dalszego rozwoju politycznego, który pozwoli zlikwidować następstwa wielowiekowego zacofania, feudalizmu i biurokracji oraz ucisku i wyzysku imperialistów Zachodu.

* * *

Proklamowanie 7 października 1949 r. w Berlinie Niemieckiej Republiki Demokratycznej jest również ciosem dla imperialistów amerykańsko - angielskich, którzy łamiąc postanowienia poczdamskie pragnęli zaprzepaścić owoce zwycięstwa nad hitleryzmem i stworzyć z Niemiec zarzewie dalszych konfliktów. Zdradziecka i prowokacyjna polityka mandantów wielkich monopolów nie może jednak wstrzymać rozwoju postępowych i miłujących pokój sił w Europie.

* * *

Ostatnie tygodnie przyniosły poważną konsolidację światowych sił pokoju. W obliczu gorączkowych wysiłków imperialistów, aby utrzymać się na powierzchni życia mimo wyroku śmierci, wydanego na imperializm przez to życie, włączenie się w szeregi krajów postępowych Chińskiej Republiki Ludowej i Niemieckiej Republiki Demokratycznej wzmacnia siły obozu pokojowego, niosącego ludziom uwolnienie od wyzysku i ucisku.

O bilans siły roboczej

NIEZADŁUGO wejdziemy w nowy etap rozwoju gospodarczego, rozpoczynając walkę o wykonanie sześcioletniego planu budowy fundamentów socjalizmu w Polsce. Olbrzymie perspektywy, jakie rozciąga przed nami plan sześcioletni, pobudzają energię i wszystkie nie wydobyte dotychczas na jaw rezerwy twórcze narodu, mobilizują najszerzą rzeszę społeczeństwa do coraz wydatniejszego wysiłku nad realizacją zadań, które klasa pracująca Polski Ludowej sobie nakreśliła i które stały się obowiązującym prawem.

Do najbardziej istotnych zagadnień, jakie nasuwają się w związku z planem 6-cioletnim, należy bez wątpienia sprawa kadr, od których zależy realizacja tego planu. Stąd więc **wielkie znaczenie, jakie nabiera bilans siły roboczej w naszej gospodarce.**

Cóż oznacza bilans siły roboczej? Oznacza **konieczność planowego gospodarowania kadrami ludzkimi celem zabezpieczenia potrzeb naszej gospodarki narodowej.** Oznacza to z jednej strony nie tylko konieczność stałego uzupełnienia naturalnego ubytku, lecz również zwiększony przyrost nowej siły roboczej, aby pokryć potrzeby rosnącego przemysłu, — z drugiej zaś, przygotowanie wykwalifikowanych kadr i planowy podział zasobów siły roboczej pomiędzy poszczególne gałęzie gospodarki i różne regiony kraju. W ten sposób **bilans siły roboczej wyraża proporcje i współzależności w rekrutacji i przygotowaniu kadr dla wykonania ustalonych planów rozwoju gospodarki narodowej i planów społeczno-kulturalnych.**

Czy jednakże istnieje u nas potrzeba planowania bilansu siły roboczej, czy nie mamy zbyt wiele rąk do pracy, aby zachodziła potrzeba zajmować się tym zagadnieniem?

W Polsce przedwrześniowej zagadnienie siły roboczej ograniczało się do postaci klęsk społecznych: bezrobocia, przeludnienia, emigracji zarobkowej. W ciągu dziesiątków lat istniała u nas olbrzymia jak na nasze warunki rezerwowa armia bezrobotnych, istniał olbrzymi rezerwuuar „nieużytecznych” rąk roboczych na wsi. Balcerowie emigrowali do Brazylii, górnicy do Francji, pracownicy rolni na roboty sezonowe do Prus, ale pomimo to armia bezrobotnych w Polsce sanacyjnej stale rosła. Ten wzrost bezrobocia był na rękę rządzącej klasie fabrykantów i obszarników, którzy w ten sposób mieli gwarancję taniej siły roboczej i możliwość stopniowej likwidacji zdobyczy socjalnych klasy robotniczej. To samo zresztą z niewielkimi odchyleniami, odbywało się i nadal się odbywa w innych krajach kapitalistycznych. Niedawno zresztą niektórzy „uczeni” i „ekonomiści” w krajach anglosaskich głośno wyrazili pogląd, że umiarkowane bezrobocie jest potrzebne, aby zniżyć koszty produkcji. Rzecz jasna, że zniżenie kosztów produkcji wskutek dalszego zniżenia głodowych nieraz płac robotniczych w krajach kapitalistycznych ma na celu przysporzenie nowych zysków fabrykantom, bankierom i nie tylko nie przyczynia się do rozwoju gospodarczego, lecz wręcz przeciwnie, prowadzi do kryzysów gospodarczych i zniżenia stopy życiowej klas pracujących.

Z przeciwieństw, które zawiera w sobie ustrój kapitalistyczny, wynika teza maltuzjańska, według której wzrost ludności jest szybszy, aniżeli wzrost środ-

ków istnienia, co prowadzi do przeludnienia absolutnego. Jednakże to rzekome przeludnienie jest wynikiem właśnie i tylko kapitalistycznych stosunków produkcyjnych, których rezultatem jest tworzenie się ogromnej armii bezrobotnych i stałe zubożenie — pauperyzacja względna i absolutna klasy robotniczej.

W ustroju socjalistycznym oraz w prowadzącym doń ustroju demokracji ludowej tempo rozwoju gospodarczego, tempo rozszerzającej się reprodukcji socjalistycznej przewyższa znacznie tempo przyrostu siły roboczej, tempo przyrostu ludności. Z tego wynika, że **w ustroju socjalistycznym nie tylko zagwarantowane jest jedno z najcenniejszych praw: prawo każdego człowieka do pracy i najzupełniej zlikwidowane zostaje bezrobocie, ale że cała podrastająca młodzież może być w całości zatrudniona w rosnącej produkcji lub też w działach społeczno-kulturalnych.** Dalszą konsekwencją tego jest fakt, że w ustroju socjalistycznym nie ma i nie może być nadmiaru siły roboczej, a raczej może się okazać jej niedostatek, co ze swej strony wymaga stałej troski o podniesienie wydajności pracy, aby w ten sposób zastąpić możliwy brak rąk roboczych. Podniesienie wydajności pracy może nastąpić przez odpowiednie przygotowanie młodzieży do zawodu, przez stałe szkolenie narybku oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracujących już robotników.

To wszystko wskazuje na wagę i znaczenie bilansu siły roboczej. Bilans ten z natury rzeczy zawierać winien takie elementy, jak przyrost ludności, a więc i zasobów roboczych, wciągnięcie do produkcji społecznej nowych kadr (np. kobiet — gospoideń domowych, podrastającej młodzieży), podniesienie składu jakościowego kadr poprzez szkolenie zawodowe i podnoszenie kwalifikacji zawodowych, zapewnienie największej intensywności w wykorzystaniu istniejących kadr, właściwe rozmieszczenie zasobów siły roboczej pomiędzy poszczególnymi gałęziami gospodarki, jak również właściwe rozmieszczenie terytorialne, metody rekrutacji i kwalifikowania narybku.

Oczywista jest rzecz, że bilans taki winien być planowy, a więc nie tylko pokazywać to, co ma miejsce, ale i skierować siłę roboczą we właściwe łożyska, zgodnie z wytycznymi i ogólnymi potrzebami długofalowego planu gospodarki narodowej. Stąd konieczność dokładnego badania istniejącego stanu rzeczy, na podstawie materiałów sprawozdawczych, studiów nad poszczególnymi elementami, wchodzącymi w zakres bilansu siły roboczej, rozpracowania środków i metod, mających na celu oddziaływanie na kształtowanie się zasobów siły roboczej i na jej kwalifikacje oraz wydajność pracy.

Punktem ciężkości bilansu siły roboczej jest wykrycie różnicy pomiędzy istniejącymi w zakresie kadr potrzebami, wynikającymi z planów gospodarczych i stanem istniejących kadr. Różnica ta winna być pokryta przy pomocy rekrutacji nowych kadr, dzięki powiększaniu wydajności pracy, powiększaniu kwalifikacji zawodowych i szeregu innych środków. W ten sposób takie zagadnienia, jak szkolenie zawodowe oraz np. rozwój żywienia zbiorowego, żłóbków i przedszkoli, które wyswabdzają znaczne ilości kobiet z ciężkich obowiązków domowych i wciągają do

pracy społecznie produkcyjnej, są ważnymi czynnikami w opracowaniu bilansu siły roboczej.

* * *

Czy sporządzenie bilansu siły roboczej, oraz zagadnienie reprodukcji kadr jest już na obecnym etapie gospodarki Polski Ludowej aktualne? Czy zajęcie się badaniami zagadnienia siły roboczej w sensie powyższych zasad jest potrzebne?

Nie ulega wątpliwości, że **tempo rozwoju naszego przemysłu wymaga zarówno rekrutacji, jak i odpowiedniego przygotowania nowych kadr.** Posiadamy jeszcze znaczne rezerwy siły roboczej, szczególnie na wsi, ale z drugiej strony, szereg gałęzi naszego przemysłu, a przede wszystkim budownictwo, cierpi już na niedostatek ludzi.

Na skutek zniszczeń, którym uległy szczególnie miasta w rezultacie grabieżczej i niszczycielskiej polityki hitlerowskich najeźdźców, problem zatrudnienia ma u nas specyficzny charakter. Jednocześnie, w wyniku przeprowadzonej przez Rząd Ludowy reformy rolnej oraz akcji przesiedleńczej na Ziemi Zachodniej, nastąpiły głębokie przemiany w strukturze społecznej wsi polskiej. Wszystko to sprawia, że **zagadnienie kadr w miarę realizacji planów rozwoju gospodarczego przybierać będzie stale na znaczeniu i planowany bilans siły roboczej staje się ważną częścią składową narodowych planów gospodarczych.**

Polska Ludowa nie może sobie pozwolić na jakiegokolwiek marnotrawstwo najcenniejszego jej kapitału, jakim są właśnie ludzie, kadry. W przeciwieństwie do przedwrześniowego ustroju kapitalistycznego, gdzie zagadnienie właściwego wykorzystania siły roboczej podporządkowane było interesom fabrykantów i obszarników, ustrój ludowy stawia w całej rozciągłości sprawę rekrutacji, wykwalifikowania i odpowiedniego wykorzystania siły roboczej, **stwarza warunki pełnego zatrudnienia i szkolenia zawodowego.** Plan 6-cioletni przewiduje nadto taką politykę lokalizacji przemysłu, aby wykorzystać istniejące i ewentualne rezerwy siły roboczej.

Idąc po tej linii należy bacniejszą niż dotąd uwagę zwrócić na analizę przesłanek, które potrzebne są dla stworzenia bilansu siły roboczej. Dla tego koniecznym jest prowadzenie studiów i badań nad statystyką ludności zdolnej do pracy, nad jej składem i rezerwami, nad metodami ustalenia dynamiki ilościowej i jakościowej kadr. Badania te w naszych warunkach są rzeczą nową i wymagają odpowiedniego podejścia, a mianowicie: **budując socjalizm, musimy wyjść z założeń rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej i socjalistycznego stosunku do człowieka i do pracy.**

* * *

Częstokroć zdarzają się dotychczas jeszcze u nas wypadki niedostatecznej troski o robotnika, zarówno ze strony kierownictwa zakładu pracy, jak i ze strony organizacji zawodowych. Młody robotnik, przychodzący do fabryki, niezawsze znajduje atmosferę sprzyjającą jego szybkiemu zaklimatyzowaniu się w nowych warunkach lub też podniesieniu jego kwalifikacji zawodowych. Gdziekolwiek w zakładach pracy drzemają jeszcze kapitalistyczne tradycje obawy przed konkurencją młodego, a więc silniejszego robotnika. Te tradycje przegniłego ustroju kapitalistycznego należy jak najprędzej wykorzenić. Młody robotnik to

jest przede wszystkim uzupełnienie, to nowa energia, która zasili pulsujący coraz to szybszym tempem organizm zakładu pracy i rozszerzającą się produkcję. Dlatego więc Państwo Ludowe otacza troskliwą opieką narybek siły roboczej i szkoli go na swój koszt, otwiera przed nim liczne możliwości różnorodnej specjalizacji zawodowej, a tym samym stawiania się samodzielnymi i wykwalifikowanymi pracownikami.

Ta opieka ze strony Państwa Ludowego nie kończy się bynajmniej z chwilą objęcia przez młodego robotnika pracy. Zakład pracy stać się winien dla niego nową szkołą, gdzie starzy kadrowi robotnicy dzielić się z nim będą swym doświadczeniem, gdzie ze strony majstrów i kierownictwa technicznego znajdzie pomoc w opanowaniu zawodu i podnoszeniu kwalifikacji, gdzie dyrekcja i koło związkowe wciągną go do aktywnego udziału w życiu przedsiębiorstwa, we współgospodarowaniu nim, w realizacji stojących przed nim zadań. Wielki pisarz radziecki i wielki humanista Maksym Gorki pięknie to wyraził, że młody robotnik „bardzo szybko przekonuje się, iż fabryka jest dla niego szkołą, która otwiera możliwość swobodnego rozwoju jego zdolności.

Takim powinien być w Polsce Ludowej każdy zakład pracy w stosunku do młodych robotników. Winni oni znaleźć w nim opiekę i pomoc, kierownictwo i troskę — o ich los, o ich przyszłość. **Praca nad młodymi kadrami w fabrykach i zakładach, doszkalanie ich, podnoszenie kwalifikacji — oto obowiązek kierownictwa.** Niewątpliwie, narówni ze sprawozdaniem z wykonania planów produkcyjnych, kierownicy zakładów pracy będą musieli również zdać sprawę ze swej pracy nad kadrami, a w szczególności nad młodymi kadrami.

Równoległe z nowym, socjalistycznym stosunkiem do człowieka, wyłaniają się nowe metody rekrutacji siły roboczej. Zniknęły u nas przed fabrykami ogólnki bezrobotnych, z których w Polsce przedwrześniowej czerpali sobie robotników przedsiębiorcy kapitalistyczni, wybierając najtańszych, najbardziej potrzebujących. Nie oznacza to bynajmniej, że w naszym ustroju rekrutacja siły roboczej odbywać się winna przez licytowanie się wysokością płacy. **Należy stworzyć właściwe warunki rekrutacji kadr, uwzględniając hierarchię potrzeb gospodarki narodowej, planując bilans siły roboczej.**

Rzecz jasna, że zasoby siły roboczej będą u nas wydatnie wzrastać. Mechanizacja rolnictwa, której tempo w najbliższych latach stale będzie się zwiększać, wyzwoli znaczną ilość młodzieży wiejskiej z rolnictwa i przesunie ją do miast, gdzie znajdzie ona zatrudnienie w naszym rosnącym przemyśle.

Wyznaczony planem 6-cioletnim potężny rozwój gospodarczy Polski Ludowej na drodze do socjalizmu wymaga stałego zwiększenia ilości robotników oraz systematycznego podnoszenia ich poziomu kulturalno-technicznego. Planowanie bilansu siły roboczej jest ważną przesłanką realizacji zadań planu gospodarki narodowej. Jednakże przy planowaniu bilansu siły roboczej należy mieć w pamięci słowa J. Stalina: „**ze wszystkich cennych kapitałów, jakie istnieją na świecie, najcenniejszym i najbardziej decydującym kapitałem są ludzie, kadry**“. Bilans — to nie tylko cyfrowe zestawienie siły roboczej, lecz bilans sił, wciągniętych w budowę socjalizmu, bilans ludzi, którzy budować będą Polskę Socjalistyczną.

Organizacja kontroli jakości produkcji

DZIŚ, gdy zagadnienie organizacji produkcji w przemyśle i wydajności pod względem ilościowym zostało omal że rozwiązane, wiele uwagi należy poświęcić problemom jakości produkowanych towarów.

Cały szereg zakładów przemysłowych, pragnąc za wszelką cenę wykonać, a nawet przekroczyć plany produkcyjne, nie przywiązuje wagi do jakości produkowanych wyrobów i wypuszcza na rynek wielkie ilości wyrobów niższych gatunków, a nawet braków.

Jeśliby zadać sobie trud obliczenia, jakie szkody przynosi naszej gospodarce taka polityka produkcyjna, to okazałoby się, że setki tysięcy ton materiałów, miliony roboczo-godzin i miliardy złotych rocznie marnuje się, a w każdym razie nie przynoszą takiego pożytku społeczeństwu, jaki przynieść powinny, a nadto — w wypadkach, gdy produkuje się półwyroby zużywane następnie w dalszej przeróbce — pociąga za sobą szkody niepowetowane.

Celem naprawienia tego stanu rzeczy i zapobiegnięcia dalszemu marnotrawstwu zadaniem naszym powinno być **prawidłowe zorganizowanie kontroli jakości produkcji**.

Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 6 grudnia 1948 r. wyprowadza organizację aparatu kontroli jakości produkcji, mającą na celu zapobiegnięcie tym wszystkim szkodom i stratom, jakie brak tej kontroli spowoduje lub spowodować może.

Aby móc należycie sprawować kontrolę techniczną jakości produkcji, należy przede wszystkim ustalić, co rozumiemy pod mianem właściwej jakości produkcji.

Wyrób wtedy uważany jest za posiadający właściwą jakość, gdy odpowiada on swemu przeznaczeniu tj. gdy zgodny jest ze ściśle określonymi warunkami technicznymi, a więc gdy odpowiada całokształtowi określonych oznak pod względem formy, rozmiaru, składu chemicznego, właściwości mechanicznych itp.

Warunki techniczne określające właściwą jakość produktu mogą być ustalane przez przedsiębiorstwo zamawiające bądź dla jednego zamówienia, bądź dla wszystkich zamówień tego samego typu. Dla wyrobów posiadających znaczenie ogólnopństwowe warunki techniczne powinny być ustalane przez Polski Komitet Normalizacyjny, uzgadniane w niektórych wypadkach z normami międzynarodowymi. **Ustalanie przez Polski Komitet Normalizacyjny norm i warunków technicznych dla jak największej ilości produkowanych wyrobów ma bardzo wielkie znaczenie dla prawidłowej organizacji produkcji w ogólności, a dla organizacji kontroli technicznej jakości produkcji w szczególności.** Zdając sobie całkowicie sprawę z trudnego zadania, jakie ciąży na Polskim Komitecie Normalizacyjnym, należałoby jednak życzyć sobie, aby prace jego objęły w najkrótszym czasie maksymalną ilość produkowanych wyrobów.

Wyroby całkowicie odpowiadające warunkom technicznym ustalonym bądź przez przedsiębiorstwo zamawiające bądź przez instytucję nadrzędną zakładu pracy, bądź przez Polski Komitet Normaliza-

cyjny są wyrobami pełnowartościowymi lub, nazywając inaczej, wyrobami pierwszego gatunku.

Wyroby, które pewne odchylenia od ustalonych warunków technicznych, zaliczane są do niższych gatunków, a w wypadkach, gdy odchylenia są takie, że uniemożliwiają jakiekolwiek zużytkowanie wyprodukowanego wyrobu, wyroby takie stanowią **brak nieużyteczny i nie powinny być wypuszczane z zakładu pracy**.

Odchylenia od ustalonych warunków technicznych polegające na niewłaściwej formie, rozmiarze, wyglądzie zewnętrznym, składzie chemicznym, właściwości mechanicznej itp. nazywamy oznakami braku, zaś okoliczności, które spowodowały te odchylenia t.j. spowodowały braki, nazywamy przyczynami braku.

Przyczyny braku, przy całej ich różnorodności i specyficzności dla rozmaitych rodzajów wytwórczości mogą być podzielone na trzy zasadnicze grupy:

1. **zużycie niepełnowartościowych tj. nie odpowiadających technologii procesu produkcyjnego surowców i półfabrykatów;**
2. **naruszenie lub zmiana ustalonego porządku i trybu procesu produkcyjnego;**
3. **niedokładności urządzeń produkcyjnych.**

Jak widać z powyższego ugrupowania, **przyczyny braku mogą być tylko subiektywne** t.j. zależne od osób pracujących przy danej produkcji. Powstanie braku świadczy o tym, że na jednym z odcinków produkcji i etapów procesu produkcyjnego nastąpiło odchylenie od ustalonych norm i przepisów postępowania zatrudnionego personelu. **Przyczyny braku mogą być obiektywne tylko wtedy, jeśli rozpatrywać je w ograniczonych ramach poszczególnego odcinka produkcyjnego, oddziału fabrycznego lub zakładu pracy.** Na przykład, wadliwość tkaniny bawełnianej, spowodowana niewłaściwym gatunkiem przędzy zużytej do tego wyrobu, jest przyczyną obiektywną w stosunku do tkalni, okaże się jednakże przyczyną subiektywną, jeśli brać pod uwagę cały kombinat włókienniczy.

W praktyce rozróżnia się dwa rodzaje braków: brak możliwy do naprawienia i brak ostateczny.

Brakiem możliwym do naprawienia nazywamy taką brakowaną produkcję, która może być doprowadzona do stanu odpowiadającego warunkom technicznym. względnie doprowadzenie której do tego stanu jest ekonomicznie opłacalne.

Brakiem ostatecznym nazywamy brakowaną produkcję, której naprawienie jest technicznie niemożliwe względnie jest ekonomicznie nieopłacalne.

Istnieje cały szereg przemysłów, w których nie mogą zostać wyprodukowane wszystkie wyroby pierwszego gatunku, gdyż przy obecnym stanie techniki znaczną część wyrobów muszą cechować pewne odchylenia od ustalonego standardu. W takich wypadkach określa się procentowy stosunek wyrobów pierwszego, drugiego, a nawet trzeciego i ewentualnie czwartego gatunku.

Pierwszorzędnym i zasadniczym zadaniem kontroli technicznej są profilaktyczne przedsięwzięcia, mające na celu usunięcie przyczyn braku. Jeśli jednakże powstał brak, to zadaniem kontroli jest natychmiastowe ujawnienie go, aby brakowany półfabrykat nie był dopuszczony do dalszej przeróbki. W końcu, jeśli — pomimo kontroli w czasie procesu produkcyjnego — gotowy produkt okazał się brakowym, to zadaniem kontroli technicznej jest wykrycie tej produkcji brakowej, aby nie dostała się ona do rąk odbiorcy.

Obierając za punkt wyjścia powyższe zadania i różnorodność przyczyn braku, możemy ustalić, że przedmiotem kontroli technicznej są:

- 1) jakość surowców, półfabrykatów i materiałów używanych do produkcji;
- 2) warunki przechowywania i stan tych materiałów w magazynach;
- 3) stan urządzeń, maszyn, narzędzi i przyrządów produkcyjnych;
- 4) bieg procesu produkcyjnego we wszystkich jego fazach;
- 5) jakość i stan produktów przejściowych i odpadków;
- 6) praca oddziałów pomocniczych;
- 7) jakość produkowanych przez zakład pracy gotowych wyrobów;
- 8) warunki przechowywania i stan gotowych wyrobów na składach i w ekspedycji.

Kontroli technicznej winny podlegać wszystkie operacje, przy dokonywaniu których można spodziewać się braków i przy których jest możliwym ich wykrycie, przy czym kontrola ta powinna mieć na celu:

- 1) uprzedzenie wypadków możliwości wykorzystania do produkcji nieodpowiednich surowców lub niepełnowartościowych materiałów, mogących spowodować obniżenie jakości produkcji;
- 2) zapewnienie prawidłowego zużycia surowców i materiałów i przestrzegania ustalonych norm;
- 3) utrzymanie stanu higieniczno-sanitarnego produkcji oraz bezpieczeństwa pracy na wysokim poziomie;
- 4) uprzedzenie wypadków użycia wybrakowanego lub niewłaściwego opakowania celem zapobiegnięcia zniszczeniu gotowych wyrobów w czasie przechowywania ich na składach lub w drodze do odbiorcy;
- 5) zapobiegnięcie wypuszczenia z produkcji wyrobów nieodpowiadających ustalonym warunkom technicznym lub standartom;
- 6) stworzenie warunków dla prawidłowego przechowywania wyrobów i niedopuszczenie do zniszczenia ich na składach.

Wszystkie te zadania wymagają wyjątkowej operatywności i aktywności, gdyż spóźnione rezultaty kontroli mogą jedynie skonstatować powstałe fakty, a nie mogą już uprzedzić powstania braków.

W różnych gałęziach przemysłowych stosowane najrozmaitsze metody prowadzenia kontroli technicznej.

Najczęściej stosowaną jest **metoda techniczna**, polegająca na badaniu jakości produktów za pomocą przyrządów technicznych służących do pomiarów, jak np. ważenie, analiza laboratoryjna, doświadczenia fizyczne i chemiczne itp.

Stosuje się również **metodę towaroznawczą**, którą wykonywują fachowcy danego przemysłu, posługując się swym doświadczeniem i zmysłami (powonienie, dotyk, smak itp.).

W przemyśle spożywczym stosowana jest również **metoda bakteriologiczna** lub inaczej zwana **mi-**

krobiologiczna, polegająca na badaniu działalności bakterii i mikrobow, regulowaniu ich korzystnego i szkodliwego działania na produkowane artykuły.

Techniczna metoda badania jakości polega na przeglądzie, pomiarach i analizie składu surowców, półfabrykatów, wyrobów gotowych, paliwa, wody itp. Metoda ta może być metodą fizyczną: określenie wielkości, wagi, gęstości, ciężaru właściwego, temperatury itp., chemiczną: określenie składu chemicznego i chemiczno-fizyczną: określenie suchości, wilgotności, kolorowości, itp.

Według sposobów wykonania badań, techniczna metoda może być niemechaniczna, wykonywana przy pomocy pracy ludzkiej i mechaniczną wykonywaną przy pomocy specjalnych przyrządów i urządzeń bez bezpośredniego udziału pracy ludzkiej.

Najbardziej doskonałą metodą kontroli technicznej jest kontrola automatyczna, automatycznie regulowana.

Kontrola niemechaniczna dokonywana jest zawsze bezpośrednio w miejscu produkcji lub w specjalnych laboratoriach, natomiast kontrola mechaniczna może być dokonywana w miejscach pracy, lecz może być również przeprowadzana poza miejscem pracy, nawet w dość znacznej od niego odległości.

Sposób wykonywania kontroli technicznej można podzielić według następujących kryteriów:

- 1) **Według miejsca wykonywania na:** a) stałą kontrolę wykonywaną stale w jednym miejscu pracy. Kontroli takiej dokonywuje się przeważnie przy masowej produkcji jednakowych wyrobów, gdzie kontrola może być dokonywana przy pomocy prostych przyrządów pomiarowych, jak miarki, wagi, szablony itp. lub bez użycia jakichkolwiek przyrządów; b) lotną kontrolę wykonywaną w różnych miejscach pracy w rozmaitych fazach produkcyjnych.
- 2) **Według zakresu na:** a) kontrolę ogólną, obejmującą wszystkie przeznaczone do kontroli przedmioty lub partie towarów; b) kontrolę wrywkową, obejmującą jedynie część przeznaczonych do kontroli przedmiotów.
- 3) **Według operacji produkcyjnych na:** a) kontrolę pooperacyjną, obejmującą każdą poszczególną operację; b) kontrolę grupową, obejmującą całe grupy związanych ze sobą operacji produkcyjnych
- 4) **Według przeznaczenia na:** a) kontrolę prewencyjną, mającą na celu zapobiegnięcie wadliwej produkcji, obejmującą przede wszystkim kontrolę surowców i materiałów oraz miejsc ich przechowywania, jak również wszystkie etapy ich przeróbki; b) kontrolę końcową, obejmującą głównie gotowe wyroby.

Dla zorganizowania prawidłowej kontroli technicznej należy z góry określić: a) przedmioty kontroli (surowce, materiały, gotowe wyroby, półfabrykaty, materiały pomocnicze), b) wskaźniki kontroli (rozmiary, waga, pojemność, wilgotność, temperatura, ciśnienie, nasycenie, kolorowość, przejrzystość, gęstość itp.), c) punkty kontroli (miejsc, w których ma być przeprowadzana kontrola techniczna, np. miejsce pracy, magazyny, składy, ekspedycja itp.) i d) okresy kontroli t.j., jak często, w jakich okresach ma być przeprowadzana kontrola techniczna.

Wszystkie te dane wynikają z technologii procesów produkcyjnych i powinny być ściśle określone dla każdego rodzaju przemysłu, a w pewnych wypadkach dla każdego zakładu pracy oddzielnie w opracowanych dla aparatu kontroli technicznej instrukcjach wykonawczych.

Poza metodą kontroli towaroznawczej wykonywanej przez fachowców przy pomocy własnego doświadczenia i zmysłów ludzkich, do wykonywania kontroli technicznej innymi metodami koniecznym jest posługiwanie się różnymi przyrządami, które w zależności od kontrolowanej gałęzi przemysłowej mogą być najróżnorodniejsze. Takimi przyrządami są miary, wagi, termometry, hygrometry, wodomierze, aerometry, tachometry, mikrometry itp.

Badania prowadzone być mogą w miejscach pracy lub w oddzielnych laboratoriach zaopatrzonych we wszystkie potrzebne do wykonywania kontroli przyrządy i aparaty. Aparaty i przyrządy kontrolno-pomiarowe dzielą się na: a) wskazujące (wagi, termometry, manometry, liczniki itp.), b) sygnalizujące, wywołujące w pewnych wypadkach dźwiękowe lub świetlne sygnały, c) rejestrujące, zapisujące na przesuwającym się automatycznie diagramie mierzone wielkości i d) regulujące, wykonujące automatycznie określone czynności w pewnych określonych momentach w określonej kolejności. Podział ten może być zmieniony w zależności od używania różnych przyrządów, przy czym niektóre z aparatów mogą być jednocześnie sygnalizującymi i regulującymi itd.

Urządzenia kontroli automatycznej posiadają wielkie znaczenie ze względu na wielkie ich prerogatywy. Używane są one przeważnie w przemyśle chemicznym i spożywczym. Przy użyciu ich, oprócz poważnych oszczędności pracy ludzkiej, uzyskuje się obiektywne dane o pracy produkcji, można ustalić ściśle miejsce, przyczynę i winnych braków lub naruszenia właściwego porządku, co znacznie ułatwia kierowanie produkcją i umożliwia zapobieganie błędom i brakom produkcyjnym.

Ramy niniejszego artykułu nie zezwalają na szczegółowe wyliczenie i omówienie najrozmaitszych używanych w przemyśle przyrządów i aparatów służących do automatycznej kontroli i regulowania procesów produkcyjnych. Wystarczy nadmienić, że przyrządów takich jest bardzo wiele i że powinno się zalecić używanie ich w jak najszerszym zakresie.

W zmechanizowanych zakładach pracy stosuje się również **system dyspeczerskiej kontroli produkcji**. System ten polega na kierowaniu produkcją w specjalnym miejscu, znajdującym się nieraz w dużej odległości od miejsca pracy.

System ten polega na tablicy zainstalowanej w określonym pomieszczeniu, na której przy pomocy specjalnych urządzeń odzwierciadla się przy pomocy sygnałów świetlnych i dźwiękowych cały przebieg procesu produkcyjnego. Sygnalizacja odbywa się przez odpowiednią instalację elektryczną lub fotokomórek, która bądź automatycznie, bądź przez odpowiedni sygnał uruchamiany przez zatrudnionych przy produkcji robotników zapala odpowiednią lampkę elektryczną na tablicy przy jednoczesnym alarmie dźwiękowym i w ten sposób pracownik zatrudniony przy tablicy zostaje powiadomiony o pewnych, ściśle określonych odchyleniach w procesie produk-

cyjnym, co umożliwia natychmiastową interwencję celem zapobiegnięcia dalszym szkodom. W całkowicie zautomatyzowanych zakładach naprawienie nieprawidłowości procesów produkcyjnych następuje automatycznie.

System dyspeczerski prowadzi do scentralizowania i zautomatyzowania kontroli technicznej, zwalnia pracowników inżynieryjno-technicznych od konieczności przechodzenia z jednych pomieszczeń produkcyjnych do drugich, od jednego agregatu do drugiego i przyspiesza usuwanie wszelkich odchyłeń od normalnego biegu procesów produkcyjnych. System ten jednakże wymaga mechanizacji i automatyzacji produkcji oraz ciągłego nieprzerwanego procesu produkcyjnego.

Kontrola techniczna powinna być w pierwszym rzędzie sprawowana przez personel produkcyjny i ten ostatni ponosi przede wszystkim odpowiedzialność za właściwą jakość produkcji i powstawanie braków. Główna rola w walce o jakość i zapobieganie brakom przypada majstrowi (mistrzowi). Posiada on bowiem wszystkie możliwości kontrolowania poszczególnych faz produkcji oraz zastosowania odpowiednich bodźców i rygorów w stosunku do podległego mu personelu. Mając tego rodzaju możliwości majster (mistrz) oraz jego personel pomocniczy ponosi odpowiedzialność za obniżenie jakości produkcji (z winy wykonania) oraz za braki powstałe na powierzonym mu odcinku.

Oprócz personelu produkcyjnego kontrola techniczna wykonywana jest przez komórki kontroli technicznej (KT), której istnienie w zakładzie produkcyjnym nie zmniejsza jednakże odpowiedzialności personelu produkcyjnego za jakość produkcji.

Komórka kontroli technicznej w zakładzie produkcyjnym powinna być zorganizowana w zależności od rodzaju produkcji, od wielkości zakładu i od metod produkcji stosowanych w danym zakładzie, przy czym komórka ta powinna być w zasadzie zorganizowana na szczeblu nie niższym od podstawowej komórki produkcyjnej, której praca kontrolowana jest przez komórkę kontroli technicznej.

Na czele komórki kontroli technicznej stoi szef podległy bezpośrednio dyrektorowi naczelnemu (kierownikowi) zakładu. Skład osobowy komórki kontroli technicznej uzależniony jest od wielkości i zakresu działania zakładu produkcyjnego.

Komórka kontroli technicznej może się dzielić na następujące działy:

a) **Kontroli materiałowej,** która kontroluje jakość surowców, półfabrykatów i materiałów pomocniczych nadchodzących z zewnątrz do zakładu. Dział ten współpracuje bezpośrednio z laboratorium fabrycznym, przy udziale którego opracowywane są warunki techniczne odbioru.

b) **Kontroli międzyoperacyjnej,** która przeprowadza kontrolę międzyoperacyjną poszczególnych faz produkcyjnych w procesie technologicznym oraz wykonuje kontrolę ostateczną produktów przejściowych. W skład tego działu wchodzi kontrolerzy, pracujący w oddziałach produkcyjnych, którym podlegają z kolei brakarze.

W niektórych wypadkach, np. przy produkcji masowej, możliwe jest podporządkowanie działów kon-

troli międzyoperacyjnej w oddziałach przygotowawczo-produkcyjnych bezpośrednio kierownikowi komórki produkcyjnej. Tego rodzaju rozwiązanie należy jednak stosować sporadycznie tylko w przypadkach uzasadnionych specjalnym charakterem branży. O tego rodzaju podporządkowaniu decyduje każdorazowo Dyrektor Techniczny danego Centralnego Zarządu Przemysłu. Jednakże nawet przy istnieniu tego rodzaju wypadków, kontrolę międzyoddziałową (między różnymi oddziałami produkcyjnymi) wykonują kontrolerzy podporządkowani szefowi komórki kontroli technicznej.

c) Kontroli gotowej produkcji, która przeprowadza kontrolę ostateczną i sprawdzanie wyrobów gotowych, kontrolę skompletowania, kontrolę jakości opakowania, kontrolę prawidłowego przechowywania i konserwacji gotowych wyrobów, bierze udział w systematycznej analizie jakości wyrobów pozostających w eksploatacji odbiorcy (dotyczy to przede wszystkim dóbr produkcyjnych), analizuje reklamacje jakościowe i bierze udział w opracowywaniu warunków technicznych dla wyrobów danego zakładu produkcyjnego.

d) Statystyki i analizy braków, która zestawia i analizuje braki w produkcji i w tym celu prowadzi centralną dokumentację statystyczną warunków technicznych, norm jakościowych oraz braków i reklamacji

W wypadku podporządkowania kontroli międzyoperacyjnej kierownikowi oddziału produkcyjnego funkcje statystyki i analizy braków powinny być również wykonywane przez kontrolę oddziałową. Materiały opracowane przez nią powinny być przedkładane kierownikom danego oddziału produkcyjnego oraz szefowi komórki kontroli technicznej w celu analizy i stosowania odpowiedniej profilaktyki w usuwaniu braków;

e) Kontroli urządzeń i narzędzi, która sprawdza wyprodukowane w zakładzie lub zakupione narzędzia, przyrządy, sprawdziany itp., bierze udział w sprawdzaniu nowych i odremontowanych urządzeń produkcyjnych oraz opracowuje schematy sprawdzania przyrządów pomiarowych i kontrolnych.

Wszelkie etapy prac komórek kontroli technicznej powinny się odbywać na podstawie specjalnych instrukcji szczegółowych względnie kart technologicznych. Materiały te wydają komórki opracowujące procesy technologiczne (Centralne Laboratoria, Biura Fabrykacyjne).

Na podstawie analogicznej organizacji istnieją w instytucjach nadrzędnych (Zjednoczeniach, Centralnych Zarządach Przemysłu) **komórki inspekcji jakości produkcji,** których zadania są następujące:

A. W komórkach inspekcji jakości produkcji w Zjednoczeniach:

1) Inspekcjonowanie i instruowanie komórek kontroli technicznej w podległych jednostkach w zakresie organizacji, metod pracy i wyników zgodnie z wytycznymi Centralnego Zarządu Przemysłu.

2) Nadzór nad wprowadzeniem obowiązujących warunków technicznych oraz inicjatywa i współpraca przy ich opracowaniu.

3) Analiza odchyleń od warunków technicznych (norm jakościowych), braków oraz ich przyczyn.

4) Współdziałanie z aparatem produkcyjnym przy opracowaniu konkretnych środków zapobiegawczych przeciwko powstawaniu niewłaściwej jakości oraz nadzór nad ich wprowadzeniem.

5) Współdziałanie z innymi komórkami organizacyjnymi zjednoczenia i Centralnego Zarządu Przemysłu oraz innymi instytucjami przy opracowaniu metod polepszenia jakości produkcji.

6) Koordynacja pracy pomiędzy komórkami kontroli technicznej podległych jednostek.

7) Branie udziału w odbiorach technicznych większych partii towarów według obowiązujących przepisów i instrukcji.

8) Realizacja instrukcji Centralnego Zarządu Przemysłu w zakresie organizacji współzawodnictwa pracy na odcinku polepszenia jakości wyrobów i zmniejszenia braków oraz nadzór nad ich wykonaniem.

9) Prowadzenie statystyki braków i reklamacji oraz ich analiza.

10) Przedstawianie kierownictwu zjednoczenia wniosków odnośnie wyciągnięcia konsekwencji w stosunku do osób winnych spowodowania lub przepuszczenia produkcji niezgodnej z obowiązującymi warunkami technicznymi, jak również stawianie wniosków odnośnie premiowania personelu kontroli technicznej.

11) Prowadzenie systematycznego doszkalania personelu kontroli technicznej.

12) Sprawozdawczość w stosunku do Centralnego Zarządu Przemysłu w zakresie inspekcji jakości produkcji.

B. W komórkach inspekcji jakości produkcji w Centralnym Zarządzie Przemysłu:

1) Nadzór nad jakością produkcji w podległym przemyśle.

2) Inicjatywa w opracowaniu warunków technicznych (norm jakościowych) dla wyrobów danego przemysłu.

3) Inicjowanie polepszenia wyrobów oraz współpraca w tym zakresie z innymi komórkami Centralnego Zarządu Przemysłu oraz instytucjami w kraju i za granicą.

4) Nadzór i koordynacja prac komórek inspekcji jakości produkcji i laboratoriów centralnych w podległych jednostkach organizacyjnych.

5) Opracowywanie i usprawnienie organizacji i funkcjonowania komórek inspekcji jakości produkcji w podległych jednostkach organizacyjnych.

6) Normowanie i sprawdzanie ilości i stopnia braków.

7) Analiza przyczyn braków i jakościowych reklamacji towarowych oraz inicjowanie ich uniknięcia.

8) Udział w odbiorach technicznych większych partii towarowych stosownie do obowiązujących przepisów.

9) Normowanie i sprawdzanie metod kontroli jakości wyrobów półwyrobów, surowców i materiałów pomocniczych.

10) Współpraca z innymi komórkami organizacyjnymi Centralnego Zarządu Przemysłu przy ustalaniu norm zużycia surowców i materiałów pomocniczych.

11) **Opracowywanie wytycznych** do organizacji i programu szkolenia personelu kontroli jakości produkcji.

12) **Opracowywanie zasad i kontrola wyników** współzawodnictwa pracy na odcinku podniesienia jakości produkcji i zmniejszenia braków.

13) **Sprawozdawczość** z własnego zakresu działania w stosunku do Departamentu Technicznego Ministerstwa.

* * *

Należyte zorganizowanie i postawienie na odpowiednio wysokim poziomie kontroli technicznej jakości produkcji umożliwi produkcję wyrobów o naj-

wyższej jakości i zlikwidowanie nadmiernej ilości braków, które dotkliwie odbijają się na naszej gospodarce.

Przez wspólny wysiłek wygramy walkę o jakość produkcji, tak jak wygraliśmy ją o wykonanie i przekraczanie planów produkcyjnych*).

*) Ważniejsze źródła:

1. Instrukcja do zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 6 grudnia 1948 r. w sprawie organizacji kontroli jakości produkcji;

2. E. S. Glikman — Organizacja proizwodstwa w meta-hurgji.

3. G. Gilels — Osnovy organizacji pischzewogo proizwodstwa.

LEON SIENNICKI

Przed zbilansowaniem ruchu współzawodnictwa pracy w Polsce

JUŻ dziś, na początku czwartego kwartału ostatniego roku trzyletniego Planu Odbudowy Gospodarczej, dla nikogo nie ulega wątpliwości, że dokładny bilans gospodarki narodowej za ubiegłe trzy lata wykaże historyczny i przełomowy fakt wypełnienia wszystkich zadań, postawionych przez plan trzyletni przed masami pracującymi Polski. Co więcej, już dziś można mieć pewność, że olbrzymia większość tych zadań będzie w rozmiarach poważnie przekroczona. Zapowiedzią pomyślnego wykonania planu trzyletniego były wyniki działalności gospodarczej za rok 1947 i 1948, jak również setki meldunków z poszczególnych zakładów pracy i niektórych zjednoczeń, sygnalizujących w III-im i na początku IV-go kwartału 1949 r. o przedterminowym wykonaniu planu trzyletniego. A kiedy będzie mowa o bilansie gospodarki narodowej za ubiegłe trzylecie, znów padnie, jak w latach poprzednich pytanie: czemu możemy zawdzięczać ten pomyślny stan rzeczy?

Odpowiedź będzie ta sama, jaka była w latach poprzednich, chociaż bardziej szczegółowa i wszechstronnie uzasadniona. Wśród wielu składników pełnego rachunku działalności gospodarczej w Polsce, znajdzie się wówczas jeden z ważniejszych, jeśli nie najważniejszy składnik, jakim będzie **rachunek wyników trzyletniego okresu współzawodnictwa pracy w Polsce**. Wyłoni się wówczas z rzędu liczb przekonujący dowód, stwierdzający bez zastrzeżeń, że plan trzyletni został wykonany i przekroczony dzięki rozwojowi masowego współzawodnictwa pracy. W bilansie gospodarki narodowej za ubiegłe trzylecie znajdzie się wszechstronne i szczegółowe zanalizowane uzasadnienie oddolnego zjawiska, o którym wicepremier Hilary Minc na Kongresie Zjednoczeniowym partii robotniczych w Polsce powiedział:

„Podstawowe znaczenie ruchu współzawodnictwa pracy polega na tym, że krzewi on, rozwija i rozszerza socjalistyczny stosunek do pracy i że w ten sposób współzawodnictwo pracy stało się u nas w Polsce podstawową metodą budownictwa socjalistycznego.”

* * *

Współzawodnictwo pracy w Polsce zostało zapoczątkowane w 1947 r. W następnym 1948 roku, z miesiąca na miesiąc, przybierało charakter masowy, by

w końcu tegoż roku wybuchnąć płomieniem „Czynu Kongresowego”, który ogarnął ponad 900 tysięcy ludzi pracy i który przyniósł w efekcie ponad 6 miliardów złotych dodatkowej produkcji. Rok 1948 dzięki współzawodnictwu pracy przyniósł w końcowym wyniku ogólny wzrost wydajności, przekroczenie rocznego planu globalnej produkcji itd.

W połowie 1948 r. żywiołowo rodzący się w masach pracujących pęd do współzawodnictwa ujęty został w ramy organizacyjne pod kierownictwem związków zawodowych, na które włożono odpowiedzialne obowiązki. W następstwie dobrze przemyślanego schematu organizacyjnego powstały:

- 1) **Centralny Komitet Współzawodnictwa Pracy na czele z przewodniczącym ówczesnej K. C. Z. Z.;**
- 2) **Główne Komitety Współzawodnictwa Pracy w ramach poszczególnych gałęzi produkcji i produkcyjnych usług na czele z przewodniczącymi zarządów głównych odpowiednich związków zawodowych;**
- 3) **Komitety Współzawodnictwa Pracy w ramach pojedynczych zakładów pracy na czele z przewodniczącymi rady zakładowej.**

W trzystopniowej organizacji kierownictwa w ogólnokrajowym ruchu współzawodnictwa dokonano funkcjonalnego podziału komitetów we wszystkich trzech szczeblach na wzajemnie odpowiadające sobie komisje lub sekcje, z których jako podstawowe wymienić należy:

- 1) **organizacyjną,**
- 2) **techniczno-ekonomiczną,**
- 3) **popularyzacyjną,**
- 4) **wyników,**
- 5) **młodzieżowego współzawodnictwa pracy.**

Komisje (sekcje) mają szczegółowo opracowany zakres kompetencji. W skład komitetów wchodzi: przedstawiciele związków zawodowych, partii, administracji gospodarczej, pracowników inżynieryjno-technicznych i przodownicy pracy. Zadaniem komitetów jest organizacja i kierownictwo ruchem współzawodnictwa.

* * *

Przechodząc z kolei do obowiązków, jakie ciążyą w zakresie kierowania ruchem współzawodnictwa pracy na związkach zawodowych, najbardziej maso-

wej organizacji przodującej klasy społeczeństwa, za główne wymienić należy:

- 1) organizowanie w ruchu współzawodnictwa najszerszych mas pracujących do walki o wykonanie i przekraczanie planów gospodarczych;
- 2) kształtowanie w masach pracujących nowego, twórczego, socjalistycznego stosunku do pracy, świadomości celów współzawodnictwa pracy i zrozumienia przez masy pracujące zbieżności interesów uczestników współzawodnictwa jako wytwórców i równocześnie spożywców dóbr przez nich wytworzonych;
- 3) popularyzacja ruchu współzawodnictwa na tle realizacji poszczególnych planów produkcji;
- 4) fachowa pomoc w ustalaniu warunków, punktacji itd., w jakich współzawodnictwo ma przebiegać (umowy i regulaminy współzawodnictwa);
- 5) podział funduszy i właściwe ich zużytkowanie na rozwój współzawodnictwa;
- 6) analizowanie wyników współzawodnictwa w szczególności pod kątem widzenia wzrostu wydajności i obniżenia kosztów własnych produkcji;
- 7) popieranie i inicjowanie różnorodnych form współzawodnictwa oraz wskazywanie na możliwości przechodzenia do wyższych form współzawodnictwa;
- 8) zabezpieczenie zasady materialnego zainteresowania ludzi pracy, biorących udział we współzawodnictwie;
- 9) wszechstronna opieka nad przodownikami pracy;
- 10) współdziałanie w upowszechnianiu i wcielaniu w życie doświadczeń przodowników pracy.

Niewątpliwie, jeśli chodzi o obowiązki, które ciążyą na związkach zawodowych, to jest ich znacznie więcej, przy czym ogół tych obowiązków spada w równej mierze na organizacje związków zawodowych, jak i na ich wykonawcze organy, jakimi są komitety współzawodnictwa pracy na wszystkich szczeblach organizacji.

Szczegółowa ocena tego, w jakim stopniu związki zawodowe wywiązały się z tytułu obowiązków, ciążących na nich w zakresie współzawodnictwa pracy, może i musi nastąpić na podstawie bilansu gospodarki narodowej, dokonanego w granicach trzyletniego Planu Odbudowy Gospodarczej. Jest rzeczą konieczną w końcowym etapie tego planu ze względu na ciężar gatunkowy współzawodnictwa pracy poczynić próbę dania obrazu niektórych niedociągnięć, w celu uniknięcia ewentualnych stwierdzeń krytycznych, podobnych do tych, jakie były zasygnalizowane z końcem 1948 r.

* * *

1. Jest rzeczą oczywistą dla każdego, że w 1949 r. zaznaczył się dalszy masowy wzrost udziału we współzawodnictwie pracy. Masowość jest bardzo ważnym warunkiem współzawodnictwa. Najwyższym wskaźnikiem w tym zakresie byłby udział we współzawodnictwie wszystkich bez wyjątku pracujących. Jeżeli wszyscy pracujący, chyba bez wyjątków, mogą być zorganizowani w związkach zawodowych, mogą być zorganizowani również we współzawodnictwie pracy.

2. Świadomość nowego twórczego stosunku socjalistycznego do pracy i świadomość celów współzawodnictwa nie są jeszcze dostatecznie ukształtowane w

masach pracujących. Wysiłki w tym kierunku, poczynione przez związki zawodowe, nie osiągnęły jeszcze pożądanego poziomu. Trzeba te wysiłki wzmoc.

3. Popularyzacja ruchu współzawodnictwa osiągnęła stosunkowo dobry poziom na szczeblu komitetów lokalnych. Niedostateczna jest popularyzacja współzawodnictwa, ujętego analitycznie na poziomie głównych komitetów.

4. Ustalanie umów i regulaminów współzawodnictwa pracy nasuwa jeszcze wielu komitetom lokalnym duże trudności. Zachodzi obawa zbyt wzorcowego ujednolicenia form współzawodnictwa bez uwzględnienia odrębności warunków, istniejących w poszczególnych zakładach pracy. Odnosi się to przede wszystkim do wyższych form współzawodnictwa zespołowego. Zatwierdzanie umów o współzawodnictwo przez główne komitety, pozbawione jest często fachowej opinii i ma charakter zbyt mechaniczny bez głębszego wnिकnięcia w cel współzawodnictwa.

5. Procedura rozdziału funduszy we współzawodnictwie na ogół nie budzi zastrzeżeń.

6. Analiza wyników na drugim i trzecim stopniu zorganizowanego kierownictwa, jak również grupowanie materiału dokumentacyjnego, są ciągle bardzo słabe. Fakt ten należy uważać za poważne niedociągnięcie organizacyjne. Niedociągnięcia te powinny być szybko usunięte, jeśli materiał dokumentacyjny ma być wykorzystywany przez ogół współzawodniczących i jeśli ma być sprawozdawczo uwzględniony w bilansie gospodarki narodowej. W tym punkcie nasuwa się obawa, aby nie powtórzyła się konieczność przykrego stwierdzenia, jakie sformułował na Kongresie Zjednoczeniowym wicepremier Minc, kiedy mówił:

„Nie rozporządzamy w tej chwili ścisłą liczbą współzawodników pracy, statystyka nasza niestety jak zawsze jest opóźniona, nie potrafiła bowiem dotąd ująć liczbowo takiego podstawowego w naszej rzeczywistości zjawiska jak współzawodnictwo”.

7. Akcja popierania i inicjowania wyższych form współzawodnictwa nie jest jeszcze przez związki zawodowe należycie rozwinięta.

8. Zabezpieczanie zasady materialnego zainteresowania współzawodników, opieka nad przodownikami pracy i współdziałanie w upowszechnianiu doświadczeń przodowników pracy nie budzą na ogół zastrzeżeń.

* * *

Podsumowanie spostrzeżeń krytycznych nie daje całkowitego odbicia niedociągnięć i wkładu olbrzymiej pracy związków zawodowych w akcję kierowania ruchem współzawodnictwa. Intencją tych uwag było pobudzenie do większej jeszcze aktywności u poszczególnych organizacji związków zawodowych i o wywołanie takiego stanu rzeczy, który pozwoliłby w bilansie gospodarki narodowej za ubiegłe trzy lata ustawić ruch współzawodnictwa pracy na pozycjach, uwzględniających aktywa i pasywa dla wykazania olbrzymiego salda osiągnięć, jakie poprzez współzawodnictwo wnieśli do bilansu gospodarczego ludzie pracy, stanowiący najgłówniejszy czynnik w rozwoju gospodarczym kraju.

MAREK DĄBROWA

Trzy lata polskiego rolnictwa

TRZYLETNI plan odbudowy gospodarczej w zakresie rolnictwa postawił na pierwszym miejscu zadanie podniesienia produkcji podstawowych artykułów żywnościowych. Dziś w chwili gdy tegoroczne zbiory dobiegają końca, stwierdzić można, iż zadanie to zostało pomyślnie wykonane. Wprawdzie rolnictwo pozostaje jeszcze nadal w tyle za przemysłem w rozmachu rozwojowym, samo już jednak wykonanie planu w podstawowych jego działach, pozwala na przystąpienie do decydującej bitwy o postęp w rolnictwie.

Plan sześcioletni* zakłada wzrost produkcji rolnej o 35—45% w stosunku do 1949. Uzyskanie tego poziomu produkcyjnego podniesie w jeszcze znaczniejszym stopniu stopę wyżywienia miast i wsi, zapewni pełne pokrycie zapotrzebowania przemysłu na surowce rolnicze oraz wzmocni i uzupełni wolumen naszego eksportu. Zamierzenia te są śmiałe, a ich wykonanie zmniejszy różnice jakie dotychczas występują we wzroście przemysłu i rolnictwa. Rolnictwo będzie uzależnione w wykonywaniu tych planów od rozwoju przemysłu zwłaszcza metalowego i chemicznego. Przewidziane jest dostarczenie rolnictwu do 60 tys. traktorów, 2,5 mln. ton nawozów sztucznych i zelektryfikowanie do 10 tys. gromad. Równolegle z modernizacją i mechanizacją rolnictwa pójdzie walka o podwyższenie kultury rolnej przez popularyzowanie osiągnięć postępowej agrotechniki.

Rolnictwo jako pierwsza gałąź naszej gospodarki już w bieżącym roku przystępuje do pracy nad wypełnieniem planów na pierwszy rok sześciolatki. Zbiory z bieżących siewów jesiennych wejdą już do puli produkcyjnej 1950 r. Aby ocenić realne możliwości wykonania planu sześcioletniego, nie od rzeczy będzie podsumować dotychczasowe osiągnięcia rolnictwa.

Niejednokrotnie poruszano już sprawę zniszczeń i strat wojennych w rolnictwie, ograniczymy się więc jedynie do przypomnienia najważniejszych pozycji.

W zabudowaniach rolnictwo poniosło straty, wyrażające się liczbą blisko 467 tysięcy zniszczonych lub uszkodzonych zagród, wartości 2.484 milionów zł przedwojennych. Również straty w narzędziach i maszynach sięgają setek milionów zł przedwojennych. Najgorzej jednak wyszedł z wojny inwentarz żywy. Przyjmując rok 1946 za podstawę porównań ze stanem przedwojennym, straty wyniosły:

	1939 r.	1946 r.	proc. stanu 1939 r.	straty w proc.
konie . . .	3.148.500	1.730.000	54	46
bydło . . .	9.923.800	3.910.000	40	60
krowy . . .	5.294.000	2.748.000	44	56
trzoda . . .	5.683.600	2.674.000	27	73
owce . . .	1.940.500	727.000	37	63
			(procenty zaokrąglone)	

Podobnie rzecz miała się z inwentarzem drobnym.

Przy rozważaniu powyższych danych trzeba wziąć pod uwagę, iż w 1945 r. stan ten przedstawiał się bezwzględnie gorzej.

Stopień strat nie był równomierny dla całego obszaru państwa, najdotkliwiej ucierpiały tereny przyczółkowe, a więc te które leżały w bezpośrednim sąsiedztwie frontu w 1944—45. Tu w znaczniejszej niż na innych terenach mierze do strat przedmiotowych doszło wyeliminowanie z uprawy ziemi, głównie przez zaminowanie.

Na Ziemiach Odzyskanych wszystkie te braki występowały jeszcze dotkliwiej, dodatkowo zaś zaistniał problem zasiedlenia tych ziem elementem nowym.

W chwili rozpoczęcia planu trzyletniego sytuacja uległa już pewnej poprawie. Odbudowano już wiele zagród chłopskich, dostawy koni i krów z zagranicy oraz przyrost naturalny uzupełniły pogłowie zwierząt domowych. Osadnictwo na Ziemiach Odzyskanych pozwoliło na zasiedlenie ich blisko 6 milionami ludności.

W pierwszym roku planu trzyletniego zlikwidowano 2,45 mln. ha odłogów, tak że pozostało ich jedynie 2,5 mln. Rok następny przyniósł obniżenie tej ilości do 1,2 mln. a w chwili obecnej można już uważać odłogi za praktycznie zlikwidowane.

W latach 47/48 przeprowadzono na wielką skalę melioracje. Wystarczy przytoczyć, iż w zakresie regulacji rzek niespławnych i kanałów wykonano w tym okresie 186 km regulacji nowych oraz ponad 2 tys. km renowacji. Ponadto przeprowadzono 1.178 km nowych rowów otwartych i odnowiono 13.800 km starych. Drenowanie objęło 3 tys. ha. Poważną pozycję melioracyjną stanowiło osuszenie Żuław, które w latach 46/48 dało 105.620 ha obszaru ornego. Na rok 1949 przeznaczono na prace melioracyjne 513 mln. zł. Przy wykorzystaniu tych kredytów przeprowadzono renowację urządzeń melioracyjnych i wykonano nowe melioracje podstawowe na obszarze 47.400 ha. (woj. poznańskie 13 tys. ha, warszawskie 10 tys. ha, lubelskie 7.200 ha). Drenowanie gruntów ornych objęło 1.500 ha, naprawa i uregulowanie rzek, potoków i kanałów 246 km. Prace melioracyjne wykonane w latach 48/49 przyniosą już w 1950 r. widoczną poprawę plonu, której wartość przedstawia się jak następuje:

	Koszty w mln. zł	wartość nadwyżek plonów w mln. zł
odwodnienie i nawodnienie łąk i pastwisk	829	2.162
drenowanie gruntów ornych	350	1.863
zagospodarowanie zmelior. łąk i pastwisk	380	1.105
Razem	1.559	5.130

Likwidacja odlogów, osuszanie terenów zalanych, prace wodno-melioracyjne pozwoliły w miarę postępu

ich wykonania powiększać stale powierzchnię uprawną. Poniższe zestawienie ilustruje wzrost zasiewów w ha:

	45/46	46/47	47/48	48/49	49/50	34—38
Ogółem	10.001.000	12.100.000	14.264.600	14.930.000 ¹⁾	15.200.000	
Jesień			6.051.400	6.080.000	6.147.000	
Wiosna			8.213.600	8.720.000		
pszenica	700.400	1.111.600	1.383.800	1.450.000	970.000 ²⁾	1.343.100
żyto	3.083.100	4.632.100	5.088.000	5.025.000	5.000.000	5.352.100
jęczmień	747.900	930.200	862.500	1.040.000	67.000	1.040.300
owies	1.100.300	1.561.900	1.755.600	1.750.000	—	1.951.900
ziemniaki	1.685.100	2.302.800	2.477.900	2.500.000	—	2.756.300
buraki cukrowe	169.600	209.800	222.100	233.000	—	225.000
rzepak i rzepik	22.500	61.200	95.700	100.000	75.000	—
wyka	—	—	—	—	35.000	—

Obszar zasiewu pszenicy był już w 48/49 większy niż przeciętny obszar zasiewu tego zboża w latach 34—38 (48/49 — 1.450 tys. ha., 34—38 — 1.343.100 ha). Podobnie zwiększono w porównaniu z okresem przedwojennym obszar plantacji buraka cukrowego (233 tys. ha, — 225 tys. ha), jęczmieniem obsiano dokładnie tyle co przed wojną. Obszar zajęty pod żyto wyniósł już 93,5% stanu przedwojennego, owies 89,6%, ziemniaki 90%. Przy porównaniu tych danych z założeniami planu trzyletniego okaże się, że przekroczyliśmy w wielu kulturach zaplanowane wskaźniki. Dla zbóż wskaźnik osiągnięty w 1949 r. miał wynosić 100 (osiągnięto około 98%). Biorąc pod uwagę poszczególne kultury zbożowe, przekroczyliśmy wskaźniki planowane w pszenicy 107,9. Na niepełne osiągnięcie zamierzonych wskaźników wpłynęły korektury dla upraw pastewnych, postulowane akcją hodowlaną i koniecznością stworzenia dla niej bazy paszowej, oraz zwiększeniem upraw przemysłowych. Wskaźnik dla ziemniaków zaplanowano na 95, dla buraków cukrowych 106 (osiągnięto 103,5).

Ogólnie zakreślony plan produkcji został jednak wykonany z poważnymi nadwyżkami, należy bowiem pamiętać, iż uzyskaliśmy znaczne przekroczenia wskaźników wydajności z hektara. Wskaźnik wydajności pszenicy przewidziano na 99, tymczasem według danych z bieżącej akcji żniwnej omłoty próbne w gospodarstwach chłopskich wykazują przeciętną wydajność pszenicy 14q z ha, a więc wskaźnik 119. W Państwowych Gospodarstwach Rolnych wynosi on przeciętnie 158. Wskaźnik wydajności żyta zaplanowano na 100 osiągnięto 116. Trudno ocenić w chwili obecnej zbiory ziemniaków i ich wydajność z ha, nie ulega jednak wątpliwości iż przyjęty tu wskaźnik 98 i 54 będzie również przekroczony. Osiągnięcie to jest tym cenniejsze, że w minionych latach cierpieliśmy w dalszym ciągu na niedostatek obornika, wywołany brakami w pogłowie zwierząt hodowlanych.

Do podniesienia plonów przyczyniła się również akcja zmierzająca do wprowadzenia ziarna kwalifikowanego i odmianowo jednolitego jako materiału siewnego. W kampanii siewnej 48/49 dostarczono łącznie 42.564 ton materiału siewnego dla gospodarstw indywidualnych. Na akcję jesienną 48 r. — 29 tys. ton w tym 20 tys. ton żyta, 9 tys. ton pszenicy, na akcję wiosenną 49 r. — 13.564 tony (pszenica jara 1.954, jęczmień 3.491, owies 8.119) w tym około 7 tys. ton ziarna kwalifikowanego, pozostałe zaś ilości ziarna odmianowo jednolitego. Ponadto dostarczono 16.400 ton

¹⁾ plan: 14.800.000 (wykonano 102%).

²⁾ przewidziane zwiększenie do 1 miln. ha.

ziemniaków — sadzeniaków (6.400 ton kwalifikowanych, 10 tys. ton odmianowo jednolitych. Jesień 1940 znamionuje się dalszym poważnym wzrostem materiału siewnego i jego jakości. Łącznie dostarczono do siewu 39.147 ton ziarna w tym: żyta 25.679 ton (9.939 ton oryginalnego, 15.740 I odsiewu), pszenicy 13.381 ton (oryg. — 5.182 tony, I odsiew — 8.199), jęczmienia 87 ton (oryg. 64 — ton, I odsiew — 23 tony). W latach przyszłych ilości te będą stale rosły w miarę rozwoju Państwowych Gospodarstw Rolnych, zajmujących się selekcją i hodowlą nasion.

Poważne osiągnięcia przyniosła akcja kontraktowania upraw, mająca na celu zapewnienie surowca pochodzenia rolnego dla przemysłu. Już w toku planu trzyletniego włączono do kontraktacji uprawy na cele konsumcyjne i eksportowe. W 1949 r. plan kontraktacji roślin wykonano z poważnymi nadwyżkami:

burak cukrowy	109 %
cykoria	110 %
len na słomę	
i konopie	115 %
rzepak	130 %

W roku przyszłym pod rośliny kontraktowane przeznacza się 1 miln. ha, przy czym do kontraktacji włączone zostaną także uprawy jak: pszenica, hreczka, główne warzywa oraz nasiona roślin pastewnych. Charakterystycznym dla akcji kontraktowania jest zjawisko przesuwania się upraw roślin kontraktowanych do gospodarstw drobnych i średnich. W roku 1938 — z gospodarstw powyżej 50 ha pochodziło 65% ogólnej liczby zakontraktowanych buraków cukrowych, około 50% tytoniu oraz 90% jęczmienia browarnianego i chmielu. W 1945 r. przystąpiono do kontraktowania tych samych roślin. W toku zaś planu trzyletniego włączono do kontraktacji: rzepak, len na słomę i włókno, nasiona buraków, ziemniaki przemysłowe i konsumcyjne, mak, cebulę eksportową, wiklinę, zioła, groch i fasole, pomidory oraz jęczmień. W miarę rozwoju akcji wzrastała też stale ilość gospodarstw chłopskich kontraktujących uprawy. Tak więc buraki, cykorie i tytoń kontraktowane w 38 r. przez 82 tys. gospodarstw chłopskich, w 48 roku kontraktowało 530 tys. gospodarstw, a w 1949 r. już 800 tys., a więc blisko 978% ilości przedwojennej. Ogółem w kontraktowaniu wszystkich roślin brało udział w 1948 roku 875 tys. gospodarstw, a w 1949 r. już 1.200 tys. gospodarstw.

Odpowiednio też wzrastała powierzchnia zakontraktowanych upraw. Obszar gospodarstw chłopskich pod plantację trzech podstawowych upraw zakontraktowanych przed wojną (burak, cykoria, tytoń) wynosił: w 1938 r. — 57 tys. ha., 1948 r. — 198 tys. ha., 1949 r. — 246 tys. ha. Ogółem pod wszystkie rośliny kontraktowe zajętych było w gospodarstwach chłopskich w 1948 r. 330 tys. ha, w 1949 r. — 480 tys. ha. Biorąc łącznie gospodarstwa chłopskie i PGR w czterech latach 1945 — 49 obszar upraw zakontraktowanych wzrósł 5-ciokrotnie: ze 112 tys. ha do 535 tys. ha.

Nie bez znaczenia jest dla poziomu wydajności produkcji rolnej akcja ochrony roślin. W okresie planu trzyletniego przeprowadzono na wielką skalę walkę ze stonką ziemniaczaną, której inwazja z zachodu zagrażała naszym kulturom ziemniaczanym. Energiczne wkroczenie drużyn przeciwstonkowych pozwoliło zapobiec większym stratom w plonach. Wszystkie odkryte ogniska zlokalizowano na czas i zlikwidowano. W 1948 r. zlustrowano 7.965.331 ha. Na rok bieżący zaplanowano lustrację 7.400 tys. ha, wykonano zaś przegląd 9.409.355 ha (128,3% planu). Stopniowe cofanie się stonki w wyniku jej zwalczania ilustruje fakt, iż w 1948 r. odkryto 36 ognisk, w następnym zaś już tylko 11. Z rozmieszczenia tych ognisk wynika, iż zasięg stonki ziemniaczanej cofnął się o blisko 200 km na zachód. W latach 1947 i 1948 zlikwidowano plagę gryzoniów polnych. Dobre rezultaty dała walka ze słodyszkim rzepakowym, gnata-rzem rzepakowym, płaszczyńcem burakowym i innymi szkodnikami. Wiele uwagi poświęcono również ochronnemu zaprawianiu ziarna siewnego.

Jak już wspomnieliśmy powyżej, jednym z czołowych osiągnięć rolnictwa w planie trzyletnim, jest znaczne przekroczenie przedwojennej wydajności z hektara. Według dotychczasowych danych żniwa tegoroczne dają w PGR: pszenica 18,5 q z ha, żyto 16,4 q/ha, jęczmień 17,5 q/ha, w gospodarstwach chłopskich pszenica 14 q/ha, żyto 13 q/ha i jęczmień 13 q/ha. Niektóre majątki państwowe osiągnęły zbiory rekordowe. Tak np.

majątek	Poledno	okręg	Bydgoszcz	żyto	29 q/ha
"	Racot	"	Poznań	pszenica-j.	22 q/ha
"	Licewo	"	Gdańsk	pszenica	38 q/ha
"	"	"	"	jęczmień/z	39 q/ha
"	"	"	"	rzepak/z	21 q/ha
"	Rogów	"	Łódź	owies	25 q/ha

Do podniesienia plonów przyczyniły się stale wzrastające dostawy nawozów sztucznych, których dostarczono

w 45/46 —	368.800	ton
46/47 —	628.679	"
47/48 —	738.872	"
48/49 —	1.096.977	"
(jesień 48 r. — 403.805 ton wiosna 49 r. — 693.172 „)		

W przeprowadzaniu prac rolnych bierze udział coraz większa ilość traktorów i maszyn rolniczych. W bieżącym roku w akcji żniwnej brało udział 2.599 Spółdzielczych Ośrodków Maszynowych z 3.187 filiami. Pracowało w polu 1.834 traktorów, 280 snopowiazalek, 125 żniwiarek traktorowych, 6.124 snopowiazalki konne oraz 5 tys. żniwiarek konnych. Po raz pierwszy w tym roku w akcji żniwnej zastosowano kombajny z dostaw radzieckich. Pracowały one w Państwowych Gospodarstwach Rolnych w okręgach: Lublin, Wrocław, Szczecin, Poznań, Pomorze, Do

końca bież. roku ilość traktorów osiągnie 18.808. W latach poprzednich dysponowaliśmy następującym parkiem traktorowym.

45 r. —	5.500	szt.
46 r. —	9.650	"
47 r. —	12.050	"
48 r. —	14.300	"
49 r. —	18.808	"

Wzrost parku maszynowego idzie równolegle ze wzrostem sieci Spółdzielczych Ośrodków Maszynowych.

47 r. —	405
48 r. —	1 942
49 r. —	3 000 (plan do końca roku).

Tak więc kredyty, akcja kontraktowania roślin, dostawy nawozów, ziarna siewnego, ochrona roślin, walka o wydajność, pomoc ośrodków maszynowych, dały w rezultacie pomyślny rozwój rolnictwa roślinnego.

W zakresie produkcji zwierzęcej mamy również do zanotowania znaczne osiągnięcia. Stan zwierząt hodowlanych poczynając od 1946 r. z którego można było zebrać pełne dane przedstawia się jak następuje:

	R o k				
	1946	1947	1948	1949	1938
konie . . .	1.730	2 016	2.307,4	2.550	3.147,5
bydło . . .	3.910	4.745,9	5.747,9	6.300	9.923,8
w tym krowy	2.748	3.079,3	3.647	4.060	6.294
trzoda . . .	2.674	4.273,6	4.626,1	5.900	9.683,6
owce . . .	727	982,8	1.410,4	1.600	1.940,5
kozy . . .	547	678,2	734,9	760	—
drób ogółem	19.491	26.829	45.860,3	70.920	—

W 1946 r. pogłowie wynosiło zaledwie 40% stanu przedwojennego (konie — 54%, krowy — 44%, trzoda chlewna — 27%, owce — 37%). W ciągu trzech lat nastąpiła duża poprawa, wyrażająca się osiągnięciem 70% pogłowia przedwojennego. Najszybciej powiększa się stan owiec, których w 1949 mamy już 82,4% ilości przedwojennej. W dalszej kolejności idą: konie — 81%, bydło rogate — 64% oraz trzoda chlewna — 59,8%.

W początkach planu trzyletniego rozwój hodowli nie przybierał należytego tempa, wobec tego zwiększono wysiłki w kierunku popierania hodowli. Najlepszym przejawem tej akcji było wprowadzenie w życie szeregu zarządzeń, zmierzających do usprawnienia produkcji zwierzęcej. Wspominane już melioracje, na które uruchomiono poważne kredyty, rozszerzenie upraw roślin pastewnych, zwłaszcza motylkowych, wprowadzenie na szerszą skalę stosowania śródplonów i międzyplonów, pozwoliło na wzmocnienie bazy paszowej. Następnym etapem było popieranie hodowli drogą kontraktacji, gwarantującej z jednej strony producentowi wysoką opłacalność produkcji, z drugiej zaś państwu — możliwość planowania zaopatrzenia ludności w produkty mięsne i tłuszczowe.

Poradnie żywieniowe, na wielką skalę prowadzone przerzuty prosiąt, cieląt i jałówek, coraz sprawniejsza sieć stacji kopulacyjnych, kredyty na materiał zarodowy i hodowlę, ulgi podatkowe dla przodujących hodowców, premiowane pokazy sztuk hodowlanych — wszystkie te momenty stwarzają odpowiednie warunki sprzyjające stałemu rozwojowi hodowli. Zakontraktowanie na rok bieżący 1.300 sztuk

trzody chlewnej wobec 1 miln. zaplanowanych jest najlepszym dowodem powodzenia akcji. Na rok przyszły zaplanowano zakontraktowanie 3 miln. szt. zarówno trzody mięsno-słoninowej, jak i bekonowej. Już w drugiej połowie września br. wiele województw kończyło kontraktowanie na pierwszy kwartał 1950.

Zadania planu trzyletniego zostały wykonane.

Pod uprawę wzięto przewidziany areal odłogów, likwidując je niemal zupełnie. Zabudowania gospodarskie i mieszkalne zostały po największej mierze odbudowane przy pomocy państwa. Żuławy osuszone, przysparzając rolnictwu wiele tysięcy nowych hektarów upraw. Stworzono silną bazę mechanizacji i modernizacji w postaci Ośrodków Maszynowych. Przyłączono do sieci blisko 3.000 gromad wiejskich. Zasilono rolnictwo kredytami w wysokości około 76 miliardów złotych.

Dostarczono około 2,5 miln. ton nawozów sztucznych. W wielu uprawach osiągnięto przedwojenne powierzchnie zasiewów, w niektórych poważnie je przekroczone, a w pozostałych zbliżono się do nich znacznie.

Podwyższono o kilka kwintali przeciętną wydajność z hektara, w porównaniu z okresem przedwojennym. W hodowli podwojono bez mała pogłowie zwierząt hodowlanych, oszczędając 70% pogłowia przedwojennego, wobec 40% w 1946.

Oto główne osiągnięcia naszej gospodarki na odcinku rolnictwa. Pominęliśmy tutaj ważne zagadnienie szkolnictwa rolniczego, które rozwija się niezwykle pomyślnie, spółdzielczy obrót ziemiopłodami na wsi, dostawy wyrobów przemysłowych, szeregu premiiowanych akcji, wielokierunkową pomoc państwa zmierzającą do poprawy warunków bytowych pracującego chłopstwa. Wszystkie te elementy składają się na pełny obraz wsi w chwili kończenia planu trzyletniego. Za kilka miesięcy wieś i rolnictwo wejdą w nowy okres — okres bardziej dynamicznego rozwoju. Wzrośnie nie tylko produkcja rolna, wzrośnie również uaktywnienie społeczne chłopca. Rozumie on bowiem coraz bardziej, że nie może stać na uboju, że od jego rzetelnego wkładu zależy również tempo rozwoju całej gospodarki narodowej na drodze do socjalizmu.

Szybkościowce na katowickiej Koszutce

W AKCJI usprawniania budownictwa obejmującej coraz liczniejsze budowy w wielu miastach należy wymienić również budowę dwóch szybkościowców na osiedlu mieszkaniowym Koszutka w Katowicach. Zleciennodawcą budowy jest Z.O.R. Zabrze. Typ budynku 49 S = 33 (232) + jedna kondygnacja. Bliższa charakterystyka stwierdza, że chodzi o dwa budynki mieszkalne o kubaturze 7.300 m. sześć, łącznie więc 14.600 metrów sześć, o pięciu kondygnacjach. Mury z cegły na zaprawie wapienno-cementowej; ławy fundamentów żelbetowe, cokół licowany klinkierem, stropy Ackermana oraz wieńce żelbetowe. Klatki schodowe oraz gzymsy żelbetowe. Konstrukcja dachu drewniana, kryta dachówką karpiówką.

Plan robót obejmuje wykonanie budynku w stanie surowym, do czego sporządzono harmonogram przewidujący spełnienie tego zadania w 56 dniach roboczych, jednakże po naradzie technicznej z pracownikami skrócono termin do 51 dni roboczych, który obowiązuje.

Przed samym rozpoczęciem wznoszenia murów, co nastąpiło 28 września 1949 roku, przeprowadzono roboty wstępne, które objęły przygotowanie do budowy placu, roboty ziemne, betonowanie bankietów oraz wykonanie murów wyrównawczych ze względu na specyficzne ukształtowanie terenu. Dowóz materiałów możliwy był tylko w 40% całkowitego zapotrzebowania, reszta zaś dostarczana jest w czasie budowy.

Poza samym ukształtowaniem terenu, które przysporzyło początkowych trudności, trzeba wziąć pod uwagę zagadnienie szkód górniczych. Podkopanie terenów wokoło Katowic i w samym obrębie administracyjnych granic miasta powoduje trudności z wyborem placów budowlanych i zmusza do daleko posuniętej ostrożności, wyrażającej się np. w tym, że w szybkościowcach katowickich w przeciwieństwie do warszawskich nie można użyć prefabrykowanych elementów do klatek schodowych, ponieważ muszą one tutaj spełniać specjalne zadanie wiązania części budynku. Również stropy nie są układane z elemen-

tów prefabrykowanych, lecz są starannie zbrojone. W konsekwencji zmusza to do stemplowania przed położeniem stropu i np. nie pozwala na rozpoczęcie robót instalacyjnych przed usunięciem stempli, zwiększa zapotrzebowanie na materiały i pracę.

W pierwszym dniu wydajność na jednego murarza wyniosła 6,8 metra sześciennego muru, wobec normy 1,6 metra sześć.

Przy budowie zatrudnionych jest 20 murarzy i 23 pomocników. Murarze pracują pojedynczo, mając jedynie pomocnika.

Ten system dwójkowy wykazuje już na pierwszy rzut oka niewykorzystanie pełnych możliwości murarza. Pracownik, stawiający cokół, ma początkowo cegły pod ręką. Już po półgodzinie jednak musi specjalnie pochylić się po każdą cegłę, zanim otrzyma dalsze cegły na wyższą wysokość. Kładzenie zaprawy pod każdą pojedynczą cegłę odbywa się nie tylko przy cokole, wymagającym specjalnego powiązania, ale i przy ciągnięciu ściany, gdzie należało by wykorzystać doświadczenia z kładzeniem zaprawy szuflą od razu na całą warstwę.

Zbrojenie odbywa się sprawnie, przy minimum ruchów i czynności.

Natomiast dowóz zaprawy przeprowadzany jest taczkami, z których wiele jest w złym stanie, a pomocnik, dowożący zaprawę, spełnia ciężką pracę fizyczną wskutek złego stanu narzędzi.

Dostawa materiałów była sprawna, jednak nie zrzucano np. cegieł od razu między przyszłe mury, dokąd były dowożone powtórnie taczkami. Użycie samochodów — wywrotek dałoby wielką oszczędność na czasie i fizycznym wysiłku ludzkim.

Zespół jest zgrany, ma bowiem za sobą stawianie jedenastu budynków kolonii Koszutka. Tym nie mniej trzyma się systemu dwójkowego. Początkowe powiększenie wydajności z przeciętnej 2,5 do 3,1 metrów sześciennych na dniówkę murarza do 6,8 metra sześć, mogłoby być jeszcze większe, przy zreorganizowaniu systemu. Jakie wnioski nasuwają się z budowy szybkościowców katowickich?

Po dwunastu dniach wykonano około 35% całości budowy, podczas gdy harmonogram przewidywał wykonanie 23%. W ten sposób plan w ciągu 12 dni przekroczono o 57%, oszczędzając pełne trzy dni robocze. Wydajność murarzy po pierwszym zrywle nieco spadła, ale utrzymuje się na poziomie 330% normy, a najlepszy wynik wynosi 450% normy.

Metody pracy niewątpliwie zależą od warunków lokalnych i od materiałów (np. względ na szkody górnicze, elementy prefabrykowane). Ale zależą też od człowieka. Pomysły racjonalizatorskie powinny być szeroko rozpowszechniane. Wprowadzenie systemu trójkowego w Katowicach może być przejściowo przyczyniło trudności murarzom, przyzwyczajonym dotychczas do pracy z jednym pomocnikiem, ale na dalszą metę dałoby efekty jeszcze lepsze od już osiągniętych.

Nie należy zadowalać się istniejącym nieraz złym sprzętem, lecz dołożyć wszelkich sił, aby jakość sprzętu poprawić (taczki).

Opieka socjalna nad robotnikami jest niedostateczna. Pracownicy, zatrudnieni przy szybkościowcach na Koszutce, rekrutują się z miejscowości odległych od Katowic. Sypiają w baraku, a żywią się

na własną rękę. Przyjazd ruchomego kiosku spółdzielczego, który tam czasem zagląda, nie rozwiązuje sytuacji. Trzeba zorganizować odpowiednie żywienie zbiorowe, uwzględniające potrzeby człowieka, ciężko pracującego. Choćby przywozić obfite i kaloryczne posiłki z punktów żywienia zbiorowego w mieście, odległym o niecały kilometr. Dobra zupa i ziemniaki z jarzyną i gulaszem, przywiezione samochodem SPB z Gospody Ludowej, na pewno będą wygodą dla kilkudziesięciu pracowników, którzy po ośmiodzinnej pracy zabierają się do warzenia posiłku lub szukają go w podrzędnej restauracji, niewątpliwie z możliwością podtrzymywania dawnej, zlej, „mokrej” — wódczanej tradycji murarskiej.

Na budowisku wznosi się tablica z wypisywanymi kredą nazwiskami przodujących robotników i osiąganymi przez nich normami. A czy wydział socjalny SPB lub oświatowy Związku Zawodowego nie mógłby i nie powinien zasilać budowisk gazetami i czasopismami? Na niedzielę robotnicy jadą do domu. Jadą w różnych kierunkach. Czy nie można choć częściowo, jeśli są grupki mieszkających w jednej okolicy, odwozić i przywozić ich do pracy, aby nie tracili czasu w pociągach?

J. W.

Z DOŚWIADCZEŃ OSZCZĘDNOŚCIOWYCH

JERZY SNARSKI

Robocizna i gospodarka materiałowa w przemyśle węglowym

ROBOCIZNA i zużycie materiałów pomocniczych zajmują w kosztach własnych produkcji zakładów górniczych czołowe miejsca: robocizna pochłania 60 proc. tych kosztów, materiały ponad 16 proc.

W planie oszczędnościowym na rok 1949 ustalono, że oszczędności na robociznie dadzą około 45 proc. ogólnie preliminowanych, a w gospodarce materiałowej osiągnie się obniżenie kosztów o 18,33 proc.

Ogólny schemat planu oszczędnościowego przedstawia się następująco:

Elementy oszczędności	Wartość planowanych oszczędności	
	w tys. zł	%
1. Robocizna	3.912.592	44,81
2. Materiały	1.600.299	18,33
3. Energia	806.844	9,24
4. Zmniejszenie wypadu miału . . .	1.352.360	15,49
5. Różne koszty ogólne spec. i pozaop.	1.059.102	12,13
O g ó ł e m	8.731.197	100,0

Grupę pierwszą — robocizną — plan oszczędnościowy rozбивa na dwie podgrupy:

1) wydajność pracy, 2) racjonalizacja pracy.

Podniesienie stopnia wydajności pracy ma dać 2,470 mil. zł, czyli 31,5 proc., racjonalizacja pracy około 1,173 mil. zł, czyli prawie o 13,5 proc. ogólnie planowanych oszczędności.

Przemysł węglowy w Polsce zatrudnia około 300 tys. ludzi, czyli 23 proc. ogółu zatrudnionych w naszym przemyśle uspołecznionym. To też wydajność pracy jak i jej racjonalizacja posiadają duże znaczenie.

Pierwszym krokiem w kierunku realizacji zamierzeń w dziedzinie podniesienia wydajności pracy by-

ły konferencje i narady wytwórcze na wielu zakładach pracy. Wynikiem tych narad było **ustalenie wskaźnika wydajności pracy na rok 1949**. Został on podwyższony o 6,16 proc., w stosunku do roku 1948.

Dla zilustrowania, jak rozwija się wydajność pracy po podniesieniu jej wskaźnika podajemy wyniki z trzech różnych pracujących Zjednoczeń:

Rybnickiego (1), Dąbrowskiego (2) i Dolnośląskiego (3):

	Wskaźnik planu osz.	I	II	III	I kw.	IV	V	VI	II kw.	VII
1	1287	1275	2160	2171	1269	1293	1310	1293	1284	1300
2	1212	—	—	—	1133	1204	1197	1221	1206	1240
3	792	643	615	605	621	652	680	646	660	614

Jak widać z powyższego zestawienia, dwa pierwsze zjednoczenia (Rybnickie i Dąbrowskie) nie wykazują dużych odchyśleń od wskaźnika z tym, że Rybnickie wykazuje tendencje przekroczenia tego wskaźnika. Inaczej jest ze Zjednoczeniem Dolnośląskim, które za wskaźnikiem nie nadąża.

Powszechnie znane są trudności geologiczno-techniczne, w jakich pracują górnicy wałbrzyscy. Wystarczy tu przypomnieć, że w kopalniach tego Zjednoczenia trafiają się dość często przerosty kamienia, sięgające od 0,4 do 0,9 m. W tych warunkach nie można używać wrębówek. Różnica między wydobyciem brutto i netto dochodzi do około 37 proc. z winy kamienia znajdującego się w urobku.

Istnieje więc konieczność wszechstronnej wnikliwości przy opracowywaniu norm.

Na racjonalizację pracy w przemyśle węglowym składa się wiele elementów. Normalizacja urządzeń

i maszyn zajmuje wśród nich poważne miejsce. Straty w produkcji węglowej, spowodowane awariami maszyn i innych urządzeń technicznych są poważne i wyrażały się w 1948 r. liczbą ponad 1 mil. ton węgla. Aby poprawić ten stan rzeczy, przemysł węglowy winien posiadać katalog znormalizowanych typów maszyn i urządzeń technicznych. Ułatwi to wymianę części zużytych, skracając czas przestojów. Prace w tym kierunku prowadzi Komisja Normalizacji dla Przemysłu Węglowego. Wydaje się pożądana współpraca tej komisji z podobnymi komisjami innych przemysłów. Powstała by w ten sposób szeroka płaszczyzna wspólnej wymiany doświadczeń.

Inną grupą kształtującą wydajność pracy jest organizacja pracy i produkcji. W grupie tej wymienić przede wszystkim należy następujące elementy:

- 1) właściwe zorganizowanie i zaplanowanie roboty (np. odpowiedni stosunek procentowy robót przygotowawczych do wydobywania, normy wytwórcze itp.);
- 2) ekonomiczne wykorzystywanie urządzeń i maszyn górniczych;
- 3) racjonalne obłożenia załogą miejsc pracy;
- 4) utrzymanie właściwego stosunku procentowego załogi nieprodukcyjnej bezpośrednio, do załogi produkcyjnej.

Personel techniczny jak i administracyjny ma tu duże pole do działania.

Olbrzymie znaczenie dla organizacji w produkcji posiadają normy wytwórcze, a więc:

- normy zużycia materiałów;
- „ wyposażenia technicznego;
- „ pracy.

Są one podstawowymi instrumentami przy obliczeniach zarówno cyklu produkcji jak i funduszu płac. Obiektywne normy wytwórcze, zastosowane w różnych zakładach pracy na jednakowe roboty dadzą jednakowy zarobek, co ma wielkie znaczenie choćby np. przy współzawodnictwie pracy. Przemysł węglowy powołał do życia Komisję Norm Pracy. Działa ona przy pomocy 13 fachowych podkomisji i opracowała (do 30 kwietnia br.) 126 norm pracy ogólnych i 933 norm pracy szczegółowych.

Poważną troską przemysłu węglowego jest obniżenie procentu absencji. W obecnym stanie zatrudnienia — 5 proc. absencji przynosi straty wyrażające się 3.672 tys. ton niewydobytego węgla rocznie, a należy sobie uzmysłowić, że absencje w r. 1948 wynosiły w kopalniach węgla kamiennego (łącznie z chorobami) 7,41 proc., a w kwietniu 1949 — 8,71 proc.

Inną formą marnotrawstwa jest czas trwoniony na dojście i odejście od przodka. Obecnie czas ten wynosi (przeciętnie) 99 min. a mianowicie:

czas zjazdu szybem	15 min.
czas dojazdu pociągiem	17 min.
dojście od pociągu do przodka	19 min.
odejście z przodka do pociągu	18 min.
czas jazdy pociągiem	16 min.
czas wyjazdu szybem	14 min.

R a z e m : 99 min.,

czyli ok. 20 proc. ustawowej dniówki roboczej.

Należy dokładnie przeanalizować te czasokresy, mając na uwadze, iż każde 5 minut odzyskanego czasu pracy daje, przy dzisiejszym stanie zatrudnienia i wydajności w przemyśle węglowym, prawie 1.500 robotniko-dniówek czyli ponad 2 tys. ton węgla dziennie.

Zużycie materiałów pomocniczych zajmuje w kosztach własnych produkcji zakładów górniczych drugie miejsce po robociźnie i stanowi 16 proc. Plan oszczędnościowy na rok bieżący przewiduje obniżenie tych kosztów o 18,33 proc.

Przy wydobywaniu węgla materiały pomocnicze odgrywają bardzo dużą rolę. Drewno, materiały wybuchowe, smary itp. są niezmiernie ważnym elementem produkcyjnym nie tylko pod względem terminowej podstawy ale i jakościowej ich wartości.

Straty w gospodarce materiałowej są najczęściej następstwem dużych remanentów w magazynach, nieodpowiedniego magazynowania i rozrzutnej gospodarki tymi materiałami. Oszczędności na tym odcinku gospodarki materiałowej mogą być osiągnięte przez:

- 1) obniżenie norm zużycia materiałów pomocniczych;
- 2) zmniejszenie ilości odpadków i racjonalne ich zużytkowanie;
- 3) stosowanie materiałów zastępczych;
- 4) upłynnienie zbędnych remanentów,
- 5) reorganizację systemu zaopatrzenia.

Dla osiągnięcia pozytywnych rezultatów w tej dziedzinie, ważne jest przede wszystkim opracowanie właściwych norm zużycia materiałów. Przemysł węglowy powołał do tego celu „Komisję Technicznych Norm Zużycia Materiałów“, która pracuje już od listopada 1947. Akcja upłynnienia remanentów dała pozytywne rezultaty, a w celu uregulowania tej sprawy na przyszłość wprowadzono jednolitą kartotekę materiałową, która reguluje nadmierne zamówienia.

Poważną pozycję w kosztach własnych zajmuje drewno kopalniane. Na tysiąc ton wydobytego węgla wypada 23,8 m³ drewna, czyli że w roku bieżącym przemysł węglowy zużyć powinien około 1,8 mil. m³ drzewa. Trzeba podkreślić, że obecne zużycie drewna jest niższe o około 0,9 m³ na 1 t węgla, co w rocznym stosunku da oszczędności około 90 tys. m³ na sumę 276 mil. zł.

Materiałów wybuchowych zużywa przemysł węglowy około 180 g na t wydobytego węgla. Plan oszczędnościowy przewiduje obniżenie zużycia materiałów wybuchowych do 172,4 g na tonę, czyli o 5 proc. w porównaniu do roku 1948. Oszczędność z tego tytułu wyniesie więc około 540 tys. kg, na sumę około 86 mil. zł.

Powyższe omówienie jest fragmentaryczne. Robocizna i gospodarka materiałowa w przemyśle węglowym wymagają poważnych studiów. Jest bowiem w tej dziedzinie wiele do zrobienia.

Wydajność pracy musi być oparta o normy techniczne. Muszą one być przestrzegane, a robotnicy muszą mieć do nich zaufanie.

W Związku Radzieckim plan wzrostu produkcji między rokiem 1940 a 1950 wynosi 66,5 proc. i oparty jest w 82 procentach o wzrost wydajności pracy, a tylko w 18 proc. o wzrost zatrudnienia. Czyli że z ogólnego odsetka przyrostu produkcji wynoszącego 66,5 proc. rezultatem wzrostu wydajności pracy będzie przyrost produkcji o 54,25 proc., a tylko 12,25 będzie rezultatem wzrostu zatrudnienia. U nas ten wzajemny stosunek jest niekorzystny i dlatego wszystko co w dziedzinie racjonalizacji pracy można uczynić — a uczynić można wiele, — winno być przedmiotem szczególnej troski.

T. ZADOLSKI

Pięciolecie powojennej Czechosłowacji

W OKRESIE opracowywania traktatu Wersalskiego sprzeczności, tkwiącej w łonie ustroju kapitalistycznego, znalazły m. in. wyraz w stanowisku Anglii, dążącej do uratowania gospodarki niemieckiej celem użycia Niemiec w przyszłości przeciwko Związkowi Radzieckiemu, i stanowisku Francji, która biorąc udział w montowaniu interwencji zbrojnej przeciwko powstającemu Krajowi Rad, pragnęła jednocześnie zbudować system polityczno gospodarczy, będący przeciwwagą Niemiec, ale dający możliwości również wystąpienia przeciwko wpływowi Rewolucji Październikowej.

Tym podwójnym celom miała służyć Mała Ententa, w skład której wchodziła Czechosłowacja, Jugosławia i Rumunia. Czechosłowacja miała być twierdzą kapitalizmu w Środkowej Europie, miała też być arsenałem Małej Ententy.

Dążenia świadomej części czechosłowackiej klasy robotniczej, która w oparciu o swą świadomość proletariacką chciała zbliżenia ze Związkiem Radzieckim, nie wystarczyło do wyzwolenia się z wpływów kapitału, który opanowawszy życie polityczne Republiki Czechosłowackiej, doprowadził do haniebnej zdrady monachijskiej.

Związana z międzynarodowym kapitałem reakcja czeska wobec rosnącego niebezpieczeństwa hitlerowskiego zachowywała się dwuznacznie, a czechosłowacki kapitał finansowy pragnął włączyć Czechosłowację do faszystowskiej krucjaty antyradzieckiej, podporządkowując się hitlerowskiej Rzeszy. Już w okresie zagarnięcia Czechosłowacji przez Hitlera popularne były wśród reakcji czechosłowackiej „teorie” przetrwania hitleryzmu i nie dopuszczenia do wyzwolenia mas pracujących z pęt kapitału.

Ostatecznie ten potencjał ekonomiczny, który miał początkowo stanowić o sile organizacji politycznej przeciwko Niemcom, został przez nich samych wykorzystany w przygotowaniach do wybuchu wojny, rozpoczętej 1 września 1939 roku marszem na Polskę, a przeniesionej na ziemie radzieckie w czerwcu 1941 roku. W okresie wojennym ludność pracująca Czechosłowacji, okrojonej na granicach i podzielonej na „samodzielną” Słowację oraz Protektorat Czech i Moraw, w ucisku narodowym i poddana metodom spotęgowanego wyzysku, musiała pracować dla najeźdźcy, a cała gospodarka czechosłowacka włączona została w program niemieckiej maszyny wojennej.

Niemcom łatwo przyszło od 1938 roku opanowanie całego czechosłowackiego życia gospodarczego, które w okresie do 1945 r. było eksploatowane wszelkimi sposobami, łącznie z taksą za „ochronę niemiec-

ka”, na co wyssano w ciągu sześciu lat 50 miliardów koron, czyli równowartość pięciu przedwojennych budżetów Republiki. 40% całkowitego dochodu narodowego zabrali Niemcy w ciągu 6 lat. Podporządkowanie gospodarki wojennym programom niemieckim spowodowało, nawet przy braku poważnych zniszczeń w działaniach wojennych, skrzywienie linii rozwojowej gospodarki Czechosłowacji.

To też po uwolnieniu Czechosłowacji, które przyniosła ofenzywa Armii Czerwonej i siły oporu czechosłowackiej klasy robotniczej, po osiągniętym wyzwoleniu narodowym i wyzwoleniu z ucisku kapitalistycznego, gospodarka czechosłowacka, mając mniej, niż gdzie indziej, strat bezpośrednio wojennych, stała się w obliczu konieczności wyjścia na nowe drogi.

Organizacja państwa na nowych, demokratycznych podstawach łączyła się z usunięciem Niemców oraz z radykalnymi zmianami ekonomicznymi. Podstawy położył tutaj program Koszycki, będący odpowiednikiem Polskiego Manifestu P.K.W.N.

Jesień roku 1945 przynosi szereg dekretów, załamujących uprzednią wszechwładzę obszarnictwa i kapitału obcego oraz rodzimego.

Reforma rolna objęła usunięcie przesunięć majątkowych, dokonanych pod naciskiem okupacji, konfiskate i przyspieszony podział ziemi należącej do Niemców i zdrajców, osiedlenie czeskich rolników na polniemieckich terenach pogranicza. Wprowadzono narodowy zarząd majątków po Niemcach i zdrajcach oraz utworzono Narodowy Fundusz Ziemi. Reforma objęła 1,5 mil. ha ziemi ornej i 750 tys. ha lasów polniemieckich. Osadnictwo objęło 100 tys. gospodarstw, a około 200 tys. ha zarezerwowano dla spółdzielni hodowli bydła. Lasy przeszły na własność państwa.

Nierolnicze przedsiębiorstwa niemieckie i zdrajców narodu przydzielono częściowo spółdzielniom, częściowo zaś rzemieślnikom i kupcom. Chodziło tu o 100 tys. drobnych przedsiębiorstw i sklepów.

24 października 1945 r. ukazały się dekrety o nacjonalizacji kopalń i przedsiębiorstw przemysłowych, o nacjonalizacji niektórych przedsiębiorstw przemysłu spożywczego, o nacjonalizacji banków akcyjnych i prywatnych zakładów ubezpieczeń.

Jednocześnie przeprowadzona została reforma walutowa. Unieważniono wojenne banknoty koron czeskich i słowackich oraz marek niemieckich, dopuszczając do wymiany wojennej waluty czeskiej i słowackiej na nowe korony po kursie 1 = 1, w ilości 500 koron na osobę, podczas gdy reszta została zablokowana. Obieg spadł w ten sposób z 48 miliardów do 23 miliardów koron.

Oddanie państwu przeważającej części przemysłu ciężkiego i kluczowego pozwoliło na zapoczątkowanie gospodarki planowej, typowej i niezbędnej zarówno dla ustroju socjalistycznego, jak i dla ustroju demokracji ludowej.

Jednakże trzeba stwierdzić, że wpływy reakcji pozostały silne. Zarówno wywłaszczeni dysponenti kapitału, jak i średnia burżuazja uważały za możliwe próbować paraliżować noszenie sił postępu, a ujawniło się to wyraźnie z końcem pierwszego roku dwuletniego planu gospodarczego.

W roku 1946 i 1947 kapitał prywatny wzmocnił swoją pozycję w przemyśle i rolnictwie i utrzymał je nienaruszone w handlu wewnętrznym i zagranicznym. Kapitał prywatny wbijał kliny między poszczególne ogniwa demokratycznego aparatu państwowego, posługując się wszystkimi możliwymi metodami, zarówno legalnymi, jak i nielegalnymi. Poczęła szerzyć się spekulacja, bijąca w żywotne interesy najszerzych mas pracujących.

Ogłoszenie projektu „Planu Marshalla” spotkało się z gorącym przyjęciem wśród reakcji czechosłowackiej.

Lud czechosłowacki nie pozostał bierny wobec prób odrodzenia reakcji i kapitalizmu i doszło do t.zw. „dni lutowych” 1948 roku, kiedy wichrzycieli nowego porządku spotkała należyta odprawa. Lud wystąpił przeciwko knowaniom reakcji, a sprawne i świadome swych celów masy przewyciężyły kryzys wewnętrzny na swoją korzyść.

Od tej chwili datuje się w gospodarce czechosłowackiej zdynamizowanie jej w kierunku szybszego marszu ku socjalizmowi.

* * *

W okresie między dwiema wojnami światowymi stosunki między Polską a Czechosłowacją nie układały się w tym duchu, jakiego należało oczekiwać od dwóch sąsiednich bratnich narodów, bliskich sobie więzami języka, kultury i historycznie wspólnego przeznaczenia. Polityka popierania agresji i faszyzmu, którą reprezentowały sanacyjne rządy w Polsce przedwrześniowej, a w szczególności pomonachijskie awanturnicze wystąpienia, wymierzane przeciwko Czechosłowacji, były sprzeczne z interesami Polski i osądzone przez cały naród za karygodne. Koszmar polsko-czechosłowackich stosunków przedwojennych rozwił się z momentem wyzwolenia obu narodów z pod jarzma hitlerowskiego. Nastąpiła era przyjaznej współpracy.

Stosunki gospodarcze między Polską a Czechosłowacją kształtują się obecnie na bazie umowy o współpracy gospodarczej z lipca 1947 r., podpisanej następnego dnia po zawarciu umowy o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy.

Rozwój polsko-czechosłowackich stosunków gospodarczych układa się nieprzerwanie w kierunku pełnego uwzględnienia wzajemnych potrzeb i wzrastających możliwości obu krajów. Realizacja nakreślonych zadań została ujęta w ramy polsko-czechosłowackiej Rady Współpracy Gospodarczej. Szeroka skala tej współpracy charakteryzują m. in. liczby wzajemnej wymiany towarowej. W 1946 r. dwustronne obroty towarowe osiągnęły wysokość zaledwie 3 mil. dolarów, co było wynikiem trudności ciężkiego

Po wykonaniu planu dwuletniego rozpoczyna się realizacja pierwszego planu długofalowego, — pięcioletniego. Zacieśniają się więzy współpracy ekonomicznej ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej. Należy tu wspomnieć o umowie o współpracy polsko-czechosłowackiej zawartej w lipcu 1947 roku. W marcu 1948 r. odbyło się w Pradze pierwsze posiedzenie Polsko-Czechosłowackiej Rady Współpracy Gospodarczej. Następnie oba kraje weszły do Rady Współpracy Gospodarczej Związku Radzieckiego i krajów demokracji ludowej.

Plan dwuletni przyniósł przewyższenie przedwojennego poziomu produkcji o 100%. Plan pięcioletni przewiduje w końcowym etapie zwiększenie produkcji przemysłowej w porównaniu z rokiem 1948 o 57%, przy czym produkcja środków wytwarzania wzrośnie o 66%, powiększenie produkcji rolniczej i leśnej o 15%, wzrost zatrudnienia we wszystkich dziedzinach gospodarki, podniesienie wydajności o 32%, podniesienie konsumpcji na głowę o 35% w porównaniu z 1948 rokiem. Inwestycje w planie pięcioletnim wyniosą 336 miliardów koron, przy czym na opiekę społeczną, zdrowotność, kulturę i oświatę przeznaczono ponad 28 miliardów koron. Dochód narodowy wzrośnie w ciągu pięciu lat o 48%.

Pięć lat powojennych Czechosłowacji, to droga od wyzwolenia narodowego i socjalnego przez walkę z wrogiem wewnętrznym, przez przystosowanie ekonomiki do nowych zadań, mających na celu osiągnięcie zbliżenia się do socjalizmu w interesie klasy pracującej i w światowej walce o pokój przeciwko podżegaczom wojennym.

okresu powojennego. W 1947 r. wywóz z Polski do Czechosłowacji wzrósł do 6,5 mil. dolarów, a przywóz — do 13,5 mil. dolarów. W 1948 r. Czechosłowacja dostarczyła Polsce towarów wartości 55 mil. dolarów, a otrzymała towary z Polski za 44 mil. dol. W roku bież. wzajemna wymiana towarów wzrasta w dalszym ciągu.

Związki gospodarcze między Polską a Czechosłowacją nie ograniczają się do wymiany towarowej. Obejmują również takie formy współpracy, jak wspólne wykorzystanie potencjałów produkcyjnych, energetycznych źródeł surowcowych itd. Polska oddała do dyspozycji Czechosłowacji swoje porty bałtyckie, a w szczególności Szczecin. Opracowuje się wspólne wykorzystanie drogi wodnej na Odrze, podejmuje się realizację wielkiej inwestycji, jaką jest budowa kanału Odra — Dunaj.

Współpraca gospodarcza między obu krajami demokracji ludowej w oparciu o współpracę ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami demokracji ludowej, kształtuje się na zasadach pełnego równouprawnienia i uwzględnienia wzajemnych korzyści. Stanowi ona fundament do odparcia wszelkich imperialistycznych zakusów, jakie są czynione ze strony mocarstw kapitalistycznych w kierunku podważania postępowego rozwoju gospodarczego Polski i Czechosłowacji.

Współpraca gospodarcza między Polską a Czechosłowacją służy tym samym sprawie umocnienia pokoju w Europie.

Efektywność inwestycji w teorii reprodukcji*)

II.

OKREŚLENIE i porównanie efektywności rozmaitych inwestycji przez analizę momentów ekonomicznych związanych organicznie z procesem reprodukcji służy nie tylko za podstawę oceny rozmaitych wariantów już przewidzianego obiektu, lecz również dla wyboru obiektów, kierunku i form budownictwa kapitalnego. Projektanci nie mogą i nie powinni uchylać się od rozwiązania tego zadania. Tak pojęte zadania pracy projektodawczej w naszym kraju rozszerzają bardzo jej ramy, wzbogacają jej treść, sprzyjając **połączeniu zwykłej metodologiczno-technicznej pracy nad wariantami z uświadomieniem sobie narodowo-gospodarczego znaczenia tych wariantów**, ich miejsca w procesie reprodukcji i dalszego jej rozwoju. Projektant jakiegokolwiek gałęzi czy przedsiębiorstwa nie może brać tylko pod uwagę tego, jak wykorzystywać sumę asygnowaną, rozpatrując ją jako stałą wielkość, daną z zewnątrz. Nie, jego praca może wpłynąć i na tę sumę i na ogólne rozmiały inwestycji.

Dla takiej syntetycznej pracy, przy której stosuje się wielostronną analizę ekonomiczną, istnieją bardzo wielkie możliwości i dostateczna ilość materiałów miejscowych komisji planowania, krajoznawczych organizacji, ekspertyz technicznych, zebrań produkcyjnych, ekspedycji naukowych, materiałów dostarczonych przez studentów fakultetu ekonomicznego i geograficznego, szkół wyższych praktycznie badających ekonomiczne i fizyczne warunki rejonów. Równocześnie należy przyznać, że ekonomiczne badania, praca ekonomiczna, związana z projektowaniem, wyraźnie osłabła w wielu dziedzinach w szczególności w transporcie kolejowym. Można z góry przewidzieć, że niektórzy projektanci będą przeciwni naszemu punktowi widzenia, powołując się na to, że trzeba będzie mieć do czynienia z mnóstwem wskaźników, że konieczny jest jakiś jedyny wyczerpujący wskaźnik. Jednakowoż te ostatnie poglądy są niczym nieuzasadnione. **Zastosowanie metody dialektycznej wymaga, jak wiadomo, wszechstronnego, konkretnego rozpatrzenia zagadnienia.**

Nie ma takiego współczynnika, który mógłby automatycznie być stosowany codziennie w pracy jako norma regulująca. Lecz w tych wypadkach, gdy ani jeden z ukazanych wyżej podstawowych wskaźników ekonomicznych, związanych z procesem produkcji, nie daje decydującej lub znacznej przewagi jakiegokolwiek wariantowi, naszym zdaniem, dopuszczalne jest zastosowanie w charakterze podrzędnego **pomocniczego wskaźnika — normy porównującej inwestycje i wydatki eksploatacyjne.**

Rozumie się, że taka norma, ze względu na jej pomocniczy i ograniczony charakter, nie może być umowną. My musimy szukać tej normy w realnych warunkach socjalistycznej reprodukcji.

Podczas, gdy kapitalistyczny przedsiębiorca rozumie w ten sposób: im niższy procent, tym bardziej może on sobie pozwolić na inwestycje na wielką skalę — to gospodarka socjalistyczna trzyma się innej

reguły: **im lepsze wykorzystanie inwestycji, tym więcej produkcji przy danym rozmiarze nakładów.**

Za najdogodniejszy wskaźnik stopnia wykorzystania inwestycji uważamy stosunek masy przyrostu nagromadzeń do rozmiarów nakładów kapitalnych. Można obliczać wskaźnik ten za rozmaite okresy — roczny, trzyletni, pięcioletni itd. W zastosowaniu do rocznego okresu należy dla porównania brać przyrost nagromadzeń w ciągu danego roku i inwestycje za uprzedni pod warunkiem, że te ostatnie zostały już wykonane. Obliczając stosunek przyrostu nagromadzeń do sumy inwestycji za rok poprzedni, otrzymamy współczynnik ich wykorzystania.

Przybliżone rozrachunki, dokonane według naszej zasady dla 1932 r. dały wskaźnik wykorzystania inwestycji (w przemyśle) w rozmiarze około 20%. W okresie 1932—1937 r. wskaźnik ten jest wyższy, co świadczy o stopniowym opanowaniu nowej techniki. Ten wskaźnik jest mierzony także w procentach, lecz istota jego i pochodzenie jest zupełnie inne, aniżeli procentu, ustalonego przez organy finansowe i inne, i jest znacznie wyższy. Posługiwanie się tym wskaźnikiem w praktyce projektowania powinno doprowadzić do oszczędniejszego wykorzystania nagromadzeń. **Jest to wielkość, wyrażająca realny proces reprodukcji, a nie funkcja matematyczna, lub schemat.** Jest ona rezultatem zależności trzech ważnych kategorii naszego gospodarstwa planowego: przyrostu dochodu narodowego, normy nagromadzeń, określającej akumulowaną część tego przyrostu, i inwestycji. Istniejące w literaturze próby ustalania normy efektywności części nagromadzeń w produkcji społecznym, lub bezpośrednio części nagromadzeń w dochodzie narodowym, z naszego punktu widzenia nie mogą być uważane za zadowalające. Nie doceniają one związku między podstawowymi funduszami, inwestycjami i dochodem narodowym. Proponując wyżej wspomniany wskaźnik procentowy wykorzystania nakładów kapitalnych dla porównania jednorazowych kosztów i bieżących wydatków, nie przyznajemy mu znaczenia decydującego kryterium i podkreślamy względne, ograniczone jego znaczenie; staramy się jedynie zaspokoić potrzeby praktyki w ustanowieniu metod porównywania inwestycji i wydatków eksploatacyjnych.

Zademonstrujemy zastosowanie takiego wskaźnika, przy czym w naszych przykładach procenty obliczone są nie tylko w stosunku do nakładów kapitalnych, lecz i w stosunku do ekonomii wydatków eksploatacyjnych, którą otrzymuje się z tego lub innego wariantu. Przecież cały sens porównania z obliczeniem procentów, jeśli już stosować tę metodę, polega na tym, aby porównać nie tylko początkowe sumy wydatków, lecz i narastające w stosunku do nich procenty t. j. z tym efektem, który inwestycje, a także i zaoszczędzone środki, mogą dać w określonym okresie — uważając, że procent powinien wyrażać rozmiar tego efektu.

Weźmiemy przykład z dziedziny transportu, odpowiadający rzeczywistym warunkom — porównamy ruch tramwajowy z autobusowym.

*) Por. „Życie Gospodarcze” Nr 19, str. 802.

Dla osiągnięcia jednakowego rozmiaru przewozów, ruch tramwajowy wymaga trzykrotnie większych inwestycji, aniżeli autobusowy, lecz za to jego wydatki eksploatacyjne są około cztery razy mniejsze, aniżeli ruchu autobusowego¹⁾.

Autobus 2000 K (nakłady) — 1500 E (wydatki eksploatacyjne),
Tramwaj 6000 K (nakłady) — 400 E (wydatki eksploatacyjne)

Jeśli podejść do tego przykładu jedynie z punktu widzenia zniżenia kosztów własnych produkcji (przewozów pasażerskich), niewątpliwie należałoby uznać decydującą przewagę ruchu tramwajowego, którego wydatki eksploatacyjne są 4-krotnie niższe, aniżeli ruchu autobusowego. Poważne podwyższenie wydajności pracy jest tu bezsporne. Stosunkowo wielkie dodatkowe inwestycje w tramwaj w ciągu 5 lat zostałyby pokryte oszczędnością wydatków eksploatacyjnych do 138%, w ciągu 10 lat — do 275%, w cią-

gu 15 lat — do 410%, w ciągu 20 lat — do 550% (patrz tablicę na str. 849).

Jeśli już uwzględnić efekt, który dodatkowe inwestycje mogą dać gospodarstwu w rozmiarze 10-procentowej normy, rezultat porównania będzie inny. Te dodatkowe pierwotne nakłady w tramwaj (4000 K) pokrywają się oszczędnością bieżących wydatków w ciągu 5 lat do 110%, w ciągu 10 lat — do 199%, w ciągu 15 lat — do 279%, w ciągu 20 lat — 3,6 razy.

Jeśli wyrzec się obliczenia procentów w stosunku do oszczędności, to korzyści z tramwaju będą jeszcze mniejsze, choć opłacalność nakładów będzie dość wysoka.

W latach powojennych rozwój transportu moskiewskiego postępuje głównie w kierunku ruchu autobusowego i trolleybusowego, bez względu na to, że wydatki eksploatacyjne obu tych rodzajów ruchu są o wiele wyższe, aniżeli tramwajowego (3,8 i 2,5 razy).

Przykładowe obliczenia porównawczej opłacalności inwestycji przy rozmaitych terminach wykorzystania funduszy:

	bez doliczenia odsetek				z doliczeniem 10 %			
	Termin wykorzystania funduszy							
	5 lat	10 lat	15 lat	20 lat	5 lat	10 lat	15 lat	20 lat
różnica nakładów kapitałnych (w tys. rubli)	4000	4000	4000	4000	6000	8000	10000	12000
ekonomia na wydatkach eksploatacyjnych (w tys. rubli)	5500	11000	16500	22000	6600	15950	27950	43600
procent pokrycia różnicy nakładów kapitałnych ekonomią	138	275	410	550	110	199	279	363
to samo bez doliczenia odsetek od ekonomii	—	—	—	—	92	138	165	183

A przecież i przy doliczeniu 10%, dodatkowe inwestycje tramwajowe kompensuje się przed upływem lat 5-ciu.

Widocznie tylko jedynie wskaźniki ilościowe — eksploatacyjne wydatki i okresy kompensacji — nie rozstrzygają jeszcze sprawy.

Ruch autobusowy z powodzeniem konkuruje z tramwajem dlatego, że szczególnie w warunkach powojennej odbudowy nie wymaga on wielkich nakładów na szyny i długich terminów na ich zbudowanie, pozwala szybko, niekiedy niezwłocznie, rozpocząć eksploatację. Te przesłanki brano pod uwagę jeszcze wówczas, gdy zaczynano tylko przystępować do rekonstrukcji moskiewskiego transportu miejskiego, „gdyż na czym polega korzyść z autobusów? Korzyść polega na tym, że poruszają się one bez szyn... W najbliższych latach, ponieważ odczuwamy wielki brak szyn, powinien rozwinąć się ruch autobusowy, w szczególności w nowych centrach przemysłowych. Autobus łatwiej uruchomić, aniżeli tramwaj...”²⁾

Ten przykład może być bardzo dobrym poparciem dla naszego twierdzenia, że **niskie wydatki eksploatacyjne są w ogóle wskaźnikiem postępu w dziedzi-**

nie techniki i wydajności pracy, jednak zawsze decydują o kierunku i wyborze wariantu, nawet w tym wypadku, gdy oszczędność jest bardzo wielka. Lecz zawsze następuje moment w rozwoju tej lub innej gałęzi współczesnej wielkiej produkcji, gdy **silnie wzrastający rozmiar produkcji wymaga zasadniczej rekonstrukcji, nowej techniki**, bez której niemożliwym jest zabezpieczenie nowej skali gospodarki, zabezpieczenie projektowanego wzrostu produkcji. Ta nowa technika wymaga wielkich kosztów kapitałnych i dzięki wysokiemu tempu wzrostu produkcji w porównaniu do kosztów kapitałnych, silnie obniża poziom wydatków eksploatacyjnych na jednostkę produkcji.

Możemy znowu zilustrować to na przykładzie z dziedziny transportu miejskiego — na budowie metra w Moskwie. Pomimo wszystkich korzyści ruchu autobusowego w porównaniu z tramwajowym, polegających na możliwości szybkiego uruchomienia go, możliwości manewrowania nim, mniejszych nakładów inwestycyjnych — ich zastosowanie ma ograniczony zakres. Przy ogromnym wzroście miejskich pasażerskich przewozów w Moskwie ani autobusy, ani tramwaje, nie mogłyby wystarczyć już obecnie, a tym bardziej w przyszłości. Ulice Moskwy byłyby wypełnione tramwajami i autobusami i najszybszym sposobem poruszania się stałoby się chodzenie piechotą. Metro rozwiązuje problem masowego transportu miejskiego zasadniczo. Przy pełnym wykorzystaniu przepustowości metro może przewieźć na dobę parę milionów

¹⁾ patrz: B. B. Wiesielowski — „Kurs ekonomii i planowania gospodarki komunalnej” M—Ł 1945 r., str. 223 (po rosyjsku).

²⁾ Ł. M. Kaganowicz — O racjonalistyczną rekonstrukcję Moskwy i miast ZSRR — 1931 r. str. 40, 49 (po rosyjsku).

pasażerów. Inwestycje w metro są wielkie. Lecz jasnym jest, że rezultaty doliczenia 10% lub innego jakiegokolwiek procentu nie mogłyby wpłynąć na rozwiązanie zagadnienia budowy metra powołanego do przeprowadzenia rozwiązania zagadnienia zasadniczej rekonstrukcji transportu miejskiego. Nie należy zapominać, że nawet obecnie, w okresie trzeciego etapu metra (Sokół — fabryka imienia Stalina — Plac Rewolucji — Uzmajłowska) przewozi ono tylko jedną trzecią wszystkich pasażerów, korzystających z usług moskiewskiego transportu miejskiego.

W ten sposób zupełnie oczywista jest celowość i konieczność łączenia rozmaitych rodzajów transportu, wymagających wielkich nakładów, pracujących przy małych kosztach własnych przewozów z takimi rodzajami transportu, które mają wyższe koszty własne eksploatacji przy stosunkowo niewielkich nakładach kapitalnych. Zagadnienie, jaki winien być stosunek wzajemny między tymi rodzajami transportu, nie może być rozwiązywane automatycznie na podstawie jakiegokolwiek formuł matematycznych. Z przytoczonego przykładu widać, że stosunkowo szybka opłacalność kosztów dodatkowych w budowie tramwaju obecnie nie rozwiązuje zagadnienia na korzyść tramwaju, w stosunku do autobusa. Należy wziąć pod

uwagę konkretne warunki reprodukcji, a porównawcza efektywność, otrzymana przez zastosowanie jakiegokolwiek ilościowego wskaźnika procentowego (nawet, jeśli został on metodologicznie prawidłowo zbudowany), może mieć jedynie pomocnicze znaczenie. Na podstawie zestawienia jednoczesnych kosztów kapitalnych i bieżących wydatków, przy pomocy znanego wskaźnika procentowego można otrzymać niektóre materiały dla wnioskowania stosunku rozmaitych wariantów do szczególnych rodzajów transportu.

W tym celu rozpatrzmy drugi przykład z dziedziny transportu kolejowego, odpowiadający warunkom powojennego planu pięcioletniego. Ustawa o planie pięcioletnim na 1946—1950 r. przewiduje wydatki na elektryfikację 5325 km linii kolejowych — 1.300 mil. rubli tj. średnio 245 tys. rubli na jeden kilometr. Wydatki eksploatacyjne przy elektryfikacji zmniejszają się o 30 proc.

Punkty wyjściowe dla porównania będą następujące:

Parowe koleje 700 K (kapitałnych nakładów) —
100 E (eksploatacyjne wydatki)

Elektryfikacja kolei 950 K — 70 E

Przykładowe obliczenia porównawczej opłacalności inwestycji na parowe i elektryczne koleje:

	bez doliczenia procentów				z doliczeniem 10 %			
	Okresy wykorzystania funduszy							
	5 lat	10 lat	15 lat	20 lat	5 lat	10 lat	15 lat	20 lat
różnica inwestycji (w tys. rubli) . .	250	250	250	250	375	500	625	750
ekonomia na wydatkach eksploatacyjnych przy elektryfikacji (w tys. rubli)	150	300	450	600	180	435	765	1170
procent pokrycia różnicy inwestycji ekonomią wydatków	60	120	180	240	48	87	122	156
to samo bez doliczenia procentów do ekonomii	—	—	—	—	40	60	72	80

Wariant pociągowej energii elektrycznej w porównaniu z parową przy wszelkich okolicznościach, bez procentów i z doliczeniem ich, w każdym okresie okazuje się mniej korzystny, aniżeli w pierwszym wypadku (tramwaj w porównaniu z autobusem), chociaż dodatkowe inwestycje są tutaj o wiele mniejsze³⁾.

Procent opłacalności w rozmaitych okresach w drugim przykładzie dla pociągowej energii elektrycznej jest wiele niższy, aniżeli w pierwszym, dla tramwaju. Jednakowoż i tutaj w zagadnieniu elektryfikacji decyduje o rozwiązaniu, podobnie jak przy metrze, nie ilościowy wskaźnik, opłacalność, ani też koszty własne, a przede wszystkim to, że elektryfikacja pozwala poważnie zwiększyć zdolność przepustowości (1,5—2 razy), co jest konieczne dla zabezpieczenia wzrastających rozmiarów przewozów. Do tego należy dodać jeszcze szereg innych korzyści: równomierność ruchu w rozmaitych sezonach, zimą i latem, niezależnienie się od dostawy wody, oszczędność węgla i, w

związku z tym, oszczędność kosztów kapitalnych przemysłu opałowego. Tak, jak w transporcie miejskim, jego najdoskonalszy rodzaj — metro, może łączyć się z najdroższym w eksploatacji autobusem, tak i w transporcie kolejowym, obok elektrycznych kolei, do których w społeczeństwie socjalistycznym należy przyszłość, określone miejsce zajmują pociągi parowe średniej mocy, eksploatowane na mniej przeciążonych drogach przy znacznie wyższej kalkulacji kosztów własnych tonokilometra.

W ten sposób, w wielu wypadkach, okazują się bardziej efektywnymi, bardziej rentownymi te rodzaje transportu, które, mimo, iż połączone są z wyższymi wydatkami eksploatacyjnymi, wymagają za to mniejszych nakładów na tor (kolej parowa, trolleybus). Równocześnie te rodzaje transportu mają większą zdolność manewrowania nie będąc związane zupełnie z określonym torem (transport samochodowy) lub mniej z nim związane (trolleybus w porównaniu z tramwajem). Takie narodowo-gospodarcze podejście do zagadnienia efektywności daje możliwość o wiele głębszego i pełniejszego wykorzystania wyższości socjalistycznego sposobu produkcji zarówno w stosunku do

³⁾ Przyjęliśmy w naszym przykładzie minimalny rozmiar dodatkowych inwestycji — na 150 tys. rub. W rzeczywistości na rozmiar znacznie większy 300—450 tys. rub. nawet osiąga 600 tys. rub. (patrz „Żelaznodrożny Transport” Nr 10, 1946 r., str. 14, art. B. Lewina (po rosyjsku)).

przyswajanej nowej techniki, jak i do już istniejącej. Rozwijając szeroko elektryfikację, na przykład kolej, nie należy zapominać o rozmaitych możliwościach wykorzystania parowozu w celu zwiększenia zdolności przewozowej. Możliwości siły pociągowej jeszcze nie zostały wyczerpane i w przyszłości mogą one być skutecznie wykorzystane.

Mechaniczne zastosowanie normy procentowej efektywności może ukryć przed nami bardzo ważną stronę ekonomiczną sprawy. **Zasada opłacalności** — to znane „ziarno racjonalne” w praktyce projektowania. Przy porównaniu rozmaitych wariantów nie należy całkowicie go odrzucać. Bynajmniej nie uważamy tutaj terminu opłacalności za podstawę, ani też, odwrotnie, za proporcjonalną wielkość tak zwanej normy efektywności, jak czyni to wielu autorów, którzy obliczają normę efektywności przez podzielenie 100 na termin opłacalności (naprzykład, przy terminie opłacalności, wynoszącym 12 lat norma efektywności będzie $100 : 12 = 8\frac{1}{3}\%$). **Termin opłacalności uważamy za jeden z wielu ekonomicznych wskaźników związanych z wykorzystaniem podstawowych funduszy podobnie, jak na przykład termin amortyzacji. Lecz sama opłacalność nie może określić szeregu ważnych momentów ekonomicznych jak np.: stopnia natężenia nakładów.**

Wymienionym obliczeniom przyznajemy znaczenie nie decydujące, lecz pomocnicze. Nie odrzucając żadnego praktycznego, pomocniczego znaczenia schematów i formuł, wypowiadamy się przeciw nadużywaniu ich lub takiemu ich rozszerzeniu i rozwojowi, przy którym tracą one bezpośrednio łączność z życiem ekonomicznym, wskutek czego powstaje wewnętrzna samoistna formuła. Szczególnie nadużywają tych formuł amerykańscy ekonomiści, stosujący metodę matematyczną. Ich bardzo skomplikowane formuły i konstrukcje w najlepszym wypadku doprowadzają do wniosków, które można wysunąć przy pomocy o wiele prostszych i oszczędniejszych metod czysto ekonomicznej analizy używając formuł dla ilustracji, jak to czynił Marks.

Często można spotkać się z takim zastrzeżeniem, że wysoki wskaźnik procentowy efektywności, stosowany dla porównania nakładów kapitałnych z bieżącymi wydatkami doprowadza do wniosków niekorzystnych dla wariantów o wielkich inwestycjach, w rezultacie czego opóźnia się postęp techniczny. Takie obawy są bezpodstawne. Wpływ podwyższonego procentu efektywności nie jest tak wielki, co można zilustrować następującymi obliczeniami:

Przybliżona porównalna opłacalność inwestycji przy rozmaitych normach procentu:

	doliczenie 10 % (procenty proste)				doliczenie 20 % (procenty proste)			
	Okresy wykorzystania funduszy							
	5 lat	10 lat	15 lat	20 lat	5 lat	10 lat	15 lat	20 lat
A. Pierwszy przykład wielkich dodatkowych inwestycji (2000 K — 1500 E), (6000 K — 400 E)								
różnica inwestycji (w tys. rubli)	6000	8000	10000	12000	8000	12000	16000	20000
oszczędność wydatków eksploatacyjnych (w tys. rubli)	6600	15950	27950	43600	7700	20900	39400	63800
pokrycie różnicy inwestycji oszczędnością (w %/o %/o)								
a) z % na oszczędn.	110	199	279	363	96	174	246	319
b) bez % na oszczędn.	92	138	165	183	69	92	103	110
B. Drugi przykład mniejszych dodatkowych inwestycji (700 K — 100 E), (950 K — 70 E)								
różnica inwestycji (w tys. rubli)	375	500	625	750	500	750	1000	1250
oszczędność na wydatkach eksploatacyjnych (w tys. rubli)	180	435	765	1170	210	585	1080	1740
pokrycie różnicy inwestycji oszczędnością (w %/o %/o)								
a) z % na oszczędn.	48	87	122	156	42	78	108	140
b) bez % na oszczędn.	40	60	72	80	30	40	45	48

Z tej tablicy można wysunąć dwa wnioski:

Po pierwsze różnica obliczona 20% zamiast 10% w granicach opłacalności nie może być czynnikiem decydującym przy wyborze wariantu. Jeżeli nie brać pod uwagę stopnia nasilenia tego momentu lub okresu, w czasie którego przeprowadza się inwestycje (co jest zupełnie nieodzowne, jak to niejednokrotnie podkreślono), stosowanie wyższego procentu bynajmniej nie może przesądzić losu tych obiektów, które wymagają wielkich środków. Po drugie porównanie obu przykładów przy rozmaitych normach procentowych, prowadzi do wniosku, że w określonych wypadkach wielki nakład kosztów, nawet przy bardzo wysokim

procencie (20%) kompensuje się szybciej, aniżeli mniejszy nakład przy niższym procencie (10%).

Idzie o to, że w pierwszym przykładzie dodatkowe inwestycje wywołują bardzo silne obniżenie wydatków eksploatacyjnych. Wobec tego zastosowanie wyższego procentu, przy porównaniu kosztów kapitałnych i bieżących wydatków, nie może samo przez się przeszkodzić inwestowaniu wielkich sum, zapewniających postęp techniczny, a doprowadzających do tego, że przy pomocy inwestycji można osiągnąć maksymalne obniżenie kosztów własnych. Wysoki procent, prócz innych zasadniczych względów skła-

nia projektantów do wyboru takich wariantów, które dają największą oszczędność wydatków bieżących.

Lecz sedno sprawy nie leży w powyższych wnioskach. Przytoczyliśmy obliczenia jako argument przeciw zwolennikom niskiego procentu, powołanego rzekomo do tego, aby w naszych warunkach popierać rozwój najwyższej techniki. **Nie uważamy samego procentu pokrycia za samodzielne kryterium. Zadanie polega na tym, aby w pełni uwzględnić te następstwa i wpływy, jakie bezpośrednio i pośrednio wywiera na całą gospodarkę nowy obiekt.**

I to jest sprawa nie tylko techniki projektodawczej i metody, a całego naszego planowania. Projektowanie rekonstrukcyjnego wielkiego „budownictwa kapitalnego“, to bardzo ważny moment socjalistycznej perspektywicznej pracy planowej, uwzględniającej końcowy cel naszego budownictwa — zwycięstwo komunizmu — i wszelkie cechy charakterystyczne naszego socjalistycznego systemu gospodarki, prawa jej rozszerzonej reprodukcji. Socjalistyczna planowa praca nie może być zastąpiona linią logarytmiczną, lub arytmometrem. Lecz przy porównaniu rozmaitych wariantów budownictwa kapitalnego, obliczenia opłacalności oparte są na zastosowaniu określonego

wskaźnika procentowego, odzwierciedlającego realny proces reprodukcji, co posiada pewne, pomocnicze praktyczne znaczenie (o granicach, którego mówiliśmy już poprzednio) pod warunkiem, że będzie on ograniczony zasadą najmniejszego napięcia inwestycji. Analiza ekonomiczna nie wyklucza zastosowania statystyki matematycznej dla opracowania danych masowych, a tym bardziej dla ich ilustracji. Lecz kierunek, mający na celu otrzymanie wniosków zasadniczych o charakterze ekonomicznym (o efektywności) za pośrednictwem formuły standardowej, współczynnika (efektywność), dającego automatyczną odpowiedź na zagadnienie proporcjonalności efektywności, będąc metodologicznie błędnym, w końcu odwleka projektantów od głębokiej i wszechstronnej analizy wszystkich ekonomicznych warunków, związków i perspektyw, rozpatrywanych pod kątem widzenia rentowności. Równocześnie konieczne jest skierowanie uwagi projektantów na konieczność wzmoczenia pracy ekonomicznej, ekonomicznych badań, śledzenia powiązań między poszczególnymi gałęziami w całej narodowej gospodarce oraz wykorzystanie ich przy rozwiązywaniu zagadnień, dotyczących poszczególnych obiektów.

STANISŁAW HORTYŃSKI

Rozwój rolnictwa bułgarskiego

WSPÓŁCZESNA Bułgaria zajmuje pierwsze miejsce w całej Europie Wschodniej pod względem rozwoju spółdzielczości produkcyjnej w rolnictwie. Sukcesy te zawdzięcza reformom, dokonanym przez rząd Bułgarskiej Republiki Ludowej.

Po wojnie wysunęły się przed Bułgarią liczne i niełatwe zadania. Kraj bez szybkiego rozwoju własnego przemysłu nie mógł przystąpić do budowy socjalizmu. Równocześnie nie można było odwracać uwagi od rolnictwa, dostarczającego w przeważającej ilości towarów eksportowych tak koniecznych dla zdobycia środków, umożliwiających nabycie zagranicą maszyn, niezbędnych do rozwoju przemysłu. Od pierwszej więc chwili należało przebudować przestarzałą strukturę rolną i stworzyć odpowiednie warunki dla rozwoju nowoczesnego, racjonalnego, o wysoką technikę opartego, rolnictwa.

Przedwojenna Bułgaria była krajem rolniczym, opartym na przeżytych formach gospodarowania. Rolnictwem trudniło się 79,6 proc. całej ludności. W przemyśle pracowało zaledwie 8,2 proc. Ponad 50 proc. dochodu narodowego dawało rolnictwo, podczas kiedy przemysł i rzemiosło około 15 proc.

Bułgaria jest krajem o przeważającej drobnej własności. Jeszcze pod koniec XIX w. wielkie majątki zaczęły zanikać, rozwój zaś kapitalizmu przyspieszył proces klasowego rozwarstwienia wsi, charakteryzującego się coraz mocniejszym wypieraniem chłopów biedniaków.

W okresie od 1926 do 1946 r. liczba chłopskich gospodarstw wzrosła z 750.613 do 1.039.072, nie wliczając w to Południowej Dobrudży. Przyrost ten był wyni-

kiem coraz większego rozdrabniania średnich gospodarstw. Jeżeli jeszcze w 1926 r. gospodarstw o powierzchni do 5 ha było 427.519 (tj. 57 proc. wszystkich) to już w 20 lat później (w 1946 r.) liczba ich osiągnęła 712.420 tj. 68,6 proc.

Według spisu, przeprowadzonego w 1946 r. tylko 7,7 proc. wszystkich gospodarstw liczyło ponad 10 ha.

Równocześnie odbywała się szybka koncentracja gruntów w rękach kulaków, wyrażająca się zmniejszeniem w okresie 1926—1934 r. gospodarstw o obszarze ponad 30 ha z 4.702 do 3.027, przyczym średnia powierzchnia gospodarstwa podniosła się z 47,9 do 52,1 ha. Przeludnienie wsi i jej nędza wzrastała z każdym rokiem. Sprzyjała temu zacofana technika w rolnictwie oraz ekstensywny charakter uprawy roli.

Zagadnienie narzędzi uprawy przedstawiało katastrofalny obraz, jeśli się zważy, iż tylko 17,8 proc. gospodarstw, posiadających ziemię do 5 ha, posiadało pługi, 29,6 proc. w ogóle nie dysponowało siłą pociągową, a 36,5 proc. miało zaledwie jedno zwierzę pociągowe. Brak własnych nawozów sztucznych i wysokie ceny nawozów importowanych stanowiły jeszcze jedną z przyczyn, iż urodzaje w Bułgarii znajdowały się na jednym z ostatnich miejsc w Europie. Nie lepiej działo się z hodowlą w której przeważało drobne bydło rogate.

W 1946 r. została przeprowadzona reforma rolna, oparta na zasadzie „ziemia należy do tego, kto ją uprawia“. Równocześnie z reformą rolną zostało uchwalone przez Narodowe Zebranie prawo o spółdzielczej uprawie ziemi i powstaniu stacji maszynowo-traktorowych.

Rolnictwo wstąpiło w nową erę. Stało się to o wiele szybciej i sprawniej, aniżeli w innych krajach demokracji ludowej. O szybkim tempie przemian zdecydowały między innymi: niewystarczająca ilość ziemi uprawnej w Bułgarii, w kraju, gdzie na 1 km kw. przypadało nie mniej aniżeli 116 mieszkańców; niewiarygodne wprost rozdrobnienie prywatnej własności, na skutek czego gospodarstwo rolne przeciętnie nie posiadało więcej jak 4,2 ha ziemi; w końcu prymitywne metody pracy przeważające ilości chłopów.

Przez wprowadzenie spółdzielczej uprawy ziemi zamierza się podnieść produkcję rolną na taki poziom, który wystarczyłby na pokrycie potrzeb szybko wzrastającej ludności, a to za pomocą komasacji, zjednoczenia wszystkich wysiłków, mechanizacji pracy na roli oraz jej racjonalizacji pod kierunkiem doświadczonych agronomów. W ten sposób jedynie można było podnieść standard życiowy największej części narodu bułgarskiego oraz rozwinąć eksport.

Budowa socjalistycznego gospodarstwa na odcinku wiejskim odbywa się w trudnych okolicznościach. Podobnie jak w innych krajach tak i w Bułgarii istnieje wśród drobnych chłopów bardzo mocne przywiązanie do swego kawałka ziemi. Z tej przyczyny w tym stadium swego rozwoju demokratyczno-ludowe państwo musiało od samego początku wziąć pod uwagę brak odpowiedniego przygotowania wśród chłopów do takich pociągnięć polityczno-ekonomicznych, jak nacjonalizacja ziemi.

Z tych względów bułgarska partia komunistyczna zdecydowanie domagała się zagwarantowania w nowej konstytucji w sposób jasny, iż prywatna własność chłopu, rzemieślnika, ludzi fizycznej i umysłowej pracy, jak również i prawo do dziedziczenia tej prywatnej własności, jest uznawane i gwarantowane właścicielom obecnym i ich dziedzicom.

Przeprowadzona reforma rolna określiła górną granicę posiadania ziemi na 20 ha. Za średnie uznane zostały gospodarstwa 5 hektarowe. Na podstawie reformy do 1 lutego 1948 r. 126.738 bezrolnych i mało-rolnych chłopów otrzymało ziemię o ogólnej powierzchni 125.193,6 ha. Prócz tego 7.863 gospodarstw nadzielono ziemią o ogólnym areale 1.207 ha na ogrody przydomowe.

Dotychczasowi właściciele ziemscy otrzymali rekompensatę częściowo w gotówce, częściowo zaś w obligacjach państwowych. Nowi nabywcy ziemi płacili za nadział tę samą cenę, którą otrzymali poprzedni właściciele z tym, że 5 proc. ceny uiszczali przy objęciu gruntu w posiadanie, resztę mają spłacać w rocznych bezprocentowych ratach przez przeciąg 20 lat. Przewidziane zostały znaczne ulgi dla inwalidów wojny antyfaszystowskiej, wdów i sierot po nich itp.

Spółdzielnie pracy w gospodarstwie wiejskim już ustabilizowały się jako forma przejściowa do socjalistycznej uprawy ziemi.

Pięcioletni plan gospodarczy Bułgarii przewiduje do 1953 r. objęcie spółdzielczością 60 proc. całego krajowego areалу uprawnej ziemi. Mimo, iż ostatnie lata z powodu uporczywej posuchy odbiły się ujemnie na u-

rodzajach, spółdzielcze gospodarstwa rolne wykazały swą wyższość nad gospodarstwami indywidualnymi. Dzięki wprowadzeniu maszynowego sposobu uprawy, ulepszonej agrotechnice w gospodarstwach spółdzielczych zebrano bogatsze zbiory (o 15 do 40 proc.), aniżeli w prywatnych. W 1948 r. spółdzielnie uzyskały z 1 dekara 160—170 kg pszenicy, podczas kiedy gospodarstwa prywatne jedynie 128—130 kg.

Podobne sukcesy osiągnięto w dziedzinie hodowli. Do października 1948 r. już w 554 spółdzielczych fermach istniały hodowle krów, świń, owiec i ptactwa domowego.

Zmniejszyły się również w spółdzielczych gospodarstwach o 50—60% stan bydła pociągowego, którego niemal połowa, po uspołdzielczeniu ziemi, okazała się zbędna i została zastąpiona przez hodowlę bydła produktywnego.

Dzięki zwiększonym dochodom spółdzielnie znacznie podwyższyły dniówkową stawkę wynagrodzenia, która osiągnęła 500 do 700 lewów oraz 500 do 2890 lewów tytułem renty od 1 dekara ziemi (przy winnicach 7000 lewów od 1 dekara).

Ziemia przestała być w Bułgarii przedmiotem nieskrępowanego obrotu. Ograniczone w pewnej mierze zostało prawo jej sprzedaży. Można ziemię oddawać w dzierżawę, jednak nie więcej jak 40 proc. określonego prawem obszaru dopuszczalnego do indywidualnego posiadania.

Mimo tych znacznych sukcesów w rolnictwie nie można przyjąć, iż w Bułgarii nastąpiło zupełne rozwiązanie agrarnego problemu. Zagadnienie to wiąże się ściśle z przekształceniem drobnotowarowego chłopskiego gospodarstwa w gospodarstwo wielkie o zmechanizowanej produkcji. Celem pchnięcia gospodarstwa wiejskiego na tę drogę, wiodącą przez spółdzielczość do pełnego uspołecznienia środków produkcji i pracy. Państwo stworzyło odpowiednie warunki, sprzyjające wspólnemu obrabianiu roli, organizując wzorcowe gospodarstwa państwowe oraz maszynowo-traktorowe stacje.

W jesieni 1948 r. znajdowało się 84 państwowych gospodarstw rolnych o powierzchni łącznej 77.500 ha ziemi, 305 państwowych ferm hodowlanych oraz 70 stacji maszynowo-traktorowych, w których skupiono 80 proc. całego znajdującego się w Bułgarii większego inwentarza rolniczego. W 1948 r. na polach pracowało 4.960 traktorów.

Stacje maszynowo-traktorowe dostarczają maszyn rolniczych na podstawie umów, przy czym w pierwszym rzędzie obsługują one rolnicze spółdzielnie pracy na warunkach ulgowych (25 proc. zniżki).

Już pod koniec 1944 r. w kraju było 110 rolniczych spółdzielni pracy, w których znajdowało się 7.238 ludzi, dysponujących 25.680 ha ziemi.

Wstąpienie i wystąpienie ze spółdzielni jest zupełnie dobrowolne. Aby jednak nie naruszać planowej gospodarki spółdzielni, każdy kto do nich wstąpił, nie może wystąpić wcześniej, niż po 3 latach. O przyjęciu decyduje zebranie członków danej spółdzielni. Wstępujący do spółdzielni wnoszą ze sobą całą swoją ziemię oraz żywy i martwy inwentarz.

Do osobistego użytku członkowi spółdzielni można pozostawić nie więcej, niż 0,5 ha ziemi. Prawo gwarantuje członkowi spółdzielni pełną własność wniesionej do spółdzielni ziemi, którą może on sprzedać w całości lub częściowo.

Czysty dochód rozdziela się zwyczajnie według następującego systemu: 10 proc. na fundusz zasadniczy, 30 proc. na wypłatę rent za ziemię oraz 60 proc. na dniówki.

Największą skłonność do przystępowania do rolniczych spółdzielni pracy obserwuje się wśród właścicieli małych gospodarstw i biedoty wiejskiej. W 1947 r. np. 7,1 proc. członków spółdzielni stanowili bezrolni zaś 78,5 proc. posiadacze od 1 do 5 ha ziemi.

W grudniu 1948 r. w Bułgarii było 1046 rolniczych spółdzielni pracy obejmujących 73.569 chłopów z 280.144 ha ziemi.

Bułgaria wiele zawdzięcza pomocy ZSRR skąd w ciągu 3 lat (1945—1947) otrzymała 130 tys. ton ziarna, 30 tys. ton paszy, 329 tys. ton produktów naftowych i smarów, 2020 aut ciężarowych i traktorów, samochodowe kombajny i tysiące innych maszyn rolniczych.

Rolnicze spółdzielnie pracy stanowią początkową formę socjalistycznej przebudowy gospodarstwa wiejskiego. Socjalistyczne cechy tych spółdzielni wyrażają się w uspołecznieniu podstawowych środków produkcji, w kolektywnym i planowym prowadzeniu gospodarstwa oraz podziałem przeważającej części produktów według pracy. Na obecnym jednak etapie spółdzielnie posiadają znaczne pozostałości, właściwe kapitalizmowi, a wypływające z zachowania prywatnej własności ziemi.

Rolnicze spółdzielnie pracy w Bułgarii odróżniają się od radzieckich kolchozów. W ZSRR kolchozy rozwijają swą działalność w oparciu o znacjonalizowaną ziemię oraz posługują się środkami produkcji stanowiącymi przynależność państwowych maszynowo-traktorowych stacji. Kolchozy więc sowieckie są przedsiębiorstwami już czysto socjalistycznego typu.

Chłop bułgarski zaś wstępując do spółdzielni oddaje swoją ziemię spółdzielni na prawach dzierżawy, zachowując prawo jej własności. Rolnicze prace w spółdzielni odbywają się wspólnie, a osiągnięte dochody są rozdzielane między członków według dniówek oraz według obszaru, wniesionego do spółdzielni gruntu. Pozostałe 10 proc. wpływa do tzw. funduszu niepodzielnego.

Spółdzielni tych nie można jeszcze nazwać socjalistycznym typem gospodarstwa (prywatna własność, niezapracowane dochody w formie renty). W warunkach jednak demokracji ludowej stanowią one podstawę i źródło wzrostu siły sektora socjalistycznego.

Bułgaria poza Związkiem Radzieckim jest jedynym krajem na świecie, gdzie istnieją emerytury dla rolników. Zgodnie z prawem emerytalnym istnieje tutaj 602.087 rolników-pensjonariuszy (249.352 mężczyzn i 352.735 kobiet).

Fundusz pensyjny rolników przedstawia ogromną kwotę, w której jedynie pozycja, pochodząca z budżetu państwowego, wynosi 4.780 milionów lewów. Każdy pensjonariusz otrzymuje miesięcznie 300 lewów.

Inwestycje przewidziane w planie 5-letnim wynoszą 425 miliard. lewów. Rolnictwo znajduje się tutaj

na 3-cim miejscu po przemyśle i transporcie. Przypada nań 17,5 proc. z ogólnej sumy. Pod koniec 5-latki produkcja rolna wzrośnie o 57 proc.

W rezultacie wypełnienia 5-letniego planu stosunek między przemysłem a rolnictwem ulegnie zmianie z 30:70 na 45:55. Gospodarstwo narodowe Bułgarii wstąpi więc w nowy okres ekonomiczny państwa rolniczo-przemysłowego.

Kanał Dunaj — Morze Czarne

Dnia 26 maja 1949 r. Biuro Polityczne KC Rumuńskiej Partii Robotniczej powzięło uchwałę o budowie kanału Dunaj — Morze Czarne. W myśl tej uchwały w drugiej połowie br. rozpoczęto wstępne prace przy budowie kanału.

Zgodnie z projektem kanał Dunaj — Morze Czarne przetnie Dobrudżę na dwie części, osuszy błota, zniszczy ogniska malarii i, dzięki pracom irygacyjnym, użyźni ziemię. Zakwitnie w pełni życie gospodarcze w tej jeszcze zacofanej części kraju, wyrosną nowe miasta, staną fabryki, zostaną zbudowane drogi i szosy, nowe linie kolejowe, gęsta sieć przewodów elektrycznych itd.

Budowa i otwarcie kanału Dunaj — Morze Czarne spowoduje, że statki rzeczne o wielkim tonażu, nawet przybrzeżne statki morskie, które przedtem nie mogły się dostać do Suliny, gdzie niski poziom wody stanowił stałą przeszkodę, ani przez Czernawodę, gdzie kanał Bala zabierał Dunajowi 30% ujścia jego wód, będą docierały, płynąc Dunajem, daleko w głąb kraju uprzemysłowionych okolic.

Dzięki budowie kanału droga do morza zostanie skrócona o 240 kilometrów. Statki będą mogły zwiększyć liczbę transportowców i tym samym wymiana gospodarcza Ludowej Republiki Rumuńskiej ze Związkiem Radzieckim, czynnik zasadniczy w socjalistycznym uprzemysłowieniu Rumunii, zostanie znacznie usprawniona. Z usprawnień w wymianie towarowej ze Związkiem Radzieckim będą również korzystać i inne kraje demokracji Ludowej.

Kanał, który zapewni jeszcze jedno wyjście wód Dunaju na Morze Czarne, będzie powiązany nowym portem morskim. Wiadomo, że port Constanza oraz droga kolejowa, która łączyła go poprzez most w Cernavoda z okolicami położonymi na lewym brzegu Dunaju, była nie wystarczająca dla wzrastającego obrotu towarowego.

Zrealizowanie budowy kanału będzie możliwe dzięki gospodarczej pomocy Związku Radzieckiego, bez której przemysł rumuński nie byłby w stanie podołać olbrzymim zapotrzebowaniom tej budowy. Bezcenną pomocą dla Ludowej Republiki Rumuńskiej są wskazówki specjalistów radzieckich w zakresie konstrukcji hydraulicznych oraz nowoczesne urządzenia, które pozwolą wykonać najcięższe prace za pomocą środków mechanicznych.

Wody Dunaju, napełniając kanał, dzięki irygacjom i pasmom lasów, zamienią nieżyłne, spalone od posuszy ziemię w urodzajne polacie, a po wysuszeniu błotnistych terenów położy się kres malarii. Naprzeciwko przylądka Midia, tam gdzie do niedawna panowała pustynia i gdzie całość mieszkańców stanowiło kilku rybaków, dziś buduje się port morski kanału, miasto — port Navodari. Port ten będzie o wiele większy, aniżeli Constanza. Cernavoda — dziś mały port — stanie się jednym z najważniejszych portów w kraju, a Medgidia — dziś małe miasteczko — stanie się również ważnym portem.

Od przeszło stu lat technicy rumuńscy proponowali przekopanie kanału Dunaj — Morze Czarne, ale ustroje burżuazyjno-obszarnicze nie dopuszczały do gospodarczego rozwoju Rumunii. Dziś, kilka lat po wyzwoleniu Rumunii z pod jarzma faszystowskiego i wyzysku burżuazyjno-obszarniczego, to co niektórym wydawało się nie do zrealizowania staje się rzeczywistością.

Ustrój demokracji ludowej w Rumunii stworzył materialne warunki, niezbędne dla zrealizowania tego wielkiego przedsięwzięcia, dał ludziom pracy możliwość urzeczywistnienia inwestycji o takich rozmiarach, jak budowa kanału Dunaj — Morze Czarne, której doprowadzenie do końca będzie nowym wielkim zwycięstwem człowieka nad przyrodą, będzie jeszcze jednym wielkim krokiem naprzód Rumunii na drodze do socjalizmu. A. R.

Rozwój rolnictwa w Albanii

Poczynając od 1947 r., Albania weszła na drogę gospodarki planowej. W wyniku przeprowadzonej reformy rolnej chłopci albańscy otrzymali 320 tys. ha ziemi, około pół miliona drzewek oliwkowych, blisko 16 tys. pogłowia zwierzęcego. Dzięki planowej gospodarce rolnictwo albańskie zaczęło się szybko rozwijać. W 1948 r. powierzchnia zasiewów i upraw wynosiła w Albanii 317 tys. ha, co stanowiło 143,4% powierzchni, uprawianej przed wojną (1938 r.). Ogólny zbiór ziarna osiągnął w 1948 r. okragło 266,2 tys. ton, t.j. przekroczył poziom z 1938 r. o 32,3%. W 1938 r. rolnictwo albańskie posiadało zaledwie cztery traktory, obecnie istnieje 7 stacji maszynowo-traktorowych, dysponujących 134 traktorami i 3.480 maszynami rolniczymi.

Albańska wieś przystąpiła do organizacji produkcyjnych spółdzielni rolnych; obecnie jest ich 56, łączą one 2.428 rodzin rolników i dysponują dwoma traktorami, 43 kosiarkami, 1190 pługami. Poza tym spółdzielnie korzystają z usług stacji maszynowo-traktorowych, które zaorały w 1948 r. około 40% spółdzielczej powierzchni zasiewów. Ilość produkcyjnych spółdzielni rolnych nieprzerwanie wzrasta. Urodzaje, które osiągają spółdzielnie, przewyższają o 30% urodzaje osiągane w gospodarstwach indywidualnych. Produkcyjne spółdzielnie rolne wykonały plan państwowy na 1948 r. w 106%.

Władze albańskie udzielają spółdzielniom wszechstronnej pomocy w formie kredytów na warunkach ulgowych, w formie zaopatrzenia w maszyny rolnicze i narzędzia oraz w formie stosowania ulg podatkowych.

W gospodarce rolnej Albanii szczególnie rozwija się sektor państwowy. Obszar ziemi, którym dysponowało państwo w 1948 r., wynosił 5.294 ha, co stanowiło 1,7% całej ziemi uprawnej. Pogłowie zwierzęce osiągnęło w państwowych fermach około 100 tys. sztuk.

Dwuletni plan gospodarczy Albanii, zatwierdzony na 1949 i 1950 r. przez albańskie Zgromadzenie Narodowe w czerwcu 1949 r., przewiduje dla rolnictwa znaczne nakłady inwestycyjne, wynoszące w 1949 r. okragło 13,7%

w stosunku do ogólnych nakładów inwestycyjnych dla całości gospodarki narodowej. W porównaniu z latami ubiegłymi nakłady inwestycyjne w rolnictwie wykazują następujące kwoty:

1947 r. —	188,6	mil. lek.
1948 r. —	288	„ „
1949 r. —	271,9	„ „
1950 r. —	296,3	„ „

Wartość pieniądza albańskiego w porównaniu z rublem radzieckim wynosi: 1 rub. = 9,44 leki.

Ażeby w pełni zabezpieczyć zaopatrzenie ludności w chleb i inne produkty rolne, zaś zaopatrzenie przemysłu w surowce pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, jak również, ażeby osiągnąć wzrost eksportu produktów rolnych, plan dwuletni przewiduje powiększenie powierzchni zasiewów i upraw rolnych do 332 tys. ha w 1949 r. i do 357 tys. ha — w 1950 r., przyczym w tym ostatnim przypadku pod zboża chlebowe przeznacza się 245,8 tys. ha, pod kultury techniczne — 33,6 tys. ha, pod paszę — 63,3 tys. ha i pod warzywa — 14,9 tys. ha.

W porównaniu z 1948 r. ogólny zbiór podstawowych kultur rolnych w myśl planu dwuletniego ma się wyrazić w następujących wskaźnikach procentowych:

Wzrost w %/o 1948 r. = 100

	1949 r.	1950 r.
pszenica	116	125
kukurydza	103	112
owies	159	161
bawełna	231	257
buraki cukrowe	109	122
warzywa, jarzyny	109	129
kartofle	121	150

W 1949 r. przewidziane jest przeprowadzenie na dużą skalę robót melioracyjnych.

W 1949 r. ilość traktorów na maszynowo-traktorowych stacjach powinna się powiększyć do 217 jednostek, a powierzchnia obrabianej przez nie ziemi powinna osiągnąć 56,6 tys. ha (16% ogólnej powierzchni w uprawie). Powierzchnia zasiewów majątków państwowych wzrośnie w 1949 r. do 7,1 tys. ha, a ilość traktorów, będących w dyspozycji tych majątków, z 42 w 1948 r. do 72 w 1950 r.

Plan przewiduje również zwiększenie pogłowia zwierzęcego z 408 tys. sztuk w 1948 do 437 tys. w 1950 r.

Procentowy wzrost pogłowia w porównaniu z 1948 r. wyraża się w następujących wskaźnikach:

Wzrost w %/o — 1948 r. = 100

	1949 r.	1950 r.
bydło rorate	103	106
owce	103	121
świnie	160	240

Nieprzerwany rozwój rolnictwa albańskiego w ramach gospodarki planowej doprowadzi do znacznego podniesienia stopy życiowej całej ludności Albanii. W.T.

**Wynalazczość i racjonalizacja pracy
przyspiesza odbudowę przemysłu Polski Ludowej.**

MGR W. LAWRYNOWICZ

Zagadnienie cen w ramach obrotu towarowego

PODNIESIENIE poziomu życiowego szerokich mas pracujących opiera się na wzroście produkcji dóbr materialnych, pociągających za sobą wzrost dobrobytu szerokich mas ludowych. Szybki wzrost spożycia rozszerza chłonność rynku wewnętrznego i stwarza stałe źródło dalszego rozszerzania produkcji. Równocześnie następuje wzrost realnej siły nabywczej, którego jednym z podstawowych elementów t.j. ceną artykułów zajmujemy się i to na nader wąskim wycinku. Ograniczenie się jedynie do analizy obrotu towarowego pomiędzy producentem i konsumentem pozwoli na jego naświetlenie i stworzenie próby syntezy, jaką odgrywa w zagadnieniu urealnienia płac **zniżenie cen artykułów docierających do konsumenta**. W przewodzie myślowym zakładamy, że cena fabryczna t.j. cena własnej produkcji + zysk wytwórcy loco zakład produkcji ustalona została w sposób właściwy, uzasadniony przesłankami technologicznymi i ekonomicznymi. Abstrahujemy od możliwości, że w wyniku świadomej polityki gospodarczej, realizującej pewne z góry określone cele — cena odbiegać może od wartości wyprodukowanego artykułu.

Pomiędzy ceną fabryczną, a ceną konsumpcyjną występuje szereg elementów poważnie wpływających na kształtowanie się tej ostatniej. Są to narzuty na centralę branżową, reprezentującą sektor uspołeczniony, lub nieuspołeczniony, a następnie zysk brutto hurtownika, jak i detalisty nazywany w mowie potocznej „marżami”.

Sugestia możliwości obniżenia w pierwszym rzędzie cen detalicznych artykułów powszechnego użytku nastąpić może przez **obniżenie narzutów w obrocie towarowym**.

Zjawisko to ostro zarysuje się w ramach sektora niepaństwowego. Narzuty w spółdzielczości rzemieślniczej kształtują się:

koszt wyprodukowania w warsztacie	— 100	
narzut na spółdzielnię i centralę	— 12 ³ / ₀	} przy dostawie do państwowej branżowej centrali handlowej
narzut na centralę państwową	— 3 ⁰ / ₀	
marża hurtowa	— 10 ⁰ / ₀	
„ detaliczna	— 18 ⁰ / ₀	

W zasadzie analogicznie przedstawia się sprawa w spółdzielczości pracy.

W konkretnym wypadku mamy:

koszt wyprodukowania w spółdzielni pracy	1.160
cena sprzedażna centrali spółdzielni	1.575
cena sprzedażna dla konsumenta	2.650

Na różnicę pomiędzy ceną sprzedażną centrali spółdzielczej i ceny detalicznej składa się ryczałt na

koszty opakowania i przewozu, prowizja centrali państwowej, podatek obrotowy, marża hurtowa i detaliczna.

Czyli obserwujemy zjawisko, że przy cenie produkcyjnej 1160, cena dla konsumenta wynosi 2650, a więc koszty obrotu towarowego wynoszą w konkretnym wypadku 153%, kosztów wyprodukowania łącznie z surowcem.

W przemyśle uspołecznionym koszty dystrybucji są niższe, ale i tu można sądzić, że pewne elementy ich można zredukować.

Drugim, bezpośrednio łączącym się zagadnieniem jest sprawa marż, czyli kosztów związanych w procesie obrotu towarowego pomiędzy ośrodkiem dyspozycji zbytu (nie wytwórcą) a konsumentem.

Istniejące u nas normy opierają się na zwyczajach przedwojennych ulegających stałemu, ale zbyt powolnym zmianom w latach powojennego przeistaczania się gospodarki narodowej na stopę pokojową.

W międzyczasie zaszło szereg istotnych zmian, a w pierwszym rzędzie rozbudowa sieci handlu uspołecznionego, opierającej się na innych przesłankach ideologiczno-ekonomicznych, niż w ustroju kapitalistycznym. Równocześnie wyraźnie zwiększyła się masa towarowa tak ilościowo, jak i jakościowo, co przejawia się w cenie artykułów produkowanych w **lepszycch gatunkach**. Wzrost obrotów następował szybciej od wzrostu kosztów handlowych.

Jeżeli przez pewną analogię porównamy produkcję sektora nieuspołecznionego, podlegającego tylko ustalaniu cen, to widzimy, że istniejące dotąd zyski netto wynoszące przeciętnie 25 — 30%, a w sporadycznych wypadkach i wyżej, **stale są obniżane do skali gospodarczo uzasadnionej**.

W obrocie handlowym zyski brutto wahają się w hurcie od 11 do 16, a w detalu pomiędzy 10 a 55%. Kształtują się one w zależności od szeregu cech charakteryzujących daną grupę artykułów.

Tu nasuwa się pytanie, czy dotąd obowiązujące wysokości zysku netto ustalone są na właściwym poziomie usprawiedliwionym i dostosowanym do wartości usług oddanych w obrotach handlowych. Można stwierdzić, w artykułach spożywczych kształtują się nisko, w artykułach luksusowych wysoko, bo sięgając do 55%.

Postarajmy się na to pytanie odpowiedzieć przykładami zaczerpniętymi z życia:

- a) Konfekcja ubraniowa pomimo szeregu sporów uzyskuje sobie teraz większe uznanie. Cena przeciętnego garnituru **produkcji prywatnej** po ustalonych cenach kształtuje się w końcu sierpnia następująco:

1. Materiał i dodatki	9.724,—	3.498,—
2. Koszty wytwarzania	1.925,—	
3. Zysk producenta	1.167,—	
4. Podatek obrotowy	406,—	
Gotowe ubranie		13.222,—
Narzut na centralę	396,—	
Marża hurtowa	716,—	
Marża detaliczna	3.010,—	
Koszty obrotu towarowego	4.112,—	
Cena dla konsumenta		17.334,—

czyli otrzymujemy cyfry:

materiał i dodatki	9.724	
koszt wytwarzania	3.498	
koszt obrotu towarowego		4.112

W cenie gotowego artykułu koszty obrotu wynoszą ca 25%.

Już optycznie widać dysproporcję pomiędzy kosztami wytwarzania, a więc całokształtem nakładów oprócz surowca (robocizna, koszty ogólne, zysk, podatek obrotowy) a całokształtem kosztów związanych z procesem upłynnienia wytwarzanej masy towarowej.

Przy artykułach droższych stosunek ten zmienia się na niekorzyść pozycji obrotu towarowego, gdyż przy wzroście ceny materiału, pozycja „kosztów wytwarzania” pozostaje bez zmian, a zwiększa się jedynie zysk i podatek obrotowy.

Na odcinku obrotu towarowego ulegają proporcjonalnie większej zwwyżce wszystkie elementy. Dotąd jedynie w ramach dystrybucji, dzięki swojej specyficznej strukturze, P.D.T. rezygnowały z marży hurtownika.

Przy obrocie artykułami dziewiarsko-pończoszniczymi, a więc artykułu konsumpcji masowej, udział jedynie hurtu i detalu wynosi przykładowo w cenie pończoch dla konsumenta 1120 zł — 320 zł czyli 34% ceny detalicznej.

- b) Można sądzić, że przeciętnych wód kolońskich bądź tanich perfum w opakowaniu fabrycznym nie będzie się podciągać pod pojęcie artykułów luksusowych, gdyż korzysta z nich przynajmniej 20% ludności miejskiej i wiejskiej. I tę wysokość zysków brutto w obrocie handlowym wynoszą przykładowo 26% i 39%. Tak np. producent sprzedaje towar po 500 zł za flakon, konsument płaci po 875 zł.

Nasuwa się pytanie, czy w przeciętnym gatunku kosmetyki koszt niekontrolowanej, a więc raczej wysokiej ceny produkcyjnej, stoi w proporcji do nakładów związanych z obrotem towarowym. Tzn. jeżeli za 500 zł można wyprodukować artykuł, dać opakowanie i przypuszczalnie nieźle zarobić, to czy pozycja 375 zł za doprowadzenie do konsumenta nie jest wygórowana?

- c) Cena hurtowa żelatyny luksusowej w opakowaniu wynosi 2035 zł, w detalu 2544 zł, dla detalisty przypada zysk brutto 509 zł, za sprzedaż 1 kg żelatyny.

Reasumując można postawić postulat, że istnieje możliwość obniżenia cen artykułów przez przeprowadzenie przynajmniej na pewnych wycinkach analizy kosztów obrotu towarowego.

Pierwszym elementem będzie usprawnienie organizacji dystrybucji do momentu dotarcia do hurtownika, a więc zmniejszenie wysokości, przypadających z udziału tego kosztów, a następnie przeanalizowanie ustalonych dotąd marż w hurcie i detalu.

Zmieniana struktura handlu w coraz większym stopniu powinna oddziaływać na jego kształtowanie z tendencją dania maksymalnych korzyści szerokim masom pracujących. O ile w ustroju kapitalistycznym istotne zadanie handlu nie polega na obsłudze konsumenta, lecz jedynie osiągnięcie zysku poprzez przemianę formy wartości, a tym samym uczestniczenia w podziale wartości dodatkowej, o tyle w ustroju dzisiejszym rola pośrednictwa handlowego powinna się streszczać w zagadnieniu właściwej obsługi konsumenta przy równocześnie ograniczonych do minimum kosztach związanych z nią.

Obiektywne warunki powstaną przez rozwój sieci handlu uspołecznionego, zwiększenie się ilościowe i wartościowe masy towarowej, przez wprowadzenie dotąd nieprodukowanych, droższych asortymentów, usprawnienie w szerokim zakresie kontroli cen produkcyjnych sektora nieuspołecznionego, oraz produkcji idącej na potrzeby sektora uspołecznionego.

W ramach artykułów przemysłowych poważnie wzrasta asortyment rozprowadzany przez handel uspołeczniony.

Na tej bazie ideologiczno-ekonomicznej można próbować przeanalizować całokształt kosztów związanych z zagadnieniem obrotu towarowego i starać się przystosować go do zachodzących zmian.

Nie znaczy to w żadnym wypadku, że stan obecny, stan okresu przejściowego do socjalistycznej gospodarki można tylko krytykować. Pragniemy zwrócić uwagę, że sytuacja się zmienia i co dziś jest wiążącym, w przyszłości może ulec korekcie.

Jeżeli wysunięte było twierdzenie, że w obrocie konfekcją zysk brutto na szczeblu detalu jest zbyt wysoki, to samo przez się nasuwa się pytanie, czy w ramach tego obrotu nie da się zmieścić kosztów związanych z indywidualnym dopasowaniem zakupionego artykułu do potrzeb konsumenta przez przeprowadzenie drobnych poprawek na miejscu. Samo przez się rozumie, że dotyczy to ciężkiej konfekcji (ubrania, płaszcze). Czy nie byłoby właściwym ustalenie dwóch norm zyskowności dla artykułów podlegających dopasowaniu i kupowanych „na miarę” jak np. bielizna, pończochy?

Czy w wypadku przejęcia przez handel uspołeczniony poważnej części produkcji kosmetyków obowiązkowo muszą występować dwie marże 26% i 34%, czy też P.D.T. za wzorem konfekcji ograniczy się tylko do detalu np. w wysokości 26%?

Ciężar zagadnienia uwypuklił się dopiero wtedy wyraźnie, jeżeli porównamy wartość masy towarowej przechodzącej przez obrót handlowy i założymy, że koszty jego zmniejszą się o 1-2%, to operować będziemy cyframi idącymi w setki milionów, o ile nie wyżej, które zaoszczędzone zostaną w ramach gospodarki narodowej w okresie budowy zrębów socjalizmu.

Dokumentacja i kontrola

wykonania planu przemysłowego w zakładzie produkcyjnym

PODSTAWY ORGANIZACYJNE.

W ARUNKIEM socjalistycznego kierowania z kładem produkcyjnym jest najbardziej ekonomiczne zużytkowanie do produkcji pracy ludzkiej, maszyn i urządzeń technicznych oraz materiałów, które musi się wyrażać w **prawidłowym opracowaniu planu przemysłowego zakładu a następnie kontrolą nad jego wykonaniem.**

Rozwijająca się akcja mająca na celu upowszechnianie współzawodnictwa pracy, obniżenie kosztów produkcji, podniesienie jakości produkcji, walkę o osiągnięcie oszczędnej gospodarki materiałowej, a przede wszystkim związane z tymi zagadnieniami pogłębienie metodologii planowania, powinna znaleźć przy realizacji planu swoje odzwierciedlenie w odpowiedniej dokumentacji i sprawozdawczości na najniższym szczeblu organizacyjnym przemysłu jakim jest zakład produkcyjny.

Dotychczasowe trudności, które wynikają przy obliczaniu kosztu własnego procesu produkcyjnego powstają na skutek braków w organizacji dokumentacji na fabrykach, dostosowanej do wymagań gospodarki planowej.

Jeżeli w dziedzinie finansowej sprawa rozliczenia kosztów i wartościowego ujęcia nakładów operacyjnych jest rozwiązana przez Jednolity Plan Kont i różne instrukcje pomocnicze poszczególnych przemysłów, to jednak zauważyć się zupełny brak powiązania dokumentacji wykonania planu produkcyjnego z wymaganiami, jakie stawia nowoczesna rachunkowość w przekształcaniu na wartości ilościowo produkowanych dóbr.

Te trudności mające swój załazek u podstaw przemysłu sprawiają zasadnicze perturbacje w życiu gospodarczym i mają duży wpływ na politykę kształtowania się cen. Prowadzona w tej dziedzinie ostatnio kontrola przemysłu przez Narodowy Bank Polski w oparciu o preliminarze, plany finansowe, limity finansowe i plany produkcyjne wykazała duże odchylenia w stosunku do zaplanowanych cen rozliczeniowych fabrycznych obowiązujących na r. 1949.

Palącą zatem sprawą jest zwrócenie uwagi na te podstawowe zagadnienia, które łączą się zarazem z kontrolą nad wykonaniem planu produkcyjnego. Dotychczas zagadnienia te w literaturze i publicystyce gospodarczej były omawiane fragmentarycznie i w sposób oderwany. Albo osobno omawia się dokumentację obiegu materiałowego i praktycznie stara się ją rozwiązać, albo zupełnie inną drogą rozprawia się o normowaniu pracy i zarządza sprawozdawczość z dziedziny wydajności i pracochłonności. Osobne znowu zarządzenia regulują zagadnienia towarzyszące produkcji, a stwarzające straty produkcyjne, do których należą w dziedzinie pracy przestoje, a w dziedzinie materiałowej odpadki i produkcja wadliwa. Wieloto-

rowość w rozwiązywaniu tych zagadnień powoduje brak powiązania z całością procesu technologicznego, a przez różnorodną i oderwaną dokumentację, opracowywaną przez jednostki nadrzędne pod kątem wąskiego tylko powierzonego sobie odcinka pracy, powodują lepsze lub gorsze rozwiązanie tej dokumentacji i sprawozdawczości, uzależnione od stopnia organizacyjnego przedsiębiorstw i centralnych zarządów

Rzecz jasna, że zjawiska, które muszą znaleźć swoje odzwierciedlenie w kosztach zakładu i które powodują koszt własny produkowanego wyrobu mają różnorodną dokumentację, w której nawet powtarzające się dane za te same okresy są różnie podane, zależnie od osobistego zapatrywania się sprawozdawcy. Tak np. z tej samej fabryki resort techniczny przedsiębiorstwa otrzymuje inne sprawozdanie od resortu finansowo-administracyjnego, gdyż dla jednego resortu te dane obliczają na fabryce pracownicy techniczni a dla drugiego pracownicy finansowi i administracyjni. Dlatego tak, jak dla rachunkowości finansowej zostały wprowadzone jednolite zasady do ujmowania wartościowego wszystkich zjawisk wynikłych z procesu produkcyjnego tak też muszą być opracowane i wprowadzone w życie jednolite zasady, poparte jednolitą dokumentacją ilościowego rozrachunku z planowej i wykonywanej produkcji.

Praca niniejsza ma za zadanie próbę schematycznego przedstawienia organizacji produkcji od czynności wstępnych po przez operatywne rozplanowanie produkcji do rozrachunku gospodarczego w powiązaniu o Instrukcję PKPG w sprawie opracowania planu przemysłowo-finansowego na rok 1950, o Instrukcję PKPG w sprawie sporządzania planu zapatrzenia w przemyśle na rok 1950 część II — zasady obliczania zużycia materiałów i o wymagania Centrali Handlowych poszczególnych przemysłów przy wykonywaniu ich zamówień.

PRZYJĘCIE ZAMÓWIENIA NA PRODUKCJĘ.

Zaplanowaną produkcję zakład przemysłowy realizuje na podstawie zamówień swojej Centrali Handlowej. Zamówienia CH są powiązane z jednej strony z planem zbytu, z drugiej strony, muszą się mieścić w planie produkcji zakładu.

Przy produkcji masowej zamówienia CH mogą być kwartalne lub półroczne, przy produkcji różnorodnej i specjalnej tylko z podaniem terminu wykonania bez liczenia się z okresem wykonania uzależniając go od indywidualnego rozplanowania produkcji przez fabrykę.

Realizacja zamówienia Centrali Handlowej obejmuje:

**przyjęcie zamówienia,
operatywne rozplanowanie zamówienia produkcji,
rozrachunek z wykonanej produkcji.**

Centrala Handlowa przesyła przez dyrekcję przedsiębiorstwa fabryce zamówienie produkcyjne.

Zamówienie zawiera:

- a) numer bieżący CH i datę wystawienia,
- b) ilość zamówioną,
- c) omówienie dokładne jakości, formatów i warunków technicznych,
- d) sposób opakowania,
- e) termin wykonania.

Fabryka zatwierdza zamówienie w całości względnie zamieszcza swoje zastrzeżenia. W przypadku zamówienia na produkcję niemieszczącą się w planie, po stwierdzeniu możliwości produkcyjnych fabryka może przyjąć zamówienie lub też odmówić przyjęcia.

W razie przyjęcia produkcji do wykonania zakład zatrzymuje 1 egzemplarz zamówienia, a kopie potwierdzone przez siebie odsyła do Centrali Handlowej i wraz z kalkulacją wstępną techniczną do dyrekcji przedsiębiorstwa. Równocześnie o ile warunki na to pozwalają do potwierdzonego zamówienia należy dołączyć wzory i próbki do zatwierdzenia i wykonania według ich zamówionej produkcji.

WSTĘPNA KALKULACJA TECHNICZNA.

Wstępna kalkulacja techniczna musi być dokładnie i starannie opracowana dla każdego zamówienia CH na nową produkcję, gdyż tylko wówczas może spełnić swoje wielostronne zadania.

Wstępna kalkulacja techniczna bowiem:

- a) jest podstawą do wstępnej kalkulacji handlowej, która służy z kolei do obliczenia rozliczeniowej ceny fabrycznej,
- b) jest podstawą do zamówienia potrzebnych surowców i materiałów pomocniczych,
- c) służy do obliczenia zatrudnienia, ustalenia norm akordowych i wydajności pracy,
- d) jest podkładem do sporządzenia dokumentacji dla rozrachunku z produkcją.

Wstępna kalkulacja techniczna musi zatem obejmować dla każdego zamówienia:

planowane zużycie surowców i materiałów pomocniczych na podstawie technicznych norm zużycia materiałów,

planowany czas pracy (maszyno-godziny względnie roboczo-godziny) wszystkich oddziałów produkcyjnych, które będą pracowały przy wykonaniu zamówienia.

Przy planowaniu zużycia surowców i materiałów pomocniczych należy ściśle stosować się do Instrukcji P.K.P.G. w sprawie sporządzenia planu zaopatrzenia w przemyśle na rok 1950, Część II — zasady obliczenia norm zużycia materiałów — karty (N2, N3, N4) (Gospodarka Materiałowa rok I nr 3).

Do wstępnej kalkulacji technicznej przyjmujemy ilości materiałów, wynikających z wyliczenia norm technicznych t.j. ilości brutto, które obejmują także straty materiału, jakie mają miejsce w ciągu całego technologicznego procesu produkcji.

Straty te w karcie obliczenia technicznej normy zużycia N 2 muszą być obliczone w kolejności przechodzenia materiału przez oddziały produkcyjne i operacje tak, aby w późniejszym rozrachunku z produkcji można było skontrolować ich faktyczną wysokość.

Zbiorcze zestawienie norm zużycia materiałów dla produkcji N3 również należy sporządzić według oddziałów produkcyjnych i operacji.

Grupowe zestawienie zużycia materiałów do produkcji — N4 służy oddziałowi kosztów własnych przedsiębiorstwa do sporządzenia wartościowego obliczenia zużycia materiałów do wstępnej kalkulacji handlowej i referatowi zaopatrzenia w fabryce do sprawdzenia zapasów magazynowych i zamówienia potrzebnego zaopatrzenia w dziale handlowym przedsiębiorstwa.

Planowany czas pracy w kalkulacji wstępnej technicznej opracowuje się tak samo, jak planowane zużycie materiałów wg oddziałów produkcyjnych i operacji.

Planowany czas pracy musi uwzględnić wszystkie właściwości organizacyjno-techniczne oddziałów produkcyjnych a więc:

- a) operacje maszynowe,
- b) operacje maszynowo-ręczne,
- c) operacje ręczne.

Przy planowaniu czasu pracy należy uwzględniać następujące przerwy w pracy:

- a) na utrzymanie w czystości miejsca pracy, narzędzi, urządzeń i obsługiwanych maszyn,
- b) na przyjmowanie i przekazywanie przez robotnika przy rozpoczęciu i przed zakończeniem dnia roboczego surowców, robót w toku, wyrobów gotowych i odpadków.

Nie należy natomiast brać pod uwagę przerw wywoływanych przyczynami technicznymi (brak energii elektrycznej, popsucie się maszyny), organizacyjnymi (brak zaopatrzenia) i związanych z dyscypliną pracy.

OPERATYWNE ROZPLANOWANIE PRODUKCJI.

Aby zamówienia CH zostały zrealizowane we właściwym czasie, a tym samym plan produkcji mógł być wykonany, fabryka obowiązana jest rozplanować operatywnie przyjęte zamówienia tzn. że od oddziału produkcyjnego do najniższej komórki pracy z góry musi być ustalony plan każdej operacji na każdy miesiąc, na każdy dzień i na każdą zmianę.

Oddział produkcyjny składający się z zespołu maszyn powinien mieć rozplanowaną produkcję na każdą maszynę osobno.

Dla oddziału produkcyjnego, który wykonuje prace ręczne należy opracować plan na każdą operację i dla każdego zespołu robotników, a nawet dla pojedynczego robotnika.

Operatywne rozplanowanie produkcji ma na celu jak najszybsze i jak najsprawniejsze wykonanie planu przez organizacyjne podejście do zagadnienia właściwego wykorzystania maszyn i urządzeń technicznych, materiałów oraz pracy ludzkiej.

Operatywnie rozplanowane mogą być tylko przyjęte do produkcji przez fabrykę i zatwierdzone po otrzymaniu wzorów i kalkulacji wstępnej technicznej zamówienia CH.

Podstawą do operatywnego rozplanowania zamówionej produkcji jest wstępna kalkulacja techniczna.

Rozplanowanie produkcji jest równoczesnym przygotowaniem dokumentacji do rozrachunku z wykonania produkcji. Dlatego też dokumentację na zaplanowanie produkcji poszczególnych oddziałów i operacji połączono z dokumentacją na rozliczenie się z wykonania planu na jednych i tych samych formularzach. Na dokumentację tę składają się więc następujące dowody:

- 1) karta planowanej i wykonanej produkcji,
- 2) zbiorcza karta planowanej i wykonanej produkcji,
- 3) ilościowy bilans materiałowy,
- 4) protokoły w sprawie przestoju,
- 5) ilościowy bilans pracochłonności i wydajności.

KARTA PLANOWANEJ I WYKONANEJ PRODUKCJI.

Karta planowanej i wykonanej produkcji (wzór Nr 1) służy:

- a) jako zamówienie dla oddziałów produkcyjnych do wykonania zaplanowanej produkcji według ściśle określonych warunków,
- b) do wyliczenia się z zaplanowanej robocizny bezpośredniej,
- c) jako upoważnienie do pobrania z magazynu zaopatrzenia zaplanowanych materiałów bezpośrednich do wykonania zamówionej produkcji,
- d) do ewidencji wykonanych robót w toku,
- e) do porównania planowanych odpadków z faktycznie uzyskanymi,
- f) do ewidencji produkcji wadliwej odrzuconej przez organa kontroli jakości produkcji (brakarzy).

Karty planowanej i wykonanej produkcji wystawia fabryczne biuro planowania w dwóch egzemplarzach z których jeden otrzymuje właściwy oddział produkcyjny, a drugi pozostaje w biurze planowania tak, aby w przypadku zaginięcia albo zniszczenia pierwszego egzemplarza można go było łatwo odtworzyć.

Ewidencja kart musi być prowadzona według kolejności oddziałów produkcyjnych, a w tych oddziałach według kolejności przechodzonych operacji.

Przed przekazaniem kart do oddziałów produkcyjnych należy je ściśle opracować biorąc za podstawę kalkulacje techniczne wstępne i operatywny plan produkcji. Jeżeli w oddziale produkcyjnym pracuje kilka maszyn lub kilka zespołów wykonujących różne operacje, należy wystawić na każdą maszynę, względnie każdą operację osobną kartę i zbiorczą kartę planowanej i wykonanej produkcji dla oddziału produkcyjnego.

Karty wypełnia się na każdy dzień i w danym dniu na każdą zmianę tak, aby karta dawała nieprzerwany obraz produkcji wykonywanej przez maszynę, względnie zespół pracy ręcznej w okresie obrotowym t.j. przez jeden miesiąc.

Biuro planowania zakładu produkcyjnego wypełnia w karcie następujące rubryki:

- a) rubr. 1 wpisując kolejno dzień miesiąca i ewentualnie w każdym dniu planowane zmiany,
- b) rubr. 2, 3, 4 tj. rodzaj produkcji, jednostka miary i ilość planowana do wykonania według zamówienia CH lub też technicznego określenia rodzaju produk-

cji względnie czynności uwidocznionych poprzednio w kalkulacjach technicznych,

c) rubr. 6 wg planowanego czasu pracy w roboczo- lub maszyno-godzinach przyjętego w kalkulacji technicznej na daną operację,

d) rubr. 9 i 10 wg planowanego zużycia materiałów z karty N4,

e) rubr. 15 wg wyliczeń odpadków w kartach N2.

Bez wypełnienia tych rubryk karty nie mogą być rozdzielone na oddziały produkcyjne.

Rubryki 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 16 wypełnia po zakończeniu pracy w danym dniu i zmianie bieżąco kierownik, zmianowy, brygadier lub przodownik uwierzytelniając je swoim podpisem w rubryce 18. Rubrykę 17 wypełnia kontroler techniczny (brakarz). Dane kart roboczych muszą odpowiadać rubr. 7 i 8 karty planowanej i wykonanej produkcji. Poza tym w rubr. 8 obok ilości rob./masz./godz. należy podać przyczynę przestoju.

Rubryka 11 musi się zgadzać z dowodami faktycznie pobranego materiału z magazynu zaopatrzenia. Większych ilości materiału od zaplanowanej bez uzasadnionych przyczyn i bez zgody kierownika fabryki, który działa w porozumieniu z biurem planowania pobrać nie wolno.

Rubryka 13 musi odpowiadać rubr. 14 karty poprzedzającego oddziału produkcyjnego lub poprzedzającej operacji. W ten sposób zapewniona jest ciągłość dokumentacji.

Rubryka 14 ostatniego oddziału produkcyjnego, który oddaje gotowe wyroby do magazynu powinna się zgadzać z dziennymi zapisami kartoteki magazynu zbytu.

Rubryki od 10 — 17 z wyjątkiem rubr. 14 wypełnia się w tych samych jednostkach miary, w których jest wypełniona rubr. 3. W razie zmiany jednostki obliczenia w następnym oddziale lub przy następnej operacji (np. z kg na szt.) rubr. 14 podaje się w podwójnym wyliczeniu (np. x kg/ y szt.).

W ostatnim dniu miesiąca kierownicy, brygadierzy, zmianowi, przodownicy na oddziałach produkcyjnych zliczają wyniki swojej pracy, porównują je z wyznaczonym im planem, sprawdzają z natury pozostałe remanenty materiałów i robót w toku i oddają karty planowanej i wykonanej produkcji kierownikowi produkcji fabryki.

Kierownik produkcji fabryki sporządza na podstawie otrzymanych kart zbiorczych kartę planowanej i wykonanej produkcji. Zbiorcza karta daje obraz miesięcznego wykonania planu operatywnego fabryki oraz jest podstawą do rozrachunku gospodarczego i powinna być dostarczona do fabrycznego biura planowania najdalej do dnia 2 następnego miesiąca po miesiącu sprawozdawczym.

Biuro planowania kontroluje kartę zbiorczą i powiązanie robót w toku w kolejności procesu produkcyjnego i sporządza na jej podstawie ilościowy bilans materiałowy tudzież bilans pracochłonności i wydajności.

Opisany powyżej sposób postępowania z kartami planowanej i wykonanej produkcji ma obok pod-

stawowych zadań, do których należy ustalenie prawidłowej dokumentacji, uświadomienie w pełni pojedynczego robotnika, zespołu w którym pracuje, a w konsekwencji całej załogi fabryki o planie produkcji i postępach w jego wykonaniu.

Równocześnie na naradach technicznych i wytwórczych przez analizę planowanej i wykonanej przez siebie produkcji, załoga fabryczna może na podstawie konkretnych danych liczbowych uzupełnić plan produkcji i szczegółowo rozważać dotychczasowe wykonanie planu pod kątem wydajności pracy, usprawnień, zmniejszenia odpadków, uniknięcia przestojów a tym samym **wypełniać założenia oszczędnościowe.**

PRZESTOJE.

Przestoje mogą być spowodowane:

- a) brakiem organizacji i dyscypliny pracy,
- b) awarią,
- c) z winy dostawców,
- d) wypadkami losowymi.

Do przyczyn, które powodują przestoje na skutek braku organizacji i dyscypliny pracy należą:

brak organizacji w transporcie wewnętrznym z magazynu zaopatrzenia na oddziały produkcyjne i między oddziałami produkcyjnymi,

przerwy w dostawie energii elektrycznej, pary, wody itp. z własnych urządzeń,

niepunktualne przychodzenie do pracy lub zbyt wczesne opuszczenie pracy,

nieusprawiedliwiona nieobecność,

przychodzenie w stanie nietrzeźwym do pracy itd.

Przestojem awaryjnym nazywamy przestój na skutek nieprzewidzianego uszkodzenia obiektów, które powodują nieplanowe remonty.

Przestoje spowodowane z winy dostawców polegają na opóźnieniu lub przerwach w dostawie energii elektrycznej, wody, pary, gazu z zewnątrz fabryki, dostawy transportu (przez kolej, przedsiębiorstwo przewozowe) itp.

Do wypadków losowych, które mogą spowodować przerwy w pracy należą: pożary, powodzie, epidemie, działania wojenne itd. Celem uzyskania właściwych materiałów do badania przyczyny przerw w procesie produkcyjnym i ustalenia winnych strat spowodowanych przestojami oraz prawidłowego ujęcia w rachunkowości, na każdy przestój powyżej 30 minut musi być sporządzony protokół przez specjalną stałą komisję. Komisję wyznacza kierownik fabryki w porozumieniu z dyrektorem przedsiębiorstwa.

ILOŚCIOWY BILANS MATERIAŁOWY.

Ilościowy bilans materiałowy (wzór Nr 2) ma na celu:

- a) ilościowe wyliczenie się zakładu z gospodarki materiałami bezpośrednimi zużytymi przy realizacji planu produkcji,
- b) dostarczenie wyższym jednostkom organizacyjnym, kierującym produkcją danych liczbowych do kontroli materiałowych norm zużycia oraz wskaźników zużycia,

- c) umożliwienie inspekcji jakości produkcji kontroli nad produkcją wadliwą,
- d) umożliwienie oddziałowi kosztów własnych opracowania kalkulacji wynikowych i księgowania wartościowego obrotów materiałowych.

Ilościowy bilans materiałowy zestawia fabryczne biuro planowania miesięcznie na podstawie skontrolowanej zbiorczej karty planowanej i wykonanej produkcji.

Rodzaj wyrobu gotowego (rubr. 2), ilość wykonana (rubr. 3) i odpadki przeznaczone na sprzedaż (rubryki 18 i 19) muszą się zgadzać z kartotekami i miesięcznym raportem magazynu zbytu. Odpadki i braki przeznaczone do dalszej produkcji przekazuje się do magazynu zaopatrzenia i dlatego rubr. 16 i 17 winny się zgadzać z kwitami przychodowymi tego magazynu.

Nie ewidencjonuje się bezużytecznych odpadków (np. kurzu). Powstawanie tych odpadków jest uniknione w procesie produkcyjnym i przy rozliczeniu wartość ich musi obciążać koszty wytwarzania.

Rubryki 8 i 9 mają wskazać istniejące rozbieżności między ilością planowaną a zużytą materiałów bezpośrednich celem ew. przeprowadzenia dochodzeń względnie przeprowadzenia poprawek technicznych norm zużycia przyjętych do kalkulacji wstępnych (karta N2).

BILANS PRACOCHELONNOŚCI I WYDAJNOŚCI.

Współzawodnictwo pracy, w którym w tej chwili biorą udział wszystkie załogi fabryczne naszego przemysłu musi znaleźć swój obraz w prawidłowej dokumentacji i sprawozdawczości. Bilans pracochłonności i wydajności doskonale ujmuje wyniki pracy, uzyskane w miesięcznym okresie na zakładzie produkcyjnym i stwarza właściwy podkład do analizy dynamiki rozwojowej i stopnia organizacyjnego fabryki.

Bilans pracochłonności i wydajności (wzór Nr 3) ustala fabryczne biuro planowania na podstawie zbiorczej karty planowanej i wykonanej produkcji.

Rubryka 12 przez podzielenie danych rubryki 9 (praca wykonana) przez dane z rubr. 7 (produkcja wykonana) daje wskaźnik ilościowy określający ilość czasu potrzebnego na wyprodukowanie jednostki wyrobu czyli wskaźnik pracochłonności wyrobu. Rubryka 13 przez podzielenie ilości z rubryki 7 (wykonana produkcja) przez ilość z rubryki 9 (praca wykonana) daje wskaźnik ilościowy wyrobów na jednostkę czasu czyli wskaźnik wydajności pracy.

Przestoje powinny być udokumentowane protokołami celem przeprowadzenia dochodzeń w stosunku do winnych strat i zakwalifikowane do jednej z czterech grup.

Bilans pracochłonności i wydajności otrzymują:

- a) dział produkcji przedsiębiorstwa do analizy norm pracy przyjętych do kalkulacji technicznej wstępnej i analizy przestojów,
- b) oddział kosztów własnych jako podkład do kalkulacji wynikowych i księgowości produkcyjnej,
- c) oddział pracy i płacy do ustalania i kontroli norm akordowych,
- d) komitet Współzawodnictwa Pracy do analizy efektów współzawodnictwa pracy.

Oddział produkcyjny

Rodzaj i nr maszyny

Karta planowanej i wykonanej produkcji

Wzór Nr 1.

za miesiąc 195... r.

Operacja

Dzień i zmiana	P r o d u k c j a				Praca w rob. lub masz.-godz.			Materiały bezpośrednie				Roboty w toku		Od. adki		Produkcja wadliwa odrzucona przez KT.	Podpis
	rodzaj	jedn.	plan	wyko- nanie	plan	wyko- nanie	przestoje	rodzaj	plan	pobrane	zużyte	otrzy- mane	oddane	plano- wane	uzys- kane		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

UWAGA: Rubryki 1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 15 wypełnia biuro planowania fabryki na podstawie kalkulacji wstępnej technicznej. Bez wypełnienia tych rubryk karty na oddział produkcyjny przyjąć nie wolno.
Rubryki 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18 wypełnia brygadier, przodownik, lub pracujący samodzielnie robotnik.
Rubryka 11 musi się zgadzać z dowodami faktycznie pobranego materiału z magazynu.
Rubryka 13 musi odpowiadać rubr. 14 karty poprzedzającego oddziału produkcyjnego lub poprzedzającej operacji.

Przedsiębiorstwo:

Ilościowy bilans materiałowy

Wzór Nr 2.

Fabryka:

za miesiąc 195... r.

L. p.	R o d z a j wyrobu gotowego	Ilość		Materiały bezpośrednie						Odpadki		Roboty w toku odrzuc. przez KT	Razem 12 + 13	Odpadki i braki				
		plan.	wyk.	rodz.	plan.	wyk.	Różnica		Zużycie na jedn. 7 + 4	plan.	uzysk.			na jedn. 14 + 4	przeznaczone			
							+	-							do dalszej prod.		na sprzedaż	
															rodzaj	ilość	rodzaj	ilość
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

UWAGA: Rubryki 17 + 19 = rubryce 14.
Rubryka 2, 4, 18 i 19 musi się zgadzać z raportem miesięcznym magazynu zbytu.
Rubryki 16 i 17 należy uzgodnić z kwitami przychodowymi magazynu zaopatrzenia.
Otrzymuje Przedsiębiorstwo: Dział Produkcji — Oddział Kosztów Własnych — Inspekcja Jakości Produkcji.

Kierownik fabryki

Kierownik planowania

Przedsiębiorstwo:

Bilans pracochłonności i wydajności

Wzór Nr 3.

Fabryka:

za miesiąc 195... r.

L. p.	Oddział produkcyjny	Operacja	P r o d u k c j a				Praca w rob. masz. godz.				Praco- chłonność na jedn. 9 + 7	Wydaj- ność na 1 rob -masz. godz. 7 + 9	Przestoje spowodowane			
			rodz.	jedn.	plan.	wykon.	plan.	wykon.	Różnica				brakiem organiz.	awarią	z winy dostaw- ców	wypad- kami losow.
									+	-						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

UWAGA: Przestoje muszą być potwierdzone protokołami (załączyć) z dokładnym podaniem przyczyn i ustaleniem winnych ich spowodowania.
Otrzymuje Przedsiębiorstwo: Dział Produkcji — Oddział Kosztów Własnych — Oddział Pracy i Płacy — Komitet Współzawodnictwa Pracy.

Kierownik fabryki

Kierownik planowania

Jak co roku wrzesień był miesiącem odbudowy stolicy. Wyniki tegorocznej akcji przekroczyły znacznie osiągnięcia lat poprzednich. Zbiórki uliczne zeszły obecnie na plan dalszy, mimo, iż również przyniosły wysokie wpływy. Na czoło wysunęła się obecnie spontaniczna akcja dobrowolnego opodatkowania się świata pracy na rzecz odbudowy Warszawy. W zależności od uposażenia pracownicy opodatkowali się w wysokości 0,25 do 1% poborów. Zobowiązania podejmowano na okres 1 do 6 miesięcy. W ten sposób wyrobienie obywatelskie mas pracujących przyspiesza dźwignięcie z gruzów nowej Warszawy.

W ciągu pierwszych 20 dni września Społeczny Fundusz Odbudowy Stolicy powiększył się o 165 milionów złotych. Znamienny jest wzrost wpływów w drugiej dekadzie do 90 mil. zł wobec 75 mil. z pierwszej. Podobnie, jak w okresach poprzednich na czoło wysunął się Śląsk, wpłacając z górą 16 miln. zł w ciągu dziesięciu dni. Tak więc łączne wpłaty na SFOS rosną szybko, zbliżając się do sumy 5,5 mld. zł.

Do pozyskania nowych partii cegły rozbiórkowej przyczyniła się masowa akcja odgruzowania. W ciągu 27 dni roboczych września wzięło w niej udział 175 tys. osób, wydobywając 13.285 tys. cegły użytkowej.

Ofiarność całego społeczeństwa umożliwia podejmowanie coraz nowych inwestycji w stolicy.

Rady Narodowe poszczególnych województw i niższych szczebli administracji przeanalizowały i uchwaliły wnioski budżetowe samorządowych organów planowania na 1950 r.

Znamienny jest wielki wzrost sum przewidzianych w budżetach na oświatę i opiekę socjalną. Np. budżet województwa warszawskiego w zakresie oświaty i kultury wynosi 9,5 miln. zł. Z Funduszu Stypendialnego udzieli się dodatkowo dla niezamożnej młodzieży ze szkół ogólnokształcących, artystycznych i rolniczych 50 stypendiów po 4 tys. i 50 po 5 tys. zł miesięcznie. W porównaniu z rokiem ubiegłym wysokość jednego stypendium wzrosła od 20 do 25%. Na cele budowy i odbudowy szkół przeznaczono 43 miln., niezależnie od 162 mln. z kredytów i planu inwestycyjnego.

Budżet Woj. Śląskiego na rok przyszły zamyka się kwotą 1.654.774 tys. zł. Z sumy tej poważne kwoty przeznaczono na cele oświaty, kultury i opieki społecznej. Na Śląsku działa ponadto Fundusz Odbudowy Szkół, który rozporządza setkami milionów z dotacji i ofiarności społeczeństwa.

Warszawa i Śląsk są największymi skupiskami ludności w kraju. Nie pozostają jednak za nimi w tyle ośrodki mniejsze jeśli idzie o przeznaczenie kwot na cele oświaty, kultury i opieki społecznej. Wraz z dotacjami Państwa na poprawę warunków życiowych klasy pracującej, obecne podwyższenie kwot na ten cel w budżetach samorządowych jest najlepszym wyrazem troski o człowieka pracy.

W październiku weszliśmy w okres zimowy. W ogólnokrajowej gospodarce znamionuje on się przede wszystkim wzmocnionym zapotrzebowaniem na światło i opał. Przemysł energetyczny ma w tym okresie specjalnie odpowiedzialne zadania. Zaopatrzenie w energię elektrycz-

na przemysłu i równocześnie dostarczenie gospodarstwom domowym i gmachom publicznym światła połączone jest z nieuniknionymi w zimie zjawiskami. Przemysł pobiera najwięcej prądu przed południem, na cele zaś oświetleniowe najwięcej go potrzeba wieczorem. Stąd też w ciągu doby występują dwa szczyty obciążenia — przedpołudniowy i wieczorny. Racjonalizacja pracy w energetyce, przyspieszenie remontów, ściślejsze powiązanie liniami wysokiego napięcia okręgów: śląskiego, krakowskiego, łódzkiego i warszawskiego w znacznym stopniu przyczyniły się do wyrównania lokalnych niedoborów mocy. Aby jednak nie powstawały zaburzenia na skutek przeciążenia sieci w okresie szczytu wieczornego, wprowadzono ograniczenia w zużyciu prądu w postaci ustalenia norm zużycia.

Od dyscypliny odbiorców przemysłowych i od wyrobienia społecznego konsumentów indywidualnych zależeć będzie w dużym stopniu, czy zima upłynie bez zaburzeń energetycznych. Doświadczenia lat ubiegłych pozwalają przewidywać, iż zaburzeń tych nie będzie.

Wezwanie do zaopatrywania się w węgiel w lecie dało na ogół pozytywne rezultaty. Mimo to jednak zakupy węgla dla celów opałowych w trzecim kwartale br. wzrosły w stosunku do tego samego okresu roku ubiegłego o 650 tys. ton i wyniosły 2.150 tys. ton. Zjawisko to tłumaczy się stałym wzrostem zużycia węgla na głowę. W 1938 roku wyniosło ono 160 kg, w 1948 r. — 550 kg, a obecnie jest jeszcze wyższe.

Podobnie ma się rzecz z konsumpcją nafty. Wzrost jej zużycia charakteryzują najlepiej cyfry sprzedaży we wrześniu br. W miesiącu tym sprzedano nafty ponad 13 tys. ton, wobec 11,3 tys. ton w roku ubiegłym. Wzrost ten jest wielki, jeśli się zważy, iż w międzyczasie przyłączono do sieci elektrycznej dwa tysiące kilkaset wsi.

W początkach października obchodziliśmy „Tydzień Zdrowia”. Tydzień ten znamionował się nie tylko wzmoczoną akcją propagandową — zorganizowano równocześnie szereg kursów zdrowia, poradnictwa dla matek, rozwinięto ożywioną działalność werbunkową krwiodawców.

Zagadnienie podniesienia zdrowotności społeczeństwa jest obecnie zagadnieniem zasadniczej wagi. Zalecenie strat wojennych, walka z dwiema plagami społecznymi: gruźlicą i chorobami wenerycznymi, podniesienie higieny pracy i warunków życiowych — oto główne zadania służby zdrowia. Wiele już osiągnęliśmy. Podniesienie poziomu życiowego automatycznie poprawia zdrowotność. Na imponującą skalę przeprowadzona akcja „W” pozwoliła na poważne złagodzenie ostrości problemu chorób wenerycznych. Rozszerzenie sieci sanatoriów, poradni przeciwgruźlicowych, prewentoriów dla dzieci szkolnych, uruchomienie produkcji PAS — wszystko to przyniosło dużą pomoc w walce z gruźlicą. Do zrobienia jest jednak jeszcze wiele. Do pracy tej musi się więc włączyć całe społeczeństwo.

Zdrowy człowiek to jednostka lepiej i wydajniej produkująca. A lepsza i większa produkcja konieczna jest dla całego społeczeństwa, by podnieść jego stopę życiową i poziom kultury.

UCHWAŁY KOMITETU EKONOMICZNEGO RADY MINISTRÓW

Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów powziął na ostatnim posiedzeniu uchwały w sprawie komercjalizacji wielkich portów, zaopatrzenia materiałowego przemysłu oraz zasad obrotu bydlęm.

W celu stworzenia właściwych warunków dla realizowania planowej gospodarki wielkich portów przez ześrodkowanie odpowiedzialności za wykonanie zadań nałożonych w planie 6-letnim, Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów powziął uchwałę o powołaniu w zespole portowym

Gdańsk-Gdynia i w porcie Szczecin — jednolitych wyodrębnionych z administracji ogólnej — państwowych przedsiębiorstw skomercjalizowanych.

Przedsiębiorstwa te powinny objąć centralnie przeładunki wszystkich towarów i skupić wszystkie elementy do tego służące, jak gospodarkę kadrami, nabrzeżami, urządzeniami przeładunkowymi, magazynami, a dalej — pilotaż i holownictwo statków w porcie.

Komitet Ekonomiczny powziął również uchwałę, która ma na celu usprawnienie działalności shiphandlerskiej (zaopatrzenia statków) w portach polskich.

Komitet Ekonomiczny powziął dalej uchwałę o organizacji i działaniu zaopatrzenia materiałowego w przemyśle. Myślą przewodnią uchwały jest ujednolicenie form organizacji służby zaopatrzenia i usprawnienie jej działalności, podniesienie znaczenia służby zaopatrzenia przez zrównanie jej z innymi służbami (inwestycyjną, finansową, techniczną, itd.) i podporządkowanie jej dyrekcyjom centralnych zarządów.

Komitet Ekonomiczny ustalił zasady obrotu bydłem, uznając za wskazane oddzielenie obrotu bydłem hodowlanym od obrotu bydłem rzeźnym. Uchwała przewiduje powołanie specjalnego przedsiębiorstwa, mającego zająć się organizacją obrotu bydłem hodowlanym. Centrala Mięsna wydzielać będzie ze skupowanego bydła sztuki użytkowe, które nie powinny być przeznaczone na rzeź. W tym celu wykorzysta się bazy postojowe, organizowane dla potrzeb obrotu bydłem, na których dokonywana będzie ostateczna segregacja i przetrzymywanie bydła.

Jednocześnie Komitet zatwierdził instrukcję w sprawie zakupu, selekcji i sprzedaży bydła na bazach postojowych Centrali Mięsnej. Instrukcja ustala zasadę sprzedaży bydła użytkowego, wyłącznie na bazach postojowych,

wg kolejności zamówień i rodzaju zapotrzebowania, z zachowaniem pierwszeństwa dla PGR, szkół rolniczych i zakładów doświadczalnych, spółdzielni produkcyjnych oraz małych i średniorolnych chłopów i robotników rolnych, którzy korzystają z kredytów państwowych przeznaczonych na zakup bydła.

W celu dalszego zwiększenia produkcji mięsa Komitet Ekonomiczny powziął uchwałę w sprawie zimowego opasu bydła. Zorganizowanie opasu w okresie zimowym 1949/50 polecono Państwowym Gospodarstwom Rolnym i Centrali Mięsnej.

Komitet Ekonomiczny rozpatrzył następnie projekt dekretu o ochronie zwierząt hodowlanych, mający na celu zapewnienie warunków dla dalszego rozwoju hodowli zwierząt gospodarskich przez określenie kategorii zwierząt, które nie mogą być przeznaczone na ubój.

W dalszym ciągu dostosowania organizacji przedsiębiorstw do zasad systemu finansowego, wynikających z potrzeb gospodarki planowej, Komitet Ekonomiczny zatwierdził wytyczne organizacyjne dla przedsiębiorstw podległych Ministrowi Poczty i Telegrafów i uchwalił wprowadzenie zasad systemu finansowego na rok 1950 dla przedsiębiorstw podległych Prezesowi Rady Ministrów, ministrom: komunikacji, oświaty, kultury i sztuki oraz Centralnemu Urzędowi Radiofonii i Filmowi Polskiemu.

PRODUKCJA

W produkcji rolnej występuje stały falowy cykl wytwarzania nowych produktów. Mimo, iż czynności produkcyjne przebiegają przez cały rok, produkty rolne wchodzi do konsumpcji w pewnych określonych terminach. W przypadku produktów pochodzenia zwierzęcego wahania w ich napływie na rynek są minimalne. Natomiast w produkcji roślinnej z konieczności rzeczy wejście ich na rynek ogranicza się do miesięcy letnich i jesiennych. Wyjątek stanowi tu ogrodnictwo. W zależności też od postawienia przez rolnictwo produktów do indywidualnej konsumpcji lub do przetwórstwa, nastawiać się muszą do wypełnienia określonych zadań: aparat dystrybucyjny i przemysł pracujący na surowcach rolniczych.

Sezonowość dostaw rolniczych stawia szczególnie wysokie wymagania aparatowi handlowemu. Zabezpieczenie zapasów żywności, zaplanowanie dystrybucji i później sprawne jej przeprowadzenie, wreszcie transport — oto kompleks zagadnień, które muszą być rozwiązane w płaszczyźnie całorocznej tak, by zasilanie rynku odbywało się bez wstrząsów.

Innego rodzaju zadania ciążyą na przemyśle, pracującym na surowcach rolnych. Przemysł fermentacyjny notuje największe nasilenie pracy w okresie wzmożonych dostaw owoców. Browarnictwo jest w lepszym położeniu, może bowiem magazynować zapasy jęczmienia browarnianego i chmielu.

Przemysł cukrowniczy z dawien dawna przyjętym trybem pracuje w okresie kampanii zimowej. W roku bieżącym już z końcem września pierwsze partie cukru z nowej kampanii cukrowniczej weszły na rynek wewnętrzny. W tym czasie kampanię rozpoczęły cukrownie: Wieluń, Lublin, Rejowiec i Dobra. W dniu 1 października ruszyło dalszych 10 cukrowni. Łącznie w tegorocznej kampanii weźmie udział 76 cukrowni. Przewidywana produkcja szacowana jest na 735 tys. ton.

Z końcem września odbyła się Ogólnopolska Cukrownicza Narada Przedkampanijna. Tematem obrad były sprawy bezpośrednio związane z bieżącą kampanią oraz zagadnienie podwyższenia obszaru plantacji buraka cukrowego i wydajności z hektara w roku przyszłym. Walka o rozszerzenie upraw i podniesienie kultur ma szczególne znaczenie z uwagi na przewidywaniu planu, który nakłada osiągnięcie w 1955 r. — produkcji 1 miliona ton cukru.

Narada ustaliła wysokość oszczędności, które uzyskane zostaną dzięki zmniejszeniu strat przerobowych. Postanowiono wygospodarować 1.180 miln. zł oszczędności.

W ramach planów rozbudowy przemysłu cukrowniczego przystąpiono do budowy wielkiej cukrowni w Prostkach pow. Elk. Cukrownia, której uruchomienie nastąpi w 1951 roku zatrudni ponad 1.500 pracowników.

Podhalańska Spółdzielnia Owocarska w Tymbarku, która zajęła poważne miejsce w przetwórstwie owocowym i wpłynęła dodatnio na rozwój sadownictwa na Podhalu, podejmuje znaczną rozbudowę swych

zakładów produkcyjnych. Rozpoczęte już inwestycje pozwolą zwiększyć produkcję win z 620 tys. litrów rocznie do 1.500 tys. litrów. Produkcja marmolady i syropów wzrośnie dwukrotnie w porównaniu z rokiem bieżącym, a produkcja płynnego owoce dziesięciokrotnie.

Do budowy nowej tuczarni drobiu w Tomaszowie Lubelskim przystąpiła Centrala Mleczarsko-Jajczarska w Lublinie, przeznaczając na ten cel kredyty w wysokości 15 milionów złotych.

Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Rzeszowie rozpoczęła budowę nowoczesnej mleczarni, kosztem 24 miln. zł. Nowa mleczarnia będzie w stanie przerobić 45 tys. litrów mleka dziennie.

We wrześniu rozpoczęto również budowę wielkich zakładów mechanicznej obróbki drzewa w rejonie Warszawy. Zakłady te zatrudnią ponad 1.000 osób. Praca odbywać się będzie na dwie zmiany. Miesięczna zdolność produkcyjna zakładów planowana jest na: 10 tys. metrów kw. stolarki budowlanej oraz 1.000 metrów sześć. budulca. Odpadki powstające przy produkcji zasadniczej wykorzystane zostaną do wytwarzania płyt izolacyjnych (30 ton miesięcznie) i elementów trocinogruzowych (8 tys. szt.).

ROLNICTWO

Zwiększenie obszaru upraw w jesiennej kampanii siewnej nie wpłynęło na osłabienie tempa prac. W drugiej połowie września obszar zasiewów jesiennych powiększył się do tego stopnia, iż można się liczyć z poważnym przekroczeniem zaplanowanego arealu. Spodziewane jest osiągnięcie o ponad 30 tys. ha więcej, niż pierwotnie przewidziano.

Województwo pomorskie przeznaczyło pod zboża ozime 426 tys. hektarów. Na zakup nawozów sztucznych, materiału siewnego i przeprowadzenie orki, małorolnicy i średniorolnicy otrzymali kredyty w wysokości 65 milionów zł. Wykorzystując te kredyty rolnicy zużyją na

jesienną kampanię 28 tys. ton nawozów sztucznych i ponad 2 tys. ton kwalifikowanego ziarna siewnego. Na terenie Pomorza Zachodniego Spółdzielcze Ośrodki Maszynowe obsłużą w kampanii jesiennej 40 tysięcy gospodarstw indywidualnych. Park maszynowy SOM zwiększa się

stale. Ostatnio otrzymały one w woj. pomorskim 20 nowych traktorów marki „Zetor”. Nowe jednostki przystąpiły natychmiast do pracy.

W województwie olsztyńskim do końca września przeprowadzono siewy w 61%, obsiewając 154 tys. hektarów. Szczególnie pomyślnie przebiegały w tym czasie prace w powiatach: Morąg, Susz, Ostróda i Szczytno. W Państwowych Gospodarstwach Rolnych terminarz siewów jest ściśle przestrzegany. Zespół załuski zameldował jako pierwszy o całkowitym przeprowadzeniu siewów jesiennych.

Śląsk przeznaczył pod zboża ozime 261 tys. ha (ogółem pod plony 1950 — 770 tys. ha). W ciągu pierwszych dwóch dekad września obsiano już 244 tys. ha, w tym 161 tys. ha żytem, 81 tys. ha pszenicy, 5 tys. ha jęczmienia, oraz ponad 7 tys. ha roślinami pastewnymi.

Znacznie wzrósł w roku bieżącym obszar zakontraktowanych upraw rzepaku. Tak np. w województwie wrocławskim zakontraktowano i zasiano w gospodarstwach chłopskich ponad 10.500 ha co stanowi 200% obszaru, z jakiego zebrano plon w roku bieżącym. Równocześnie Państwowe Gospodarstwa Rolne przeznaczyły pod rzepak 3.500 ha. W woj. łódzkim plan zasiewu rzepakiem wykonano w 113%, w krakowskim w 100%, w śląskim ponad 100 proc. (6.400 ha). W tym ostatnim województwie przodują powiaty: Cieszyń 167%, Tarnowskie Góry 160%, Kluczbork 152%, Lubliniec 146%, Bielsko 117%, Rybnik 117%.

Drugi etap akcji hodowlanej, jakim jest kontraktowanie trzody

chlewnej na 1950 r. jest w pełnym toku. Województwo gdańskie wykonało plan kontraktacji trzody na pierwszy kwartał 1950 r. w 103%. Woj. Szczecińskie z końcem września zbliżało się do 100%. Pomorze Zachodnie do połowy września przekroczyło 90% planu. Pomorze ogólnie 95%. Przodują tu powiaty: Inowrocław 178%, Toruń 135%, Świecie 130%.

Doskonałe wyniki przyniosła akcja kontraktacji w niektórych powiatach województwa rzeszowskiego i krakowskiego. W powiecie łańcuckim (woj. Rzeszów) wykonano z nadwyżkami plan kontraktacji trzody na pierwszy kwartał 1950 r. Na czoło wysunął się Łañcut — wieś, uzyskując 180% planu oraz Leżajsk — 120%. W woj. krakowskim przodują powiaty: olkuski, bialski i chrzanowski. W powiecie miechowskim gmina Szreniawa uzyskała 168%, gmina Charsznica 133% planu kontraktacji.

Zarówno skup zakontraktowanej na rok bieżący trzody, jak i zboża z nowych zbiorów przebiega planowo. Plan skupu zboża dla województwa warszawskiego jest znacznie wyższy niż w roku ubiegłym. Skup przeprowadza 221 punktów skupu. Placówki te zakupiły w sierpniu 219 tys. ton zboża (110% planu), we wrześniu zaś do dnia 24 uzyskano przekroczenie planu miesięcznego, zakupując 407 tys. ton (plan 400 tys. ton).

Coraz większe ilości ziemniaków napływają również do punktów skupu. Gminne Spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej na terenie całego kraju zakupią wg planu 635.000 ton ziemniaków jadalnych i przemysłowych. Po największej mierze napły-

wające już obecnie ilości (ok. 5.000 ton dziennie) kieruje się do województw: śląskiego, krakowskiego, wrocławskiego i kieleckiego.

W Państwowych Gospodarstwach Rolnych wszystkich okręgów przybiera na sile ruch współzawodnictwa. Obejmuje on zarówno współzawodnictwo indywidualne jak i między-zespołowe. Szczególnie dodatni wpływ na podniesienie hodowli w majątkach państwowych ma indywidualne współzawodnictwo pracy w hodowli. W okręgu wrocławskim piękne rezultaty osiągnął J. Kleinschrott, który uzyskał po 4.200 litrów mleka od każdej krowy. W zakresie hodowli trzody przoduje L. Cherewicz z 755 g dziennego przyrostu na wadze tuczników.

W drugim etapie współzawodnictwa PGR okręgu pomorskiego brało udział 250 gospodarstw (w ub. r. 60 gospodarstw). W etapie tym pierwsze miejsce uzyskali robotnicy zespołu Poledno. Na drugim i trzecim miejscu znalazły się zespoły: Witosław (pow. wyrzyski) i Chodczek (pow. włocławski). Po obliczeniu wyników nagrodzono 464 przodowników pracy rozdzielając szereg nagród wartości 4,5 miln. zł. Przodujące gospodarstwa otrzymały urządzenia dla świetlic i biblioteki.

W okręgu rzeszowskim w drugim etapie brały udział 44 majątki. Pierwsze miejsce zajęły majątki: Suchodół, Chażewice i Prześniów.

Ruch współzawodnictwa i racjonalizatorstwa rozszerza się również na obsługę techniczną. Ostatnio pracownicy P.P. Technicznej Obsługi Rolnictwa w Lublinie zorganizowali pierwsze koło nowatorów i racjonalizatorów pracy.

WYŻSZA FORMA WSPÓŁZAWODNICTWA

Kongres Związków Zawodowych w czerwcu br. postawił na czele zadań wszystkich ogniw ruchu zawodowego walkę o przedterminowe wykonanie zobowiązań gospodarczych. Podstawowe zadania związków zawodowych w tej walce obejmują wzrost wydajności pracy i ściśle od niej zależny wzrost produkcji, podniesienie jakości i obniżenie kosztów produkcyjnych, wreszcie wyższy poziom bezpieczeństwa i higieny pracy. W wykonaniu tych zadań decydującą rolę odgrywa właściwe zorganizowanie i pokierowanie masowym, żywiołowo rodzącym się ruchem współzawodnictwa.

W toku obrad Kongresu wysunięto zagadnienie wyższej formy współzawodnictwa w postaci współzawodnictwa zespołowego. Zobowiązania przyjmowane przez całe brygady i zespoły dają nie tylko znaczne usprawnienia systemu pracy, pozwalają one również uaktywniać pracowników pozostających w tyle, szkolić ich i podciągać do wysokiego poziomu produkcyjnego.

Po upływie zaledwie kwartału postulaty Kongresu Związków Zawodowych przerodziły się w fakty i czyny. W ciągu tego okresu powstały brygady i zespoły, które za przedmiot współzawodnictwa biorą cały cykl produkcyjny, powstały brygady stawiające za cel produkowanie bez błędów i braków, powstały zespoły opierające się na nowych szybkościowych sposobach pracy.

Inicjatywa murarzy warszawskich, którzy dziś już budują dziesiątki domów metodą szybkościową, znalazła żywy oddźwięk w szeregach murarzy całego kraju. Nie wiele tygodni potrzeba było, by rekordziści stolicy podzielili się swy-

mi doświadczeniami z kolegami z innych dzielnic. Obecnie prowadzi się budowę szybkościowców w Krakowie, Łodzi, na Śląsku i na Wybrzeżu. Każdy dzień przynosi w tym względzie nowe rewelacje i podjęcie nowych zobowiązań.

W górnictwie współzawodnictwo zmianowe daje coraz lepsze wyniki. Rośnie wydobywanie, rośnie troska zespołów górniczych nie tylko o właściwe i szybkie przeprowadzenie robót, lecz również o jakość prac przygotowawczych i o stan przodka w chwili zakończenia zmiany. Fakt, iż zmiany następujące po sobie w tym samym miejscu wydobywania wchodzi w jeden zespół nakła-

da na wszystkich obowiązek takiego kierowania pracą i takiego postrzeżenia miejsca pracy i narzędzi, by następna zmiana miała jak najbardziej ułatwione rozpoczęcie wydobywania. Rezultatem tej nowej formy współzawodnictwa w przemyśle węglowym jest podniesienie wydajności i wydobywania, zanotowane we wrześniu br.

Od kilku miesięcy w przemyśle wełnianym pracują brygady pierwszej jakości. Bezspornym jest fakt, iż wszystkim branżom przemysłu włókienniczego stawia się obecnie znacznie wyższe wymagania, niż dawniej. Normy brakarskie zostały poważnie podniesione. Jeśli mimo to w branży wełnianej szereg zakładów produkcyjnych osiąga stale 98% i więcej pierwszego gatunku — zjawisko to jest bezpośrednim wynikiem pracy brygad pierwszej jakości. W ślady przemysłu wełnianego poszedł przemysł bawełniany. Powstało trzysta kilkadziesiąt brygad najwyższej jakości, które stanęły do rywalizacji, w ramach wielkiego konkursu o miano najlepszego zespołu jakościowego. Wrzesień potraktowano jako miesiąc przygotowawczy, od 1-go zaś października brygady zaczęły kwartalny okres

współzawodnictwa, w którym walczyć będą o przodownictwo w jakości. Do dnia 15 września zgłosiło się do konkursu 1.400 tkaczy obsługujących 7 tysięcy krosien. Na pierwszym miejscu, jeśli idzie o ilość zorganizowanych brygad najwyższej jakości stoja Państw. Zakłady Przem. Bawełnianego nr 1, w których do współzawodnictwa przystąpiły 33 brygady oraz PZPB nr 2 (31 brygad) 15 przodujących zespołów otrzyma nagrody po 150 tys. zł.

Obok budownictwa, przemysłu węglowego i włókiennictwa, nowe formy współzawodnictwa wprowadzili również hutnicy. Inicjatywa wyszła od hutników z huty „Bankowa“, którzy rzucili myśl współzawodnictwa, obejmującego w danej brygadzie cały proces wytopu, przy czym punktowanie obejmuje wszystkie

czynności przy wytopie. To też w „Bankowej“ padł pierwszy rekord skrócenia czasu wytopu. Brygada ob. Kulińskiego osiągnęła czas wytopu — 5 godz. 15 min. poprawiony wkrótce na 4 godz. 30 m. Wezwanie huty „Bankowa“ podjęły załogi pieców martinowskich „Kościuszki“, „Pokój“, „Ferrum“, pracującej na surówce zimnej huty „Gliwice“ i inn. W ciągu kilku tygodni hutnictwo żyło pod wrażeniem coraz to nowych rekordów, coraz krótszego czasu wytopu: 4 godz. 25 m., 4 godz. 10 m., 3 godz. 26 m. Wspaniały wynik osiągnęła wreszcie brygada pieca nr 4 wytapiacza Kapicy w stalowni huty „Zygmunt“ — skracając czas wytopu do 2 godz. 47 minut. Uzyskanie tego rodzaju rekordu było możliwe dzięki skróceniu czasu załadowania pieca, odpowiedniemu przy-

gotowaniu wsadu oraz właściwemu prowadzeniu termicznemu pieca. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż ładowanie odbywało się ręcznymi wózkami. W tych warunkach wynik brygady jest jeszcze znamienniejszy.

O wpływie nowej formy współzawodnictwa świadczy zwiększenie produkcji. Od chwili włączenia się do współzawodnictwa piec nr 4 stalowni huty „Zygmunt“ podniósł ilość spustów stali z dotychczasowych trzech do pięciu i pół.

Krótki przegląd kilku tylko przemysłów pozwala stwierdzić, iż uchwały Kongresu Związków Zawodowych są realizowane w życiu, a twórcza inicjatywa klasy robotniczej podnosi stale poziom produkcji i jej jakość.

MORZE I WYBRZEŻE

Połowy ryb morskich dały nam w tym roku już 62 tys. ton, tj. 3 i pół raza tyle, ile rybacy nasi złowili w 1938 r. Dzięki wzmożonej pracy ośrodków zarybieniowych, które dały w tym roku 150 miln. ryb szlachetnych, wzrosły również połowy ryb słodkowodnych. Rok obecny da ponadto około 14 tys. ton ryb jeziornych i rzecznych. Roczny plan połowów wykonali już rybacy obwodu kołobrzeskiego oraz rybacy obwodu wolińskiego.

W tegorocznych połowach śledziowych nasze trawlerzy uzyskują dobre rezultaty. Trawler „Saturnia“, który ostatnio wrócił z Morza Północnego, przywiózł 140 ton ryby. Trawler złowił łącznie 555,8 ton ryby, głównie śledzia, przekraczając swój plan połowów.

Bazujący stale w porcie kołobrzeskim kuter badawczy MIR-u „Ewa II“ przeprowadził ostatnio szereg wypadów badawczych na pobliskie łowiska i dokonał próbnych połowów, które dały bardzo pomyślne wyniki. Odkryte zostały nowe łowiska dorsza, śledzia i szprotów.

Przedsiębiorstwo połowowe „Bar-ka“ rozpoczęło tworzenie w Kołobrzegu własnej bazy rybackiej. Na terenie byłej stoczni rybackiej zostanie uruchomiona sieciarnia, pogotowie techniczne i basen rybacki przedsiębiorstwa.

Szczeciński Urząd Morski przystąpił w ostatnich dniach do budowy nowego pomostu rybackiego w Warpnie oraz do uporządkowania oświetlenia tego portu. Nadal prowadzone są prace związane z pogłębieniem portów rybackich w Trzebieży i Dźwinowie. W portach tych prowadzi się również naprawę i zabezpieczenie nabrzeży.

Do Szczecina zawinął 2.600-ny statek, od początku bieżącego roku. Cyfra ta równa się ilości statków, jakie weszły do Szczecina w ciągu całego ub. roku.

Przez porty szczeciński i gdyński przechodzą poważne ilości pszenicy węgierskiej, przeznaczonej na eksport do Belgii. Ogółem w okresie letnim przeładowano w tych portach 40 tys. ton pszenicy. Barki czechosłowackie przywożą do Szczecina ładunki glinki kaolinowej, która wysyłana jest stąd do różnych krajów Europy. Do portów naszych przybywają również statki z ładun-

kiem fińskiej papierówki, przeznaczonej dla przemysłu węgierskiego.

Obroty zespołu portowego Gdańsk — Gdynia w dwóch pierwszych dekadach września br. osiągnęły wysokość 657 tys. ton, z czego na przywóz przypada 177 tys. ton, a na wywóz 480 tys. ton. Import rudy, która w większości kierowana była w tranzycie do Czechosłowacji wyniósł 81.800 ton, zaś eksport węgla osiągnął cyfrę 356 tys. ton.

Plan Państwowego Przedsiębiorstwa Żeglugi Przybrzeżnej w Gdańsku przewiduje na 1949 r. przewóz 92 tys. pasażerów, wykonanie 1.256 tys. pasażeromil oraz wpływ 18 miln. zł. Cyfry te zostały już znacznie przekroczone. W 1950 r. zdolność przewozowa jednostek przybrzeżnych wyniesie łącznie 168 tys. pasażerów rocznie. Statki wykonają 2.810 tys. pasażeromil, wpływy za przewozy pasażerów i towarów osiągną wysokość 26 miln. zł. W 1955 r. przedsiębiorstwo będzie dysponować 12 jednostkami i będzie mogło przewieźć 242 tys. pasażerów rocznie, wykonując 4.138 tys. pasażeromil i osiągając wpływ 37 miln. zł.

Uruchomiono nową regularną linię Gdynia-Haifa-Tel-Aviv. Statki będą zawiąły do Gdyni raz w miesiącu.

Robotnicy Stoczni Gdańskiej rozpoczęli budowę 5 motorowców drobnicowych dla obsługi portów bałtyckich. Budowa tego typu statków drobnicowych, niewielkich, lecz szybkich i dobrze wyposażonych, wynika z potrzeb naszej gospodarki w zakresie eksportu i importu.

W Stoczni Gdańskiej spuszczone na wodę dwa holowniki z serii zamówionych przez GAL. Wodowania holowników dokonał 100-tonowy dźwig pływający, który przeniósł obydwa jednostki do basenu wypo-

sażeniowego, gdzie holowniki podane zostaną dalszemu montażowi.

Rudowęglowiec S/S „Soldek“ odbył 24 września br. swój pierwszy próbnny rejs, który miał przebieg pomyślny. Świadczy to korzystnie o pracy gdańskich stoczniovców i huty, która wyprodukowała maszynny statek. Po próbnym rejsie statek wrócił do stoczni, gdzie zostaną dokonane dalsze prace wykończeniowe.

Na zachodnich wodach Bałtyku wydobyto wrak statku „Lech“, który w br. zatonął na skutek awarii. Prace przygotowawcze trwały niepełne trzy miesiące, co umożliwiło przyspieszenie terminu wydobywania o 39 dni. Wrak odholowano do Danii, gdzie będzie on poddany gruntownej naprawie. Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt, że jest to pierwsza tego rodzaju praca w historii polskiego ratownictwa morskiego.

Zatopiony w czasie wojny holownik „David“ został wydobyty z Zalewu Szczecińskiego przez ekipę techniczną Szczecińskiego Urzędu Morskiego. Holownik zostanie oddany do użytku w niedługim czasie, gdyż znajduje się w bardzo dobrym stanie.

Na nabrzeżu gliwickim w porcie szczecińskim rozpoczął pracę czwarty kolejny dźwig z serii 10-ciu dźwigów węglowych, wykonanych dla portu szczecińskiego w Czechosłowacji. Równocześnie dobiega końca montaż piątego dźwigu na nabrzeżu katowickim.

W Kołobrzegu zakończono budowę głównej latarni morskiej o sile światła do 15 mil oraz uruchomiono buczek mgłowy o donośności do 8 mil. Latarnia, wyposażona w najnowszy sprzęt, została już oddana do użytku.

Gdyński oddział Portotobu na zakończenie czwartego etapu współzawodnictwa pracy, wypłacił wyróżnionym robotnikom premie na ogólną sumę półtora miliona zł. Nagrody otrzymało 234 robotników. Wśród nagrodzonych znajduje się ob. Ciesielski, odznaczony orderem „Sztandar Pracy“.

Z całego świata

(hs) Oświadczenie prezydenta Trumana z 23 września 1949 r. w najistotniejszej swej części stwierdzało:

„Posiadamy dowody, że w Związku Radzieckim przeprowadzono w ostatnich tygodniach eksplozję atomową“.

Telegraficzna agencja Związku Radzieckiego TASS została upoważniona do opublikowania w dniu 25 września komunikatu, w którym zaznacza się, że źródła informacyjne o eksplozji atomowej w ZSRR mogły być powiązane z dość częstymi wybuchami, jakie dokonywane są w Związku Radzieckim przy użyciu najnowszych środków technicznych w czasie prac konstrukcyjnych na wielką skalę, takich jak budowa elektrowni wodnych, kopalń, kanałów i dróg. Co się tyczy produkcji energii atomowej, to komunikat agencji TASS przypomina, że już 6 listopada 1947 r. ówczesny minister spraw zagranicznych ZSRR, W. M. Mołotow, złożył oświadczenie na temat tajemnicy bomby atomowej, w którym stwierdził, iż „tajemnica ta od dawna już nie istnieje“. Ówczesne oświadczenie min. Mołotowa oznaczało, że Związek Radziecki odkrył już tajemnicę bomby atomowej i że ma tę broń do swej dyspozycji.

Posiadanie broni atomowej w samej rzeczy przestało być monopolem Stanów Zjednoczonych już w 1947 r. Mimo to, aż do chwili oświadczenia wrześniowego prezydenta Trumana, fikcja i legenda takiego monopolu wykorzystywana była w nieudolny, wielce niewybredny sposób przez międzynarodowy imperializm kapitalistyczny jako instrument wzniesienia hysterii wojennej i jako narzędzie pospolitego uprawiania szantażu przez powojenną politykę międzynarodową Stanów Zjednoczonych. Przyszedł kres na fikcję monopolu, na szantaż atomowy, na iluzoryczną podstawę koncepcji roli kierowniczej Stanów Zjednoczonych w układzie stosunków światowych.

Pod wpływem stwierdzenia przez prezydenta Trumana faktu posiadania broni atomowej przez Związek Radziecki, część prasy amerykańskiej i innych krajów kapitalistycznych uległa panicznemu przerażeniu. Niektórzy członkowie Kongresu zaczęli nawet domagać się ewakuacji z Waszyngtonu federalnych urzędów i przeniesienia ich w głąb kraju. System szerzenia paniki i pobudzanie hysterii wojennej w Stanach Zjednoczonych jest kontynuowany. Instrument szantażu atomowego przestał funkcjonować, na jego miejsce wszedł stary, wypróbowany, chociaż mniej popularny wyścig zbrojeń. Toteż za kulisami wrześniowego oświadczenia prezydenta Trumana kryła się konieczność wymuszenia za wszelką cenę od Kongresu zgody na przyznanie kredytów zbrojeniowych dla państw kapitalistycznych, związanych paktem atlantyckim i dla innych satelitów w rodzaju zbankrutowanego kolumintangu. Za kulisami oświadczenia kryła się trwożliwa myśl odroczenia za wszelką cenę narastającego kryzysu gospodarczego i terminu ostatecznego rozkładu imperializmu monopolistycznego. Manewr się udał, a „sensacja“ oddziaływała na kongresmanów skutecznie. Ustawa o tzw. „pomocy wojskowej“ została uchwalona. Kredyty na ten cel przyznano w kwocie 1.314 miln. dol., a więc bliskiej tej, jakiej żądał w swym projekcie prezydent Truman.

„Sensacja“ oddziaływała jednak również w kierunku niepożądanym przez jej autora. Amerykańska i zachodnio-europejska opinia publiczna, galwanizowana zbyt prostą złą atomową, budzi się z uśpienia i pragnie uwolnić się od hysterii wojennej. Dowodem tej reakcji są wypowiedzi szeregu publicystów amerykańskich, a między innymi Waltera Lippmana, dotychczasowego poplecznika polityki Trumana i Achesona. Na łamach „New York Herald Tribune“ Lippman pisał, że odkrycie broni atomowej przez Związek Radziecki podważa cały system, dotychczasowej polityki amerykańskiej. Fakt ten stawia na porządku dziennym sprawę znalezienia jakiegoś modus vivendi między ZSRR i Stanami Zjednoczonymi. Innego wyjścia nie ma. Poruszywszy dalej sprawę kontroli atomowej, Lippman dodał, że plan amerykański w tym zakresie, tzw. plan Barucha, oparty jest na zasadzie monopolu atomowego Stanów Zjednoczonych — monopolu, który przestał istnieć, a zatem należy sformułować zupełnie nową politykę, uwzględniającą zmienione okoliczności.

Plan taki od dawien dawna sformułował Związek Radziecki. Komunikat agencji TASS potwierdził ten stan rzeczy i podkreślił, że nie bacząc na to, iż rząd radziecki posiada broń atomową, ZSRR stoi i zamierza pozostać w

przyszłości na swym pierwotnym stanowisku co do bezwarunkowego zakazu stosowania broni atomowej.

To stanowisko jest również stanowiskiem krajów demokracji ludowej i całej postępowej ludzkości. Energia atomowa winna być wykorzystana w celach gospodarczych dla dobra, a nie dla zagłady ludzkości.

W Pekinie, dnia 29 września 1949 r. w czasie pierwszej plenarnej sesji Politycznej Konferencji Konsultatywnej Chin Ludowych uchwalono jednomyślnie ideologiczno-programowe zasady, którymi będzie kierować się najwyższa władza wyzwolonego państwa chińskiego. Program ogólny głosi, że wielkie zwycięstwa chińskiej wojny wyzwolenczej i rewolucji ludowej zakończyły erę panowania imperializmu, feodalizmu i biurokratycznego kapitalizmu w Chinach. Powstała nowa Ludowa Republika Chińska oparta w swych założeniach na dyktaturze ludowo-demokratycznej, jako władzy ludowej zjednoczonego frontu demokratycznego chińskiej klasy robotniczej, chłopów, mieszczaństwa i patriotycznych elementów demokratycznych.

W polityce ekonomicznej podstawową wytyczną nowej demokracji ludowej będzie uwzględnianie interesów społecznych i osobistych zarówno pracy, jak i kapitału, wzajemna pomoc między miastem i wsią oraz wymiana towarów między Chinami i innymi krajami świata. Celem tej polityki będzie rozwój ogólnokrajowej produkcji i zapewnienie rozkwitu życia gospodarczego dla podniesienia poziomu materialnego ludności. Każdy powinien zająć odpowiednie miejsce w społeczeństwie, a podział pracy winien być dokonany w ten sposób, aby zadośćuczynić wymaganiom stopniowego przejścia do gospodarki planowej.

Dnia 2 października 1949 r. Związek Radziecki, a następnie kraje demokracji ludowej, uznały de iure i de facto nowy rząd Ludowej Republiki Chińskiej, którego premierem został Mao-Tse-tung. Z krajów kapitalistycznych tendencję uznania nowego rządu chińskiego przejawia Wielka Brytania. Według jednak opinii prasy francuskiej Stany Zjednoczone sprzeciwiają się uznaniu rządu chińskiego przez Wielką Brytanię i wywierają nacisk na inne państwa kapitalistyczne, aby opóźnić decyzje w tej sprawie.

Powstanie Ludowej Republiki Chińskiej i wejście jej na arenę światową jako wielkiego mocarstwa stanowi wydarzenie o charakterze przełomu historycznego, którego polityczno-gospodarcze następstwa oddziaływać będą coraz silniej na rozwój całokształtu stosunków międzynarodowych.

* * *

W Berlinie ogłoszony został akt uroczystego proklamowania Niemieckiej Republiki Demokratycznej, powołanej do życia na mocy konstytucji, którą 31 maja br. zatwierdził III-ci Niemiecki Kongres Ludowy. Akt proklamacji odbył się na nadzwyczajnej sesji Niemieckiej Rady Ludowej, zwołanej do Berlina na dzień 7 października 1949 r.

Zagajając posiedzenie, przewodniczący Niemieckiej Rady Ludowej, Wilhelm Pieck, zapowiedział, że 15 października 1950 r. odbędą się w strefie radzieckiej Niemiec powszechne wybory. Następnie odczytał tekst Manifestu do narodu niemieckiego, wzywającego do stworzenia Frontu Narodowego demokratycznych Niemiec. W związku i jasno sformułowanych punktach Manifest stwierdza fakt pełnej zależności marionetkowego „rządu“ w Bonn od wysokich komisarzy mocarstw zachodnich, których imperialistyczna polityka zmierza do pozbawienia gospodarki niemieckiej cech konkurenta na rynku światowym i do podporządkowania jej monopolom kapitalistycznym. Manifest podkreśla dalej, że powstanie tzw. „parlamentu“ i „rządu“ w Bonn przyczynia się do wzniesienia hasła niemieckiego faszystwu, militarystki i odwetu. Jaskrawym tego dowodem, jest przebieg obrad „parlamentu“ w Bonn, podczas których m. in. podejmowano ataki przeciw trwale ustalonym granicom z Polską i Czechosłowacją. Manifest postuluje konieczność przywrócenia politycznej i gospodarczej jedności Niemiec oraz konieczność najszybszego zawarcia sprawiedliwego traktatu pokoju z Niemcami; Manifest stoi na gruncie całkowitego i bezwarunkowego uznania uchwał poczdamskich; żąda przywrócenia pełnej suwerenności narodu niemieckiego; zapowiada walkę z podżegaczami wojennymi.

W dziedzinie zagadnień gospodarczych Manifest domaga się wprowadzenia jednolitej waluty dla całych Niemiec, natychmiastowego wyzwolenia gospodarki niemieckiej z pod zależności imperialistycznego kapitalizmu oraz natychmiastowego wstrzymania demontażu i zarządzeń, mających na celu ograniczenie i likwidację poszczególnych gałęzi przemysłowych w Niemczech. Manifest wysuwa żądanie podniesienia stopy życiowej ludności i likwidacji bezrobocia.

Tekst Manifestu przyjęty został jednomyślnie przez przedstawicieli wszystkich demokratycznych ugrupowań politycznych: socjalistycznej partii jedności (SED), partii liberalno-demokratycznej, partii chrześcijańsko-demokratycznej, partii ludowo-demokratycznej oraz przez przedstawicieli niemieckich związków zawodowych. Po wyczerpaniu dyskusji Niemiecka Rada Ludowa powzięła trzy następujące doniosłe rezolucje:

1. Niemiecka Rada Ludowa zwraca się do ministrów spraw zagranicznych czterech mocarstw, by zgodnie z uchwałami poczdamskimi postawili sprawę niemiecką na porządku dziennym swych obrad i by przyspieszyli zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami.
2. Niemiecka Rada Ludowa wzywa prezydentów parlamentów prowincjonalnych, by w dniu 10 bm. dokonali wyboru delegatów do Izby Krajów (Länderkammer), która ma się zebrać w Berlinie. Kadencja parlamentów prowincjonalnych ma być przedłużona o 1 rok, a nowe wybory wyznacza się na dzień 15 października 1950 r. równocześnie z wyborami do Parlamentu Ludowego (Volkskammer).
3. Niemiecka Rada Ludowa przekształca się w provizoryczny Parlament Ludowy (Volkskammer).

Na pierwszym posiedzeniu Parlamentu Ludowego (Volkskammer) wybrano prezydium w składzie: Dieckmann, przewodniczący (partia liberalno-demokratyczna) oraz trzech wiceprzewodniczących: Matern (SED), Hickmann (CDU), Leehr (partia ludowo-demokratyczna).

Parlament Ludowy podjął uchwałę o powołaniu do życia tymczasowego rządu Niemieckiego Republiki Demokratycznej. Rząd ten będzie się składał z premiera, trzech wicepremierów i czternastu ministrów. Misję utworzenia rządu otrzymał Grotewohl.

Parlament Ludowy uchwalił utworzenie tymczasowej Izby Krajów (Länderkammer), w składzie której wejdą przedstawiciele poszczególnych prowincji. Parlament niemiecki będzie się więc składał z dwóch izb: Parlamentu Ludowego (Izby Ludowej) i Izby Krajów.

Dewaluacja funta szterlinga stała się przedmiotem trzydniowej debaty w brytyjskiej Izbie Gmin. Przebieg jej, jak to określił londyński „Times”, miał charakter „ćwiczeń przedwyborczych”. Dyskusja nad ekspoz. min. Crippsa wykazała — zdaniem „Financial Times” — że rząd Labour Party poza dewaluacją funta „nie ma nic nowego lub konstruktywnego do zaoferowania krajowi”. Konserwatywna prasa angielska, wykorzystując sytuację, sugeruje ciągle opinię, że obecny parlament brytyjski powinien być rozwiązany.

Sir Stafford Cripps, do niedawna zacięty wróg dewaluacji funta, rozpoczął debatę przemówieniem, w którym

usiłował przedstawić dewaluację jako „sukces” rządu labourzystowskiego. Opierając się na mętnie sformułowanych 10 punktach układu waszyngtońskiego, Cripps tym razem rozwodził się nad rzekomymi korzyściami, jakie ma przynieść dewaluacja funta w dziedzinie obrotów handlowych ze strefą dolarową. Nie omieszkał jednak z naciskiem podkreślić, że korzyści te można będzie osiągnąć drogą bliżej nie sprecyzowanej „właściwej akcji”, której niepowodzenie doprowadziłoby do katastrofy i masowego bezrobocia. Elementy „właściwej akcji” Cripps ujawnił częściowo w dalszej swej deklaracji, kiedy oznajmił, że będzie przestrzegał polityki zamrożenia plac i kiedy zapowiedział podjęcie wysiłków, mających na celu „zmniejszenie zapotrzebowania na rynku krajowym”. Mimochodem wspomniął też o podniesieniu o 5% podatku od dywidend.

Ostatecznie więc Cripps zajął stanowisko, uzasadniające fakt, że konsekwencje dewaluacji funta ma ponieść angielska klasa robotnicza, że wzrost kosztów utrzymania, który już nastąpił, nie usprawiedliwia podwyżki plac. Na tle wypowiedzi Crippsa z przed kilku tygodni obecna jego metamorfoza może być określona po angielsku jednym tylko słowem shocking.

W toku debaty postowie brytyjskiej partii komunistycznej, Piratin i Gallacher, zgłosili rezolucję potępiającą rządową decyzję o dewaluacji funta, której wynikiem jest znaczne obniżenie stopy życiowej ludności. W rezolucji tej polityka labourzystowska określona została jako zdrada interesów nie tylko klasy robotniczej, lecz i Wielkiej Brytanii. Rezolucja przez Izbę Gmin nie była uchwalona. Rząd Labour Party otrzymał votum zaufania.

Jest rzeczą jasną, że dewaluacja funta i dwudziestu paru innych walut następstwami swoimi przyczyni się do dalszego zaostrzenia sprzeczności między krajami kapitalistycznymi. Pod wpływem panicznego dewaluowania funta i innych obiegowych pieniędzy giełda w Nowym Jorku zareagowała w dniu 20 września ostrym spadkiem kursów papierów wartościowych, który w sumie osiągnął tylko w ciągu jednego dnia okragło miliard dolarów.

* * *

Problem cen i plac, jaki w ostrej formie zarysował się we Francji po dewaluacji franka, stał się przyczyną upadku francuskiego rządu Queille'a. W łonie rady gabinetowej tego rządu wyłoniły się różnice zdań nad sprawą żądań robotniczych co do podwyżki plac, koniecznej na tle wzrastającej drożyzny i spowodowanej dewaluacją franka. Politykę przestrzegania zasady zamrożenia plac reprezentował minister finansów Petsche wraz z grupą ministrów, przeciwnych wszelkiej podwyżce zarobków.

Kryzys rządowy we Francji stwarza dalsze trudności natury finansowo-gospodarczej, wywołane bezpośrednio kryzysem walutowym Francji, nierozwiązanym bynajmniej przez ostatnią dewaluację franka. Zarysowuje się konieczność dalszego obniżenia wartości franka i prawdopodobnie wzmoczenia inflacji.

KRONIKA

SPRAWY MIĘDZYNARODOWE

Po dewaluacji funta szterlinga i szeregu walut krajów kapitalistycznych wartość poszczególnego pie-

niądza w stosunku do dolara amerykańskiego uległa następującym zmianom:

Kraj	Za jednego dolara ameryk.	% obniżki	Kraj	Za jednego dolara ameryk.	% obniżki
Anglia	0,35714 funta szterl.	30.522	Belgia	50 frs. belg.	14.13
Australia	0,44612 funta austral.	30.522	Dania	6,92 kor. duń.	30.52
Egipt	0,34831 funta egipsk.	30.522	Finlandia	230 marek fiń.	30.45
Indie	4,67 rupie	30.522	Francja	350 frs. fran.	22.15
Irak	0,35714 dinara	30.522	Grecja	15 000 drachm	50
Izrael	0,35714 funta izrael.	30.522	Holandia	3,80 guldena hol.	30.18
Kanada	1,1 dol. kanad.	10	Norwegia	7,14 koron nor.	30.522
Unia Połud. Afryk.	0,35714 funta	30.522	Szwecja	5,18 koron szw.	30.522

Wśród europejskich krajów kapitalistycznych nie zdewaluowały pieniądza obiegowego Szwajcaria i Turcja — oraz Jugosławia. Jak wynika z tabeli, dewaluacja osiągnęła naogół poziom, odpowiadający procentowej obniżce wartości funta szterlinga. Poniżej tego poziomu zeszły: Francja, Belgia, Kanada. Będąca pod protektorem anglosasów Grecja, uciekła się do rekordowej dewaluacji drachmy z 10 tys. do 15 tys. drachm za 1 dolara amer. Po dewaluacji funta szterlinga cena urzędowa czystego złota wynosi 248 szy-

lingów za 1 uncję, zamiast, jak było przed dewaluacją, 172 szylingów. (hs)

Konferencję w sprawie organizacji departamentu branżowego z zakresu przemysłów spożywczego, spirytusowego, napoi bezalkoholowych i tytoniowego zwołuje do Sofii sekretariat Światowej Federacji Związków Zawodowych na dzień 3 listopada br. W obradach wezmą udział przedstawiciele 20 krajów. (p)

Sprawa zwalczania bezrobocia i kwestia t. zw. pomocy krajom zafanym weszły na porządek obrad Komisji Ekonomicznej ONZ. Obradom przewodniczył delegat Libanii, Kakim, referentem był przedstawiciel Republiki Białoruskiej, Smolar. (p)

RYNKI ŚWIATOWE

Spożycie światowe kauczuku naturalnego wyniosło w lipcu br. okragło 107,5 tys. ton wobec 120 tys. ton w czerwcu. Za siedem pierwszych miesięcy światowe spożycie kauczuku osiągnęło 840 tys. t. Produkcja natomiast wzrosła w lipcu w porównaniu z czerwcem do 120 tys. (wobec 115 tys. w czerwcu). Produkcja światowa kauczuku naturalnego wyniosła w ciągu siedmiu pierwszych miesięcy br. 817,5 tys. ton.

Światowa produkcja kauczuku syntetycznego podniosła się w lipcu do 37,5 tys. ton w porównaniu z 35 tys. ton w czerwcu. W ciągu siedmiu pierwszych miesięcy br. światowa produkcja kauczuku syntetycznego osiągnęła 272,5 tys. ton. Spożycie miesięczne w lipcu wyniosło 40 tys. ton, a w ciągu siedmiu miesięcy osiągnęło 270 tys. ton.

ALBANIA

Zobowiązania powzięte przez robotników Albanii co do przekroczenia planu produkcji w trzecim kwartale br. nie tylko zostały wypełnione, lecz i przekroczone. Robotnicy fabryki włókienniczej w Szkodzie wykonali plan produkcji tkanin o 2½ raza wyżej, niż określały zobowiązania. Robotnicy warsztatów remontowych w Walonie przekroczyli o 40% zobowiązania, ustalone dla trzeciego kwartału. Robotnicy warsztatów remontowych w Tiranie przekroczyli swoje zobowiązania za ten sam okres o 190%. (pr)

Na sadzenie nowych lasów w Albanii został przeznaczony w roku bieżącym obszar o powierzchni 895 ha. Celem sadzenia nowych lasów jest ochrona ziemi przed erozją oraz wylewami, na jakie narażone są niektóre części kraju. (w)

AUSTRIA

Dewaluacja szylinga austriackiego, zdaniem organu lewicowych socjalistów „Der Neue Vorwaerts”, jest nieunikniona. Nie wiadomo jedynie czy dewaluacja nastąpi przed czy po wyborach. Dziennik podkreśla, że nowa dewaluacja szylinga pociągnęłaby za sobą katastrofalne

skutki dla gospodarki austriackiej. Towary importowane ze Stanów Zjednoczonych podskoczyłyby w cenie. Obecny system cen i płac uległby poważnemu zachwianiu. Austria ma tylko jedno wyjście: rozwinięcie stosunków handlowych z krajami Wschodniej i Środkowej Europy.

Znany ekonomista prof. Dobretsberger zaznacza również, że dewaluacja szylinga jest przesadzona. Grunt pod dewaluację szylinga przygotował dyrektor Międzynarodowego Funduszu Monetarnego, Gutt, podczas swej wizyty w Austrii. Prof. Dobretsberger uważa, że skutki dewaluacji szylinga miałyby jeszcze bardziej katastrofalne następstwa dla gospodarki austriackiej, niż dewaluacja funta dla Anglii. (p)

BELGIA

Podwyżkę ceny węgla wprowadził w Belgii komitet koordynacji gospodarczej. Decyzja ta nastąpiła po uprzedniej już wyższo cen na nabiał, mięso i na inne artykuły żywnościowe oraz na papierosy. Artykuły te podróżowały bezpośrednio po dewaluacji franka belgijskiego. Co się tyczy zwyczajów cen węgla, to niewątpliwie wpłynie ona na podwyżkę cen artykułów przemysłowych. Oczekiwana jest również podwyżka taryfy kolejowej oraz cen za zużycie prądu i gazu. Przewidywana jest również podwyżka ceny chleba. (p)

Koleje belgijskie, stanowiące prywatne przedsiębiorstwo (Société des Chemins de fer Belges), na tle krytycznej sytuacji gospodarczej Belgii, są imprezą deficytową. Wpływy z przewozów kolejowych w Belgii za pierwsze półrocze 1949 r. wyniosły 4.806,25 mil. frs. belg. (5.001,45 w odpowiednim okresie r. ub.), co stanowi o 414,37 mil. frs. belg. mniej, niż wydatki. Mimo tak znacznego deficytu akcjonariusze otrzymują za ten okres dywidendę w łącznej sumie 30,2 mil. frs. belg. Razem z należnościami podatkowymi cały deficyt kolei belgijskich za pierwsze półrocze 1949 r. wynosi 501,97 mil. frs. belg. (s)

BULGARIA

Zaopatrywanie rolnictwa w narzędzia i maszyny rolnicze powierzył rząd bułgarski nowoorganizowanemu przedsiębiorstwu państwowemu Zemsnaab. Przedsiębiorstwo to udziela pomocy przy organizowaniu produkcji rolniczej, a także zawiera kontrakty produkcyjne. Już w roku ubiegłym zawarł Zemsnaab blisko 40 tys. kontraktów z gospodarstwami państwowymi, spółdzielczymi i prywatnymi, a oprócz tego zajął się przesortowaniem i zdezynfekowaniem kilkuset tysięcy kwintali ziarna siewnego. Zadania Zemsnaabu w planie 5-letnim: budowa stacji maszynowych, silosów i magazynów, stałe powiększenie parku traktorewego, maszyn do opryskiwania krzewów i innych maszyn rolniczych. Przedsiębiorstwo to prowadzi też akcję kształcenia zawodowego wśród chłopów bułgarskich przez wydawa-

nie w dużych nakładach fachowych podręczników z dziedziny rolnictwa. (aj)

System kartkowy na cukier w Bułgarii został uchylony przez bułgarską radę ministrów. Od dnia 23 września br. wprowadzono wolną sprzedaż cukru w całym kraju. Ustalone nowe jednolite ceny detaliczne cukru są prawie o 40% niższe od poprzednio obowiązujących.

Dzień ziemi obchodzony był w Bułgarii 27 września br. Z okazji obchodu bułgarski minister rolnictwa Jerzy Trajkow opublikował w dzienniku „Front Ojczyźniany” następujące dane:

15 września ubiegłego roku w kraju istniało 714 produkcyjnych spółdzielni rolnych. Należało do nich 49.694 gospodarstw, które zajmowały 244 tys. ha powierzchni zasiewów. Obecnie w kraju jest 1.600 produkcyjnych spółdzielni rolnych, łączących 147 tys. członków. Spółdzielnie uprawiają przy pomocy 86 stacji maszynowo-traktorowych obszar o 546.800 ha.

W 1948 r. było 80 majątków państwowych. W roku bieżącym jest ich 91, a ilość ferm hodowlanych zwiększyła się z 1393 w roku ubiegłym do 2100 w 1949 r.

„Nieodzownym jest — pisze w zakończeniu min. Trajkow — byśmy jeszcze bardziej wzmocnili przyjaźń z bratnim Związkiem Radzieckim, który nam zawsze udziela pomocy, bez której nie moglibyśmy wypełnić postawionych przez plan pięcioletni zadań, nie moglibyśmy przestawić naszej gospodarki rolnej na bazę socjalistyczną.” (Pr.)

CZECHOSŁOWACJA

Wpływy budżetowe Czechosłowacji za okres od 1 stycznia do 31 lipca 1949 r. okazały się znacznie wyższe od kwot, przewidywanych w budżecie. W ciągu pierwszych miesięcy bieżącego roku, przeciętnie biorąc, wpływy budżetowe przewyższały w każdym miesiącu o 1/3 kwoty preliminowane, natomiast w miesiącu lipcu przekroczenie wyniosło 193%. Budżet przewidywał wpływ z podatków na miesiąc lipiec br. kwotę 7.166 mil. kor., tymczasem rzeczywiste wpływy podatkowe osiągnęły sumę 21.007 miln. kor. Wzrost wpływów budżetowych nastąpił wyłącznie dzięki wpłatom podatków bezpośrednich (bez podatku od zarobków), które wyniosły w lipcu okragło 11.243 mil. kor. wobec przewidywanej w budżecie kwoty 775 mil. kor. (wzrost o 1.445%). Ostatecznie, wpływy podatkowe, przewidziane w budżecie na okres od 1 stycznia do 31 lipca 1949 r. w wysokości 52.766 mil. kor., osiągnęły sumę 76.708 mil. kor. (wzrost o prawie 45%).

W porównaniu z odpowiednim okresem roku ubiegłego tegoroczne wpływy podatkowe za siedem pierwszych miesięcy wzrosły o 37.419 mil. kor. (wzrost o 95%). Przytoczone dane świadczą: 1) o ogólnym wzroście produktywności kraju; 2) o podniesieniu siły nabywczej i spożycia

ze strony ludności; 3) o pozytywnych wynikach systemu jednorazowych podatków i o sprawnym funkcjonowaniu aparatu podatkowego, 4) o zahamowaniu zjawiska tezauryzacji pieniądza i jego powrotu do obiegu. Łącznie stanowi to dowód, że sytuacja finansowa Czechosłowacji została wszechstronnie skonsolidowana i trwale unormowana. (b. t.)

Obniżka cen niektórych artykułów spożywczych na wolnym rynku w Czechosłowacji weszła w życie z dniem 1 października 1949 r. Dotyczy ona przede wszystkim:

importowanych konserw	
mięsnych	o 40%
cukru	o 25%
kawy	o 33%
herbaty	o 20%
masła	o 10%

Ponad to cena mydła obniżona została o 30%. (p.)

Przewóz towarów na drogach wodnych Czechosłowacji osiągnął za pierwsze półrocze 1949 r. ogółem 990.832 tony ładunków. W przeważającej mierze przewóz ten przypadł na następujące drogi wodne:

na Dunaju	524.544 t (52%)
na Łabie i Wełtawie	367.653 t (37%)
na Odrze	57.989 t (5%)

W przewozach tych uczestniczyły towary zagraniczne: na Dunaju w ilości 368.052 t, na Łabie i Wełtawie w ilości około 1/3 przewiezionych tą drogą ładunków oraz na Odrze — 33.926 ton. (s.)

Rekord w socjalistycznym współzawodnictwie pracy przemysłu czechosłowackiego osiągnął przodownik pracy z fabryki maszyn im. prezydenta Gottwalda w Brnie, L. Krejci, który wykonał ostatnio 2.500% normy. (p)

DANIA

Projekt ustawy o budżecie państwowym na 1950-51 r. wniósł duński minister finansów do parlamentu. W projekcie nie bierze się pod uwagę następstw dewaluacji korony duńskiej i dlatego projekt nie odzwierciedla sytuacji finansowej kraju. Według obliczeń ministerstwa finansów, dewaluacja powiększy wydatki o 70 mil. koron.

Duński dług państwowy wobec Stanów Zjednoczonych i Szwajcarii powiększy się z 850 mil. koron do 1.225 mil. koron. Projekt budżetu przewiduje asygnowanie 352 mil. koron na wydatki wojskowe, to znaczy więcej niż trzykrotnie przewyższa projektowane wydatki na potrzeby 3 ministerstw: rolnictwa, ubezpieczeń społecznych i ministerstwa budownictwa mieszkaniowego. (p)

FRANCJA

Stosunek wartości franka francuskiego do dolara amerykańskiego kształtował się w urzędowej relacji po wojnie w następujący sposób:

od 2 listopada 1944 r.	— 50 frs. za dolara
od 26 stycznia 1948 r.	— 214.39

frs za dolara
od 27 kwietnia 1949 r. — 272.10
frs za dolara
od 20 września 1949 r. — 350 frs za dolara.

Jak głosi opinia fachowców finansowych we Francji, przewidywać należy, że ostatnia relacja franka francuskiego do dolara — 350 frs. za 1 dol., ulegnie dalszej zmianie na niekorzyść franka. (hs)

Wskaźnik cen we Francji we wrześniu br. wyniósł 1.826 w porównaniu z 1.752 w sierpniu. Równocześnie wskaźnik dla 29 zasadniczych produktów żywnościowych osiągnął we wrześniu 1.845 punktów w porównaniu z 1.744 z sierpnia. Mięso podrożało w ciągu jednego dnia o 5%, a w ciągu dwóch tygodni po dewaluacji franka o prawie 50%. (s)

Ceny artykułów żywnościowych we Francji wzrosły we wrześniu br. w porównaniu z sierpniem o 4,1 proc., a w porównaniu z wrześniem 1948 r. — o 14%. W związku z dewaluacją franka francuskiego oczekiwana jest w październiku dalsza zwyżka cen towarów włókienniczych o 12%, węgla i benzyny o 22%, metalów nieżelaznych o 25 — 30%. Przewidywana jest również znaczna zwyżka cen mięsa oraz kawy i cukru. (p)

Linie kierunkowe obrotów handlowych Francji z zagranicą za pierwsze półrocze 1949 r. charakteryzuje pod kątem widzenia stref walutowych, następująca tabela:

Pierwsze półrocze 1949 r.

Strefy walutowe	Przywóz		Wywóz	
	w miln. dol.	w %	w miln. dol.	w %
1. Strefa dolar	424.6	33,5	57.2	7.2
2. Strefa szterl.	374.4	29,1	168.8	21.2
3. Pozost. kraje	471.1	37,1	569,9	71.6
	1.270,1	100	795,9	100

W ogólnym ujemnym bilansie handlu zagranicznego Francji, wynoszącym 474.2 miln. dol., saldo ujemne obrotów Francji ze Stanami Zjednoczonymi osiągnęło kwotę 367,4 miln. dol. Liczby te charakteryzują tendencje ekspansji handlowej Stanów Zjednoczonych, które eksportują za wszelką cenę i powstrzymują się od importu, podważając w ten sposób równowagę w wymianie handlowej z krajami, osłabionymi gospodarczo przez ostatnią wojnę światową. (hs)

Do strajku przystąpili w liczbie 55 tys. robotnicy narodowości belgijskiej, zatrudnieni w francuskich fabrykach włókienniczych w Roubaix i Tourcoigu. Był to wyraz protestu przeciwko obniżce realnych płac roboczych, spowodowanej dewaluacją franka francuskiego. (p)

HOLANDIA

Preliminarz budżetu państwowego Holandii na 1950 r. przedłożył parlamentowi holenderski minister fi-

nansów. Po raz pierwszy od czasu zakończenia wojny rząd holenderski występuje z projektem zrównoważonego budżetu, w którym wpływy przewidziane są na sumę 3.541 mil. guldenów, wydatki zaś — na sumę 3.350 mil. guldenów. Sądząc jednak z dotychczasowych wyników gospodarki holenderskiej, można mieć wątpliwość, czy przedłożony obecnie preliminarz budżetowy zda egzamin życiowy. (s)

Ceny artykułów żywnościowych i innych towarów masowego spożycia w wyniku dewaluacji guldena holenderskiego znacznie zwyżkowały na rynku. Towary pochodzenia amerykańskiego podrożały o 43%. Zwyżka objęła m. in. mięso, chleb, masło i tytoń. (p)

INDIE

Głód dolarowy, który dokucza również Indiom, zmusił rząd indyjski do wprowadzenia nowych restrykcji importowych, odnoszących się nie tylko do strefy dolarowej i do franka szwajcarskiego, lecz również do stref t. zw. walut słabych. Tą drogą, wyraźnie uznaną przez Waszyngton za niepożądaną, Indie zmierzają do zredukowania swego ujemnego bilansu handlowego w obrotach z zagranicą. Odtąd tylko towary, mające znaczenie kluczowe, mogą być importowane do Indii, a więc przede wszystkim surowce i półfabrykaty. Import natomiast towarów luksusowych i nie mających znaczenia kluczowego będzie niedozwolony, nawet o ile miałyby one pochodzenie z krajów o walucie słabej. Dostawy samochodów i motocykli z krajów o silnej walucie będą niezwłocznie przerwane. Amerykańskie warsztaty montażowe, istniejące na obszarze Indii, będą mogły sprowadzać tylko części do wozów ciężarowych. Zarządzenie zawiera wykaz szeregu towarów, których import z krajów o silnej walucie jest całkowicie zakazany. (s)

IRAN

Waluta Iranu rial nie została zdevaluowana. Relacja jej do dolara wynosi bez zmiany 32 riale za 1 dol. oraz 89.40 riale za obecnego 1 funta szter. (przed dewaluacją — 128 riali). (z.o.)

IZRAEL

Penetracja amerykańska do Izraela — pisze na łamach dziennika „Koihaam“ sekretarz generalny partii komunistycznej Izraela, Mikunis, — stanowi główną przyczynę bezrobocia wśród dziesiątków tysięcy robotników i emigrantów, zahamowanie rozwoju przemysłu oraz obniżenia stopy życiowej robotników i innych warstw ludności Izraela. Mikunis stwierdza, że „amerykanizm znajduje swój wyraz nie tylko w agitacji antykomunistycznej, ale i w prześladowaniach komunistów w państwie Izrael... oraz że zmierza do tego, aby osłabić czynność narodu w obliczu niebezpieczeństwa hegemonii amerykańskiej, jak również do tego, aby odwrócić uwagę narodu od poli-

tyki rządu, godzącej w stopę życiową ludności i w jego podstawowe prawa wolnościowe. (p.)

Umowy handlowe na kwotę 1 mil. funtów zawarła z prywatnymi firmami w Izraelu przebywająca tam rumuńska misja handlowa. Rumunia dostarczy: drzewo (przeważnie w postaci skrzynek do pakowania owoców cytrusowych), chemikalie oraz niektóre artykuły przemysłowe. Z Izraela będą eksportowane do Rumunii: olejki eteryczne, lekarstwa nożyki do golenia, owoce cytrusowe i ich koncentraty. Dostawy z Rumunii będą częściowo regulowane dewizami. (b. i.)

JAPONIA

Kryzys handlu zagranicznego w powojennej strukturze Japonii, oświeta „Biała Księga”, wydana ostatnio z okazji czwartej rocznicy zakończenia wojny. Dokument ten, opracowany niewątpliwie pod nadzorem władz okupacyjnych, stwierdza m.in., że w końcu 1948 r. eksport japoński w całości osiągnął zaledwie 16,2 % poziomu przedwojennego, import zaś 39,7%. Kryzys japońskiego handlu zagranicznego jest odbiciem powojennej gospodarki Japonii i wpływów na tę gospodarkę monopolii amerykańskich. „Biała Księga” podkreśla „absolutną zależność gospodarki japońskiej od Stanów Zjednoczonych” oraz zaleca odbudowę japońskiego przemysłu ciężkiego i chemicznego w pierwszej kolejności przed odbudową i rozbudową przemysłu lekkiego i z nastawieniem na potrzeby powstających przemysłów wszystkich krajów Dalekiego Wschodu. Przedstawiając krytyczną sytuację japońskiego handlu zagranicznego, „Biała Księga” zatrzymuje się szczególnie na kryzysowej sytuacji stosunków handlowych Japonii z imperium brytyjskim i z kontynentem azjatyckim, sugerując, że w tym zakresie należałoby znaleźć środki zaradcze, które dałyby w efekcie osiągnięcie zrównoważonego bilansu handlowego. We wstępie „Białej Księgi” stwierdza się kategorycznie, że w obecnych warunkach Japonia nie jest w możliwości wyżywić swej ludności, przekraczającej 80 mil. osób.

KANADA

Import towarów do Kanady z Wielkiej Brytanii, według oświadczenia kanadyjskiego ministra handlu zagranicznego, Hove, osiągnie w tym roku wartość około 300 mil. dol. oraz przewiduje się wzrost tego importu na r. 1950 do sumy 420 mil. dol. i na 1951 r. — 600 mil. dol. (z.o.)

NIEMCY

Wydobycie węgla na rok 1949 w radzieckiej strefie Niemiec określone jest w planie produkcyjnym na 3 mil. ton węgla kamiennego i 134 mil. ton węgla brunatnego. W pierwszym półroczu b.r. plan wydobywania został wykonany w 102%, co odpowiada ilości 1,56 mil. ton węgla kamiennego i 69,68 mil. ton węgla brunatnego.

Nową odlewnię żelaza o zdolności produkcyjnej 100 ton miesięcznie uruchomiono z dniem 1 października r.b. w państwowych zakładach żelaznych w Spremberg (strefa radziecka). Poprzednio uruchomiono odlewnię stali w zakładach Hans Ammon-Werke w Eberswalde (strefa radziecka).

Budowę fabryki celulozy o dziennej zdolności produkcyjnej 200 ton rozpoczęto w Magdeburg-Rothensee (strefa radziecka). Fabryka będzie uruchomiona w 1951 r. Na rzece Elster w Turynii (strefa radziecka) rozpoczęto budowę zapory wodnej i elektrowni o zdolności produkcyjnej 2,5 mil. kWh rocznie.

Układ handlowy zawarła strefa radziecka Niemiec z Holandią, obowiązujący do 30 czerwca 1950 r. oraz przewidujący obrót towarowy na ogólną sumę 68 miln. guldenów hol. (s)

Obieg biletów bankowych w Niemczech zach. podwyższył się w ciągu pierwszego tygodnia września b. r. o dalsze 57 mil. DM i osiągnął 7.279 mil. DM (marek zach.).

Nową relację między marką niemiecką zachodnich Niemiec i dolarem ustalili trzej Wysocy Komisarze mocarstw Zachodnich. Kurs marki zachodnio-niemieckiej obniżono o 20,67%. Zamiast 30 centów marka zachodnia wynosić będzie 23,8 centa. Decyzja ta przekazana została do wykonania „rządowi” Trizonii.

Tegoroczna produkcja cukru w zachod. Niemczech nie osiągnie przewidywanej ilości 470 tys. ton. Dla utrzymania dotychczasowej normy przydziału cukru dla ludności zajdzie potrzeba podniesienia importu cukru do 162 tys. ton, w przypadku zaś zaopatrzenia w cukier przemysłu cukierniczego import cukru będzie trzeba podnieść do 314 tys. ton.

Bezrobocie w zachodnich strefach Berlina osiągnęło w dniu 31 sierpnia br. 226.654 osób, w czym 111.178 mężczyzn i 115.476 kobiet.

Detaliczny handel uspołeczniony w strefie radzieckiej Niemiec kształtuje swą politykę cen w zależności od wypełniania i przekraczania planów produkcyjnych poszczególnych gałęzi przemysłu w ramach ogólnostrefowego planu dwuletniego. Druga z kolei poważna obniżka cen detalicznych, którą przeprowadzono w lipcu b. r., dała w wyniku podwyższenie obrotów w sklepach uspołecznionych o 60%.

RUMUNIA

Plan gospodarczy na rok 1950 przewiduje wzrost poziomu materialnego ludności Rumunii w porównaniu z 1949 r. o 15%.

Przemysł rumuński podejmie nową produkcję w poszczególnych gałęziach. Zgodnie z planem pięcioletnim w 1950 r. rozpocznie się produkcję obrabiarek rewolwerowych i skomplikowanych wiertarek, kompresorów motorowych, skomplikowanych łożysk kulkowych, wagonów-chłodni, kosiarek-wiązałek oraz powych bar-

dziej udoskonalonych typów kombajnów.

Wielka fabryka dwuchromatu będzie wybudowana w tym roku przy zakładach chemicznych w Tarnaveni (Rumunia). Dotychczas znaczne ilości dwuchromatu, niezbędnego dla rumuńskiego przemysłu skórzanego, były sprowadzane z zagranicy. Po uruchomieniu nowej fabryki całe zapotrzebowanie rumuńskiego przemysłu na dwuchromat pokrywane będzie przez produkcję krajową. (ar.)

Dzięki wzrostowi produkcji przemysłu lekkiego w Rumunii polepsza się stale zaopatrzenie ludności w artykuły masowego spożycia. Produkcja przemysłu skórzanego w pierwszym półroczu 1949 r. wzrosła w porównaniu z odpowiednim okresem roku ubiegłego o 196%. Produkcja obuwia w tymże okresie porównawczym wzrosła o 124%, zelówek — o 132,2%, tkanin bawełnianych — o 46,3%, wełnianych — o 59,1%. Produkcja zaś cukru wzrosła o 534%.

STANY ZJEDNOCZONE

Wierzytelności zagraniczne Stanów Zjednoczonych wynoszą obecnie według oświadczenia amerykańskiego ministerstwa handlu okragło 9.846 mil. dol. W kwocie tej nie są uwzględnione wierzytelności, które były uznane przez poszczególne kraje z czasów pierwszej wojny światowej. Na pierwszym miejscu w rzędzie zagranicznych dłużników Stanów Zjednoczonych kroczy Wielka Brytania z kwotą 4.857 mil. dol., a za nią Francja z kwotą 2.065 miln. dol. (s.)

Senat amerykański uchwalił pełnomocnictwa dla rządu w brzmieniu, przedłożonym przez prezydenta Trumana, w przedmiocie obniżania opłat celnych na zasadzie wzajemności („Reciprocal Trade Agreements Act”). Ustawa ta uprawnia rząd amerykański do zredukowania o 50% wysokości opłat celnych na towary importowane do Stanów Zjednoczonych z zagranicy. Pełnomocnictwa te wygasną z dniem 30 czerwca 1951 r.

Zatargi zbiorowe o płace stają się w Stanach Zjednoczonych coraz liczniejsze. Według danych urzędowych ilość zatargów, które zostały poparte porzuceniem pracy przez robotników, wzrosła w sierpniu br. do 375. W strajkach tych, o charakterze lokalnym, uczestniczyło 150 tys. robotników.

Do gwałtownych starć doszło na terenie zakładów „Bell Aircraft”; robotnicy tych zakładów strajkują od 16 tygodni, domagając się podwyższenia płac. Starcia zostały wywołane przez grupę łamistrajków, która zaatakowała linię pikiet, złożonych z 200 kobiet. Na pomoc łamistrajkom przybyła zmotoryzowana policja, która dla rozproszenia strajkujących użyła granatów z gazem łzawiącym. W czasie starć kilkudziesięciu strajkujących odniosło rany. Wśród policji i łamistrajków było poszkodowanych 25 osób.

Zapas stali w Stanach Zjednoczonych według przewidywań obliczeń, wystarczy na pokrycie czterotygodniowego zapotrzebowania. Wobec jednak przerwania pracy przez przeszło pół miliona robotników, koła przemysłowe będą zmuszone zredukować produkcję w szeregu gałęzi przemysłowych, a przede wszystkim w przemyśle samochodowym i maszynowym. (s.)

SZWAJCARIA

Kurs dolara w rozrachunkach płatniczych ustalił szwajcarski Bank Narodowy od 27 września br. w wysokości 4.37 1/2 frs szw. za 1 dolara. Kurs odpowiada parytetowi dolarowemu, opartemu na cenie czystego złota w wysokości 4.920.63 frs. szw. za 1 kg.

Po dewaluacji funta i innych walut Bank szwajcarski ogłosił następującą relację w stosunku do niektórych walut zagranicznych:

1 funt szt.	— 12,11 frs. szw.
8,63 frs. belg. za 1 frs. szw.	
100 guld. hol.	— 113,65 frs. szw.
100 kor. szwedz.	— 83,50 frs. szw.
100 kor. norw.	— 69,45 frs. szw.
100 kor. duń.	— 62,66 frs. szw.
1 dol. kan.	— 3,87 frs. szw.
100 frs. fran.	— 1,22 1/2 frs. szw.
100 escudos port.	— 14,92 frs. szw.

(z.o.)

SZWECJA

Handel zagraniczny Szwecji wykazał następujące obroty w sierpniu, a więc jeszcze przed dewaluacją korony szwedzkiej:

przywóz	343,65 mil. kor. szw.
wywóz	330,43 mil. kor. szw.
saldo ujemne	13,21 mil. kor. szw.

Za pierwsze osiem miesięcy bieżącego roku obroty w handlu zagranicznym Szwecji przedstawiały się, jak następuje:

styczeń — sierpień 1949 r.

przywóz	2.778,38 mil. kor. szw.
wywóz	2.581,56 mil. kor. szw.
saldo ujemne	196,82 mil. kor. szw.

(e.e.)

TURCJA

Generalnawyżka cen jest obecnie ciągłym zjawiskiem w gospodarce narodowej Turcji. Zjawisko to stanowi wynik niedorozwoju produkcji ogólnokrajowej oraz inflacji, wywołanej trwałym brakiem równowagi budżetowej. Wzwyżka cen paraliżuje możliwości eksportowe, co znów pogłębia saldo ujemne bilansu handlowego w obrotach z zagranicą. Na konferencji prasowej w Ankarze, premier rządu tureckiego oświadczył ostatnio, że rząd zamierza doprowadzić do równowagi budżetowej, jako pierwszego warunku uzdrowienia pieniądza oraz do unormowania całej sytuacji finansowej drogą głębokiej reformy podatkowej i ostrej kompresji wydatków publicznych. Rząd będzie również popierał rozwój produkcji krajowej oraz wywierał nacisk na obniżenie kosztów własnych produkcji. Oświadczenie takie w warunkach kapitalizmu o-

znacza zapowiedź przerzucenia ciężaru kryzysu gospodarczego na masę pracującą. Plan Marshalla działa w Turcji również efektywnie, jak i w zach. Europie. (s.)

UNIA

POŁUDNIOWO-AFRYKAŃSKA

Produkcja złota w kopalniach Transvaalu (Unia Poł.-Afr.) wyniosła w sierpniu br. 1.020.453 uncji (1.018.781 uncji w lipcu br.). Zadeklarowana cena uncji czystego złota wynosiła (przed dewaluacją funta) 8 f. 12 sh. 6 pen. Stan zatrudnienia, jeśli chodzi o robotników tubylczych, wynosił w tychże kopalniach 295.559 osób. Przeciętne wydobywanie na 1 robotnika tubylczego wynosiło zatem około 3,4 uncji czystego złota miesięcznie (w sierpniu br.). (s.)

WĘGRY

Wykonanie planu w pierwszym półroczu 1949 r. Centralny Urząd Planowania Węgierskiej Republiki Ludowej podaje następujące sprawozdanie z wykonania planu w pierwszej połowie br. w dziedzinie przemysłu, transportu, inwestycji i rolnictwa.

Produkcja przemysłowa w tym okresie była większa od tejże w analogicznym okresie roku ubiegłego o 27,1%, a plan wykonano w 103,5%. W poszczególnych gałęziach przemysłu wzrost produkcji w stosunku do pierwszego półroczu 1948 r. oraz wykonanie planu w pierwszej połowie 1949 r. przedstawia się następująco:

	Wzrost w stos. do I pół. 1948 r. w %	Wyko- nanie planu w %
Przemysł:		
górnictwo-hutniczy	10,5	102,6
metalowy	15,7	105,4
obróbki metali	20,8	104,7
budowy maszyn	29,2	100,0
Produkcja energii elek.	12,9	103,0
Przemysł:		
materiałów budowl.	26,2	108,5
obróbki drzewa	24,3	101,9
garbarski	16,7	92,1
tekstylny	14,7	98,1
konfekcyjny	51,6	99,3
papierowy	61,6	108,2
chemiczny	59,8	106,0
poligraficzny	45,6	107,8
spożywczy	—	110,6
szklany	—	108,5

Plan produkcji przemysłowej został przekroczony we wszystkich ważniejszych gałęziach przemysłu.

Równolegle ze wzrostem produkcji zwiększyła się też liczba zatrudnionych w przemyśle pracowników fizycznych i umysłowych. W pierwszej połowie 1949 r. w przemyśle fabrycznym oraz w przedsiębiorstwach budowlanych stan zatrudnienia wzrósł prawie o 100 tys. ludzi, w tym 90 tys. stanowią pracownicy fizyczni. W przemyśle budowlanym ilość zatrudnionych wzrosła w porównaniu z zeszłym rokiem o 50 tys. ludzi.

Równocześnie z rozwojem gospodarstwa narodowego wzrosły też rozmary transportu. W pierwszej po-

łowie br. ruch towarowy węgierskich kolei zwiększył się w porównaniu z analogicznym półroczem roku 1948 o 21,4%, a ruch pasażerski o 4,0%.

Inwestycje tego okresu znacznie przekroczyły poziom poprzednich okresów planu. Średnie miesięczne inwestycje w pierwszym półroczu 1949 r. były o 44% wyższe od tychże w 5-miesięcznym okresie planu i o 120% większe, niż przeciętne inwestycje miesięczne w pierwszym roku planu 3-letniego. Jedynie w budownictwie nie osiągnęły inwestycje planu. Najlepsze wyniki osiągnięto natomiast w przemyśle i transporcie.

W rolnictwie wykonano całkowicie plan siewów, a w uprawach podstawowych: w zbożach chlebowych i uprawach roślin oleistych — plan przekroczono. Pszenicy zasiano w tym roku o 7% więcej, niż w roku ubiegłym, grochu o 51%, a słonecznika o 84% więcej. Ogólna powierzchnia zasiewów powiększona została w tegorocznej kampanii siewnej o przeszło 80 tys. holdów. Z obszarów nieobsianych w zeszłym roku zostało obecnie tylko 6,3%. Plan mechanizacji rolnictwa na cały rok 1949 został już w pierwszym półroczu wykonany w 87%. Do końca czerwca br. ilość ośrodków maszynowo-tractorowych wzrosła do 206. W podstawowych ogniwach rolnictwa, a przede wszystkim w dziedzinie mechanizacji plan półroczny został przekroczony. (aj)

Plan produkcji roślinnej na rok 1949/50 został zatwierdzony przez Radę Ministrów 5 sierpnia b. r.

Przy opracowywaniu planu oparto się na doświadczeniach lat ubiegłych oraz wzięto pod uwagę wymagania, jakie stawia rolnictwu węgierskiemu plan 5-letni i interesy gospodarstwa narodowego. Hasłem jest tu: „w przyszłym roku ani piędzi ziemi nieobsianej, względnie nieuprawnionej“. Głównym celem planu siewów jest, by zbiory pszenicy w przyszłym roku obficie pokryły zapotrzebowanie kraju. Z tego też powodu obsieje się 35% powierzchni ornej zbożami chlebowymi.

Hodowla zwierząt gospodarskich stale rozwija się i poprawia. Celem zapewnienia odpowiedniej ilości paszy w przyszłym roku uprawa pasz obejmuje o 6% większą powierzchnię niż w roku bieżącym. Stale rozwijający się przemysł wymaga zwiększenia o 20% uprawy roślin przemysłowych, zwłaszcza włókni-
stych.

Poza zbożami i paszami treściwymi z ogólnej powierzchni siewów przypadnie na: kukurydzę 20,2%, pasze trawiaste 10,6% (z tego 9% rośliny motylkowe), rośliny oleiste 5,8%, rośliny okopowe 8,2%, rośliny strączkowe 1,37%, rośliny włókni-
ste 0,6%, inne rośliny przemysłowe 0,5% i warzywa 3,22%.

W tym roku do siewów musi się używać tylko nasion kwalifikowanych. Z pomocą tu przyjdzie państwu, które zaopatrzy rolników po cenach niższych w nasiona lucerny oraz zorganizuje wymianę kwalifikowanego ziarna zbożowego.

W jesieni 1948 r. orka jesienna objęła 3.900 tys. holdów, podczas gdy w tym roku powierzchnia ta zostanie powiększona do 4.700 tys. holdów. Wielką pomocą przy orkach i siewach będą ośrodki maszynowe, które w tym roku będą już pracowały za zboże na podstawie kontraktów, zawieranych ze spółdzielniami produkcyjnymi i pracującymi chłopami. (aj)

Pięcioletnią pożyczkę wewnętrzną na cele realizacji 5-letniego planu gospodarczego rozpiął rząd węgierski, ustalając jej wysokość na sumę 500 mil. forintów. Subskrypcja została pokryta w ciągu kilku dni, przy czym na czele znalazły się masy pracujące Budapesztu, które same subskrybowały 287 milionów forintów. (p)

Hodowcy jedwabnika dostarczyli w tym roku 420 ton kokonów, przekraczając tym samym tegoroczny plan hodowli jedwabnika o 40%. W roku bieżącym hodowlą jedwabnika zajmowało się przeszło 15.000 hodowców w 1000 wsiach. Tego roku prowadziły też hodowlę jedwabnika wiejskie spółdzielnie produkcyjne, wykorzystując do tego magazyny zbożowe i składy tytoniu, które w tym okresie są wolne. W przyszłym roku w akcję hodowli jedwabnika zostaną wyłączone prawie że wszystkie spółdzielnie produkcyjne. Skupem oprzędu jedwabników zajmuje się na Węgrzech Państwowe Przedsiębiorstwo Hodowli Jedwabników. (a)

Podnoszenie się stopy życiowej mas pracujących na Węgrzech jest konsekwentnym wynikiem rozwoju produkcji socjalistycznej i jej wzrastających nieprzerwanie osiągnięć. Realne płace robotników fabrycznych, które jeszcze w 1947 r. wynosiły 87,1% przeciętnej płacy z 1938 r. osiągnęły w lipcu 1948 r. wskaźnik 127,6 w stosunku do przeciętnej płacy przedwojennej, a w czerwcu 1949 r. osiągnęły poziom o 37% wyższy od przedwojennego poziomu płac robotników fizycznych. (w)

Wczasy pracownicze. Plan 3-letni w ramach planu socjalnego położył duży nacisk na akcję wczasów. W roku bieżącym przeznaczono 2 miln. Ft. na odbudowę uzdrowisk, a przede wszystkim na ich wyposażenie i urządzenie. Poza kredytem z planu zużyto na ten cel prawie że drugie 2 miln. Ft. Do dyspozycji węgierskiej klasy pracującej stoi w tej chwili 79 uzdrowisk. W tym roku akcją wczasów zostanie objętych 300 tys. pracujących. Na akcję tę przeznaczono w tym roku 53.440.000 Ft., podczas gdy w roku ubiegłym zużyto 23.000.000 Ft. Z tegorocznej sumy 40 milionów Ft. pokryło państwo, natomiast przedsiębiorstwa tylko 13.440.000. Na wniosek Rady Związków Zawodowych ustalono następujące opłaty: przy poborach do 500 Ft miesięcznie opłata za 1 dzień pobytu na wczasach 4 Ft, do 700 Ft 6 Ft, do 900 Ft — 8 Ft, i ponad 900 Ft — 12 Ft. Specjalne ulgi przyznaje się przodownikom pracy

i osobom, posiadającym na utrzymaniu więcej niż 3-ch członków rodziny. W ostatnim roku planu 5-letniego przewiduje się objęcie akcją wczasów 500 tys. pracujących. (aj)

WIELKA BRYTANIA

Długi państwowe Wielkiej Brytanii, według urzędowych publikacji, wyniosły na dzień 31 marca 1949 r. sumę 25.331.800.904 funtów szt. (h)

Układy brytyjsko - amerykańskie, dotyczące olbrzymich inwestycji kapitału amerykańskiego w przemyśle brytyjskim i na terytoriach kolonialnych Wielkiej Brytanii, oddziaływają deprymująco (szczególnie po konferencji w Waszyngtonie) na londyńską City. Kapitałiści brytyjscy wyrażają nie bez powodu obawy, że kapitały amerykańskie uzyskują przewagę w koloniach brytyjskich i stopniowo wycisną kapitał brytyjski z poszczególnych pozycji w zakresie kolonialnych źródeł surowcowych. Na potwierdzenie tych obaw podkreśla się m. in. fakt gwałtownej ekspansji amerykańskiej w kierunku opanowania produkcji oleju z arachidów, — dotychczas domeny kapitałistów brytyjskich. Amerykańscy kapitałiści zwiększają swoje udziały finansowe w eksploatacji manganu i drewna w brytyjskiej kolonii Złote Wybrzeże, rozszerzają swoje udziały w eksploatacji cyny i w uprawie kauczuku na Malajach, lokują dalsze kapitały w różnych przedsiębiorstwach na Cyprze i Południowej Rodezji. Zgodnie z układami waszyngtońskimi Wielka Brytania ma ułatwić ekspansję kapitału amerykańskiego do metropolii i obszarów kolonialnych, nie może ograniczać transferu dywidend, uzyskanych przez kapitał obcy, nie może również przeszkadzać rozwojowi ekspansyjnego kapitału monopolistycznego Stanów Zjednoczonych. Istotnie londyńska City może mieć powody do zmartwienia. (h)

Obroty handlu zagranicznego W. Brytanii za miesiąc sierpień br. (a więc na pół miesiąca przed dewaluacją funta szterlinga) w porównaniu z sierpniem roku ubiegłego wypadły jak następuje (w miln. funtów):

	Przywóz	Wywóz	Saldo
Sierpień 1949 r.	200	141.4	58.6
Sierpień 1948 r.	173.8	134.7	39.1

Za pierwsze osiem miesięcy bieżącego roku w porównaniu z odpowiednim okresem roku ubiegłego handel zagraniczny Wielkiej Brytanii osiągnął w funtach niezdewaluowanych następujące kwoty (w miln. funtów):

	Przywóz	Wywóz	Saldo ujemne
Styczeń — Sierpień 1949 r.	1.504.9	1.209.9	295
Styczeń — Sierpień 1948 r.	1.381.8	1.061.2	320.6

Charakterystyczną cechą handlu zagranicznego Wielkiej Brytanii za okresy porównywane jest fakt, że ze zwiększeniem się zagranicznych obrotów handlowych wzrasta saldo ujemne tych obrotów. Możliwość równowagi między przywozem a wywozem wydaje się jest rzeczą nieosiągalną dla Wielkiej Brytanii. (hs)

Postulat podwyżki płac dla najniższej uposażonych funkcjonariuszy kolei ponownie wysunęła konferencja delegatów Związku zawodowego kolejarzy brytyjskich. Poprzednie żądanie w sprawie podwyższenia płac kolejowych w myśl zasady o „zamrożeniu płac“ odrzucone zostały przez trybunał arbitrażowy. (hs)

WŁOCHY

Dewaluacja funta szterlinga zaczyna wywierać na gospodarkę włoską — niezależnie od dewaluacji lira — coraz bardziej negatywne skutki. Jako przykład służyć może m. in. wymiana handlowa między Włochami a Wielką Brytanią. Eksport włoski do Anglii i strefy szterlingowej po dewaluacji funta wykazuje gwałtowny spadek. Z drugiej strony zanotowano zwiększony napływ towarów brytyjskich do Włoch, co zagraża produktywności krajowego przemysłu. Również eksport towarów włoskich do strefy dolarowej skurczył się i zachodzi obawa całkowitego jego wstrzymania ze względu na ostrą konkurencję innych krajów zmarshallizowanych, które obniżyły kurs swych walut. Tendencje zniżkowe na rynku amerykańskim nie mogą także nie mieć ujemnego wpływu na eksport włoski do Stanów Zjednoczonych. Natomiast towary, importowane do Włoch ze Stanów Zjednoczonych, na skutek dewaluacji lira podniosły się w cenie o 10,4%, a w eksporcie włoskim towary amerykańskie stanowią 45% całego wolumenu. Nie da się zaprzeczyć, że dewaluacja funta szterlinga wywołała we Włoszech już dość poważną depresję gospodarczą. (w)

Straty spowodowane katastrofalną powodzią, jaka miała miejsce ostatnio w południowych Włoszech, szczególnie zaś w prowincji neapolitańskiej, wynoszą około 7 mld lirów. Największe szkody ponieśli rolnicy. Wody zniszczyły ponad 10 tys. ha ziemi uprawnej i 1.200 ha winnic. (p)

ZWIĄZEK RADZIECKI

Rolnictwo radzieckie zbiera w roku bieżącym obfite plony swej produkcyjnej pracy. Mówią o tym publikowane w prasie radzieckiej raporty z poszczególnych okręgów i krajów. Ukraina, centralny śpichlerz Związku Radzieckiego, już w końcu września, a więc przed terminem, wykonała plan dostaw zbożowych w 100,3% i przystąpiła do dostaw kukurydzy i słonecznika. Z całego Związku Radzieckiego napływają raporty o doskonałych zbiorach i przedterminowych dostawach rolnych wszelkiego asortymentu. Szybkość i spr-

wność dostaw do magazynów państwowych zawdzięczać należy wzorowej organizacji transportu, w której na szczególne wyróżnienie zasłużyły miejscowe autokolumny.

Obfity urodzaj zbóż, jarzyn i owoców osiągnął w tym roku kolchoz „Czerwony Chleborob” w obwodzie hmełskim (Białoruś). Kolchoz ten dostarczył przedterminowo zboże państwu, wysłał do ośrodków przemysłowych 30 ton jarzyn. Wielostronna gospodarka kolchozu przyniesie mu dochód w roku bieżącym w wysokości 1,15 mil. rubli, dwukrotnie więcej, niż w roku ubiegłym. Kolchoz zbudował u siebie węzeł radiowy, zakupił trzy samochody, odbudował klub, zelektryfikował wieś. Fundusz społeczny kolchozu wynosi przeszło 300 tys. rubli.

Na Białorusi odbudowano w okresie powojennym ponad 10 tysięcy wsi, w których wzniesiono około 400 tys. domów mieszkalnych i gospodarczych.

Uprzemysłowienie zachodnich okręgów Białorusi posuwa się szybko naprzód. Pod Grodnem buduje się cukrownię. W Baranowiczach uruchomiono w całości zmechanizowaną mleczarnię. W latach powojennych władza radziecka wyposażała w urządzenia techniczne szereg przedsiębiorstw włókienniczych, elektrowni, fabryk materiałów budowlanych. W Brześciu i Słonimiu uruchomiono przędzalnie, w Grod-

nie wybudowano fabrykę, produkującą cienkie sukno. W Klecku, Głębokiem i Kobrzyniu uruchomiono fabryki konserw produktów rolnych. Odbudowano i rozbudowano po wojnie hutę szklaną „Niemen” w powiecie baranowickim. Rozbudowano i rozbudowuje się dalej fabrykę zapalek imienia 17 września w Pińsku. Tylko w okręgu grodzieńskim po wojnie odbudowano i wybudowano kilkadziesiąt przedsiębiorstw przemysłowych.

Plany rekonstrukcji większych miast Białorusi opracowane zostały przez architektów i urbanistów. W liczbie tych miast znajdują się: Brześć, Baranowicze, Grodno, Pińsk, Mołodeczno i inne. Brześć zmieni się w miasto — park. Zaplanowano budowę znacznej ilości domów mieszkalnych i dla celów administracji. Zaprojektowano budowę stadionu, hotelu, powszechnego domu towarowego (uniwermag). Będzie również otwarty dom kultury fizycznej. Coraz bardziej i bardziej zmienia się oblicze miasta Mołodeczna i Baranowicz. Już obecnie rozwija się w nich wielkie budownictwo, którego tempo wzrasta. Nowe domy, parki, bulwary, pomniki upiększają odrodzone miasta Białorusi. (pr)

Współzawodnictwo ku czci 32 rocznicy Rewolucji Październikowej rozwinęło się w szerokich rozmiarach po całym kraju radzieckim. W zakładach przemysłowych, fabrykach,

w kolejnictwie i w kopalniach, w kolchozach i sowchozach tysiące robotników i młodzieży komсомolskiej z wielkim entuzjazmem pracuje nad przedterminowym wykonaniem planu pięcioletniego do dnia 7 listopada br.

1.250 nowych modeli ubrań i sukien produkują przedsiębiorstwa konfekcyjne w ministerstwie przemysłowego R.S.R.R. Największe fabryki Moskwy, Leningradu, Świerdłowska, Nowosybirsk, Czkałowa szyją wyroby asortymentu zimowego i wyprodukowały już według nowych modeli dziesiątki tysięcy męskich, damskich i dziecięcych palt zimowych. Fabryki te produkują masowo również kostiumy narciarskie i kostiumy dla sportu łyżwiarskiego.

Oryginalny przyrząd — peryskop do badania wewnętrznego stanu rur miejskiej sieci kanalizacyjnej bez uprzedniego ich otwierania, skonstruował inż. M. Sapożnikow, pracownik naukowo-badawczego Instytutu gospodarki komunalnej w Leningradzie. Peryskop składa się z niewielkiej rurki metalowej, zaopatrzonej wewnątrz w system szkieł optycznych i w żarówkę.

Przy badaniu sieci kanalizacyjnej peryskop wstawia się w dowolną część rury kanalizacyjnej. Przy pomocy peryskopu można dojrzeć wewnętrzny stan rur warstwy piasku, rdzę itd. Na potrzeby gospodarki miejskiej wyprodukowano już pierwsze egzemplarze tego peryskopu. (h)

Przegląd wydawnictw

Laszlo Rajk i jego wspólnicy przed Sądem Ludowym. Na 320 stronicach przedstawiono dokładnie przebieg słynnego procesu zdrajcy narodu węgierskiego: Akt oskarżenia, przewód sądowy, zeznania oskarżonych, zeznania świadków, przemówienia prokuratora i obrońcy, a wreszcie ostatnie słowo oskarżonych i wyrok. Notowana przez nas broszura ukazała się w języku rosyjskim.

S. T. PIOTROWSKI — Misja Odyla Globocnika. Na kładem Państwowego Instytutu Wydawniczego.

Jest to „sprawozdanie o wynikach finansowych zagłady żydów w Polsce” — jak określa podtytuł. W oparciu o relacje bezpośrednich świadków i źródłowe dokumenty, autor przedstawia rozmiar zbrodni niemieckich dokonanych na żydach na terenie „Generalnej Gubernii”. Główną podstawą tej książki jest jeden z najbardziej wstrząsających dokumentów, jakie przedłożono Międzynarodowemu Trybunałowi Wojennemu w Norymberdze — sprawozdanie Odyla Globocnika — gruppenführera SS i generała policji „o wynikach finansowej zagłady żydów w Polsce”.

INŻ. MICHAŁ NIESIOŁOWSKI — Polski Monopol Solny w finansowo-gospodarczym życiu Polski. Biblioteka Zakładu Skarbowości Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu. Stron 140. Toruń 1949 r.

Broszura jest monografią, omawiającą gospodarkę i finanse Polskiego Monopoli Solnego. Praca ta — jak zapowiada przedmowa prof. Kurowskiego — jest próbą zapoczątkowania serii opracowań poszczególnych odcinków naszego życia finansowego.

DR ZBIGNIEW JAŚKIEWICZ — Przebudowa podatku dochodowego w Polsce powojennej. Wydawnictwo jak wyżej. Str. 135.

Praca powyższa jest analizą powojennego podatku dochodowego w zestawieniu z podatkiem dochodowym przedwojennym. Dla pogłębienia analizy autor posługuje się pomocniczo porównaniami z zakresu radzieckiego opodatkowania dochodu.

TREŚĆ NUMERU POPRZEDNIEGO:

Gospodarka polska czynnikiem walki o pokój. Nowy etap walki o handel. **Julian Frąckiewicz** — Z zagadnień dystrybucyjnych przemysłu odzieżowego. **Marian Krynicki** — Zadania polskiej żeglugi na Bałtyku. **Jerzy Zborowski** — Trzy wystawy. **MATERIAŁY I PRZYCZYNNY:** **Mgr Jan Koziński** — Wykonanie budżetu państwowego w I półroczu 1949 r. **Jerzy Snarski** — Z doświadczeń systemu „O” w hutnictwie. **Z DOŚWIADCZEŃ RADZIECKICH:** **D. Czernomordik** — Efektywność inwestycji i teoria reprodukcji. **DYSKUSJA:** **Józef Bierzwiński** — Nowe zadania służby zaopatrzenia materiałowego. **KRYTYKA:** **Józef Miara** — Bezdroża gospodarki żywnościowej. **Leon Siennicki** — Na marginesie rozważań o gospodarce żywnościowej. **Z UKOSA:** Po wczasach o wczasach; Stenografia; „Za małą robotą”; Kłopoty z szynką. **KRONIKA:** Uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów; Wykonanie planów produkcyjnych. Nowa produkcja; Rolnictwo. Współzawodnictwo w skupie zboża; Mieszkania dla świata pracy. Morze i wybrzeże; Nowe formy pracy w G.A.L. Z całego świata. Przegląd wydawnictw.

WYDAWCA: Przedsiębiorstwo Państwowe Wydodrębione „Polskie Wydawnictwa Gospodarcze”, Warszawa, Hoża 35.

REDAGUJE KOLEGIUM. — Redaktor Naczelny: **JERZY KWEJT**. — przyjmuje codziennie w godz. 16 — 17 w Warszawie, ul. Foksal 15 tel. 850-07 i 858-18.

REDAKCJA I ADMINISTRACJA w Katowicach ul. 3 Maja 23 tel. 317-71. Konta: Bank Gospodarstwa Spółdzielczego Katowice 179 i PKO Katowice 4391 Przedruki dozwolone tylko z wyraźnym podaniem źródła.

PRENUMERATA dwutygodnika „Życie Gospodarcze” wynosi (wraz z dodatkami, monografiami gospodarczymi i przesyłką pocztową): półrocznie 1.800,— zł, kwartalnie 900,— zł, miesięcznie 300,— zł. — CENNIK OGŁOSZEŃ: Na okładce: 1/1 str. 100.000,— zł, 1/2 str. 55.000,— zł, 1/4 str. 30.000,— zł. — Za tekstem: 1/1 str. 75.000,— zł, 1/2 str. 40.000,— zł, 1/4 str. 25.000,— zł, 1/8 str. 15.000,— zł, 1/16 str. 8.000,— zł. Za dział ogłoszeń Redakcja nie odpowiada. Druk: PKZG Nr 1, Katowice, Nr z. 1605 10-49 R 021234

MIESIĘCZNIK

» **RACHUNKOWOŚĆ-PODATKI** «

niezbędny dla księgowych,
wydziałów prawnych
i podatkowych ●

Poza działem artykułowym,
przynosi notatki,
informacje i wyjaśnienia,
głosy ankietowe, zadania
konkursowe i dane bibliograficzne ●

Prenumerata wynosi:
kwartalnie 375 zł, półrocznie
750 zł, numer pojedynczy
kosztuje 125 zł ●

WYDAWNICTWO:

Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione
„**POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE**”
DELEGATURA: KATOWICE, UL. 3 MAJA NR 23

262

JUŻ WYSZEDŁ Z DRUKU

» **JEDNOLITY PLAN KONT** «

dla państwowych przedsiębiorstw
podległych Ministerstwom:

**Górnictwa i Energetyki
Przemysłu Ciężkiego
Przemysłu Lekkiego
Przemysłu Rolnego
i Spożywczego**
obowiązujący od dnia
1 stycznia 1950 roku

**Wydawnictwo niezbędne w każdym
przedsiębiorstwie, biurze i fabryce**

Cena za egzemplarz zł 150

STRON 95 — KARTON

Zamówienia przyjmuje:

**Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione
„Polskie Wydawnictwa Gospodarcze”
w Warszawie, ulica Hoża 35**

» **POLSKA GOSPODARKA PLANOWA** «

Na życzenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych i w porozumieniu z Biurem Światowego Kongresu Intelktualistów w obronie pokoju — została opracowana broszura, w której przedstawiony został całokształt pracy, mający na celu odbudowę polskiego gospodarstwa narodowego, w czterech językach: polskim, rosyjskim, francuskim i angielskim, na 168 stronach papieru kredowego. Grupa pracowników Centralnego Urzędu Planowania i Ministerstwa Przemysłu i Handlu omówiła w skrótach i w bardzo przystępny sposób pojęcia gospodarki planowej, jej tło, trzyletni plan na rok 1948 w przemyśle, rolnictwie, inwestycjach, zatrudnieniu i wydajności pracy, komunikacji, obrocie międzynarodowym, zagadnieniach społecznych z szansami wykonania planu trzyletniego, — wszystko to poparte tablicami, wykresami, typowymi schematami organizacyjnymi oraz funkcyjnymi na 62 stronicach — daje wyobrażenie każdemu czytelnikowi o ogromie prac, wykonanych w całości i w ustalonych terminach w Polsce Ludowej.

Jest rzeczą niewątpliwą, że demokracja ludowa w Polsce wyzwoliła możliwości rozwoju gospodarczego, o jakich w ramach ustroju kapitalistycznego nie można nawet było marzyć.

Broszura wydana niezwykle starannie przez Spółdzielnię Wydawniczą „Życie Gospodarcze”, Katowice, ul. 3 Maja 23, na wykwintnym papierze i w pięknej oprawie, kosztuje zł 1.200,—, powinna znaleźć się w każdej bibliotece, jako piękny dokument, stwierdzający nasz dorobek gospodarczy i kształtujące się przed nami drogi dalszego stałego rozwoju Polski Ludowej.

Zamówienia należy kierować na adres: Polskie Wydawnictwa Gospodarcze — Przedsiębiorstwo Państw. Wyodrębnione — Dział Czasopism — Delegatura w Katowicach, ul. 3 Maja 23.

NIEZBĘDNA DLA HANDLU PRZEMYSŁU I RZEMIOSŁA

GAZETA HANDLOWA

ORGAN OGÓLNOPOLSKI

**Przynosi 2 razy w tygodniu
(w środy i soboty):
artykuły o handlu uspołecznio-
nym i innych działach gospo-
darki narodowej. Rozporządze-
nia i okólniki władz w sprawach
handlu, przemysłu i rzemiosła.
Ceny produktów przemysłu pań-
stwowego, spółdzielczego i pry-
watnego. Marże zarobków brutto
w hurcie i detalu na wyroby
produkcji państwowej,
spółdzielczej i prywatnej.
CENY WOLNORYNKOWE.
Szczegółowe notowania surow-
ców na rynkach zagranicznych**

GAZETA HANDLOWA

**Jest najlepszym informatorem przy kalkulacjach,
analizach rentowności, sprawach podatkowych,
rejestracji i prowadzeniu przedsiębiorstw**

**Redakcja: WARSZAWA, ul. Foksal 15, Telef. 858-18, 880-44
Administracja: w KATOWICACH, ul. 3-go Maja 23,
w WARSZAWIE: ul. Foksal 15, w ŁODZI: ul. 6-go Sierpnia 7**

Prenumerata miesięczna 90 zł, kwartalna 270 zł, Konto PKO III-308

DO NABYCIA W NAJBLIŻSZYM KIOSKU

**CENA
E G Z.
10 ZŁ**

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA G O S P O D A R C Z E G O

Wrzesień-Październik 1949 MIESIĘCZNIK Rok II Numer 9-10 (15-16)

TREŚĆ: Kandydat nauk prawnych doc. W. F. Kotok — **Ministerstwa i urzędy centralne w ZSRR** / Władysław Rudolf — **Zbywanie i dzierżawa mienia państwowego. Uwagi krytyczne** / Czesław Zieliński — **Sporządzanie protokołów zdawczo-odbiorczych przedsiębiorstw przejętych na własność państwa. Wskazówki praktyczne** / Janusz Kostrzewa — **Tendencje rozwojowe odpowiedzialności za przestępstwa urzędnicze (Artykuł dyskusyjny)** / Czesław Przymusiński — **Przegląd ustawodawstwa gospodarczego** / Zygmunt Olicki — **Przegląd instrukcji inwestycyjno-budowlanych** / **Orzecznictwo i praktyka w sprawach gospodarczych** / **Gospodarka lokalami i najem lokali** / **Notatnik: Prawo finansowe.** — Odraczenie i umarzanie należności podatkowych. — Formalności celne. — Patentowanie wynalazków w ZSRR. — Zbiory zarządzeń normatywnych. — Monitor Spółdzielczy / **Umowy i akty prawne (Wzory umów o dostawy)** / **Odpowiedzi Redakcji** / **Przegląd Wydawnictw: Książki** Czasopisma — Zagadnienia

**KANDYDAT NAUK PRAWNYCH
DOC. W. F. KOTOK**

Ministerstwa i Urzędy Centralne w ZSRR^{*)}

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MINISTERSTW

Ministerstwo jest organem państwowej administracji, na którego czele stoi członek rządu. Zadaniem ministerstwa jest kierowanie określoną gałęzią albo sferą zarządu państwowego w zakresie swej kompetencji i w ścisłym oparciu o przepisy ustaw.

Przez oddzielną „gałąź“ zarządu państwowego rozumie się określony kompleks stosunków społecznych, które podlegają zorganizowaniu w skali ogólnopaństwowej przez jeden system organów administracji, np. zarząd żegluga rzeczna lub morską, zarząd przemysłem metalowym lub lotniczym itp.

Przez „sferę“ zarządu państwowego rozumie się działalność jednego systemu organów administracyjnych, obejmujących w skali ogólnopaństwowej wszystkie lub niektóre gałęzie administracji. Sferami zarządu są np. kontrola państwowa, planowanie, finansowanie itp.

W ten sposób charakter działalności ministerstwa uzależniony jest przede wszystkim od tego, czy zostało ono powołane do kierowania pewną

gałęzią czy też pewną sferą zarządu państwowego.

Ministerstwo w osobie swego kierownika odpowiada za swą działalność przed Radą Najwyższą (Wierchownyj Sowiet), przed jego prezydium i przed Radą Ministrów. Rada Najwyższa tworzy rząd, w skład którego wchodzi wszyscy ministrowie. Sprawuje on także kontrolę nad działalnością ministrów. W okresach między sesjami Rady Najwyższej kontrolę działalności ministerstw sprawuje Prezydium Rady.

Minister jest jednoosobowym kierownikiem. Jedność kierownictwa stanowi trwałą podstawę dla ustanowienia odpowiedzialności za całość działalności ministerstwa i jego organów. Dlatego nie tylko nie pozostaje w sprzeczności z zasadami demokracji socjalistycznej, ale przeciwnie, stanowi konieczny warunek prawdziwej demokracji.

O demokratycznym charakterze jednoosobowego kierownictwa w administracji radzieckiej napisał Lenin: „Masa powinna posiadać prawo wybierania odpowiedzialnych kierowników. Masa winna posiadać prawo zmieniania ich, wiedzieć o każdym ich posunięciu, posiadać prawo kontrolowania każdego posunięcia i wysuwania wszystkich bez wyjątku pracujących swych członków na stanowiska kierownicze. Nie znaczy to jednak bynajmniej, aby praca zespołowa mogła przebiegać prawidłowo bez określonego kierownictwa, bez dokładnego określenia odpowiedzialności kie-

^{*)} Artykuł jest tłumaczeniem części rozdziału XXXIII podręcznika pt. „Radzieckie Prawo Państwowe“, wydanego przez Akademię Nauk ZSRR, Moskwa 1948 r.

rownika i bez najściślejszego porządku stworzonego przez jedność woli kierownika.¹⁾

Lenin mówił o konieczności łączenia zasady jednoosobowego kierownictwa przy wydawaniu zarządzeń i pełnieniu funkcji wykonawczych z zasadą kolegiального rozpatrywania podstawowych zagadnień: ...tak jak kolegiarność konieczna jest przy rozpatrywaniu podstawowych zagadnień, tak samo konieczne jest nałożenie odpowiedzialności na jedną osobę i jednoosobowe zarządzanie. Uniknie się w ten sposób przewlekania spraw i zrzucania z siebie odpowiedzialności.²⁾

Obie powyższe zasady zrealizowane są w ministerstwach w ten sposób, że istnieją kolegia pod przewodnictwem ministra. Członków kolegium wyznacza Rada Ministrów. Do kompetencji kolegium należy rozpatrywanie spraw praktycznego kierownictwa, kontrola wykonania, dobór kadr itp. Ale uchwała kolegium nabiera mocy tylko wtedy, gdy minister wyraża na nią zgodę i wprowadza ją w życie, w formie zarządzenia. Zgodnie z konstytucją Stalinowską zarządzenia i instrukcje wydaje nie ministerstwo, nie kolegium, tylko minister. W przypadkach, gdy stanowisko kolegium nie jest zgodne ze stanowiskiem ministra, minister wydaje taką decyzję, jaką uznaje za właściwą, ale komunikuje o istniejącej różnicy zdań Radzie Ministrów, do której ze swej strony mogą również apelować członkowie kolegium.³⁾

Łączenie zasady jednoosobowego kierownictwa z zasadą kolegialności następuje także w innych formach.

Oprócz kolegiów większość statutów ministerstw przewiduje rady ministerialne w składzie 40—70 osób, z których nie mniej niż połowę stanowią przedstawiciele terenowych organizacji i przedsiębiorstw. Rady ministerialne utrzymują łączność z terenem i umożliwiają wymianę doświadczeń. Jeżeli minister podziela stanowisko Rady, wprowadza w życie jej uchwały przez wydanie odpowiednich zarządzeń.

Przy niektórych ministerstwach istnieją ponadto rady techniczne i inne, składające się z przedstawicieli rozmaitych gałęzi nauki i techniki i z wybitnych specjalistów praktyków. Są to organa doradcze ministrów w sprawach gospodarki i kierownictwa technicznego przedsiębiorstw.

Ministerstwa zwołują periodyczne zjazdy i narady z udziałem przodujących przedstawicieli odpowiedniej gałęzi zarządu państwowego: kierow-

ników urzędów i przedsiębiorstw, inżynierów i techników, stachanowców i przodowników pracy. Narady takie i zjazdy zwoływane są w celu jak najlepszego wykorzystania doświadczenia pracowników, wynalazców, robotników nowatorów w dziedzinie produkcji, stachanowców i przodowników pracy. Na zebraniach i zjazdach rozpatrywane są na zasadach krytyki i samokrytyki ważniejsze zagadnienia, związane z pracą ministerstwa. W rozpatrywanych sprawach decyzję wydaje jednoosobowo minister.

Ministerstwo jest operatywnym, techniczno produkcyjnym sztabem, który kieruje daną gałęzią zarządu państwowego. Aparat ministerstwa zbudowany jest przeważnie na zasadzie terytorialno-branżowej. Ministerstwa składają się z centralnych zarządów, które kierują całokształtem pracy grup przedsiębiorstw jednego rodzaju, położonych w jednym obwodzie albo w kilku rejonach np. centralny zarząd przemysłu bawełnianego obwodu moskiewskiego. Oprócz tego istnieją wydziały, biura i departamenty funkcyjne, które załatwiają sprawy wszystkich podległych ministerstwu przedsiębiorstw i urzędów w jednej określonej sferze ich działalności.

Kierownicy centralnych zarządów, departamentów, biur i wydziałów są mianowani przez ministra i jemu podlegają. Kierownicy samodzielnych jednostek organizacyjnych ministerstwa z reguły wchodzi w skład kolegium i rady ministerialnej. To przyczynia się do koordynacji kierownictwa poszczególnych działów ministerstwa, do umocnienia kontroli wykonania postanowień Rządu i zarządzeń ministra.

Do roku 1934 komisariaty ludowe były organizowane na zasadzie funkcjonalnej. Jednym obiektem gospodarczym kierowało jednocześnie kilka jednostek funkcyjnych ministerstwa, a nie jeden centralny zarząd. Przy stosunkowo niewielkiej liczbie obiektów podlegających zarządowi, system ten był odpowiedni, ale w miarę rozwoju gospodarki narodowej i komplikowania się zadań jej zarządu wyszła na jaw nieprzydatność systemu. Na siedemnastym zjeździe WKP (b) poddano taką organizację ostrej krytyce, wskazując, że stanowi ona źródło słabości operatywnego kierownictwa, zwłoki w załatwianiu spraw, biurokratycznych zwyrodnień i oderwania aparatu komisariatów ludowych od kierowanych obiektów. Stosownie do dyrektyw 18-go zjazdu partii⁴⁾ struktura aparatu komisariatów ludowych została zmieniona i wprowadzono jako zasadę podziału pracy kryteria terytorialno-branżowe.

Zmiana ta stała się istotną przesłanką ulepszenia pracy organizacyjnej i kierownictwa wszystkich gałęzi i obiektów zarządu.

Również jednak po reorganizacji aparatu pozostawione zostały w ministerstwach niektóre komórki funkcyjne, ale prawa ich uległy poważnemu ograniczeniu. Żadne zarządzenie tych jed-

¹⁾ Lenin — Dzieła t. XXII, str. 420 (wyd. ros.)

²⁾ Lenin — Dzieła t. XXIV, str. 628 (wyd. ros.)

³⁾ W okresie od r. 1934—38 kolegia przy komisariatach nie istniały, zostały one zniesione dlatego, że w praktyce naruszona była zasada jednoosobowego kierownictwa i kolegia wydawały w swoim imieniu postanowienia. W ten sposób ulegała zmniejszeniu jednoosobowa odpowiedzialność komisarzy ludowych. Jednak usunięcie kolegiów nie zapewniło wzmocnienia jedności kierownictwa rozmaitymi gałęziami pracy komisariatów ludowych, nie doprowadziło do zwiększenia odpowiedzialności kierowników i wzmocnienia kontroli wykonania postanowień Rządu i zarządzeń komisarza ludowego. Dlatego kolegia zostały przywrócone, ale tym razem zostały zorganizowane na zasadach gwarantujących jedność kierownictwa. Gwarancja polega na tym, że kolegia nie mogą wydawać decyzji w imieniu własnym.

⁴⁾ Kaganowicz — sprawy organizacyjne, partyjne i radzieckie budownictwo 1944.

nostek organizacyjnych skierowane do organów lokalnych nie może być wydane z pominięciem centralnych zarządów.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA URZĘDÓW WYDZIELONYCH

Urzędy wydzielone działają przy Radzie Ministrów na zasadach analogicznych jak ministerstwa. Podobnie jak ministerstwa kierują oddzielnymi gałęziami albo sferami państwowego życia gospodarczego w granicach swej kompetencji i w ścisłym oparciu o ustawę.

Urzędy wydzielone dzielą się na dwie grupy: takie, na których czele stoją członkowie rządu i które zrównane są z ministerstwami i takie, których kierownicy nie wchodzą w skład rządu.

Kierownicy Urzędów pierwszej grupy (np. przewodniczący Państwowego Komitetu Planowania itp.) mianowani są w tym samym trybie jak ministrowie. Kierowników urzędów drugiej grupy wyznacza Rada Ministrów.

Kierownicy urzędów wydzielonych działają na zasadzie jedności kierownictwa, ale wiele z nich posiada kolegium.⁵⁾ Kolegia i cały aparat urzędów wydzielonych są zorganizowane w sposób analogiczny jak kolegia i aparat ministerstw.

Niektóre z istniejących obecnie ministerstw powstały w drodze przekształcenia z urzędu wydzielonego (np. ministerstwa handlu, gromadzenia zasobów, kontroli państwowej, gospodarki komunalnej itp.).

Urzędy wydzielone nazywane są głównymi zarządami, zarządami, komitetami, komisjami, inspektoratami, radami itp. Organizacje takie różnią się między sobą zakresem i charakterem uprawnień. Główne zarządy i zarządy są to przeważnie organa, w których skład wchodzi przedsiębiorstwa, lub inne obiekty zarządu i które wykonują czynności administracji produkcji. Komitety, komisje, inspektoraty itp. w zasadzie nie posiadają własnych przedsiębiorstw, a tylko wydają dyrektywy i sprawują czynności kontroli. Kierują wszystkimi albo wielu gałęziami administracji w sferze swej działalności (koordynowanie, planowanie, inspekcja, kontrola itp.).

ROZDZIAŁ I SYSTEMATYKA MINISTERSTW I URZĘDÓW WYDZIELONYCH

W państwie radzieckim gałęzie administracji państwowej dzielą się na trzy grupy:

- a) takie, które wymagają ze względu na swój charakter i zadanie najsilniejszej centralizacji i dlatego należą do wyłącznej kompetencji ZSRR;
- b) takie, w których najbardziej celowym jest połączenie systemu centralizacji z systemem decentralizacji i których kierownictwo wobec tego sprawują łącznie organa związku i związkowych republik;

⁵⁾ Niektóre specjalne instytuty są organami kolegielnymi, np. komitet dla wyznaczenia premii stalinowskich. W tym komitecie postanowienia zapadają w tajnym głosowaniu zwykłą większością głosów i wymagają zatwierdzenia przez przewodniczącego.

- c) wreszcie takie, w których najwyraźniej występują odrębności narodowe lub inne cechy poszczególnych republik związkowych. Kierownictwo tymi gałęziami administracji należy do rządów tych republik.

Stosownie do powyższego ministerstwa i urzędy wydzielone dzielą się na związkowe, związkowo-republikańskie i republikańskie.

Ministerstwa ZSRR dzielą się na wszechzwiązkowe i związkowo-republikańskie. Zarówno pierwsze, jak i drugie, kierują tymi działami administracji, które zastrzeżone są kompetencji Związku Radzieckiego. Ministerstwa wszechzwiązkowe kierują powierzonymi im gałęziami administracji państwowej na całym terytorium ZSRR bezpośrednio lub przez mianowane przez siebie organa. W republikach związkowych nie ma ministerstw o podobnym zakresie działania. Do ministerstw wszechzwiązkowych należą:

przemysłu: lotniczego

**samochodowego i traktorowego
handlu zagranicznego
uzbrojenia
geologii
gromadzenia zasobów
państwowych rezerw żywnościowych i materiałowych
budownictwa maszyn i przyrządów metalowego
żeglugi morskiej
naftowego rejonów wschodnich
" " pld. i zachodnich
środków łączności
komunikacji
żeglugi rzecznej
łączności
budowy maszyn rolniczych
" obrabiarek
maszyn budowlanych i drogowych
budownictwa przedsiębiorstw wojskowych i wojskowo-morskich
ciężkiego
materiałów opałowych
okrętowego
budownictwa maszyn transportowych
rezerw pracowniczych
budownictwa ciężkich maszyn
węglowego wsch. rejonów
" zach. "
chemicznego
elektrotechnicznego
elektrowni.**

Związkowo-republikańskie ministerstwa ZSRR wykonują zarząd za pośrednictwem tak samo nazywanych (odpowiednich) ministerstw republik związkowych, bezpośrednio zaś zarządzają tylko pewną ilością przedsiębiorstw objętych spisami, które zatwierdza prezydium Rady Najwyższej ZSRR. Należą tu następujące ministerstwa:

przemysłu: używek spożywczych

**spraw wewnętrznych
sił zbrojnych
wyższego szkolnictwa
kontroli państwowej
bezpieczeństwa
zdrowia
spraw zagranicznych
kinematografii
lekkiego
gospodarstwa leśnego
drzewnego i papierniczego
mięsnego i mleczarskiego**

spożywczego
materiałów budowlanych
rybnego rejonów wsch.

„ „ zach.

rolnictwa
państwowych gospodarstw rolnych
włókienniczego
handlu
finansów
sprawiedliwości.

Wydzielone urzędy ZSRR są także bądź wszechzwiązkowe, bądź związkowo-republikańskie. Podział ten oparty jest na tych samych zasadach co podział ministerstw.

KOMPETENCJE MINISTERSTW I WYDZIELONYCH URZĘDÓW

Ministerstwa i urzędy wydzielone obejmują swoją działalnością wszystkie gałęzie i sfery państwowego i publicznego życia. Konstytucja Stałinowska podaje takie ogólne określenie kompetencji ministerstw: „kierują poruczoną im gałęzią państwowej administracji“. Szczegółowiej kompetencje ministerstw i urzędów wydzielonych określone są w specjalnych statutach, zatwierdzonych przez rząd. Ministrowie i kierownicy wydzielonych urzędów kierują w podporządkowanej im gałęzi albo sferze administracji sporządzaniem i wykonaniem planów twórczości i finansowych, które podlegają zatwierdzeniu przez rząd, zbytem produkcji i wypełnieniem zatwierdzonych przez rząd planów dystrybucji produkcji, organizacją technicznej pomocy dla podległych im zakładów i przedsiębiorstw, wprowadzeniem nowej techniki wytwórczości i rozwijaniem pracy zmierzającej do udoskonalenia techniki do nowych wynalazków. W granicach otrzymanych uprawnień podejmują potrzebne kroki dla umocnienia i ochrony własności socjalistycznej.

Ministrowie i kierownicy wydzielonych urzędów kierują sprawami przygotowania i przeszkolenia kadr, wynagrodzenia za pracę i organizacji pracy, podejmują potrzebne kroki celem umocnienia dyscypliny wobec państwa i dyscypliny pracy wśród zatrudnionych w podporządkowaniu im lub pozostającej pod ich kierownictwem gałęzi administracji, podejmują potrzebne czynności, aby zapewnić ściśle przestrzeganie socjalistycznego ustawodawstwa. Do kompetencji ministrów i kierowników wydzielonych urzędów należy organizowanie w ramach zatwierdzonych etatów nowych trustów, kombinatów, biur, przedsiębiorstw, zakładów i filii, sprawy zjednoczenia, połączenia, podziału i likwidacji podporządkowanych im organizacji gospodarczych. O czynnościach tych winni następnie zawiadomić rząd. Należy do nich dalej podejmowanie decyzji w ramach swego zakresu działania w sprawie przeniesienia przedsiębiorstw, zakładów i urządzeń spod zarządu jednego organu administracji gospodarczej do innego; zatwierdzanie statutow i regulaminów podległych im trustów, kombinatów, biur i przedsiębiorstw; rozdział własnych środków materialnych ministerstwa lub wydzielonego urzędu pomiędzy oddzielne przedsiębiorstwa i zakłady podległych gałęzi administracji; podejmowanie kro-

ków mających na celu wzmocnienie dyscypliny finansowej.

AKTA MINISTRÓW I KIEROWNIKÓW WYDZIELONYCH URZĘDÓW

Ministrowie i naczelnicy wydzielonych urzędów, którzy kierują gałęziami administracji państwowej, wydają akta prawne.

Uprawnienia ministrów do wydawania aktów władzy państwowej wynikają z art. 73 i 85 konstytucji ZSRR i z odpowiednich przepisów konstytucji republik związkowych. Wskazane artykuły przewidują, że ministrowie mają prawo wydawać zarządzenia tylko na podstawie i w wykonaniu obowiązujących ustaw i aktów wyższych państwowych organów oraz w granicach kompetencji właściwych ministerstw. Zarządzenia i instrukcje to akta jednoosobowej władzy ministra. Ministrowie sprawdzają ich wykonanie.

Zarządzenie — to przepis, który winien być wykonany, przez posiadającego władzę urzędnika kierowany do podległych mu urzędników, organów lub obywateli. Zarządzenia bywają zarówno wykonawcze jak i normatywne.

Przez wydanie zarządzenia urzędnik:

- reguluje organizację i działalność podległych organów (np. zarządzenie ministra w sprawie organizacji trustu albo zatwierdzony przez ministra statut oddzielnej części ministerstwa);
- żąda od podległych urzędników lub od obywateli określonego zachowania się lub postępowania (np. zarządzenie ministra Komunikacji podane do publicznej wiadomości, że zakazuje się pasażerom przebywania na platformie w czasie ruchu pojazdu);
- tworzy dla podległych urzędników albo dla obywateli taką lub inną sytuację (np. zarządzenie o mianowaniu na jakiś urząd albo o zwolnieniu z urzędu).

Zarządzenie może posiadać zarówno charakter indywidualnego przepisu zlecającego czynność jednorazową, jak i charakter normy ogólnej, przewidzianej dla nieokreślonej ilości wypadków.

Instrukcja w prawnym znaczeniu tego słowa jest to zobowiązujące do wykonania wyjaśnienie, w jaki sposób stosowane być powinny ustawy i rozporządzenia rządu oraz inne akta normatywne. Wyjaśnienia takie wydają upoważnieni urzędnicy swoim podwładnym. Różnica między zarządzeniem i instrukcją polega przede wszystkim na tym, że zarządzenie może posiadać zarówno charakter ogólny jak i indywidualny, podczas gdy instrukcja zawsze posiada charakter ogólny.

Instrukcja daje wskazówkę, w jaki sposób należy stosować prawo, podczas gdy zarządzenie w większości przypadków jest samym zastosowaniem prawa, to znaczy podciągnięciem szczególnego zjawiska pod normę ogólną.

Zarządzenie ministra o przyznaniu członkowi kolegium ministerialnego zwykłego urlopu jest zastosowaniem ustawy do konkretnego przypad-

ku. Inny charakter posiada instrukcja ministra, dotycząca stosowania ustawy o podatku należnym od rolników. Nie stanowi ona zastosowania ustawy do poszczególnego gospodarstwa rolnego, a tylko ogólną wskazówkę jak to należy czynić. W rzeczywistości każdą instrukcję trzeba dopiero zastosować, ponieważ stanowi ona normy o charakterze ogólnym i jest w konsekwencji aktem o charakterze normatywnym. Instrukcja o podatku rolnym, o której mowa była wyżej, zostaje zrealizowana przez wydanie zarządzeń przez niższe urzędy skarbowe, dla których jest przeznaczona.

Instrukcja nie może być aktem, który znajduje zastosowanie tylko raz jeden. Nie można np. przy pomocy instrukcji stworzyć lub znieść żadnego organu, wynagrodzić kogokolwiek lub pociągnąć do odpowiedzialności itp., ponieważ są to czynności, które wymagają aktów indywidualnych. Takie czynności wykonywane są w formie zarządzeń wydawanych w imieniu ministra.

Zarządzenie może być skierowane do organów, urzędników i obywateli. Instrukcja z reguły jest skierowana tylko do organów i urzędników, chociaż w swoim działaniu dotyka i obywateli, ponieważ nadając kierunek działalności organów administracyjnych, tak czy inaczej dotyczy w końcu ich praw i obowiązków. Zarządzenie albo instrukcja ministra mogą być uchylone albo przez rząd, albo też przez wyższego ministra.

Rada Ministrów może uchylić każde zarządzenie ministra. Wyższy minister może uchylić zarządzenie niższego ministra tylko w tym wypadku, gdy jest ono sprzeczne z ustawą, własnym zarządzeniem, albo z innymi aktami wyższych organów państwowych.

Akta kierowników wydzielonych urzędów są analogiczne do aktów ministrów. Kierownicy urzędów wydzielonych także wydają zarządzenia i instrukcje i sprawdzają ich wykonanie. Ministrowie i kierownicy wydzielonych urzędów mogą wydawać łącznie zarządzenia i instrukcje w sprawach dotyczących działalności dwu lub większej ilości ministerstw i wydzielonych urzędów. Zarządzenia i instrukcje, które nakładają obowiązki na obywateli albo zakłady i przedsiębiorstwa, nie podlegające danemu ministerstwu lub wydzielonemu urzędowi, wymagają zatwierdzenia przez rząd. Akt ministra lub kierownika wydzielonego urzędu, zatwierdzony przez rząd, posiada moc aktu rządowego.

LOKALNE ORGANA MINISTERSTW I WYDZIELONYCH URZĘDÓW

Ministerstwa i wydzielone urzędy kierują wielką liczbą zarządzanych obiektów, zwykle rozrzuconych na całym terytorium państwa, wobec tego jest rzeczą niemożliwą kierowanie wszystkimi z jednego punktu. Dlatego ministerstwa i wydzielone urzędy posiadają swoje lokalne organa, któ-

re posiadają specjalne uprawnienia, pomagają w uwzględnianiu miejscowych odrębności i różnic, umożliwiając wykonywanie administracji bez ograniczenia inicjatywy i samodzielności lokalnych organów władzy państwowej. Organami wszechzwiązkowych ministerstw i urzędów są przede wszystkim ich pełnomocnicy w republikach. Jednakże Konstytucja ZSRR nie przewiduje instytucji pełnomocników jako obowiązkowej, dlatego też nie wszystkie wszechzwiązkowe ministerstwa posiadają w republikach związkowych i autonomicznych swoich pełnomocników.

Oprócz pełnomocników, wszechzwiązkowe ministerstwa i urzędy wydzielone posiadają lokalne organa zorganizowane na zasadzie terytorialnej albo branżowej. Do pierwszej grupy należą np. lokalne organa ministerstwa łączności, ministerstwa gromadzenia zapasów i inne. Lokalne organa ministerstwa łączności tworzą: zarządy łączności republiki związkowej, autonomicznej, kraju, obwodu i rejonowe oddziały łączności.

Przemysłowe wszechzwiązkowe ministerstwa i wydzielone urzędy organizują swoje lokalne organa na zasadzie branżowej. Ministerstwa transportu mają swoje dyrekcje, zarządy dróg, zarządy rejonów, morskiej żeglugi, rzecznej żeglugi, zarządy portów morskich, zarządy kanałów itp. Lokalnymi organami ministerstw przemysłowych są trusty i kombinaty.

Zarówno terytorialne jak i branżowe organa lokalne wszechzwiązkowych ministerstw i wydzielonych urzędów różnią się od lokalnych organów republikańskich ministerstw i wydzielonych urzędów tym, że pierwsze podporządkowane są tylko w linii pionowej, podczas gdy lokalne organa republikańskich i związkowo-republikańskich ministerstw podporządkowane są w linii poziomej — miejscowym radom delegatów i ich komitetom wykonawczym, a w linii pionowej — ministerstwu lub wydzielonemu urzędowi.

Związkowo republikańskie ministerstwa i urzędy wydzielone ZSRR nie posiadają lokalnych organów. Posługują się lokalnym aparatem ministerstw związkowo-republikańskich i urzędów republik związkowych i posiadają tylko produkcyjne organa miejscowe (trusty) dla kierownictwa przedsiębiorstwami podległymi im bezpośrednio. Jeśli chodzi o pozostałe przedmioty zarządu, dla których właściwe są związkowo-republikańskie ministerstwa i urzędy wydzielone ZSRR, kierownictwo tymi obiektami wykonywane jest za pośrednictwem odpowiednich ministerstw i urzędów wydzielonych republik związkowych.

Terytorialnymi organami związkowo-republikańskich i republikańskich ministerstw i urzędów wydzielonych związkowych i autonomicznych republik — są organa właściwych komitetów wykonawczych rad delegatów pracujących (oddziały, zarządy).

Tłumaczył Jerzy Mayzel

Zbywanie i dzierżawa mienia państwowego

(UWAGI KRYTYCZNE)

W związku z ustawą z dnia 30 stycznia 1948 r. o zbywaniu i dzierżawie oraz przekazywaniu na własność związków samorządu terytorialnego niektórych kategorii mienia państwowego (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 75), którą dalej zwać będziemy ustawą styczniową, w ostatnich numerach „Monitora Polskiego” ukazały się ogłoszenia okręgowych urzędów likwidacyjnych o sprzedaży nieruchomości i przedsiębiorstw państwowych.

Sens powyższej ustawy wymaga obecnie rozważenia, skoro po wydaniu ustawy styczniowej zaszły w życiu politycznym Polski ważne wydarzenia, z których w pierwszym rzędzie wymienić należy: zjednoczenie partii robotniczych, powzięte na Kongresie Zjednoczeniowym uchwały i ustalenia wytycznych planu sześcioletniego. W uchwałach i wytycznych nakreślono zasadniczą linię polityczną w sprawach gospodarczych, dotyczącą również zagadnień uregulowanych w ustawie styczniowej.

Poza tym ukazał się dekret z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 197) i wydano na jego podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 354 i 355). Te akty prawodawcze nie harmonizują z ustawą styczniową.

Omówmy najpierw przepisy ustawy styczniowej. Ustawa ta upoważnia do zbywania i przekazywania majątków, które przeszły na własność Państwa na podstawie art. 2 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich i art. 2 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, jak również majątków, których przepadek na rzecz Państwa orzekły sądy i inne władze na podstawie obowiązujących przepisów.

Zakres obowiązywania wymienionej ustawy nie obejmuje obszaru Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska, gdzie sprawy te uregulowano w odrębnych aktach ustawodawczych, a w szczególności w dekreście z dnia 6 grudnia 1946 r. o przekazywaniu przez Państwo mienia nierolniczego na obszarze Ziemi Odzyskanych i b. W. M. Gdańska (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 389).

Ustawa omawiana nie dotyczy też przedsiębiorstw, należących do kategorii wymienionych w art. 3 ust. 1 ustawy nacjonalizacyjnej, to znaczy tych ponemieckich przedsiębiorstw, które ze względu na rozmiary podlegałyby upaństwowieniu z art. 3, jak również nie dotyczy ruchomości objętych rozporządzeniem z dnia 11 lipca 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 33, poz. 206) oraz w zasadzie nieruchomości ziemskich, podlegających dekretowi o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Ustawa styczniowa nie odnosi się również do majątków tzw. volksdeutsch'ów do czasu ustawodawczego uregulowania stanu prawnego tych majątków wzgl. ich konfiskaty na podstawie orzeczeń sądowych.

Art. 7 i 8 omawianej ustawy wyłączają od sprzedaży i dzierżawy majątki niezbędne dla celów administracji lub gospodarki państwowej i samorządowej, obrony Państwa bądź też użyteczności publicznej. Podlegają również wyłączeniu majątki niezbędne dla celów organizacyjnych i kulturalnych partii politycznych i organizacji społecznych. Wyłączeń dokonuje na zgłoszony w terminie wniosek zainteresowanej władzy wzgl. instytucji Komisja powołana zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 20 marca 1948 r. (Monitor

Polski Nr 33), a urzędującą przy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego. Nie został dotychczas ustalony sposób i tryb postępowania w wypadkach, gdy o jeden obiekt ubiega się kilka władz wzgl. instytucji, co w praktyce niejednokrotnie się zdarza.

Wszystkie natomiast majątki, które w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy stanowiły własność Państwa i znajdowały się w zarządzie lub administracji organów samorządu terytorialnego, przechodzą z mocy samego prawa na własność związków tego samorządu. Postanowienia ustawy o przejściu z mocy samego prawa na własność związków samorządu terytorialnego majątków państwowych, będących w ich zarządzie wzgl. administracji w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, kolidują często z żywotnymi interesami instytucji i przedsiębiorstw państwowych.

Majątki nie wyłączone na rzecz wymienionych wyżej władz i instytucji przeznaczone są do sprzedaży, przy czym ustawa przewiduje następujące sposoby sprzedaży:

- 1) ruchomości należące do kategorii objętych rozporządzeniem prezesa Rady Ministrów z dnia 11 lipca 1946 — sprzedawane są w trybie tego rozporządzenia,
- 2) majątki znajdujące się w posiadaniu, dzierżeniu lub zarządzie repatriantów oraz osób, wymienionych w art. 7 ust. 1, pkt 2, 3, 4 i 5, dekretu z dnia 6 grudnia 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 389), spółdzielni oraz dzierżawców — będą sprzedawane tym osobom za cenę ustaloną przez Okręgowe Komisje Likwidacyjne na podstawie opinii biegłych,
- 3) pozostałe majątki podlegają sprzedaży w drodze przetargów publicznych ogłaszanych i przeprowadzanych przez Okręgowe Urzędy Likwidacyjne.

Spisy majątków przeznaczonych do sprzedaży ogłasza Okręgowe Urzędy Likwidacyjne w Monitorze Polskim.

Jeżeli w stosunku do majątku przeznaczonego do sprzedaży osoby trzecie roszczą sobie jakiekolwiek prawa, powinny one w ciągu 45 dni od ogłoszenia w Monitorze Polskim zgłosić do Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego piśmienne żądanie zwolnienia danego przedmiotu lub prawa majątkowego. Osoby te mogą w razie oddalenia ich żądań wystąpić z pozwem przeciwko Skarbowi Państwa o zwolnienie danego majątku.

Dla załatwienia niektórych spraw związanych ze sprzedażą wymienionych majątków ustawa powołuje organa kolegialne, a mianowicie: Okręgowe Komisje Likwidacyjne przy okręgowych urzędach likwidacyjnych i Główną Komisję Likwidacyjną przy Ministerstwie Skarbu. Regulaminy prac tych Komisji ogłoszone zostały w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Skarbu Nr 90 poz. 389 i 394 z 1948 roku i Nr 29 poz. 188 z 1949 r.

Oszacowania majątków przeznaczonych do sprzedaży dokonują biegli według cen rynkowych. Sposób powoływania biegłych oraz tryb opisu i oszacowania, jak i inne związane z tym sprawy ustalone zostały zarządzeniem Ministra Skarbu z dnia 5 listopada 1948 roku (Monitor Polski Nr A-79 poz. 698).

Należność za nabyte mienie można w zasadzie spłacać ratami w ciągu dwóch lat. Niektórym osobom wymienionym w art. 15 ustawy Okręgowa Komisja Likwidacyjna może okres spłaty przedłużyć do lat pięciu. Jeżeli nabywca uiszcza całą należność jednorazowo przy kupnie, to korzysta z 15% obniżki ceny.

Mienie przekazane na własność związków samorządu terytorialnego przechodzi na te związki wraz ze wszystkimi długami i ciężarami.

Mienie zbyte na mocy ustawy niniejszej wolne jest od wszelkich długów i ciężarów z wyjątkiem służebności, których utrzymanie w mocy zostanie uznane za niezbędne przez władzę administracji ogólnej, przy czym równocześnie z wpisem tytułu własności na rzecz nabywcy następuje wykreślenie obciążeń hipotecznych. Sprawę od-

powiedzialności Państwa i samorządu za wymienione długi i ciężary ustala oddzielnie przepisy.

To są ogólne zasady ustawy, będącej przedmiotem nin. rozważań.

Jak przedstawiają się przepisy z tej ustawy na tle dzisiejszej rzeczywistości, na tle planów gospodarczych i wydanych ostatnio przepisów o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości dla realizacji narodowych planów gospodarczych?

Z podstawowych uchwał Kongresu Zjednoczeniowego wynika, że „demokracja ludowa nie jest formą syntezy czy trwałego współżycia dwóch różnorodnych ustrojów społecznych, lecz jest formą wypierania i stopniowej likwidacji elementów kapitalistycznych, a zarazem formą rozwijania i umacniania przyszłej gospodarki socjalistycznej“. Uznano za fałszywą teorię trójsektorowej gospodarki. Czy z tych założeń wychodząc, zbywanie dziś w drodze przetargu przez Państwo większych nieruchomości czy średnich przedsiębiorstw lub innych środków produkcji w ręce sektora prywatnego nie jest cofaniem się wstecz na wytkniętej drodze? Tym więcej, że w wytycznych sześcioletniego planu wyraźnie ustalono: „Jedyna droga rozwoju Polski Ludowej — droga ku socjalizmowi — oznacza w tych warunkach wypieranie elementów kapitalistycznych oraz dobrowolne przekształcanie gospodarki drobnotwarowej w uspołecznioną. Każda inna droga byłaby cofaniem się ku restauracji kapitalizmu, doprowadziłaby do anarchii gospodarczej“. Wydaje się więc, że ustawa styczniowa wymaga nowego przeanalizowania i takich zmian, które odpowiadałyby podstawowym założeniom polityczno-gospodarczym Państwa na obecnym etapie rozwojowym. Nie należy do nin. artykułu bliższe rozważanie, jakie i w jakim kierunku zmiany te winny być dokonane.

Ustawa styczniowa nasuwa dalej uwagi co do samego sposobu rozwiązania niektórych kwestii.

Według przepisów tej ustawy ruchomości, należące do kategorii objętych rozporządzeniem z dnia 11 lipca 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 33, poz. 206), a w szczególności ruchomości domowego użytku, instrumenty muzyczne, narzędzia pracy itp. mogą być zbywane wg zasad tego rozporządzenia. Takie rozstrzygnięcie nie wydaje się w obecnym czasie celowe. Wymienione wyżej rozporządzenie wydane było w zupełnie innych warunkach i miało inne cele. Chodziło wtedy o zalegalizowanie aktów objęcia i zabezpieczenia w pierwszych dniach niepodległości dużej ilości ruchomości poniemieckich i opuszczonych przez obywateli polskich. Słusznie wtedy postanowiono zbyć te ruchomości posiadaczom po cenach niższych od rynkowych, przy uwzględnieniu rodzaju zatrudnienia i źródeł zarobkowania posiadacza. Ale stosowanie dziś mnożników do cen przedwojennych i to mnożników niskich np. 10—30 przy meblach, 12 przy instrumentach muzycznych, nie znajduje uzasadnienia ani społecznego ani gospodarczego. W tym okresie, kiedy gospodarka państwowa zerwała z cenami sztywnymi i komercyjnymi, pozostawienie nadal sztywnych i niskich mnożników w stosunku do cen przedwojennych wydaje

się anachronizmem. Tym więcej, że ruchomości te przy wielu kandydatach otrzymać będą mogli tylko nieliczni, co stwarza niczym nieusprawiedliwione uprzywilejowanie jednostek. Przejście więc do obecnych cen rynkowych przy ewentualnym uwzględnieniu pewnych zniżek byłoby jedynie słuszne i celowe.

Jeżeli chodzi o ruchomości innego rodzaju, to sprzedaż ich została niepotrzebnie skomplikowana. Ustawa wymaga, aby po oszacowaniu ogłosić w Monitorze Polskim sprzedaż w drodze przetargu na dwa miesiące naprzód. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że wszelkie maszyny i sprzęt przemysłowy zgłaszane są do Centralnego Biura Obrót Maszynami i dopiero po uznaniu za nienadające się dla przemysłu państwowego, mogą być sprzedawane, wydaje się zbędną tą długą i kosztowną procedurą sprzedaży przedmiotów, przeważnie o małej wartości.

Jeżeli wreszcie porównamy przepisy ustawy styczniowej z dekretem o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości dla realizacji planów gospodarczych i wydanych na jego podstawie rozporządzeń, to stwierdzimy, że przepisy tych aktów prawodawczych nie są z sobą szarmonizowane. Ustawa styczniowa przeznaczająca wszystkie nieruchomości państwowe, z wyjątkiem tych o wyłączenie których wystąpiły właściwe władze, do sprzedaży, nakładając obowiązek ich szacowania i ogłaszania w Monitorze Polskim do sprzedaży, natomiast rozp. Rady Ministrów z dnia 2 sierpnia 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 355) w par. 2 nakłada obowiązek zgłaszania ich właściwym starostom wzgl. prezydentom miast, z których dokonują wyboru celem objęcia wykazem lokalnym nieruchomości przeznaczonych do zamiany. W przypadku, gdy zgłoszona nieruchomość zostanie wciągnięta na wykaz, to wtedy i naszym zdaniem, należałoby wystąpić z odpowiednim wnioskiem o wyłączenie od sprzedaży na podstawie art. 7 ust. styczniowej, natomiast pozostaje niewyjaśniona sytuacja co do nieruchomości przeznaczonych do sprzedaży i zgłoszonych do wykazu, zanim zapadnie decyzja o wpisaniu na wykaz.

Na łamach Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego niejednokrotnie występowano o jasność redagowania aktów ustawodawczych i o tzw. „oszczędność prawną“. Wymienione przepisy dalekie są od tych wymagań. Ustawa styczniowa zawiera przy tym wiele przepisów, które są w sprzeczności z systemem oszczędności i tworzą zbędną biurokrację. Przykładowo wymienić tu można obowiązek nałożony na wszystkie władze i instytucje do zgłaszania majątków będących w ich posiadaniu (art. 3), choć uprzednio już niejednokrotnie majątki te były zgłaszane i objęte ewidencją. Zresztą obowiązek ten został już wykonany. Następnie ustawa nałożyła obowiązek występowania o wyłączenie od sprzedaży również i tych majątków, które od dawna znajdowały się w zarządzie i użytkowaniu właściwych władz, no to, aby po przeprowadzeniu żmudnej korespondencji i przejściu tych spraw przez właściwą komisję ponownie przekazać je tymże instytucjom w zarząd i użytkowanie. Jest to klasyczny przy-

kład jak ustawodawstwo nasze, nieraz może nieświadomie, tworzy zbędny biurokracizm.

Jeżeli chodzi o zaniedbanie w kierunku przestrzegania w ustawodawstwie systemu oszczędności, to przepisy ustawy styczniowej zawierają ich wiele. Poza wymienionymi już przykładami zbędnych czynności, wymienić należy przede wszystkim obowiązek ogłaszania w „Monitorze Polskim” spisów mienia, które przeszło na własność Państwa po dniu wejścia w życie tej ustawy (art. 12 ust. 1). Z tego wynika, że urzędy likwidacyjne winny ogłaszać w Monitorze wszystkie wykazy ruchomości i nieruchomości, których przepadek na rzecz Państwa orzekły sądy, wzgl. inne właściwe władze, lub które przeszły z mocy samego prawa na własność Państwa na podstawie wym. w art. 1 ustaw. Przykład takiego tasimcowego wykazu ruchomości, ogłoszony w Monitorze, już mieliśmy. Wyobraźmy sobie, że wszystkie powołane do tego urzędy zaczną ogłaszać spisy mienia przechodzącego na Skarb Państwa, a łatwo dojdziemy do przekonania, że szpalty Monitora przede wszystkim zajęte byłyby tymi ogłoszeniami. Jak ogromne koszty pochłonęłyby te

ogłoszenia, ile czasu zajęłyby pracownikom ich przygotowanie i sporządzenie. Nie znajdujemy natomiast koniecznej potrzeby tych ogłoszeń. Coprawda według obecnej redakcji ustawy styczniowej ogłoszenia te mają swój cel, a mianowicie, aby władze i instytucje miały możliwość zgłoszenia wniosków, przewidzianych w art. 7 ustawy o wyłączenie majątków od sprzedaży. Ale przecież o przejściu czy o przepadku mienia na rzecz Państwa orzekają właściwe sądy i władze w przepisanej formie. Czy przy wykonywaniu tych orzeczeń nie wystarczy pisemne zawiadomienie zainteresowanych, ew. i ogłoszenie w gminie lub starostwie miejsca położenia majątku? Ile na tym zaoszczędzi się czasu i pieniędzy.

Szczegółowe omówienie wszystkich nasuwających się uwag przekroczyłoby ramy niniejszego artykułu. Chodzi głównie o zwrócenie uwagi na samo zagadnienie, jak i na istniejące sprzeczności i braki w jego rozwiązaniu, aby wzbudzić zainteresowanie tymi sprawami i przyczynić się do ich poznania. A sądzymy, że poznanie i wszechstronne przemyślenie zagadnienia ułatwi znalezienie słusznego rozwiązania.

CZESŁAW ZIELIŃSKI

Sporządzanie protokołów zdawczo - odbiorczych przedsiębiorstw przejętych na własność Państwa

(WSKAZÓWKI PRAKTYCZNE)

W sprawie sporządzania protokołów zdawczo-odbiorczych oprócz przepisów zawartych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1947 r. (Dz. U. R. P. Nr 16, poz. 62), zmienionego rozporządzeniami Rady Ministrów: z dnia 16 kwietnia 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 25, poz. 170) i z dnia 12 maja 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 29, poz. 212) wydana została szczegółowa instrukcja przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1948 r., ogłoszona w Dzienniku Urzędowym b. Ministerstwa Przemysłu i Handlu Nr 26. Nadto poszczególne ministerstwa oraz centralne zarządy przemysłów we własnym zakresie instruowały podległe sobie jednostki. Mimo istnienia drobiazgowych przepisów, a może właśnie dlatego, w chwili obecnej pożytecznym będzie przypomnienie dwóch głównych funkcji, jakie spełniać ma protokół zdawczo-odbiorczy i rozważenie kilku związanych z tym zagadnień.

Jedną funkcję spełni protokół zdawczo-odbiorczy, dostarczając komisji szacunkowej, przewidzianej w art. 7 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 17) materiału niezbędnego do ustalenia wartości przedsiębiorstwa i przypadającego za nie odszkodowania. W związku z tym w protokole musi się znaleźć wszystko, co jest niezbędne do ustalenia czystej wartości majątku przedsiębiorstwa w dniu przejęcia go przez Państwo. Poza obowiązkiem skrupulatnego wymienienia wszystkich składników majątkowych

przedsiębiorstwa, szczególne znaczenie ma rejestracja zobowiązań i wierzytelności. Zagadnienie to w praktyce nastrocza pewne trudności, głównie wskutek nie zawsze właściwego interpretowania art. 6 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r.

Z treści tej ustawy wynika, że wszystkie zobowiązania przejmowanych przedsiębiorstw można podzielić na 3 grupy:

- 1) zobowiązania, które Państwo przejmuje do zapłaty, wyliczone wyczerpująco w wyżej wymienionym artykule 6 ustawy;
- 2) zobowiązania, za które wierzyciel otrzyma odszkodowanie stosownie do art. 7 omawianej ustawy;
- 3) zobowiązania, których Państwo nie przejmuje, gdyż nie powstały w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Wierzyciel za nie odszkodowania nie otrzyma. Odpowiada za nie wyłącznie właściciel przedsiębiorstwa.

Jedynym organem powołanym do ostatecznego zaliczenia zobowiązań przedsiębiorstwa do jednej z wyżej wymienionych kategorii będą specjalne komisje, przewidziane w art. 7 ustawy. One, ustalając czystą wartość przedsiębiorstwa w dniu jego przejęcia przez Państwo oraz wysokość odszkodowania za zobowiązania nieprzejęte przez Państwo, dokonają segregacji zobowiązań i określą ich wysokość.

Ani osoby i organizacje gospodarcze, upoważnione z mocy § 72 rozporządzenia z dnia 30 stycz-

nia 1947 r. do przejmowania przedsiębiorstw, ani nawet właściwe ministerstwa, nie są uprawnione do odrzucania pretensji wierzycieli i odmowy zamieszczania w zestawieniu zobowiązań przedsiębiorstwa. Mogą one jedynie czynić uwagi co do ich istnienia, wysokości, charakteru, gospodarczego uzasadnienia itp. Mogą dokonywać tymczasowej segregacji. Odmowa zamieszczania pretensji wierzycieli w protokółach zdawczo-odbiorczych może spowodować zaciemnienie sytuacji finansowej znacjonalizowanego przedsiębiorstwa.

Sprawa określenia wysokości wierzytelności i długów przedsiębiorstw przechodzących na własność Państwa na zasadzie ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. będzie uregulowana oddzielnymi przepisami. Wynika to z art. 26 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu nieumownych zobowiązań pieniężnych (Dz. U. R. P. Nr 45, poz. 332) z zastrzeżeniami w tym artykule zawartymi, co do wierzytelności przedsiębiorstw przysługujących im wobec instytucji bankowych i kredytowych. Sprawę zgłaszania do rozrachunku zaległości podatkowych regulują okólniki Ministerstwa Skarbu z dnia 5 lipca 1949 r. (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 24, poz. 159) oraz z dnia 31 sierpnia 1949 r. (Dz. Urz. M. Skarbu Nr 33, poz. 218).

Na wartość przedsiębiorstwa wpływa niewątpliwie stan jego urządzeń. Musi to znaleźć odzwierciedlenie w protokole zdawczo-odbiorczym. Nie może być miejsca na żadne domysły. Z protokołu musi jasno wynikać, czy dany składnik stanowi nowoczesne urządzenie, czy kwalifikuje się na złom. Jest to tym ważniejsze, że później trudno będzie odtworzyć, w jakim stanie znajdowały się poszczególne składniki w momencie ich przejścia na własność Państwa. Dlatego zawsze, choćby procentowo, należy określać ich stopień zużycia.

Z ustaleniem wartości przedsiębiorstwa wiąże się konieczność wyeliminowania nakładów dokonanych przez okupanta i nakładów dokonanych w czasie trwania zarządu państwowego. Zgodnie z dekretem z dnia 8 marca 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 13, poz. 87) nakłady te stanowią własność Państwa i nie mogą być traktowane jako składnik przejmowanego przedsiębiorstwa a winny być zamieszczone w odrębnym załączniku.

Drugą ważną funkcję spełni protokół zdawczo-odbiorczy przy ujawnianiu w księgach wieczystych i rejestrach handlowych przejścia prawa własności przedsiębiorstw i nieruchomości do nich należących na własność Państwa.

Z tego punktu widzenia sporządzający protokół zdawczo-odbiorczy winien przede wszystkim rozważyć, czy nieruchomości wchodzące w skład przedsiębiorstwa nie przeszły na własność Państwa z mocy innych przepisów, a w szczególności z mocy dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. Nr 3 z 1945 r., poz. 13) lub dekretu z dnia 12 grudnia 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność skarbu Państwa (Dz. U. R. P. Nr 15, poz. 82). Tam, gdzie to ma miejsce, konieczne jest załącze-

nie do protokółów zdawczo-odbiorczych wyciągów z ksiąg wieczystych czy innych dokumentów, z których wynikać będzie w jakim stadium znajduje się sprawa przepisania własności tych nieruchomości na Państwo. Tej kategorii mienia nie należy umieszczać w wykazie składników przechodzących na własność Państwa, a umieścić je w części opisowej protokołu. W żadnym razie nie można uznać za wystarczające wzmianek, że dom mieszkalny znajduje się w zarządzie O. U. L., Zarządu Nieruchomości, czy Zarządu Gminy itp., gdyż nie wyjaśniają one zupełnie kwestii własności.

Zasadniczo wszystkie składniki majątkowe przedsiębiorstw istniejących w chwili wejścia w życie ustawy z dnia 3 stycznia 1944 r. przechodzą na własność Państwa na podstawie przepisów tej ustawy.

Stosownie do § 75 a rozporządzenia z dnia 30 stycznia 1947 r. wyżej cytowanego, zatwierdzony protokół zdawczo-odbiorczy stanowi integralną część orzeczenia właściwego ministra o przejściu lub przejęciu przedsiębiorstwa na własność Państwa. Orzeczenie to zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 1946 roku (Dz. U. R. P. Nr 17, poz. 116) stanowi tytuł do ujawnienia w księgach wieczystych przejścia prawa własności przedsiębiorstwa na Państwo. O ile chodzi o nieruchomości wchodzące w skład przedsiębiorstwa, dopiero w protokole zdawczo-odbiorczym będą one dokładnie wyszczególnione. Ponieważ jednak protokoły z załącznikami mają znaczną objętość, nie rzadko składają się z kilku tomów i ważą po kilka kilogramów, są kosztowne i załączanie ich w całości do wniosków hipotecznych jest zbędne, podstawą wpisów dla sądów prowadzących księgi wieczyste będą niewątpliwie wyciągi z protokółów zdawczo-odbiorczych łącznie z odpisami orzeczenia o przejęciu przedsiębiorstwa na własność Państwa i orzeczenia zatwierdzającego protokół zdawczo-odbiorczy.

Płyną stąd wskazania, co do treści protokółów. Już z treści samego protokołu zdawczo-odbiorczego, bez potrzeby studiowania załączników, musi jasno wynikać, które nieruchomości stanowią składnik przedsiębiorstwa i ulegają przejęciu na własność Państwa. Dlatego w samym protokole należy podać numery hipoteczne i katastralne tych nieruchomości, a w braku danych podać: powierzchnię, granice, nazwiska właścicieli sąsiednich nieruchomości, określenie sposobu korzystania z nieruchomości i załączyć plan nieruchomości, zatwierdzony przez mierniczego przysięgłego.

Gdy przejmowane są tylko części nieruchomości muszą być w protokole określone w taki sam sposób. To samo dotyczy praw hipotekowanych.

Braki w tym zakresie uniemożliwią właściwemu ministrowi wydanie orzeczenia zatwierdzającego protokół zdawczo-odbiorczy i spowodują w dalszym postępowaniu szereg trudności, których uniknięcie jest możliwe przy należytych sporządzeniu tych protokółów.

Odpowiedzialność za przestępstwa urzędnicze

(ARTYKUŁ DYSKUSYJNY)

Prawo karne materialne przewiduje osobną grupę tzw. przestępstw urzędniczych, co jest wynikiem szczególnego ujęcia stosunku urzędniczego w państwie kapitalistycznym. Państwo kapitalistyczne, znając ostrą granicę stosunku publicznego — prawnego i prywatno-prawnego stworzyło między urzędnikiem a państwem szczególny stosunek publiczno-prawny usankcjonowany pragmatyką służbową. Stosunek publiczno — prawny urzędnika do państwa dawał z jednej strony urzędnikowi szereg przywilejów, z drugiej jednak stworzył konieczność zaostrożenia odpowiedzialności urzędnika, jako niejako „osoby zaufania” grupy rządzącej. Grupa rządząca była bowiem szczególnie zainteresowana, by ta „osoba zaufania” pozostawała pod surową kontrolą państwa i by podlegała surowszym sankcjom karnym na wypadek popełnienia przestępstwa. Taki był w najogólniejszym zarysie sens wprowadzenia do kodeksów karnych specjalnej grupy przestępstw urzędniczych, które jednak pod względem podmiotowym nie pokrywały się ściśle z pojęciem urzędnika z pragmatyki służbowej.

Przestępstwa urzędnicze w pozytywnym prawie karnym mają swoje kryteria podmiotowe i przedmiotowe, które zakreślają ramy odpowiedzialności urzędniczej. Art. 292 kodeksu karnego stanowi podmiotowe kryterium odpowiedzialności urzędników określając, że odpowiedzialności za przestępstwa urzędnicze podlegają urzędnicy pozostający w służbie państwa lub samorządu, oraz osoby wykonywujące zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego, a wreszcie funkcjonariusze wszelkich instytucji prawa publicznego. W ujęciu art. 292 kodeksu karnego podlegają więc odpowiedzialności za przestępstwa urzędnicze osoby, które pozostają w szczególnym stosunku służbowym dającym im pewien zakres władzy w rozumieniu prawa publicznego. Tak gramatyczna jak i logiczna wykładnia tego przepisu prowadzi do ograniczenia odpowiedzialności urzędnika tylko do pewnej nieznacznej stosunkowo ilości funkcjonariuszy publicznych, którzy z mocy swego urzędu mają powierzony jakiś zakres władzy publicznej i to ściśle ograniczonej do tego wyrażnie im powierzonego zakresu obowiązków służbowych. Tak ujęte podmiotowe kryterium odpowiedzialności za przestępstwa urzędnicze nie mogło wytrzymać próby życia w powojennych zmianach ustrojowych. Faktem jest, że zmiany ustrojowe Państwa w szczególności uspołecznienie środków produkcji i przedstawienie się na gospodarkę socjalistyczną zatarało i coraz bardziej zaciera granicę między stosunkiem publiczno-prawnym a prywatno-prawnym obywatela do Państwa, że z drobnej stosunkowo garstki urzędników w państwie kapitalistycznym

posiadających pewien zakres władzy, władza przechodzi do ludu jako całość i każdy obywatel, a w każdym razie znakomita większość, przechodząc na służbę uspołecznionego gospodarstwa narodowego, otrzymuje pewien zasadniczy zakres praw i obowiązków. Dlatego zmiany ustrojowe rozszkwały ciasne kryterium podmiotowe odpowiedzialności urzędnika określone w art. 292 kodeksu karnego i rozszerzyły odpowiedzialność karną przewidzianą dla urzędników na — funkcjonariuszy przedsiębiorstw państwowych lub samorządowych albo działających z udziałem finansowym państwa lub samorządu, dalej — znajdujących się pod zarządem państwowym lub samorządowym, a wreszcie organizacji mających zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego. Ponadto rozszerzono podmiotowe kryterium także na członków władz i funkcjonariuszy spółdzielni oraz związku rewizyjnego spółdzielni; wobec zmian ustrojowych spółdzielni przepis o związku rewizyjnym spółdzielni dotyczy oczywiście pracowników central spółdzielczych. To rozszerzenie podmiotowego kryterium odpowiedzialności urzędniczej ujęte zostało przepisem art. 46 Dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. nr 30 poz. 192 Dz. U. R. P. z r. 1946. Jak więc z szerokich ram wyżej powołanego przepisu art. 46 Dekretu wynika, objęto odpowiedzialnością urzędniczą wielkie ilości pracowników, którzy w istocie nie mają „władzy” w znaczeniu prawnym — publicznym, a mają tylko zakres praw i obowiązków, wynikających ze stosunku służbowego i spełniając funkcję o znaczeniu publicznym muszą ulegać surowszej odpowiedzialności. Mimo tak szeroko rozbudowanego podmiotowego kryterium odpowiedzialności urzędniczej wprzęgnięcie znakomitej większości ludności w gospodarkę państwową spowodowało, że jest ono już niewystarczające. Biorąc pod uwagę, iż szereg rozmaitych organizacji społecznych, stowarzyszeń a nawet partii politycznych spełnia czynności zarządu państwowego lub samorządowego bądź zlecone statutem, bądź wykonywane na skutek konieczności uspołecznionego życia, przyjąć należy, że zakreślanie podmiotowego kryterium odpowiedzialności jest coraz bardziej problematyczne. — Życie rozsądza w tym zakresie wszelką normę pozytywną. Rozwój życia rodzi tendencje objęcia odpowiedzialnością za naruszenie praw i obowiązków, wszystkich obywateli, albowiem coraz trudniej oddzielić obywateli, którzy nie spełniają prac i obowiązków o znaczeniu publicznym, od obywateli, którzy wskutek pełnienia obowiązków publicznych powinni ulegać odpowiedzialności „urzędniczej”.

Kryterium przedmiotowe odpowiedzialności urzędniczej polega na tym, iż odpowiedzialność urzędnika musi pozostawać w związku z jego urzędowaniem tj. z zakresem jego stosunku

służbowego. W państwie kapitalistycznym na tle orzecznictwa sądów można było zaobserwować tendencję ścieśniającą kryterium przedmiotowe, a mianowicie w tym sensie, że urzędnik ulegał odpowiedzialności, jeżeli przekroczył swą władzę lub nie dopełnił obowiązków ściśle w związku ze swoją funkcją urzędową. Natomiast istniała równoległa tendencja rozszerzania odpowiedzialności dyscyplinarnej urzędnika w tych wypadkach, gdzie naruszenie obowiązków nie pozostawało w ścisłym związku z jego funkcją urzędową a raczej pozostawało bardziej w związku z jego stanowiskiem urzędnika. Jeśli więc na przykład urzędnik X wykorzystując swe znajomości urzędowe w innym urzędzie, spowodował korzystne potraktowanie jakiegoś interesanta przez urzędnika innego urzędu, można na tle pozytywnego prawa karnego przyjąć, iż urzędnik X dopuścił się przestępstwa z art. 293 K. K., a nie samodzielnego przestępstwa urzędniczego, albowiem w zakresie swoich praw i obowiązków nie dopuścił się on przekroczenia władzy lub naruszenia obowiązków. Natomiast ulegał urzędnik X odpowiedzialności dyscyplinarnej. Tego rodzaju ograniczenie przedmiotowego kryterium odpowiedzialności urzędnika nie odpowiada dzisiejszemu poczuciu sprawiedliwości. Przede wszystkim podkreślić należy tendencję zmierzającą do rozszerzenia przedmiotowego kryterium odpowiedzialności urzędniczej z tego powodu, iż sprawa odpowiedzialności dyscyplinarnej jest dzisiaj w zupełnym zaniedbaniu, brak bowiem poza szczątkowymi przepisami z okresu przedwojennego, jakichkolwiek przepisów normujących zakres dyscyplinarnej odpowiedzialności olbrzymiej ilości osób pozostających w służbie gospodarczej Państwa. Ten stan w dalszej konsekwencji powoduje konieczność obejmowania odpowiedzialnością sądową rozmaitych przekroczeń zwłaszcza z zakresu zaniedbań urzędniczych. Ponadto zakres praw i obowiązków urzędników w większości wypadków nie opiera się na żadnych regulaminach lub innych przepisach*). Zakres

*) Zdaniem Redakcji zdarzające się jeszcze wypadki braku regulaminów lub innych przepisów, określających zakres działalności pracowników, nie powinny być generalizowane, lecz raczej traktowane jako pozostałości okresu przejściowego. W innym miejscu naszego pisma (patrz „Orzecznictwo i praktyka w sprawach gospodarczych“) zamieszczamy doniosłe orzeczenie Sądu Najwyższego, ustalające dokładnie zakres obowiązków i odpowiedzialności kierownika przedsiębiorstwa oraz organów mu podległych. Mgr Konstanty Marza-Murczik w artykule pt. „Wady organizacyjne a przestępczość“ (Przegląd Organizacji Nr 7-8) bardzo słusznie podaje, iż m. in. źródłem przestępczości są wady orga-

praw i obowiązków urzędników opiera się przeważnie na ogólnej zasadzie obowiązku działania dla dobra Państwa i dlatego trudne jest bardzo często rozgraniczenie, czy jakieś przekroczenie służbowe urzędnika traktować należy jako przestępstwo karne, czy też jako dyscyplinarne. Ponadto pojęcie dobra Państwa, jako zasadnicze kryterium przedmiotowej odpowiedzialności urzędnika, jest w systemie uspołecznionego gospodarstwa tak szerokie i elastyczne, że bardzo często zachodzi konieczność pociągnięcia do odpowiedzialności urzędnika za działanie pozostające w związku z jego stanowiskiem urzędnika, a niekoniecznie pozostające w związku z zakresem powierzonych mu obowiązków. Na tym tle zrozumiała będzie tendencja rozszerzenia przedmiotowego kryterium odpowiedzialności urzędniczej także w tym wypadku, jeżeli urzędnik jakiegoś urzędu nie naruszył zakresu swoich obowiązków w znaczeniu ścisłym, ale naruszył swoje stanowisko urzędnika, używając swoich znajomości i wpływu, np. w zakresie pośredniczenia lub zawarcia transakcji handlowej przez jakieś przedsiębiorstwo państwowe na korzyść osób, dla których ten urzędnik miał zainteresowanie.

Zakreślone więc kodeksowo przedmiotowe i podmiotowe kryteria odpowiedzialności urzędniczej nie są wystarczające. Tendencje rozwojowe idą w kierunku rozszarpienia tych ram i zrównania pod względem podmiotowym odpowiedzialności wszystkich obywateli Państwa spełniających jakąś działalność społecznie ważną i odpowiedzialną. Z tym łączy się oczywiście konieczność zaostrożenia ogólnej odpowiedzialności tych obywateli. W zakresie przedmiotowym tendencje idą w kierunku rozszerzenia odpowiedzialności nie tylko za naruszenie formalnie określonego zakresu praw i obowiązków, lecz obciążenie odpowiedzialnością urzędnika za naruszenie dobra państwowego w znaczeniu najszerszym. W ten sposób sens społeczny istnienia specjalnych przestępstw urzędniczych traci na znaczeniu, a tendencje rozwojowe powinny ostatecznie doprowadzić do zaniechania tworzenia specjalnych przestępstw urzędniczych w kodyfikacjach karnych.

nizacyjne i funkcjonalne organów aparatu państwowego. Wadliwa organizacja i związane z nią nieporządki utrudniając działanie pracownikowi, popychają często na drogę naruszenia prawa. Autor tego artykułu słusznie domaga się, aby Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym wykorzystywała uprawnienia swoje z § 22 Rozp. Rady Państwa z dnia 18 czerwca 1947 r. (Dz. U. R. P. Nr 47 poz. 244) i zawiadamiała właściwe władze naczelne o dostrzeżonych uchybieniach i brakach w organizacji.

Współzawodnictwo i racjonalizacja pracy — przyspieszają odbudowę POLSKI LUDOWEJ

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

za czas od dnia 10 sierpnia 1949 r. do 20 września 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 46—50) z uwzględnieniem zarządzeń i instrukcji ogłoszonych w Monitorze Polskim i Dziennikach urzędowych.

I. CZŁOWIEK I STOSUNKI SPOŁECZNE

Gospodarka społeczna

Organizacja wewnętrzna ministerstw gospodarczych, której przegląd podaliśmy na str. str. 177—182 naszego czasopisma, jest nadal elastyczna i formy jej są dostosowywane do doświadczeń pierwszego okresu działalności tych resortów. Z chwilą zakończenia tego procesu reorganizacyjnego podamy obszerniejszą wzmiankę w innym dziale czasopisma. Na podkreślenie zasługuje *łączenie funkcji organizacyjnych z prawnymi* w nowotworzonych departamentach prawno-organizacyjnych ministerstw.

W Monitorze Polskim z dnia 3 września br. Nr A—59, poz. 799) ogłoszono uchwałę *Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów*, mocą której z dniem 13 maja 1949 r. zniesiono wszystkie istniejące dotychczas podkomitety K. E. R. M. jako nieprzewidziane nowym regulaminem K. E. R. M. Funkcje podkomitetu Międzynarodowych Spraw Gospodarczych przejęło Ministerstwo Handlu Zagranicznego a podkomitetów: Inwestycyjnego, Zatrudnienia i Płac oraz Motoryzacyjnego — Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego. Równocześnie zniesiono niektóre komisje powołane uchwałami K. E. R. M. przed dniem 22 kwietnia 1949 r., a co do innych komisji powołanych przed tym dniem przez K. E. R. M. upoważniono przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów do przystosowania ich organizacji do dokonanych w 1949 roku zmian organizacji naczelných władz gospodarki narodowej.

Nadal wydawane są zarządzenia prezesa Rady Ministrów co do organizacji i funkcjonowania *kontroli wewnętrznej* w ministerstwach (Monitor Polski Nr A—50, poz. 700—705 i Nr A—52, poz. 722).

Głównemu Instytutowi Pracy nadano statut organizacyjny (Monitor Polski Nr A—51, poz. 712).

W związku z wyodrębnieniem spraw handlu i przemysłu na szczeblu wojewódzkim i powiatowym, minister Administracji Publ. uregulował organizację *wydziałów przemysłu* w urzędach wojewódzkich i referatów przemysłu w starostwach powiatowych (Dz. Urz. Min. Administracji Publ. Nr 36, poz. 244 z dnia 19 sierpnia 1949).

Gospodarka prywatna

Ogłoszono jednolity tekst ustawy z dnia 2 czerwca 1947 r. o *zezwoleńiach na prowadzenie przedsiębiorstw handlowych i budowlanych i na zawodowe wykonywanie poszczególnych czynności handlowych* (Dz. U. R. P. Nr 47 poz. 366).

Praca

W dzenniku Ustaw Nr 47, poz. 365 wydrukowano jednolity tekst ustawy z dnia 16 maja 1922 r. o *urlopach dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu*. Sprawy urlopów dla celów sportowych reguluje obecnie okólnik Prezydium Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 1949 r. wydrukowany w Dzienniku Urz. Min. Adm. Publ. z dnia 1 września 1949 r. Nr 38, poz. 270.

Dwie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Min. ogłoszone w Monitorze Polskim Nr A—62 poz. 838 i 839 stanowią dalsze podstawy prawne pod rozwijający się *ruch wynalazczości pracowniczej*. Uchwały te określają:

tryb przyznawania i wypłacania premii za usprawnienia i wynalazki pracownicze — oraz sposób ogłaszania i rozpowszechniania usprawnień pracowniczych.

Ponieważ dotychczasowa praktyka wykazała, że usprawnienia pracownicze nie są należycie wykorzystane przez wszystkie zakłady, w których mogłyby być zastosowane, uchwała K. E. R. M. ustaliła bieg przekazywania tych usprawnień. I tak opis usprawnienia przyjętego przez Komisję Usprawnień przedsiębiorstwa za pośrednictwem działu Postępu Technicznego Centralnego Zarzą-

du, któremu przedsiębiorstwo podlega, przesyła się do właściwego Ministerstwa, które z kolei opis ten przekazuje Wydziałowi Usprawnień Pracowniczych Głównego Urzędu Patentowego R. P. Wydział Usprawnień Pracowniczych bada zgłoszone usprawnienia pod względem nowości, porządkuje i kwalifikuje do rozpowszechnienia. — Uchwała zobowiązuje przedsiębiorstwa, Centralne Zarządy i Ministerstwa gospodarcze, by poza opisami usprawnień pracowniczych przysyłały do Urzędu Patentowego RP opisy ulepszeń w metodach pracy i wyniki doświadczeń zakładów, nadające się do rozpowszechnienia, lecz nie pochodzące z usprawnień zgłaszanych przez pracowników.

W związku z niedawno wydaną ustawą o *pracowniczych ogrodach działkowych* Ministerstwo Adm. Publ. (Dz. Urz. Nr 35 poz. 239) wyjaśniło, że zarządy miejskie nie są uprawnione w celu wykorzystania terenów na inne cele do likwidowania lub przenoszenia pracowniczych ogrodów działkowych bez zgody Centralnej Rady Związków Zawodowych lub jej upoważnionych organów terenowych.

Szkolenie zawodowe

Z dniem 1. IX. 49 r. Szkołę Główną Handlową w Warszawie przekształcono na państwową szkołę akademicką pod nazwą „Szkoła Główna Planowania i Statystyki w Warszawie” (Dz. U. R. P. Nr 48, poz. 358).

Zagadnieniem *szkolenia kierowców samochodowych* dla potrzeb państwa zajmuje się uchwała K. E. R. M. ogłoszona w Monitorze Polskim Nr A-59 z dnia 3 września 1949 r. poz. 798. Uchwała opiera szkolenie zawodowych kierowców samochodowych dla potrzeb państwa na ośrodkach motoryzacyjnych „Służby Polsce”.

II. RZECZY

Inwestycje

Rozwój inwestycji państwowych wymaga odpowiedniego dostosowania form *publicznego zagospodarowania nieruchomości*, a nie tylko — lokali.

Poza aktami prawodawczymi dot. wyłączenia nieruchomości, podstawowym w tym względzie aktem prawodawczym jest wspomniany wyżej dekret z 26 kwietnia 1949 r. o *nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych*.

Przepisy wykonawcze do tego dekretu zawarte są dotychczas w dwóch rozporządzeniach Rady Ministrów z dn. 2 sierpnia 1949 r., ogłoszonych w Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 354 i 355.

Pierwsze rozporządzenie dotyczy zasad i trybu przekazywania nieruchomości, będących w dyspozycji sektora uspołecznionego. Jest ono obszernie omówione w nr 7—8 naszego czasopisma na str. 172—173.

Drugie rozporządzenie normuje dostarczanie nieruchomości zamiennych w zamian za nieruchomości niezbędne dla realizacji narodowych planów gospodarczych (poz. 355). Dla zapewnienia możliwości dostarczania nieruchomości zamiennych dla osób fizycznych i prawnych sektora nieuspołecznionego będących właścicielami przejmowanych od nich przez wykonawców narodowych planów gospodarczych — nieruchomości, rozporządzenie wprowadza obowiązek sporządzenia i prowadzenia przez starostów (prezydentów miast wydzielonych) tzw. wykazów lokalnych oraz przez Ministra Administracji Publicznej tzw. wykazu centralnego nieruchomości zamiennych. Wykazy lokalne obejmować będą wszystkie położone na terenie danego powiatu nieruchomości przeznaczone na nieruchomości zamienne. Wykaz centralny obejmować będzie wszystkie nieruchomości zamienne w okresie rocznym przy czym ilość tych nieruchomości dostosowana ma być do zapotrzebowania nieruchomości zamiennych planowanego przez P. K. P. G. Wykonawca, nie mający nieruchomości, która mogłaby służyć jako nieruchomość zamienna, otrzyma do dyspozycji od właściwego, ze względu na położenie nieruchomości niezbędnej dla realizacji narodo-

go planu gospodarczego, starosty (prezydenta miasta wydzielonego) odpowiednią nieruchomość spośród zamieszczonych na wykazie lokalnym. W braku odpowiedniej nieruchomości na wykazie lokalnym, wykonawca otrzyma nieruchomość zamienną spośród zamieszczonych na wykazie centralnym. Rozporządzenie reguluje dalej tryb, w jakim ma następować przekazanie właścicielom przejmowanych obiektów — nieruchomości zamiennych.

Ponadto spraw powyższych dotyczy zarządzenie przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 25 maja 1949 r. w sprawie trybu wzywania osób nie będących wykonawcami narodowych planów gospodarczych do przekazywania nieruchomości niezbędnych dla realizacji tychże planów. Zarządzenie to, znak: Biuro Prawne I/2/47/49, nie jest ogłoszone w Monitorze Polskim. Tekst zarządzenia jest m. in. ogłoszony w Poznańskim Dzienniku Wojewódzkim Nr 32, poz. 706.

Nawiązując zaś do przypominanych na wstępie aktów ustawodawczych z zakresu wywłaszczenia, powstała wątpliwość co do wzajemnego stosunku przepisów wyżej omówionego dekretu z dnia 26 kwietnia 1949 r. do przepisów dekretu z dnia 7 kwietnia 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 20, poz. 138). Ministerstwo Admin. Publ. w okólniku ogłoszonym w Dzienniku Urzęd. tegoż Ministerstwa Nr 35 poz. 240 wyjaśnia że *wywłaszczenia wszczęte w trybie dekretu z dnia 7 kwietnia 1948 r. winny być prowadzone dalej wg zasad określonych w tymże dekreście z dnia 7 kwietnia 1948 r.*

Oprócz wymienionych wyżej przepisów prawnych w dziedzinie publicznej gospodarki nieruchomościami obowiązują przestarzałe zresztą postanowienia ustawy z dnia 30 stycznia 1948 r. o *zbywaniu i dzierżawie oraz o przekazywaniu na własność związków samorządu terytorialnego niektórych kategorii mienia państwowego*. Obecnie ogłoszono uchwały Głównej Komisji Likwidacyjnej dotyczące wykonania tej ustawy (Dziennik Urzędowy Min. Skarbu Nr 29, poz. 188). Całokształt tych przepisów jest krytycznie omówiony w art. W. Rudolfa w niniejszym numerze.

O ile chodzi o *nieruchomości nierolnicze na Ziemiach Odzyskanych*, wyjaśnienia zawarte są w okólniku Nr 73 Min. Admin. Publ. (Dziennik Urz. Nr 36, poz. 244).

Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zarządzeniem z dnia 19. VIII. 1949 r. wprowadził z dniem 1. IX. 49 r. *obowiązek zawiadamiania o powstałych lub grożących postojach w robotach inwestycyjnych*, w których tegoroczny nakład przekracza 100 milj. zł (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 33, poz. 214).

Celem zarządzenia jest zapobieżenie przerwom w pracach inwestycyjnych przez pomoc udzieloną przy pokonywaniu przeszkód zarówno przez właściwego inwestora centralnego (Ministerstwo) jak i P. K. P. G.

Zarządzenie wyrażnie jednakże podkreśla, że fakt zgłoszenia o stanie zagrożenia stanu robót nie jest traktowany jako podstawa zwalniania inwestora bezpośredniego od odpowiedzialności za dalsze intensywne starania o opanowanie pozostałych lub grożących trudności.

Rolnictwo

Dekret z dnia 27 lipca 1949 r. ogłoszony w Dz. U. R. P. Nr 46 z dnia 10 sierpnia 1949 r. poz. 339 upoważnia do przejmowania na własność państwa *nieruchomości ziemskich położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego*, jeżeli grunty te nie pozostają w faktycznym władaniu właścicieli.

Dekret z dnia 16 sierpnia 1949 r. o *wymianie gruntów* (Dz. U. R. P. Nr 48, poz. 37) ma na celu poddanie wymiany gruntów wymaganiom racjonalności ustroju rolnego. Wymiana następuje w zasadzie na żądanie grupy uczestników wymiany.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2. VIII. 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 353) w sprawie *statystyki produkcji rolnej* — nakłada na zarządy gminne i miejskie obowiązek corocznego sporządzania:

- a) spisów powierzchni użytków rolnych i zasiewów oraz liczby drzew owocowych
- b) spisów zwierząt gospodarskich i drobiu
- c) szacunku plonów poszczególnych ziemiopłodów.

Zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 3 września 1949 r. (Monitor Polski Nr A-63, poz. 843) poleca przekazanie *akt byłych urzędów rozjemczych do spraw majątkowych posiadaczy gospodarstw wiejskich* — urzędowi wojewódzkim wzgl. starostwom.

Obrót towarowy (usługowy)

Reglamentacja

Dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r. o reglamentacji niektórych surowców, półfabrykatów i wyrobów gotowych (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 341) uchyla moc obowiązującą przepisów dekretu z dnia 27 czerwca 1946 r. o reglamentowanym zaopatrywaniu ludności w przedmioty powszedniego użytku i w ich miejsce wprowadza nowe przepisy. Uznanie surowców, półfabrykatów i wyrobów gotowych za artykuły reglamentowane następuje w drodze rozporządzenia przewodn. Państw. Komisji Planowania Gospodarczego w porozumieniu z właściwymi ministrami, zaś właściwi ministrowie w porozumieniu z przewodniczącym Państw. Komisji Planowania Gosp. unormują w drodze rozporządzenia obrót, przerób, gromadzenie, spożycie i przewóz artykułów reglamentowanych. Do czasu wydania odpowiednich przepisów na podstawie nowego dekretu, utrzymuje się w mocy rozporządzenia i zarządzenia wydane na podstawie dekretu z dnia 27 czerwca 1946 r.

Znaki towarowe

Na podstawie zarządzenia przewodniczącego P. K. P. G. z dnia 8 sierpnia 1949 r. w sprawie używania znaków towarowych przez przedsiębiorstwa gospodarki uspołecznionej (Monitor Polski Nr A-57 z dnia 23 sierpnia 1949 r. poz. 762) z dniem 1 września 1949 r. utraciły moc obowiązującą dotychczas obowiązujące zarządzenia b. Min. Przemysłu i Handlu. Nowe zarządzenie dopuszcza używanie wszelkiego rodzaju znaków towarowych z wyjątkiem znaków:

- a) zawierających określenia w języku niemieckim,
- b) należących do przedsiębiorstw zagranicznych, albo wskazujących na łączność z tymi przedsiębiorstwami,
- c) zawierających nazwiska, podobizny lub firmy poprzednich właścicieli, albo naruszających prawo do nazwiska podobizny lub firmy innych osób.

Znaki towarowe podlegają zarejestrowaniu w Urzędzie Patentowym R. P.

Do podań o rejestrację żądane jest obecnie zaświadczenie właściwego Centralnego Zarządu Przemysłu lub Centrali Handlowej, stwierdzające, że towary wytwarzane lub sprzedawane przez zgłaszające się przedsiębiorstwa są pod względem jakości na odpowiednim poziomie.

Magazyny

Zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego ogłoszone w Monitorze Polskim Nr A-54, poz. 739 nakłada na osoby fizyczne i prawne prawa prywatnego obowiązek stawienia do dyspozycji na rzecz akcji zaopatrywania ludności (polskim Zakładom Zbożowym) posiadanych nieużytkowanych magazynów zbożowych i niewykorzystanych budynków, nadających się na składy zboża — wraz ze środkami przewozowymi i urządzeniami technicznymi.

III. PIENIĄDZ

System finansowy

a) Dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r. (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 342) upoważnia Ministra Skarbu do uregulowania w myśl przepisów tego dekretu *zadłużenia przedsiębiorstw i instytucji uspołeczniionych istniejącego w dniu 1 lipca 1949 r. wobec instytucji kredytowych* — z tytułów, wymienionych w art. 2 dekretu m. in. z tytułu *finansowania inwestycji* do r. 48. Od dnia wejścia w życie powyższego dekretu kredyty bankowe mogą być udzielane tylko jako:

- a) zwrotne środki obrotowe w ramach planu kredytowego,
- b) zwrotne środki inwestycyjne w ramach państwowego planu inwestycyjnego,

z wyłączeniem dopuszczalności pokrywania jakichkolwiek niedoborów drogą kredytów bankowych.

Inwestycje, dokonane z kredytów, podlegających obecnie umorzeniu, zwiększają majątek trwałe odnośnych przedsiębiorstw.

b) W związku z ustawą z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejściu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, Ministerstwo Skarbu wyjaśniło (Dz. Urz. Min. Sk. Nr 33, poz. 218) że przedsiębiorstwa państwowe, dysponujące majątkami upaństwowionych przedsiębiorstw, przekazanych im w trybie art. 6 dekretu z dnia 3 stycznia 1947 r. o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych — nie są następcami prawnymi dawnych właścicieli przedsiębiorstw. W tym stanie rzeczy przewidzianą w art. 6 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe przejętych na rzecz państwa przedsiębiorstw nie ponoszą odpowiednie przedsiębiorstwa państwowe, lecz wyłącznie i bezpośrednio Skarb Państwa. Co do sposobu sporządzania protokółów zdawczo-odbiorczych upaństwowionych przedsiębiorstw — patrz wyżej artykuł na ten temat.

c) Z uwagi na przyjęte obecnie wyodrębnienie majątku trwałego w aktywach przedsiębiorstw państwowych ważna jest uchwała K. E. R. M. ogłoszona w Monitorze Polskim Nr A-59, poz. 800, precyzująca zasady przekazywania pomiędzy przedsiębiorstwami państwowymi urządzeń technicznych, środków transportowych i innych przedmiotów majątku trwałego. Przekazywanie powyższych ruchomości ma następować nieodpłatnie na podstawie decyzji władzy nadrzędnej strony przekazującej — w drodze protokółów zdawczo-odbiorczych. Szczegółową instrukcję w tym przedmiocie wyda przewodniczący P. K. P. G. — Co do przekazywania nieruchomości obowiązują jak wiadomo postanowienia odrębne dekretu z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych, o których jeszcze będzie mowa niżej.

d) Uchwała Komitetu Ekonom. Rady Min. ogłoszona w Monitorze Polskim Nr A-54, poz. 734 reguluje pokrywanie rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane podległe kierownictwu Ministra Budownictwa oraz przez samorządowe przedsiębiorstwa budowlane, wykonujące roboty na zlecenie organów podległych Ministrowi Budownictwa. Uchwała podaje szczegółowy tryb regulacji rachunków i w związku z tym uchyla w tym zakresie stosowanie uchwał K. E. R. M., określających inny tryb rozliczeń.

Obrót bezgotówkowy

Na podstawie nowej ustawy z dnia 1. VII. 1949 r. o obowiązku uczestnictwa w obrocie bezgotówkowym — wyszły dalsze przepisy wykonawcze. Poza notowaną już w poprzednim Przeglądzie uchwałą Rady Ministrów z dnia 20. VII. 49 r. w sprawie planowania kasowego wyszły następujące rozporządzenia wzgl. zarządzenia Min. Skarbu:

a) z dnia 6 sierpnia 49 r. w sprawie wykonania powyższej ustawy (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 349).

Rozporządzenie określa górną granicę drobnych wpłat i wypłat gotówkowych na 30.000 zł w stosunku do jednorazowej transakcji oraz górną granicę pogotowia na 100.000 zł. Górne granice pogotowia kasowego oraz drobnych wpłat i wypłat gotówkowych będą mogły ulegać podwyższeniu lub obniżeniu w drodze porozumienia uczest-

nika obrotu bezgotówkowego z bankiem lub spółdzielnią kredytową w której posiada rachunek bieżący.

b) z dnia 13 sierpnia 49 r. (Monitor Polski Nr A-53, poz. 728) i z dnia 24 sierpnia 49 r. (Monitor Polski Nr A-58, poz. 785) w sprawie ustalenia wykazu banków oraz spółdzielni kredytowych upoważnionych do prowadzenia rachunków w obrocie bezgotówkowym.

Zobowiązania podatkowe

Wydano okólnik w sprawie zwrotu nadpłat w podatkach i opłacie skarbowej (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 29, poz. 191). Z dniem 1 stycznia br. naczelnik urzędu zarządza zwrot nadpłaty w gotówce bez względu na wysokość zwracanej kwoty, jednak przed zwrotem nadpłaty należy dokonać definitywnego wymiaru podatku.

Postępowanie podatkowe i egzekucja administracyjna

Zmieniono rozp. Rady Ministrów z dnia 24 lipca 48 r. w sprawie poruczenia przymusowego ściągania niektórych rodzajów świadczeń pieniężnych organom wykonawczym gmin miejskich i wiejskich (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 346).

Podatek dochodowy i obrotowy

Rozp. Min. Skarbu z 25. VII. 49 r. o poborze w formie ryczałtu podatków obrotowego i dochodowego od zbieraczy Centrali Złomu (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 356).

Okólnik Min. Skarbu z 29 lipca 49 r. w sprawie ustalania nadwyżki ze sprzedaży nieruchomości (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 28, poz. 185).

Okólnik Min. karbu z 29 lipca br. w sprawie obliczania zaliczek na podatek dochodowy (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 28, poz. 186).

Ten ostatni okólnik jest praktycznie ważny, ponieważ podaje skalę podatkową w dostosowaniu do dochodu miesięcznego bez potrzeby stosowania mnożnika 12.

Podatek od wynagrodzeń

Częściowo zmieniono okólnik z dnia 31 marca 1949 r. w sprawie ustalenia norm kosztów uzyskania wynagrodzeń u pracowników nauki i sztuki (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 31, poz. 209).

Podatek od nabycia praw majątkowych

W związku z nowelizacją przepisów o tym podatku Min. Skarbu wydało szczegółowe wyjaśnienia co do sposobu obliczania podatku przy umowach dzierżawy i najmu. Wyjaśnienia powyższe ujęte w 31 rozdziałach są zamieszczone w Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 32, poz. 211.

Podatek od wzbogacenia wojennego

Wykładnia przepisów znówelizowanego dekretu o nadzwyczajnym podatku od wzbogacenia wojennego jest zawarta w okólniku Min. Skarbu z dnia 12 sierpnia 1949 r. (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 30, poz. 199), zaś szczegółowa instrukcja dla władz skarbowych z formularzami co do sposobu wymiaru i poboru tego podatku jest zamieszczona w Dz. Urz. tegoż Ministerstwa Nr 31, poz. 203.

Spoleczne oszczędzanie

Tu zanotować należy rozp. Min. Skarbu z 4 sierpnia 1949 r. w sprawie wymiaru, poboru i administracji funduszu „D” S. F. O. (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 357). Płatnikami składek oszczędnościowych na fundusz „D” są: Centrala Rybna i przedsiębiorstwa upoważnione przez Ministra Handlu Wewnętrznego. Składkę oszczędnościową potrąca się przy każdej wypłacie należności za dostarczone ryby.

ZYGMUNT OLICKI

Przegląd instrukcji inwestycyjno-budowlanych

Zakończenie planu trzyletniego w roku 1949 i rozpoczęcie planu sześcioletniego w roku 1950 wymagało szczegółowego opracowania instrukcji, planowania inwestycji oraz wykonawstwa prac inwestycyjnych.

Departament Inwestycji b. Ministerstwa Przemysłu i Handlu wydał sześć instrukcji, oznaczonych kolejnymi numerami cd 1 do 6, które w sposób tymczasowy unormowały zagadnienia planowania inwestycji, wykonawstwa inwestycji i zagadnienia kapitałnych remontów w przedsiębiorstwach przemysłowych.

Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego, utworzona w 1949 roku, wydała w zakresie planowania i wykonawstwa inwestycyjnego pięć instrukcji, oznaczonych numerami od 5 do 9, które przede wszystkim wytyczają planowanie i wykonawstwo inwestycji na rok 1950.

Ta szeroka akcja instrukcyjna, przeprowadzona pierwotnie przez b. Departament Inwestycji, a następnie przez III Zespół Inwestycyjno-Budowlany PKPG, porządkuje stosunki w dziedzinie: dokumen-

tacji technicznej, sposobu zlecania robót budowlano inwestycyjnych a następnie w dziedzinie gospodarki materiałowej oraz zaopatrzenia.

Wymienione wyżej przepisy o charakterze instrukcyjnym dotyczą tak istotnych zagadnień zarządzania przedsiębiorstw, że znajomość ich zasad obowiązuje wszystkich kierowników przedsiębiorstw państwowych oraz radców prawnych, a nie tylko pracowników bezpośrednio zainteresowanych komórek (inwestycji, planowania).

Instrukcje b. Departamentu Inwestycji przeważnie dotyczyły planów inwestycyjnych na rok 1949.

Instrukcje III Zespołu Budowlano-Inwestycyjnego PKPG mają szeroki zasięg od dziedziny stosowania prefabrykatów w budownictwie aż do szczegółowego opracowania planu inwestycyjnego na rok 1950, jego zaopatrzenia i dokumentacji technicznej.

I. Dokumentacja techniczna

Dwie instrukcje obowiązują inwestorów, wykonawców i biura projektowe w dziedzinie dokumentacji technicznej.

Pierwsza nazwana **instrukcją nr 1/DI** obejmuje tymczasowe normy sporządzania dokumentacji technicznej budownictwa przemysłowego i zasady jej zatwierdzania. **Instrukcja PKPG, oznaczona nr 9**, obejmuje zasady sporządzania i zatwierdzania dokumentacji technicznej, plan sporządzania dokumentacji technicznej przez inwestorów, plan pracy biur projektów oraz plan organizacji i struktury biur projektów — wszystko to na rok 1950.

Ta ostatnia instrukcja, dołączona do zarządzenia przewodniczącego PKPG, składa się z pięciu części.

Część pierwsza zawiera zasady sporządzania i zatwierdzania **założeń projektu**, co jest podstawą do podjęcia **prac w zakresie** dokumentacji technicznej. Wielką tu jest rola inwestora, gdyż powinien on stworzyć wyczerpującą podstawę przez określenie potrzeby inwestycyjnej oraz określenie warunków realizacji i eksploatacji planowanej inwestycji.

Założenia projektu muszą określać przeznaczenie inwestycji, lokalizację inwestycji w terenie, oznaczenie planowanych terminów oddania do eksploatacji całości lub części inwestowanych obiektów, perspektywę dalszej rozbudowy, związanie etapów budowy z planami finansowania, konieczność użytkowania posiadanych maszyn, koordynację inwestycji w zakresie jej realizacji i późniejszej eksploatacji z działalnością całej organizacji itp.

Inwestor może zlecić sformułowanie założeń projektu biurowi projektowemu lub też wykonać je we własnym zakresie.

Po ustaleniu założeń projektu następuje sporządzenie i zatwierdzenie dokumentacji technicznej, co już w znacznym stopniu obciąża biuro projektowe.

Terminy, ustalone przez instrukcje, są dość szybkie, a mianowicie:

Założenia projektu budów na rok 1950 nie mogą być dalsze aniżeli 15 sierpień 1949 roku. Ostateczny termin sporządzenia dokumentacji technicznej upływa z dniem 1 lutego 1950 roku dla programów produkcyjno-budowlanych, które mają się rozpocząć w pierwszym półroczu 1950 roku. Dla budów, których realizacja rozpoczyna się w drugim półroczu 1950 roku, termin sporządzenia dokumentacji technicznej upływa z dniem 15 czerwca 1950 roku,

Część druga instrukcji mówi o planowaniu sporządzenia dokumentacji technicznej przez inwestorów i w tym względzie odsyła do § 51 instrukcji PKPG nr 6 o sporządzeniu planu inwestycyjnego na rok 1950. Sporządzanie planu dokumentacji technicznej muszą inwestorzy powierzać państwowym biuram projektów oraz wydzielonym grupom projektowym służb inwestycyjnych.

Własnym pracownikom eksploatacyjnym można powierzać (w przypadkach nie przyjęcia wykonania dokumentacji technicznej przez biura projektowe) sporządzenie dokumentacji na podstawie umowy o dzieło. Prywatnym projektantom powierzać można wykonanie

dokumentacji technicznej tylko w przypadkach, o których mówi ustawa o dostawach, robotach i usługach na rzecz Skarbu Państwa.

Część trzecia zawiera plan pracy biur projektowych i ta część dotyczy jedynie tychże biur.

Część czwarta o organizacji i strukturze biur projektowych podkreśla okoliczność, że istniejąca sieć państwowych biur projektów winna być rozbudowana.

Część piąta podaje szczegółowy spis biur projektowych dla resortów gospodarczych; z tego spisu każdy inwestor doskonale może zorientować się, które biuro projektowe najbardziej nadawać się będzie do wykonania jego dokumentacji technicznej.

§ 10 tejże instrukcji **odsyła do instrukcji nr 1/DI byłego Ministerstwa Przemysłu i Handlu w przypadku, gdy chodzi o sporządzenie dokumentacji technicznej w resortach przemysłowych.**

Dlatego obecnie omówimy w kilku słowach instrukcję nr 1/DI. Instrukcja ma charakter ramowy i może być uzupełniona przez poszczególnych naczelników inwestorów w zakresie specyfiki branżowej ich gałęzi przemysłu. Opracowanie dokumentacji technicznej winno być w zasadzie zlecone biurowi projektów, a w wypadkach złożonego budownictwa — kilku biuram projektów.

Zleceniodawcą sporządzenia dokumentacji technicznej jest inwestor, który formułuje wyjściowe założenia planowanej inwestycji w postaci tzw. „założeń projektu“.

Inwestor musi opisać w założeniach projektu wszystkie zasadnicze warunki, jakim ma zadość uczynić planowany obiekt przemysłowy oraz wskazać swe żądania i propozycje odnośnie wykonania obiektu. Wstępne badania przeprowadza inwestor we własnym zakresie lub zleca biurowi projektowemu.

Biuro projektów na podstawie otrzymanych założeń sporządza dokumentację techniczną w trzech lub dwóch stadiach, a mianowicie:

a) dokumentacja w trzech stadiach zawiera projekt wstępny, projekt techniczny z kosztorysami oraz rysunki wykonawcze;

b) na dokumentację w dwóch stadiach składają się: 1. rozszerzony projekt wstępny wraz z kosztorysem ramowym, harmonogramem budowy oraz specyfikacją maszyn, urządzeń i materiałów. 2. Projekt wykonawczy, który obejmuje elementy projektu technicznego i rysunki wykonawcze, związane w jedną całość.

Wybór zakresu projektowania w trzech lub dwóch stadiach uzależniony jest od warunków indywidualnych danej inwestycji i winien być uzgodniony zawczasu między zleceniodawcą i biurem projektów.

Instrukcja nr 1/DI zawiera szereg załączników, które przynoszą bliższe informacje odnośnie sposobu sporządzenia dokumentacji technicznej, a tytuły ich poniżej wyliczamy:¹⁾

Nr 1. Kwestionariusz dla założeń projektów.

Nr 2 Instrukcja o sposobie wypełniania kwestionariusza dla założeń projektów.

Nr 3. Zakres projektu wstępnego.

Nr 4. Zakres projektu technicznego.

Nr 5. Zasady sporządzenia kosztorysów.

Nr 6. Zasady sporządzenia rysunków wykonawczych.

Nr 7 Limity uzależniające zatwierdzanie dokumentacji technicznej na odpowiednich szczeblach.

Nr 8 Regulamin uzgadniania, opiniowania i zatwierdzania dokumentacji technicznej.

Nr 9 Formularz „decyzji o zatwierdzeniu projektów“.

¹⁾ Minister Budownictwa wydał i ogłosił w Dzienniku Urzęd. Ministerstwa Budownictwa z dnia 17 sierpnia 1949 r. nr 11 poz. 96 „Instrukcję na rok 1950 o sporządzaniu i zatwierdzaniu dokumentacji technicznej opracowywanej w zakresie działania organizacji projektodawczych podległych Ministerstwu Budownictwa“. Instrukcja ta ma na celu rozwinięcie i uzupełnienie przepisów Instrukcji wydanej przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego. Obszerna instrukcja Min. Bud. składa się z 28 paragrafów. M. in. w § 22 ustala ona obowiązujące przepisy dotyczące zatwierdzania projektów robót budowlanych. (Red.)

II. Kapitałne remonty

Instrukcja nr 6/DI określa pojęcie kapitalnego remontu, metodologię planowania, wykonawstwa i finansowania kapitalnych remontów.

Wprawdzie w tytule instrukcji jest podkreślone, że zawiera ona zasady tymczasowe planowania kapitalnych remontów w przedsiębiorstwach przemysłowych, tym niemniej należy uznać, iż wytycza ona zasady kapitalnych remontów dla wszystkich przedsiębiorstw i instytucji w kraju.

Przy definicji remontów instrukcja uznaje następujące zabiegi remontowe: 1. konserwacja, 2. remonty zapobiegawcze, 3. remonty kapitalne, 4. remonty awaryjne.

Kapitałnymi są takie remonty, które podwyższają przydatność obiektu, obniżoną na skutek zużycia, zbliżając ją do przydatności nominalnej.

Remont kapitalny planowany jest według tej samej techniki, jak remont zapobiegawczy, z tą jednak różnicą, że jest on wykonywany przez inne zespoły o większych możliwościach technicznych i fachowych.

Zasięg kapitalnych remontów obejmuje urządzenia terenowe podziemne i nadziemne, jak drogi komunikacyjne, sieć wodociągowa, gazowa, parowa, powietrzna, elektryczna itd., dalej — budynki warsztatowe, magazynowe oraz biurowe, jako też maszyny i urządzenia produkcyjne i pomocnicze.

W dalszych rozdziałach instrukcja wyznacza czasokresy pomiędzy kapitalnymi remontami, zasady zwalniania obiektów od planowania okresowych remontów kapitalnych, zasady sporządzenia wykazów obiektów objętych kapitalnymi remontami oraz zasady spisывania obiektów z inwentarza, jak również określanie rentowności i celowości ekonomicznej kapitalnego remontu.

W dziale drugim opisana jest szczegółowo metodologia planowania kapitalnych remontów i zasady sporządzania planów wykonawczych tychże remontów w taki sposób, aby bieżąca eksploatacja nie doznała znacznego uszczerbku.

W części dotyczącej wykonawstwa remontów kapitalnych są podane zasady wyznaczania czasów roboczych na poszczególne czynności, sposoby określania potrzebnych części zamiennych, zasady opracowania zaopatrzenia w części zamienne i gospodarka nimi.

Instrukcja podaje kontrolę wykonania i jakości kapitalnego remontu, zasady odbioru obiektu po kapitalnym remoncie, próbnej pracy wyremontowanego obiektu oraz zasady planowania produkcji obiektów wyremontowanych.

Finansowanie kapitalnych remontów kończy przekrój tej instrukcji, dla czytelników jednak, którzy są zainteresowani bliżej wykonaniem kapitalnych remontów, można podać komentarz, wydrukowany w numerze trzecim czasopisma „Inwestycje w przemyśle”, szczegółowo wyjaśniający zasady planowania i wykonawstwa kapitalnych remontów.

III. Kierownicy nadzoru i dyrekcje budowy

Jest to instrukcja o dużym znaczeniu, ponieważ wytycza czynności i sposób zatrudnienia kierowników nadzoru budowy oraz dyrekcji budowy przy większych obiektach, kierowników robót itp. Nosi ona oznaczenie: nr 5/DI.

W punkcie 16 pierwszej części instrukcji jest oznaczone, że na nowych kluczowych lub dużych budowach zakładów przemysłowych o charakterze produkcyjnym mogą być utworzone dyrekcje budowy. Zasada jest, że budową większych obiektów musi posiadać dyrekcję budowy, która przejmuje funkcje zlecniodawcy i inwestora, staje się organem technicznego i finansowego nadzoru nad wykonawcami budowy oraz jest dysponentem środków, przewidzianych na daną budowę w planie inwestycyjnym.

Jak widać, czynności członków dyrekcji budowy są zakrojone na dużą miarę, a kompetencje ich dość obszerne, przy czym instrukcja podkreśla, że dyrekcja budowy koordynuje prace poszczególnych odrębnych organizacji wykonawczych, zatrudnionych na budowie. Poza tym dyrekcja budowy wykonuje wszystkie za-

dania i obowiązki przewidziane dla kierownika nadzoru.

Niezależnie od tego dyrekcja budowy jest obopowiedzialna za dostarczenie maszyn, aparatów i uposażenia technicznego na plac budowy, odpowiada za prawidłowość montażu, szkoli kadry dla przyszłej fabryki, pogłębia rozpracowanie procesu technologicznego i produkcyjnego przyszłej fabryki, wypracowuje instrukcje robocze oraz plan próbnej eksploatacji, jak również plan dojścia do projektowanych wskaźników, wydajności i poziomu produkcji.

Kierownik nadzoru budowy jest funkcjonariuszem zlecniodawcy i sprawuje na budowie z jego ramienia czynności nadzorcze, opłacany zaś jest w całości z funduszu planu inwestycyjnego, mieszczącego się w kosztorysie budowy.

W drugiej części instrukcji są szczegółowo opracowane prawa i obowiązki kierowników robót pełniących swe czynności z ramienia przedsiębiorstw budowlanych.

Kierownik robót musi się stosować do przepisów policyjnobudowlanych i do zarządzeń władzy budowlanej, wpisanych do dziennika budowy.

Kierownik robót jest odpowiedzialny za jakość wykonanych robót i wbudowanych materiałów narówni z przedsiębiorstwem budowlanym, z którego ramienia prowadzi roboty.

Szczegółowo wyliczone są obowiązki kierownika robót w czasie przebiegu czynności budowlanej, dalej podane są zasady rozrachunku i oddania robót.

Instrukcja ma istotne znaczenie dla każdego inwestora oraz dla każdego przedsiębiorstwa budowlanego z uwagi na to, że wszyscy przeprowadzający roboty budowlane muszą zgodnie z nią normować czynności swoich przedstawicieli na terenie budowy i w czasie wykonywania robót budowlanych.

IV. Finansowanie inwestycji przedsiębiorstw

Instrukcja nr 4/DI zawiera dokładną definicję wydatku oraz nakładu inwestycyjnego i wyluszcza, że wszelkie płatności, związane z działalnością inwestycyjną stanowią w momencie zapłaty — wydatek inwestycyjny, a w momencie zarachowania — nakład inwestycyjny.

Zapłaty wydatków, stanowiących nakład inwestycyjny, dokonuje bank finansujący inwestycje bezpośrednio ze środków, przeznaczonych na sfinansowanie planu inwestycyjnego. Zapłaty wszelkich innych wydatków na działalność inwestycyjną dokonuje bank finansujący eksploatację przedsiębiorstwa.

Finansowanie importu inwestycyjnego odbywa się przez centrale handlu zagranicznego lub centrale zaopatrzenia, które skierowują faktury importowe do Banku Gospodarstwa Krajowego. Finansowania kapitalnych remontów dokonuje w zasadzie Narodowy Bank Polski.

W przypadku, gdy inwestor sektora państwowego ma zatwierdzony w planie inwestycyjnym tytuł, na takie roboty inwestycyjne, które na zasadzie przepisów innych stają się własnością innego inwestora, wówczas tytuł i środki finansowe na te roboty winny być przeniesione (virement) na tego inwestora, w którego bilansie aktywowana będzie odnośna inwestycja.

Inwestowanie może odbywać się jedynie w warunkach pełnej legalności, a w związku z tym każdy inwestor winien zapoznać się z wszystkimi obowiązującymi przepisami, jakie dotyczą podejmowania i prowadzenia działalności inwestycyjnej. W przypadku stwierdzenia przekroczeń obowiązujących przepisów inwestor nie może zasłaniać się ich nieznanością, celem uniknięcia odpowiedzialności.

Za legalne uważane są wyłącznie takie inwestycje, które są:

- a) objęte wnioskiem inwestycyjnym, zaopatrzonym w numer i klauzulę wykonalności,
- b) oparte o dokumentację techniczną,
- c) oparte o dokumentację prawną.

Inwestycje, nie odpowiadające któremukolwiek z powyższych warunków, traktowane będą jako nie-

legalne, chyba że korzystają z ulg odnośnie dokumentacji technicznej lub prawnej.

Instrukcja wyjaśnia jeszcze ewidencję i zużywanie środków inwestycyjnych, zaciąganie zobowiązań z tytułu działalności inwestycyjnej, oszczędność w działalności inwestycyjnej oraz finansowanie wykonawstwa inwestycji.

V. Sporządzenie planu inwestycyjnego na rok 1950

Zagadnienia tego dotyczy instrukcja nr 6 PKPG.

Jest to instrukcja podstawowa, która w pierwszej części podaje szczegółowe definicje wszystkich pojęć, związanych z pracami i robotami inwestycyjnymi.

Pod pojęciem inwestycji należy rozumieć nakłady gospodarcze, zmierzające do stworzenia lub powiększenia obiektu majątku trwałego.

Nakłady inwestycyjne dzielą się: na roboty budowlane, budowlane-specjalne, rolniczo-leśne, roboty montażowe, zakup maszyn i urządzeń technicznych, zakup sprzętu i inwentarza, prace projektowe i pozostałe nakłady inwestycyjne.

W dalszych punktach są szczegółowo rozpracowane podane wyżej kategorie nakładów inwestycyjnych, jak również podane jest pojęcie kapitalnego remontu, którym jest nakład gospodarczy zmierzający do przywrócenia czynnym gospodarczo obiektom majątku trwałego ich sprawności technicznej, zmniejszonej na skutek zużycia lub uszkodzenia.

Instrukcja podaje podział na inwestorów:

- a) **inwestorem bezpośrednim** jest jednostka organizacyjna, na rzecz której zostaje zapisany przyrost majątku trwałego, uzyskany w wyniku działalności inwestycyjnej,
- b) **inwestorem głównym** jest jednostka organizacyjna, posiadająca osobowość prawną i odrębny plan gospodarczo-finansowy, lub też organizacja, jednocząca pewną ilość inwestorów bezpośrednich, nad którymi sprawuje kierownictwo lub nadzór.
- c) **inwestorem naczelnym** jest jednostka organizacyjna, podległa bezpośrednio resortowemu ministerstwu lub władzy centralnej analogicznego szczebla,
- d) **inwestorem centralnym** jest ministerstwo lub inna władza centralna analogicznego szczebla, posiadająca wyodrębnioną część w planie inwestycyjnym.

Pod pojęciem budowy inwestycyjnej należy rozumieć działalność inwestycyjną, zorganizowaną w jednym miejscu i realizowaną na podstawie jednej dokumentacji technicznej, a w szczególności generalnego planu i kosztorysu.

Dokumentacja inwestycyjna jest to zbiór dokumentów, odnoszących się do działalności inwestycyjnej i stanowiących podstawę do ich podejmowania, przy czym dokumentacja ta dzieli się na dokumentację techniczną i dokumentację prawną.

Tytuł inwestycyjny winien obejmować: albo podstawową działalność inwestora bezpośredniego, ujętą w jedną dokumentację, albo budowę lub rozbudowę niektórych fragmentów istniejącego zakładu, albo drobne nakłady inwestycyjne, nie wymagające dokumentacji, lecz jedynie opisu, zestawienia kosztów i uzasadnienia celowości.

Inwestycje dzielą się według działów gospodarstwa narodowego na:

- a) **przemysł i rzemiosło**
- b) **rolnictwo i leśnictwo**
- c) **budownictwo**
- d) **komunikacja i łączność**
- e) **obróć towarowy**
- f) **urządzenia kulturalne i socjalne**
- g) **gospodarka komunalna i mieszkaniowa**
- h) **inne.**

Podział inwestycji według charakteru nakładów inwestycyjnych uwzględnia następujące rodzaje: a) inwestycje nowe, b) rozbudowę, c) rekonstrukcję i d) odbudowę.

Są dwa systemy wykonywania inwestycji bądź systemem zleconym bądź gospodarczym. Przy systemie zleco-

nym roboty są wykonywane przez przedsiębiorstwa budowlano-montażowe zgodnie z ich rocznymi planami produkcji.

Inwestor nadzoruje przebieg i jakość wykonywanych robót oraz zapewnia przedsiębiorstwu złożenie w ustalonym terminie zatwierdzonej dokumentacji technicznej i prawnej. Poza tym inwestor jest obowiązany zapewnić środki finansowe na regulację należności przedsiębiorstwa oraz zaopatrzenie budujących się obiektów w maszyny, urządzenia techniczne, sprzęt i inwentarza zgodnie z przyjętym harmonogramem dostaw.

Przy systemie gospodarczym roboty wykonywane są przez inwestora, który musi posiadać własne kadry oraz sprzęt budowlany niezbędny dla wykonania robót.

Instrukcja porusza jeszcze sposób planowania inwestycji, sporządzania rocznego planu inwestycyjnego i jego realizacji.

W części drugiej instrukcji zawarte są postanowienia szczegółowe dla planu inwestycyjnego na rok 1950.

Zasięgiem planu inwestycyjnego na rok 1950 jest objęta działalność inwestycyjna urzędów, instytucji i przedsiębiorstw państwowych, związków samorządowych oraz gmin wiejskich i miejskich, spółdzielni, przedsiębiorstw spółdzielczo-państwowych, instytucji prawno-publicznych, organizacji politycznych, społecznych i zawodowych.

Przedmiotem planu inwestycyjnego na rok 1950 są w zasadzie tylko inwestycje oraz wyjątkowo kapitalne remonty.

Inwestycje i kapitalne remonty, objęte planem inwestycyjnym na rok 1950, mogą być wykonywane pod względem rzeczowym tylko w okresie od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia, a po tym terminie mogą być dokonywane jedynie finansowe rozliczenia.

Zakup maszyn i urządzeń technicznych oraz sprzętu i inwentarza stanowi nakład inwestycyjny tylko w tych przypadkach, gdy wartość przedmiotu zakupu przekracza kwotę złotych 30.000.— a jednocześnie okres jego użyteczności przekracza jeden rok.

Nie jest kapitalnym remontem tych przedmiotów, których okres użytkowania jest krótszy od lat pięciu, chyba że nakład na remont przekroczy kwotę złotych 300.000.— albo 30% wartości szacunkowej remontowanego przedmiotu, będącego oddzielną pozycją inwentarzową.

Instrukcja podaje wytyczne w zakresie oszczędności przy sporządzaniu i realizowaniu planu inwestycyjnego, przy czym oszczędności te winny być uwidocznione w samym wniosku inwestycyjnym.

Na stronie 40 podane są graniczne wartości kosztorysowe inwestycji, w zakresie których decydują o danej inwestycji bądź ministerstwa, bądź Rada Ministrów. W dziale przemysłu wartości te wahają się w granicach od czterdziestu milionów do pięciuset milionów (przemysł hutniczy), przy rolnictwie i leśnictwie — sto milionów, przedsiębiorstwa budowlane i montażowe — pięćdziesiąt milionów, obrót towarowy — pięćdziesiąt milionów, mieszkaniowe — sześćdziesiąt milionów itd.

Przejmowanie i nabywanie obiektów majątku trwałego, zbywanie i przekazywanie nieruchomości dla celów wykonania planu inwestycyjnego uregulowane są w dekreście z dnia 26 kwietnia 1949 roku. (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 197). Obowiązek dostarczania mieszkań zastępczych w związku z realizacją inwestycji ciąży na inwestorze, który winien uwzględnić to w kosztorysie.

Dalej instrukcja podaje tryb sporządzenia i układu planu inwestycyjnego oraz sposoby wypełniania formularzy, załączonych do instrukcji.

Plan regionalny inwestycji dzieli się na województwa, miasto stołeczne Warszawę i miasto Łódź, następnie na powiaty oraz miasta wydzielone. W obrębie powiatowych związków samorządowych układ planu regionalnego różni dwie grupy: gminy wiejskie i miejskie.

Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego sporządza przy współpracy inwestorów centralnych plan rzeczowy, który winien zobrazować główne kierunki działalności inwestycyjnej oraz zakres i szybkość osiągniętych efektów gospodarczych.

Środki finansowe planu inwestycyjnego na rok 1950 dzielą się na środki limitowane i Nielimitowane. Do środków limitowanych należą środki bezzwrotne, składające się z dotacji budżetu państwowego oraz części zakumulo-

wanej amortyzacji, i zę środków zwrotnych, pochodzących z kredytów bankowych.

Do środków nielimitowanych zaliczone są fundusze, nagromadzone przez samorząd terytorialny i gospodarczy, spółdzielczość, instytucje i organizacje polityczne, społeczne i zawodowe, dalej wpłaty dokonywane przez użytkowników przyszłych inwestycji na rzecz realizatorów i inne środki, jeżeli ich zużycie na cele inwestycyjne oparte jest na szczególnych przepisach.

Zgodnie z zasadami gospodarki planowej działalność inwestycyjna musi być odgraniczona od działalności eksploatacyjnej dla uniemożliwienia zużywania środków inwestycyjnych na pokrywanie kosztów działalności eksploatacyjnej lub odwrotnie. Zaciąganie wszelkich zobowiązań z tytułu działalności inwestycyjnej na rok 1950 może być dokonywane jedynie w całkowitej zgodności z planem inwestycyjnym.

VI. Planowanie wykonawstwa robót budowlano-montażowych na rok 1950

W roku 1950 musi nastąpić zasadniczy przełom w dziedzinie planowania przedsiębiorstw budowlano-montażowych. Opracowane na ten rok wzory planowania przedsiębiorstw budowlanych stanowią jednolitą całość, pozwalającą powiązać poszczególne elementy planu, jak zatrudnienie, zaopatrzenie materiałowe, środki finansowe itp. Sprawy te normuje **instrukcja PKPG Nr 7**.

Podstawowym założeniem planu wykonawstwa budowlano-montażowego w roku 1950 jest oparcie się o program rzeczowy według asortymentu produkcji.

Roboty budowlano-montażowe, przewidziane do wykonania w państwowym planie inwestycyjnym na rok 1950 będą wykonywane bądź systemem gospodarczym, bądź systemem zlecenia.

Po zakwalifikowaniu części robót budowlano-montażowych przez inwestora do wykonania systemem gospodarczym pozostałe roboty będą wykonywane systemem zlecenia przez państwowe przedsiębiorstwa budowlano-montażowe. W zakresie budownictwa ogólnego będą je wykonywać przedsiębiorstwa, podległe Ministerstwu Budownictwa, a w zakresie robót montażowych i o charakterze specjalnym — przedsiębiorstwa specjalizowane przy poszczególnych resortach.

Tylko roboty poniżej 5.000.000.— złotych mogą być nieprzyjęte przez państwowe przedsiębiorstwa budowlano-montażowe, o wówczas inwestor powierzy je sektorowi spółdzielczemu.

Grupy wykonawstwa systemem gospodarczym nie mogą stanowić konkurencji dla uspołeczniionych przedsiębiorstw budowlano-montażowych, a zasięg ich działalności ogranicza się wyłącznie do obsługi własnego resortu.

Przedsiębiorstwa budowlano-montażowe tworzą swój program rzeczowy przez uzyskanie portfelu zamówień, odpowiadającego ich zdolności produkcyjnej i zakresowi pracy. Obowiązek zlecenia we właściwym terminie robót ciąży na inwestorach głównych, którzy jednak mogą upoważnić inwestorów bezpośrednich do zlecenia robót we własnym zakresie.

Przedsiębiorstwa uprawnione do przyjmowania zleceń mogą przyjmować tylko takie zlecenia, których jakość i wielkość mieści się w ich zakresie działalności aż do granicy zdolności produkcyjnej.

Na podstawie wstępnie zatwierdzonych spisów zasadniczych tytułów inwestorzy główni powinni w ter-

minie od 15 czerwca rb. rozpocząć pertraktacje z przedsiębiorstwami budowlano-montażowymi, a na podstawie zatwierdzenia pełnego planu inwestycyjnego na 1950 rok, inwestorzy główni winni byli w terminie do dnia 25 sierpnia 1949 r. dokonać ostatecznego podziału robót między poszczególne przedsiębiorstwa.

W dalszych częściach tej instrukcji są wskazówki dla sporządzenia planów produkcyjno-finansowych, planów zaopatrzenia materiałowego, planowania obiektów oddawanych do eksploatacji przez przedsiębiorstwa budowlano-montażowe.

Poza tym są szczegółowe wskazówki, jak należy wypełniać formularze, wzory i arkusze zbiorcze, załączone w znacznej ilości do instrukcji.

VII. Planowanie zaopatrzenia inwestycji na rok 1950

Instrukcja PKPG nr 8 dotyczy planu zaopatrzenia w maszyny, urządzenia i sprzęt, jak również planu zaopatrzenia w materiały budowlane i montażowe.

Plan zaopatrzenia w maszyny, urządzenia i sprzęt jest w całości sporządzany przez inwestorów.

Plan zaopatrzenia w materiały budowlano-montażowe jest sporządzany przez przedsiębiorstwa budowlane dla robót zleconych przez inwestorów, a przez inwestorów — dla robót wykonywanych systemem gospodarczym lub zleconych spółdzielniom (z wyłączeniem SPB) i przedsiębiorstwom prywatnym.

Elementami, na których opiera się planowanie zaopatrzenia inwestycyjnego są: 1. plan inwestycyjny, 2. dokumentacja techniczna, 3. plan budowlano-montażowy.

Plan zaopatrzenia w maszyny i urządzenia dzieli się na plan zaopatrzenia z dostaw produkcji krajowej oraz z importu, przy czym plan importowy winien być wydzielony z ogólnego planu zaopatrzenia maszynowego.

Plan zaopatrzenia materiałowego uwzględnia podział na materiały reglamentowane i niereglamentowane, które winny być rozdzielone na grupy branżowe, przystosowane do organizacji Central Zbytu.

Zgodnie z instrukcją nr 6 oraz instrukcją nr 7 podczas sporządzenia planu inwestycyjnego inwestor musi podzielić tytuły, obiekty i roboty na wykonane systemem gospodarczym i na zlecone do wykonania przedsiębiorstwom budowlanym. Plan zaopatrzenia na te ostatnie roboty sporządzają przedsiębiorstwa budowlane.

Równolegle ze sporządzeniem planu inwestycyjnego i planu zaopatrzenia inwestor zawiera z przedsiębiorstwami budowlanymi **wstępne umowy na wykonanie robót**, co stanowi dla przedsiębiorstw podstawę do włączenia do planu zaopatrzenia i planu produkcji.

Dalej instrukcja daje szczegółowe wskazówki, jak należy wypełniać załączone do niej formularze o zaopatrzeniu materiałowym oraz zestawienia zbiorcze.

Nie omówiona tutaj została instrukcja numer 5 o prefabrykacjach, ponieważ zawiera ona normy tymczasowe PKN, które są do wykorzystania. Instrukcja numer 2/DI w sprawie planu sporządzenia dokumentacji technicznej, planu wykonawstwa inwestycji i planu produkcji budowlanej na rok 1949 jest w zasadzie instrukcją już wykonaną i dlatego nie wymaga bliższego omówienia.

Orzecznictwo i praktyka w sprawach gospodarczych

1. Zakres odpowiedzialności naczelnego dyrektora

To niezwykle interesujące pytanie było rozważane przez Sąd Najwyższy w związku z zagadnieniem odpowiedzialności karno-skarbowej za naruszenie przepisów o potrącaniu podatku od wynagrodzeń pracowniczych. Na pytanie to Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi w wyroku z dnia 21 czerwca 1949 K. 1705/49, którego pełny tekst niżej podajemy;

Teza

Za osobę prawną odpowiada karnie w pierwszym rzędzie osoba fizyczna, która na podstawie podziału czynności i kompetencji powołana jest do załatwiania spraw osoby prawnej, jako pełnomocnik cudzych spraw.

Naczelnny reprezentant osoby prawnej, czy też inny działający w jej imieniu odpowiada tylko wtedy, gdy może im być przypisana jakakolwiek wina.

UZASADNIENIE

Kasacja Urzędu Rewizyjnego zarzuca obrazę art. 134, 135 w związku z art. 33 § 2 prawa kar-

nego skarbowego przez uniewinnienie oskarżonej na tej zasadzie, że była ona **naczelnym dyrektorem Zakładów**, do jej obowiązków należało wykonanie planu produkcji i dopilnowanie samej produkcji, a potrącenie podatków od płacy należało do działu, nad którym kontrolę sprawował dyrektor administracyjny, gdy tymczasem oskarżona, będąc zastępcą w rozumieniu art. 33 § 2 p. k. s. jako płatnik w myśl art. 17 ust. 3 dekretu z 16. V. 46 o postępowaniu podatkowym poz. 174 odpowiada z art. 134 p. k. s.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oskarżoną pociągnięto do odpowiedzialności z art. 134 § 2 i 135 § 2 p. k. s., z treści jednak orzeczenia karnego Urzędu Rewizyjnego z 21. VII. 1948 Nr 69/48 wynika, że przypisano jej tylko występki skarbowe z art. 134 § 2 p. k. s., polegający na pobraniu niższej od przepisanej należności z tytułu zobowiązania podatkowego (wadliwe ustalenie podstaw wymiaru podatku od wynagrodzeń od pracowników firmy).

Zarzuty kasacji są niezasadne.

Decydującą kwestią jest pytanie, jaka osoba fizyczna może być pociągnięta do odpowiedzialności karno-skarbowej za przestępstwo skarbowe, popełnione przez osobę prawną, jaką jest np. przedsiębiorstwo państwowe (w danym przypadku Państwowe Zakłady Przemysłu Wełnianego).

Każdą osobę prawną reprezentuje jakaś osoba fizyczna lub osoby fizyczne. Kto jest tą osobą, wskazują odnośne przepisy normujące działalność tych osób prawnych. W postępowaniu podatkowym stwierdza to także wyraźnie art. 18 ust. 5 dekretu z 16. V. 1946 o post. podat., poz. 174/46, stanowiąc, że „imieniem osób prawnych, spółek jawnych, komandytowych i spółek nie będących spółkami handlowymi działają osoby, uprawnione do reprezentowania z mocy przepisów normujących działalność tych osób i spółek”. Nie przesądza to jednak jeszcze odpowiedzialności karno-skarbowej, która musi być oceniana według ogólnych zasad odpowiedzialności karnej (art. 3 p. k. s.), dotyczących oceny winy umyślnej lub nieumyślnej lub braku wogóle jakiejkolwiek winy (por. Zb. 33/48). Nie można więc stawiać ogólnej zasady, że za osobą prawną odpowiada karnie (czy też skarbowo-karnie) zawsze naczelny reprezentant osoby prawnej (np. naczelny dyrektor przedsiębiorstwa państwowego). **Trzeba w każdym poszczególnym przypadku zbadać, czy jemu może być przypisana jakakolwiek wina czy też może innej osobie, działającej również w imieniu art. LVIII przep. wpraw. prawo o ks. wiecz. bez 3 dekretu o post. podat., na które się powołuje kasacja, ani art. 9 dekretu o zobow. podat. z 16. V. 46, poz. 173, gdyż ten ostatni przepis normuje odpowiedzialność majątkową za zobowiązanie podatkowe podatnika i płatnika. Art. 17 post. podat. zaś wyjaśnia, kto jest podatnikiem a kto płatnikiem, a wreszcie art. 33 § 2 p. k. s. dotyczy zastępcy i odpowiedzialności podatkowej osoby zastępowanej za grzywny i koszty. Zastępcą jest każdy, kto załatwia sprawy cudze jako pełnomocnik, zarządca itd., lecz nie naczelny dyrektor czy**

inny przedstawiciel osoby prawnej, gdyż ten przedstawiciel reprezentuje daną osobę prawną a nie załatwia jako pełnomocnik cudzych spraw. Jeżeli jakieś przedsiębiorstwo jest tak zorganizowane, że istnieje podział czynności i kompetencji, że są różne działy, za które odpowiadają określone osoby, to w pierwszym rzędzie u tych osób należy doszukiwać się winy za przestępstwo karne czy karno-skarbowe, a nie u naczelnego kierownika danej instytucji, który według wewnętrznych przepisów organizacyjnych właśnie może być odciążony i zwolniony mimo, że jest naczelnym kierownikiem — od obowiązku wnikania we wszystkie lub pewne szczegóły administracji czy rachunkowości, które to czynności są zresztą agendami drugorzędnymi w stosunku do głównych zadań (np. produkcji) danego przedsiębiorstwa, do których wypełnienia właśnie jest powołany naczelny kierownik.

Przyjęcie bezwzględnej zasady odpowiedzialności w każdym przypadku naczelnego reprezentanta osoby prawnej byłoby niezgodne z podstawowymi zasadami nowoczesnego procesu karnego, które każą dochodzić prawdy materialnej i na podstawie wyników przewodu sądowego doszukiwać się winy lub jej braku u oskarżonego, odrzucając formalną teorię dowodów — a do takiej teorii sprowadziłaby się zasada, że w każdym przypadku odpowiada karnie za osobę prawną jej główny reprezentant.

W danym przypadku Sąd ustalił, że oskarżona, będąc naczelnym dyrektorem Państwowych Zakładów Przemysłu Wełnianego, miała obowiązek dopilnowania produkcji i wykonania planu, administracją wcale się nie zajmowała i list płacy nie podpisywała; kwestie te załatwiał specjalny dyrektor administracyjny i referent płacy i pracy. Sąd oparł te ustalenia na zeznaniu świadka N. N., starszego księgowego Państwowych Zakładów Przemysłu Wełnianego, który stwierdził, że firma ma 2.250 pracowników a zwyczaj nie stosowano z winy kierownika płacy i pracy, a nie naczelnego dyrektora.

W tym stanie rzeczy Sąd, nie dopatrując się u oskarżonej jakiejkolwiek winy choćby niedbalstwa — (art. 14 § 2 k. k.), zasadnie ją uniewinnił.

Z tych powodów kasację oddalono.

2. R e g l a m e n t a c j a s k ó r y „w w y k r o j a c h”.

Wyjaśnienia udzielił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 czerwca 1949 r. Tok. 1241/48.

T e z a

Wygarnowana skóra twarda, bez względu na swą postać a więc czy w kuponach, czy wykrojach żelówkowych, o ile tylko zdatna jest do wyrobu i naprawy obuwia, podlega reglamentacji i kontroli Państwa przewidzianej w powołanym Dekrecie z 19. IX. 1946 r.

UZASADNIENIE

W myśl przepisu art. 1 Dekretu z dnia 19 września 1946 r. (Dz. U. R. P. z 1946 r. Nr 49, poz. 281) „obróć i gospodarowanie skórmi poddaje się na terenie państwa reglamentacji i kontroli państwowej”, a przez pojęcie „skóry” należy rozumieć „skóry z bydła rogatego i koni w sta-

nie surowym, wyprawionym lub wygarbowanym". Z wykładni gramatycznej i teleologicznej tego przepisu widoczne jest, że celem Dekretu była reglamentacja i kontrola pochodzących z bydła rogatego i koni skór we wszelkich postaciach, aby w ten sposób można było planowo przeznaczyć te skóry do właściwych gałęzi przemysłu i rzemiosła oraz wpływać na podaż wyrobów skórzanych i ich cenę. Celem wspomnianego Dekretu jest także zwalczanie trudności Państwa w dobie powojennej zaopatrzenia obywateli w obuwie po cenach możliwie niskich dostosowanych do zarobków pracowników. Niewątpliwie więc wygarbowana skóra twarda, bez względu na swą postać a więc czy w kruponach, czy w wykrojach zelówkowych, o ile tylko zdatna jest do wyrobu i naprawy obuwia, podlega reglamentacji i kontroli Państwa przewidzianej w powołanym Dekrecie z 19 września 1946 r.

Przy innej interpretacji cel Dekretu z 19 września 1946 r., jeżeli chodzi np. o skóry twarde, nigdy nie zostałyby zrealizowane, gdyż posiadacze tzw. kruponów ze skór twardych, obowiązani byłiby do ich zgłoszenia, natomiast po prostym pocięciu kruponów na pasy podeszwowe, względnie wykroje podeszwowe, od obowiązku tego byłiby zwolnieni i Państwo nigdy nie opanowałoby rynku wytwórczego i dystrybucji wyrobów skórzanych.

3. Pod pojęcie wyroku sprzecznego z porządkiem publicznym w rozumieniu art. 434 kodeksu postępowania cywilnego podpada również wyrok spreczny z linią gospodarczej działalności Państwa.

(Teza wyroku S. N. z 17 listop. 1948 Nr Wa. C. 189/48, ogłoszonego w „Państwie i Prawie” Nr 9-10 str. 165).

4. Wniosek o wpis hipoteki przy braku księgi wieczystej

S. N. na posiedzeniu dnia 14 grudnia 1948 r. uchylił postanowienie S. O. w Krakowie w sprawie wniosku o wpis hipoteki pomimo braku księgi wieczystej — i wyjaśnił, jak sąd ma w podobnym wypadku postępować (Kr. C. 558/48):

Stan sprawy: X złożył do Sądu Grodzkiego wniosek o wpisanie na podstawie 4 nakazów zapłaty, zaopatrzonych klauzulami wykonalności, hipoteki przymusowej na działkach gruntu, należących do dłużnika Y.

Sąd Grodzki, po stwierdzeniu, że księga hipoteczna, odnosząca się do nieruchomości dłużnika

Y, uległa zniszczeniu podczas działań wojennych, postanowił odmówić wnioskowi X.

Sąd Okręgowy w Krakowie jako odwoławczy zatwierdził postanowienie Sądu I instancji, wychodząc z założenia, że wnioskodawcy — w myśl art. LVIII przep. wpraw. prawo o ks. wiecz. oraz § 2 rozp. Min. Sprawiedl. z dn. 29 listopada 1946 roku o urządzeniu i prowadzeniu zbioru dokumentów — należało złożyć wniosek o złożenie dokumentów, stwierdzających jego wiarygodność, do zbioru dokumentów.

W skardze kasacyjnej X, powołując się na art. 426 k. p. c., zarzucił obrazę przez Sąd Okręgowy przepisów art. LVII — LX przep. wpraw. prawo o ks. wiecz. przez błędną wykładnię tych przepisów, oraz naruszenie art. 27, 45—47 prawa o ks. wiecz., tudzież art. 53 rozp. Min. Sprawiedl. z 28 maja 1947 r. o postępowaniu przy zakładaniu ks. wiecz. (Dz. U. R. P. poz. 235/47).

Uzasadnienie: Trafnie zarzuca skarżący, że wobec wyraźnego przepisu art. IX § 1 p. 3 przep. wpraw. prawo o ks. wiecz. złożenie dokumentów do zbioru, przewidzianego w art. LVII tychże przep. wpraw., nie jest dopuszczalne, gdy chodzi o powstanie hipoteki, toteż postanowienie Sądu Okręgowego narusza ustawę, gdyż cytując art. L VIII przep. wpraw. prawo o ks. wiecz. bez uwzględnienia dalszych przepisów, określających sposób urządzenia i prowadzenia zbioru dokumentów.

Również zasługuje na uwzględnienie zarzut przedwczesności wydania postanowienia przez Sąd Grodzki, odmawiającego wnioskowi o wpisanie hipoteki przymusowej na rzecz skarżącego bez zastosowania art. 46 prawa o ks. wiecz., gdyż w ten sposób wnioskodawca został pozbawiony skutków prawnych jako płynących z kolejności zgłoszenia wniosków hipotecznych (art. 36, 38 pr. o ks. wiecz.).

Brak księgi wieczystej jest przeszkodą do wpisu, jednak jest to przeszkoda, która może być usunięta przez wszczęcie postępowania, przewidzianego rozp. Min. Sprawiedl. z 28 maja 1947 r. (Dz. U. R. P. Nr 45, poz. 235). Z przepisów art. 45—47 prawa o ks. wiecz. należy wysnuć wniosek, że w razie stwierdzenia takiej przeszkody — Sąd winien wyznaczyć wnioskodawcy odpowiedni termin do jej usunięcia i dopiero po bezskutecznym upływie tego terminu Sąd odmówi wpisu.

(wg Przeglądu Notarialnego Nr 7—8/1949)

Gospodarka lokalami i najem lokali

Z ORZECZNICTWA PAŃSTWOWEJ KOMISJI LOKALOWEJ

Wykonywany przez Państwową Komisję Lokalową nadzór państwowy w trybie art. 30 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu pozwolił ustalić szereg uchybień natury materialno-prawnej, dokonanych przez niższe instancje władz lokalnych.

W związku z tym Państwowa Komisja Lokalowa wydała pismo okólne nr 5 (Nr P. K. L. — 2746/48 — Og) w którym zostały wymienione

najbardziej charakterystyczne uchybienia i błędy wojewódzkich komisji lokalowych i władz kwaterekowych, do których m. in. zaliczono:

1. Wykorzystywanie w sposób dowolny, tj. bez uzasadnionej interesem publicznym potrzeby, uprawnień do przekwaterowania dla uzyskania lokali na urzędy i mieszkania służbowe — zgodnie z art. 25 lit. b) w związku z art. 18 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. Postępowanie takie polega na niedocenianiu oczywistego faktu, że wymienione uprawnienia ustawowe,

jako naruszające prawa nabyte obywateli winny być wykorzystywane z największą ostrożnością i tylko w razie stwierdzonej ważnej i nie dającej się inaczej zaspokoić potrzeby publicznej.

2. Wydawanie w przypadkach uzasadnionych przepisami art. 25 i 18 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. decyzji o przekwaterowaniu bez wskazania osobie przekwaterowanej lokalu zastępczego, z uwagą, że lokal ten zostanie wskazany później, w odrębnym postępowaniu. Decyzje takie, jako pozbawione istotnego wymogu zawartego w omawianych przepisach (przekwaterowanie może nastąpić pod warunkiem przydzielenia lokalu zastępczego, obu tych elementów nie można oddzielić) uznawane są za wadliwe.
3. Unieważnienie dokonanych i stwarzających prawa nabyte przydziałów lokali mimo nieistnienia okoliczności, uzasadniających bądź wznowienie postępowania w myśl art. 95 rozp. o postępowaniu administracyjnym bądź zmianę czy cofnięcie wydanej decyzji (art. 100, 101, 102) bądź wreszcie cofnięcie przydziału zgodnie z art. 13 dekretu z dn. 21 grudnia 1945 r., które to przypadki stanowią jedyną legalną możliwość naruszenia nabytego prawa do używania lokalu.
4. Nadużywanie uprawnień wynikających z art. 8 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. przez uznawanie, że fakt przydziału dla instytucji wymienionej w tym artykule budynku zamieszkałego częściowo lub w całości przez osoby z nią niezwiązane stanowi dostateczną podstawę, do przekwaterowania tych osób bez konieczności spełnienia ogólnych wymogów art. 25 lit. b i art. 18 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. (ob. pkt 2). Taka wykładnia jest błędna, gdyż wymieniony przepis dotyczy w zasadzie lokali wolnych, zajętych zaś o tyle tylko, o ile zachodzą ponadto ogólne warunki, uzasadniające przekwaterowanie.
5. Stosowanie przepisów o publicznej gospodarce lokalami w miejscowościach, gdzie wprowadzona została tylko publiczna kontrola najmu lokali, która, jak wynika z art. 20 i 21 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. dotyczy tylko lokali mieszkalnych i uprawnia władze kwatunkowe do przydziału tych lokali nie z urzędu, lecz tylko na wniosek osób zainteresowanych.
6. Zbyt częste zamienianie lokali mieszkalnych na użytkowe wbrew ograniczeniom, wynikającym z art. 12 ust. 2 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r.
7. Niestosowanie się przy przydzielaniu wzgl. zagęszczaniu lokali do obowiązujących norm zaludnienia tj. bądź zagęszczenie poniżej tych norm, bądź tolerowanie znacznego ich przekroczenia.

ZMIANA TRYBU ORZĘKANIA PRZEZ PAŃSTWOWĄ KOMISJĘ LOKALOWĄ

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 14 czerwca 1949 r. w sprawie organizacji, składu

i sposobu postępowania Państwowej Komisji Lokalowej i wojewódzkich komisji lokalowych wprowadza kilka istotnych zmian w porównaniu do stanu, opartego na poprzednim Rozporządzeniu z dnia 7 czerwca 1946 r. w sprawie Państwowej Komisji Lokalowej i wojewódzkich komisji lokalowych.

Poza zmianą składu osobowego PKL i komisji wojewódzkich, do których wprowadzeni zostali m. in. przedstawiciele organów związków zawodowych, należy zwrócić uwagę na następujące momenty.

Państwowa Komisja Lokalowa rozpoznaje sprawy w trybie nadzoru bądź w pełnym składzie bądź w kompletach trzyosobowych. Ważną zmianą jest to, że o terminie posiedzenia PKL zawiadamia się resorty zainteresowane w rozpatrywanych sprawach (uprzednio PKL rozpatrywała sprawy bez udziału stron). Przedstawiciele tych resortów mogą na posiedzeniu zgłaszać wnioski i udzielać wyjaśnień. Utrzymane zostało przy tym postanowienie, że PKL rozpoznaje sprawy należące do jej właściwości z własnej inicjatywy lub na wniosek urzędów, władz, zakładów, przedsiębiorstw, instytucji i osób wymienionych w art. 29 lit. a) dekretu z 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu. Wniosek któregośkolwiek z tych wnioskodawców winien być skierowany do Państwowej Komisji Lokalowej przez właściwy organ naczelny.

CZYNsze NAJMU ZA LOKALE W BUDYNKACH NOWOWZNIESIONYCH, POZOSTAJĄCYCH W ZARZĄDZIE PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH

Zgodnie z przepisami dekretu z dn. 28 lipca 1948 r. o najmie lokali, lokale w budynkach nowowzniesionych po 22 lipca 1944 r. przez przedsiębiorstwa państwowe (pozostające w ich zarządzie) podlegają całkowicie przepisom tego dekretu, a zatem odnoszą się do nich również stawki czynszowe, zamieszczone w załącznikach do dekretu.

Wobec jednak brzmienia art. 3 ust. 2 dekretu, że określone kategorie najemców, wymienione w ust. 1 opłacają czynsz w dotychczasowej wysokości, ujawniła się wątpliwość, co należy rozumieć przez określenie „czynsz w dotychczasowej wysokości“, skoro dla lokali w nowych budynkach nie były ustalone żadne stawki czynszowe.

Wątpliwość tę należy rozstrzygnąć przez zastosowanie *per analogiam* postanowień Uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1949 r. w sprawie wysokości opłat za lokale mieszkalne i wysokości czynszów za lokale użytkowe w domach Zakładu Osiedli Robotniczych. W myśl wspomnianej Uchwały w domach, znajdujących się w bezpośrednim zarządzie ZOR oraz w domach przez ZOR i jego organa wykonawcze nowowynbudowanych (z wyjątkiem jednorodzinnych domków górniczych typu fińskiego) winny być pobierane od najemców czynsze i opłaty:

a) za lokale mieszkalne — „czynsz dekretowy“ (wg zasad dekretu o najmie lokali) a ponadto opłaty w formie ryczałtów za świadczenia wg załączonej do Uchwały tabeli. Tabela ta, analogiczna do tabeli dołączonej do dekretu o najmie lokali ustala stawki czynszowe w granicach od 19,60 do 29,50 za metr powierzchni użytkowej mieszkania, przy czym wysokość stawki właściwa dla określonego mieszkania, zależy od położenia budynku i stopnia jego wyposażenia.

Stawka czynszowa składa się z czynszu właściwego obliczonego wg stawek przedwojennych, oraz z ryczałtu świadczeń domowych. W ten sposób w budynkach ZOR wprowadzony został czynsz, który należy stosować w stosunku do najemców, podpadających pod art. 3 dekretu o najmie lokali z 28 lipca 1948 r. z późniejszymi zmianami;

b) za lokale użytkowe — w wysokości ustalonej taryfami, stosowanymi przez właściwe zarządy miejskie lub gminne w domach przez nie administrowanych, z tym, że najemcy nie ponoszą dodatkowych opłat w formie ryczałtów za świadczenia.

Powyższa uchwała nabrała mocy obowiązującej z dniem 1 lipca 1949 r.

ZWOLNIENIE OD WPLAT NA FUNDUSZ GOSPODARKI MIESZKANIOWEJ LOKALI W BUDYNKACH WZNIESIONYCH BEZ ZGODY WŁADZY BUDOWLANEJ

Zgodnie z art. 1 ust 2 dekretu o najmie lokali z 28 lipca 1948 r. lokale w budynkach wzniesionych po dniu 22 lipca 1944 r., wyjąwszy lokale

w budynkach wzniesionych lub naprawionych przez Państwo, samorząd terytorialny i instytucje prawa publicznego oraz przedsiębiorstwa państwowe i samorządowe, nie podlegają przepisom dekretu, a tym samym nie odnosi się do nich obowiązki świadczenia na rzecz Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej.

Zachodzi pytanie, czy budynki wzniesione samowolnie, bez zgody właściwej władzy budowlanej, korzystają również z przywileju zwolnienia od wpłat na FGM. Stosownie do prawa budowlanego władza budowlana uprawniona jest w stosunku do budynków „nielegalnie“ wzniesionych zarządzić ich rozebranie, o ile:

- a) zostały wzniesione niezgodnie z istniejącymi przepisami, w szczególności postawione zostały poza linią regulacyjną, ustaloną w prawomocnym planie zabudowania,
- b) zagrażają bezpieczeństwu osobistemu lub publicznemu,
- c) zniekształcają lub szpecą ulice, place, wygląd miejscowości lub krajobrazu.

O ile władza budowlana nie zarządzi mimo tych uchybień rozebrania budynku i zażąda jedynie dokonania zmian lub przeróbek, bądź wymierzy za wykonanie budowy bez zezwolenia stosowną karę w drodze administracyjnej, wówczas wzniesienie budynku pozostaje faktem, skutkującym również w płaszczyźnie przepisów dekretu o najmie lokali. A więc stosunek władzy budowlanej do wzniesionego budynku nie ma wpływu na zastosowanie odpowiednich przepisów cytowanego dekretu o najmie lokali i lokale nowo-wybudowane nie są w takich przypadkach obciążone świadczeniami na rzecz F. G. M.

(Miz.)

NOTATNIK

PRAWO FINANSOWE

Nr 4 Biuletynu Finansowego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego przynosi pełny tekst Instrukcji 6/F Departamentu Finansowego PKPG z dnia 19 sierpnia 1949 r. w sprawie wprowadzenia Jednolitego Planu Kont dla przedsiębiorstw handlowych.

Nr 5 Biuletynu Finansowego zamieszcza teksty następujących uchwał Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów:

1. z dnia 12 lipca 1949 r. w sprawie tymczasowego uregulowania trybu zatwierdzenia cen, taryf i opłat za świadczenia lub usługi.

W związku z tą uchwałą będą zmienione obowiązujące przepisy prawne dotyczące cen.

Według powyższej uchwały ceny w zasadzie zatwierdza ją Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów i Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego — stosownie do podziału w uchwale podanego. Do ministrów należy w zasadzie stawianie wniosków.

2. z dnia 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane.

Uchwała reguluje tryb regulacji rachunków przejściowych wystawianych zgodnie z pkt 5 Instrukcji tymczasowej Nr 4/K, stanowiącej załącznik do zarządzenia Ministra Odbudowy z dnia 15 lutego 1949 r. (Dziennik Urzędowy Ministra Odbudowy Nr 3, poz. 13).

3. z dnia 9 sierpnia 1949 r. w sprawie planu sfinansowania inwestycji w roku 1950.

W numerze jest skomentowana Instrukcja Narodowego Banku Polskiego w sprawie kontroli funduszu płac.

Odraczanie i umarzanie należności podatkowych

W Nr 42 Dz. Ust. pod poz. 321 ogłoszone zostało rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 27 czerwca 1949 roku w sprawie wykonania art. 23, 26 i 35 dekretu o zobowiązaniach podatkowych (Dz. Ust.: Nr 27, poz. 173, 1946 r. i Nr 36, poz. 248, 1948 r.), uchylające przedtem obowiązujące w tym przedmiocie rozporządzenie (Dz. Ust. Nr 51, poz. 292, 1946 r.).

Do odraczania i rozkładania na raty należności Skarbu Państwa z tytułu zobowiązań podatkowych, z wyjątkiem należności z tytułu zaliczek na podatki obrotowy i dochodowy, uprawnione są:

izby skarbowe — do kwoty 3.000.000 zł na okres czasu do 1 roku, ponad 3.000.000 zł do 6.000.000 zł na okres czasu do 6 miesięcy; urzędy rewizyjne — do kwoty 1.000.000 zł na okres czasu do 6 miesięcy; urzędy skarbowe — do kwoty 500.000 zł na okres czasu do 6 miesięcy.

Do odraczania i rozkładania na raty należności z tytułu zaliczek na podatki obrotowy i dochodowy uprawnione są:

izby skarbowe — do kwoty 1.000.000 zł na okres czasu do 4 miesięcy, ponad 1.000.000 zł do 2.000.000 zł na okres czasu do 2 miesięcy; urzędy rewizyjne — do kwoty 400.000 zł na okres czasu do 2 miesięcy; urzę-

dy skarbowe — do kwoty 200.000 zł na okres czasu do 2 miesięcy.

Formalności celne związane z przywozem z zagranicy przesyłek i paczek z darami

Jak podano w artykule, zamieszczonym w numerze 4 „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego” z miesiąca kwietnia 1949 r., obowiązuje w Polsce ścisła reglamentacja towarowa, polegająca na ogólnym zakazie przywozu i wywozu, regulowanym przez Państwo za pośrednictwem udzielanych pozwoleń na przywóz i wywóz. Reglamentacja ta oparta jest na rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 1 września 1939 r. o zakazie przywozu i wywozu towarów (Dz. U. R. P. Nr 87, poz. 555 z roku 1939).

Ażeby jednak umożliwić i ułatwić odbiorcom krajowym otrzymywanie zagranicznych przesyłek i paczek z darami, zawierających poza drobnymi przedmiotami dopuszczonymi do przywozu na podstawie prawa celnego, również towary zakazane do przywozu, na które wymagane jest pozwolenie przywozu, Ministerstwo Skarbu w porozumieniu z Ministerstwem Handlu Zagranicznego, dążąc do usunięcia wszelkich, dających się uniknąć trudności i formalności, związanych z odprawą celną towarów, wydało okólnik z dnia 28 maja 1949 r. Nr D. IV. 3594/2/49*) regulujący przywóz przesyłek i paczek z darami, nadsyłanych z zagranicy w formie bezpłatnej dla ludności w Polsce, według niżej podanych zasad:

I. — Wszelkie przesyłki i paczki z darami mogą być nadsyłane z zagranicy do Polski drogą pocztową, kolejową, lotniczą oraz morską i to zarówno pod adresem osób fizycznych jak i instytucji społecznych, przy czym waga każdej przesyłki lub paczki nie może przekraczać 20 kilogramów brutto, to znaczy, że waga nadesłanych w darze towarów wraz z opakowaniem nie może przekraczać wagi 20 kg.

Każda przesyłka lub paczka z darami może zawierać:

- 1) odzież, bieliznę, obuwie i to wszystko zarówno nowe jak i używane, przy czym z odzieży futrzanej może być nadesłana w przesyłce lub paczce wyłącznie jedna sztuka i to tylko używana;
- 2) wszelkie artykuły żywnościowe — do 20 kg w każdej przesyłce lub paczce łącznie z opakowaniem. Natomiast przyprawy korzenne jak: cynamon, wanilia, pieprz, liście bobkowe itp. mogą być przysyłane w ilości do 1 kilograma każdego artykułu;
- 3) owoce w stanie świeżym, suszonym i konserwowym;
- 4) lekarstwa do wagi 2 kilogramów z bezpośrednim opakowaniem z wyjątkiem lekarstw zawierających środki odurzające. Z przetworów odurzających dopuszcza się do przywozu kodeinę i etylomorfine (diodinę) w ilości do 200 gramów każdego artykułu w przesyłce. Kodeina i etylomorfina (diodina) mogą wchodzić również w skład innych nadsyłanych lekarstw.

Jeżeli chodzi o streptomycynę, to Ministerstwo Skarbu wydało zarządzenie, iż mogą być wydawane do wolnego obrotu bez żadnych pozwoleń przesyłki zawierające streptomycynę wagi 10 gramów netto, bez względu na wagę bezpośredniego opakowania streptomycyny.

Co się dotyczy środków leczniczych, o których była wyżej mowa, w ilości dozwolonej do przywozu (do 2 kilogramów z bezpośrednim opakowaniem) — to podlegają one odprawie celnej i wydaniu do wolnego obrotu bez wymagania recept lekarskich oraz specjalnych zezwoleń Ministerstwa Skarbu;

- 5) zwykłe narzędzia rzemieślnicze;
- 6) artykuły przemysłowe codziennego użytku w ilościach podanych w rubryce 2 specjalnego wykazu towarów, załączonego do omawianego okólnika np. 4 talie kart do gry, 1 pióro wieczne itd.

Przesyłki i paczki z darami, zawierające towary określone pod 1—6, podlegają odprawie celnej i wydaniu do wolnego obrotu bez wymagania pozwoleń przywozu, a tym samym bez pobierania opłat tzw. wyrównawczych, wynikających z tytułu obowiązującej w Polsce reglamentacji obrotu towarowego z zagranicą.

Jednocześnie odbiorca takiej przesyłki lub paczki z darami, zawierającej towary, o których była wyżej mowa

— opłaca oprócz nieznacznej opłaty pocztowej jeszcze tak zwaną celną opłatę manipulacyjną, której wysokość uzależniona jest od wagi otrzymywanej przesyłki lub paczki z darami i wynosi 200 — 1000 zł od paczki.

II. — Nadsyłane z zagranicy przesyłki i paczki z darami zawierające inne towary, aniżeli wymienione wyżej w części I, lub też towary w ilościach przekraczających podane normy, podlegają odprawie celnej na ogólnych zasadach, to znaczy, że chcąc taką przesyłkę lub paczkę z darami otrzymać — trzeba złożyć we właściwym Urzędzie Celnym odpowiednie pozwolenie przywozu, wydane przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego — Wydział Reglamentacji. Pozwolenia takie są udzielane przez Ministerstwo Handlu Zagranicznego — Wydział Reglamentacji po uiszczeniu przez adresata tak zwanych opłat wyrównawczych w wysokości zależnej od rodzaju i ilości nadesłanych w przesyłce lub paczce towarów.

W przypadku nadesłania w przesyłce lub paczce z darami towarów w ilościach przekraczających normy dopuszczone do przywozu bez wymagania odnośnych pozwoleń Ministerstwa Handlu Zagranicznego — winny być pobrane odpowiednie opłaty wyrównawcze nie tylko od nadwyżki, lecz od całej ilości danego towaru, znajdującego się w przesyłce lub paczce nadesłanej z zagranicy.

III. — Nadsyłane z zagranicy w przesyłkach lub paczkach w charakterze darów towary, wymienione w specjalnym wykazie towarów, załączonym do okólnika z dnia 28 maja 1949 r. mogą być w przypadku nadesłania ich ponad dopuszczoną do przywozu normę — odprawione i wydane do wolnego obrotu bez żądania odnośnych pozwoleń przywozu, przewidzianych w części II, pod warunkiem pobrania opłat wyrównawczych, podanych w tymże wykazie, załączonym do okólnika.

Obliczanie i pobieranie opłaty wyrównawczej, zależnej od rodzaju i ilości danego towaru, następuje według zasady podanej wyżej w części II, to jest od całej ilości towaru, a nie tylko od nadwyżki.

O ile jednak ogólna wartość podlegających opłatom wyrównawczym poszczególnych towarów nadesłanych w przesyłce lub w paczce z darami przekracza według cen jednostkowych podanych w rubryce 3 tegoż wykazu złotych 100.000. — wówczas Urząd Celny żąda przedłożenia na te towary pozwolenia przywozu z Ministerstwa Handlu Zagranicznego — Wydział Reglamentacji.

IV. — Jeżeli poza towarami, które mogą być odprawione przez Urząd Celny i wydane do wolnego obrotu w myśl zasad podanych wyżej w części III, bez obowiązku przedłożenia pozwolenia przywozu, lecz za pobraniem opłat wyrównawczych, przesyłka lub paczka zawiera również inne jeszcze towary na które wymagane jest pozwolenie przywozu Ministerstwa Handlu Zagranicznego — wówczas Urząd Celny żąda od odbiorcy przesyłki przedłożenia pozwolenia przywozu na obydwa rodzaje towarów.

V. — W razie nieuiszczenia przez odbiorcę przesyłki lub paczki z darami wymienionych opłat wyrównawczych, strona ma możliwość podjęcia tych towarów z nadesłanej przesyłki, na które, ze względu na rodzaj ich lub dozwoloną ilość nie potrzebuje starać się o pozwolenie przywozu ani też uiszczać opłat wyrównawczych z tym jednak zastrzeżeniem, że zrzeknie się na rzecz Skarbu Państwa nadwyżki towarów wymienionych we wspomnianym wykazie, na które nie uzyskała pozwolenia przywozu, ani też od których nie uiszczała przypadających opłat wyrównawczych.

Odbiorca przesyłki lub paczki może również zrzec się na rzecz Skarbu Państwa i innych towarów, dla odprawy których i wydania do wolnego obrotu potrzebne jest pozwolenie przywozu, przy czym może podjąć te towary, które mogą być wydane do wolnego obrotu po uprzednim pobraniu od nich przypadających opłat wyrównawczych bez pozwolenia przywozu.

Strona może również nie płacić wymierzonych jej opłat wyrównawczych, a podjąć tylko tę część towaru, która według rubryki 2 wykazu, wolna jest od pozwolenia przywozu i opłat wyrównawczych, zrzekając się nadwyżki na rzecz Skarbu Państwa.

Towary, których zrzekają się odbiorcy na rzecz Skarbu Państwa, są sprzedawane w drodze publicznego przetargu (z licytacji).

*) Okólnik jest ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Min. Skarbu Nr 23 poz. 145.

VI. — Przywóz towarów i paczek z darami przez członków załóg statków, przybywających do portów polskich, obsługę pociągów kolejowych, wagonów sypialnych, samolotów, samochodów i innych środków przewozowych jest niedozwolony.

(mgr Z. Cz.)

Patentowanie wynalazków zagranicznych w ZSRR

Patentowanie zagranicznych wynalazków w Związku SRR jest unormowane w „Przepisach o wynalazkach i technicznych ulepszeniach”, zatwierdzonych uchwałą Rady Komisarzy Ludowych Związku SRR z dn. 5 marca 1941 roku nr 448 (Zbiór Uchwał i Rozporz. Rządu Związku SRR, 25. 3. 1941 r. nr 9, poz. 150)¹⁾.

Zgodnie z tymi przepisami, cudzoziemcy korzystają z wynikających z tych przepisów praw na równi z obywatelami Związku SRR, na zasadach wzajemności. Patentu udziela się na lat 15, licząc od dnia wniesienia zgłoszenia. Opublikowanie istoty wynalazku przed wniesieniem zgłoszenia stanowi przeszkodę do udzielenia patentu.

Sposób wnoszenia zgłoszeń wynalazków do opatentowania w Związku SRR

Cudzoziemcy — wynalazcy, ich spadkobiercy lub prawonabywcy, wnoszą zgłoszenia wynalazków do opatentowania przez Oddział Patentowy Wszechzwiązkowej Izby Handlowej w Moskwie (art. 44 „Przepisów”).

Każde zgłoszenie może dotyczyć tylko jednego wynalazku.

W zgłoszeniu należy wymienić dane o osobie zgłaszającej (nazwisko, rodzaj zajęcia, adres, obywatelstwo) i podać przedmiot wynalazku.

Jeżeli zgłaszający nie jest autorem wynalazku, należy wymienić w zgłoszeniu rzeczywistego wynalazcę.

Do zgłoszenia należy dołączyć następujące dokumenty:

1. Pełnomocnictwo, wystawione przez zgłaszającego na Oddział Patentowy Wszechzwiązkowej Izby Handlowej, upoważniające do prowadzenia sprawy o udzielenie patentu, zalegalizowane przez Konsulat Związku SRR w kraju zgłaszającego.

2. Oświadczenie autorstwa w przepisanej formie, bez legalizacji.

3. W razie odstąpienia swych praw przez zgłaszającego, należy przedstawić również akt odstąpienia, podpisany przez wynalazcę i jego prawonabywców, zalegalizowany przez Konsulat Związku SRR.

4. Opis wynalazku i przedmiotu patentu — w 4 egz. w języku rosyjskim (3 egz. do zgłoszenia i 1 egz. dla Oddziału Patentowego). Jeżeli opis przedkłada się w języku angielskim, francuskim lub niemieckim, można go wnieść tylko w 2 egzemplarzach.

5. Rysunki — w 4 egz. o wymiarach 21 x 30 lub 30 x 42 cm, z których jeden na kartonie („bristol”), dwa na kalce i jeden dla Oddziału Patentowego.

Opis i przedmiot wynalazku

Istota wynalazku winna być przedstawiona w opisie tak ściśle, jasno i wyczerpująco, aby widoczna była nowość wynalazku i by na podstawie tego opisu można było wynalazek wykonać.

Pierwsza część opisu ma zawierać charakterystykę tego, co było znane w danej dziedzinie a poprzedzało wynalazek. W dalszym ciągu należy wskazać cel wynalazku i podstawowe środki do osiągnięcia tego celu. Następnie wymienia się rysunki, jeśli je załączono do opisu, a wreszcie zamieszcza się sam opis wynalazku z powołaniem się na rysunki, jeżeli wynalazek dotyczy konstrukcji, bądź podaje się przykłady lub recepty, jeżeli wniosek dotyczy sposobu wytwarzania.

Takie same wymagania odnoszą się do przedmiotu patentu.

Istota tych wymagań polega na tym, że:

1. Pierwszy punkt przedmiotu patentu (zastrzeżenia patentowe, składa się z dwu części, oddzielonych słowami **znamienny tym**, przy czym w pierwszej części przedstawia się znane cechy danego wynalazku, a w drugiej nowe cechy, występujące w danym wynalazku i odróżniające go od innych.

2. Następne punkty zastrzeżeń nie mogą być powtórzeniem poprzednich lecz winny być ich rozwinięciem. W tych następnych punktach, w pierwszej części punktu

zastrzeżeń — przed słowami „znamienny tym” należy się powołać na numer tych poprzednich lub tego poprzedniego punktu zastrzeżeń, który się rozwija lub uzupełnia danym następnym punktem.

3. Wszystkie następne punkty zastrzeżeń są uzależnione od pierwszego.

Koszty

Przy zgłoszeniu wynalazku do opatentowania w Związku SRR, zgłaszający przekazuje na rachunek bieżący Wszechzwiązkowej Izby Handlowej w Banku Handlu Wewnętrznego w Moskwie, w walucie swego kraju, następujące sumy:

1) 260 rub. opłaty urzędowej (opłaty tej nie uiszcza się w przypadku wniesienia podania o udzielenie świadectwa autorskiego);

2) 300 rub. tytułem honorarium Izby;

3) za tłumaczenie opisu i innych dokumentów z języka angielskiego, francuskiego lub niemieckiego na język rosyjski — po 10 rub. za 100 słów. Za przekład z języka rosyjskiego na angielski, francuski lub niemiecki uiszcza się po 20 rub. za 100 słów. Koszty tłumaczenia z innych języków oblicza się stosownie do porozumienia.

Zbiory zarządzeń normatywnych.

W związku z obowiązującymi w urzędach i przedsiębiorstwach państwowych poleceniami prowadzenia zbiorów zarządzeń normatywnych podajemy niżej jako materiał porównawczy dla sporządzenia odpowiedniej instrukcji — tekst okólnika w tej sprawie, wydanego przez wojewodę śląskiego i zamieszczonego w Śląskim Dzienniku Wojewódzkim Nr 14 z bieżącego roku:

We wszystkich podległych wydziałach i starostwach powiatowych należy niezwłocznie przystąpić do założenia jednolitych zbiorów zarządzeń normatywnych (§ 5 przepisów kancelaryjnych dla Urzędu Wojewódzkiego i § 6 przepisów kancelaryjnych dla Starostw Powiatowych). W Związku z tym w każdym wydziale (referacie starostwa) zgodnie z rzeczowym wykazem akt, powinna się znajdować teczka nr 1 „Przepisy i zarządzenia ogólne”, obejmująca zbiory przepisów normatywnych dla każdego zagadnienia, wyodrębniającego się w wydziale (referacie) oddzielnie. W zbiorach tych muszą się więc znaleźć wszystkie aktualne przepisy normatywne począwszy od 1945 roku, obowiązujące w odnośnym wydziale (referacie), a więc instrukcję, okólniki, pisma okólne władz zwierzchnich i własne (oryginały lub odpisy) itp. W przeciwnieństwie do innych teczek zawierających akta spraw rzeczowych, teczka przepisów normatywnych jest stała i ciągła, tzn., że nie zakłada się corocznie nowej teczki tego rodzaju, ale tą samą teczkę prowadzi się z roku na rok i nie przekazuje jej się do składnicy akt. Teczka ta musi być stale uaktualniana tj. uzupełniana nowymi zarządzeniami. W praktyce teczka nr 1 przedstawiać się będzie następująco: np.

a) w wydziale (referacie) ogólnie-organizacyjnym w teczce nr 1 znajdować się będzie osobny zbiór w sprawach organizacyjnych, osobny zbiór w sprawach zebrań periodycznych, osobny zbiór w sprawach pieczęci urzędowych itp.,

b) w wydziale (referacie) społeczno-politycznym (w teczce nr 1 znajdować się będzie osobny zbiór w sprawach stowarzyszeń, osobny zbiór w sprawach opinii, osobny zbiór w sprawach weryfikacji itd.,

a) w wydziale (referacie) ogólnie-organizacyjnym w teczce nr 1 znajdować się będzie osobny zbiór w sprawach obywatelstwa, osobny zbiór w sprawach ewidencji i kontroli ruchu ludności, osobny zbiór w sprawach urzędów stanu cywilnego itd.

Zbiory przepisów normatywnych obejmujące poszczególne zagadnienia w wydziałach (referatach) mogą być numerowane kolejną cyfrą. Cyfry te można zaznaczać w spisie spraw do teczki nr 1 po rubryce „załatwienie”, pod danym numerem porządkowym, gdzie odnośną sprawę wpisano np.:

a) w wydziale (referacie) ogólnie-organizacyjnym: „Pieczęcie urzędowe” zbiór nr III, „Zebranie periodyczne”, zbiór nr II, itd.,

b) w wydziale (referacie) społeczno-politycznym: „Weryfikacja” zbiór nr III, „Stowarzyszenia” zbiór nr I itd.,

c) w wydziale (referacie) prawno-administracyjnym: „Sprawy Urzędu Stanu Cywilnego” zbiór nr III, „Sprawy Obywatelstwa” zbiór nr I itd. Na okładce teczki nr 1 należy umieścić spis wszystkich* znajdujących się w niej zbiorów przepisów normatywnych np.:

I. Sprawy organizacyjne,

- II. Zebrania periodyczne,
III. Pieczęcie urzędowe itd.

Według tej numeracji zbiory przepisów normatywnych mają być stale ułożone kolejno w teczce nr 1. W zbiorach tych, należy składać tylko przepisy normatywne w sposób książkowy, by tworzyły one aktualne podręczniki dla każdego zagadnienia w wydziale (referacie).

W zbiorach tych nie należy składać żadnej korespondencji, sprawozdań, wykazów itp., wykonywanych na skutek odnośnego przepisu normatywnego. Korespondencja taka winna być wpisana do spisów spraw teczek rzeczowych i złożona w odpowiadających im teczkach rzeczowych. W praktyce np. wpisywanie do spisów spraw teczki nr 1 wydziału (referatu) ogólnego-organizacyjnego przedstawiać się będzie następująco:

Nr. porz.	Data wpływu	Nadawca i nr. aktu	Treść sprawy	Załatwienie
1.	5. 3. 49	Woj. Śl. O. Org. 1/25/b/4/49	Rzeczowy wykaz akt.	10. 3. 49 Nr. I.
2.	15. 6. 49	Woj. Śl. O. Org. 1/5/e/1/49	Odprawy kierowników referatów	25. 6. 49 Nr. V.
3.	25. 6. 49	Urz. Woj. Śl. O. Org. 1/43/10/49	Biblioteki urzędowe	29. 6. 49 Nr. VII.

i t d.

Monitor Spółdzielczy.

Ustawa sejmowa z dnia 21 maja 1948 r. nakłada na Zarząd CZS obowiązek pełnego i ścisłego informowania ruchu spółdzielczego o wszystkich ustawach, rozporządzeniach i okólnikach wychodzących od władz państwowych i samorządowych, o ile dotyczą spółdzielczości, jak i o wszystkich głównych uchwałach, zarządzeniach, instrukcjach CZS i Central Spółdzielczych.

Wobec tego Zarząd CZS powołał dn. 13. V. 1948 urzędowy organ Związku pt. „MONITOR SPÓŁDZIELCZY” ukazujący się dwa razy w miesiącu.

Numer 1 „Monitora Spółdzielczego” ukazał się 20. VI. 1948 r. Od 1949 r. „Monitor” wychodzi w dwóch częściach; część „A” zawiera teksty ustaw, rozporządzeń, uchwał i instrukcji CZS itp. Część „B” zawiera ogłoszenia rejestrowe.

Z ciekawszych zagadnień, normowanych uchwałami CZS wymienić należy:

1. Zakaz kupna mieszkań od osób prywatnych (Uchwała z 1. 7. 48 Monitor Spółdzielczy Nr 4).

CZS zakazuje centralom spółdzielczym wszelkich transakcji kupna mieszkań lub całych domów mieszkalnych od osób prywatnych. W wyjątkowych wypadkach, gdy w grę wchodzi interesy życiowe Centrali, a nie zachodzi niebezpieczeństwo finansowania elementów wrogich klasowo, mogą zarządy central zwracać się do CZS ze szczegółowo umotywowanymi wnioskami w sprawie tych transakcji, których dokonanie wymaga każdorazowej zgody Zarządu CZS.

Zakaz ten został rozszerzony uchwałą z 2. XI. 48 (Monitor Spółdzielczy Nr 11 poz. 81) na **zakaz kupna od osób prywatnych oraz od ich spółek wszelkiego rodzaju mienia nieruchomości i ruchomego, wydzierżawiania** tych przedmiotów o ile czynsz dzierżawny miałby być płacony z góry za okres dłuższy niż **6 miesięcy** lub gdyby akt dzierżawny nakładał na najemcę obowiązek zwrotu całości lub części wyłożonych przez właściciela lub poprzedniego posiadacza kosztów odbudowy, remontu, adaptacji lub t. p.

2. Zezwolenie na uruchomienie nowych zakładów gospodarczych i podejmowanie inwestycji (Uchwała z 11. VI 48 Monitor Spółdzielczy Nr 3).

Wymagają zatwierdzenia inwestycje, nie objęte Państwowym Planem Inwestycyjnym, a obejmujące, między innymi: otwarcie nowego sklepu branżowego lub domu towarowego, uruchomienie nowej wytwórni lub kupno nowej wytwórni oraz prowadzenie inwestycji w nieruchomościach, jeżeli inwestycje te nie są objęte

zwolnieniami. Uchwała dalej określa wysokość inwestycji, które wymagają tej czy innej formy celem ich zatwierdzenia w zależności od wysokości inwestycyjnej kwoty.

3. Sprawa spółdzielni nieczynnych (Uchwała Zarządu CZS z 8. 7. 48 Monitor Nr 4 (48)).

4. Postępowanie oddłużeniowe spółdzielni rolniczych i ich central (dekret z 28. 7. 48 Monitor Nr 5 (48)).

5. Używanie służbowych osobowych pozazdów mechanicznych omawia instrukcja wydana na podstawie uchwały Zarządu CZS z 8. 10. 48 Monitor Nr-8—9 (48).

6. Zakaz unieruchamiania środków obrotowych w centralach spółdzielni i spółdzielniach (Uchwała Zarządu CZS z 2. 11. 48 Monitor Nr 10—11 poz. 81).

7. Sprawę przyspieszenia obrotów wagonów omawia pismo okólne M. P. i H. z 15. XII. 48 (Monitor Nr 2/49 poz. 16).

8. O utworzenia Biura Prawnego CZS zawiadamia uchwałą z 7. VIII. 48 (Monitor Spółdzielczy Nr 5) ustalając jednocześnie zakres działania tego Biura.

9. Powołanie Biura Ubezpieczeń CZS (Uchwała z 19. XI. 48 „Monitor Spółdzielczy” Nr 12 poz. 90).

Uchwała ta tworzy. Biuro Ubezpieczeń, ustala jego zakres działania oraz powołuje terenowych inspektorów ubezpieczeń.

10. W Nr 1/49 r. poz. 9 ogłoszona została Instrukcja w sprawie ubezpieczenia mienia spółdzielczego od szkód losowych.

Instrukcja ta omawia sposób zawierania ubezpieczenia, dokumenty ubezpieczeniowe i opłacanie składki, likwidację szkód oraz spółdzielczy aparat ubezpieczeniowy. Dalej instrukcja omawia porozumienie zawarte z PZUW a dotyczące odstępowania od ogólnych warunków i taryf dla spółdzielczości.

11. Regulację plac w spółdzielczości omawia uchwała CZS z 21. 1. 49 (Monitor Nr 3/49 poz. 13).

12. Przejmowanie prywatnych przedsiębiorstw i warsztatów przez spółdzielnie pracy i spółdzielnie rzemieślnicze (Uchwała z 4. II. 49 „Monitor Spółdzielczy” Nr 5 poz. 41).

Uchwała powyższa podaje wytyczne, jakie należy stosować w przypadku organizowania spółdzielni w oparciu o element drobnorzemieślniczy w wypadku przejmowania prywatnych przedsiębiorstw i warsztatów, nie będących własnością drobnych rzemieślników.

13. Statut wzorcowy dla spółdzielni spożywców. „Monitor” Nr 7/49 poz. 55 przynosi uchwałę zarządu CZS z dnia 30. III. 49 w sprawie statutów wzorcowych dla spółdzielni spożywców:

- dla spółdzielni z liczbą członków do 1.000 osób,
- dla spółdzielni z liczbą członków ponad 1.000 osób,

14. System finansowy spółdzielczości. Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z 12. IV. 1949 w sprawie zasad systemu finansowego spółdzielczości została zamieszczona w Nr 8 „Monitora” poz. 58 z r. 1949.

15. Planowy system oszczędzania. Instrukcja CZS. z dn. 6. IV. 49 dla central spółdzielni i spółdzielczo-państwowych — omawia sprawę organizacji prac nad wprowadzeniem planowego systemu oszczędzania w spółdzielczości. (Monitor Nr 9—10 poz. 65 z r. 1949.)

Instrukcja nakłada obowiązek wprowadzenia w każdej instytucji spółdzielczej planowego systemu oszczędzania, realizowanego przez roczne plany oszczędnościowe oraz poprzez akcję wychowawczą i propagandową.

16. Warunki korzystania z dostaw i usług sektora prywatnego w zakresie dokonywania inwestycji oraz zawierania umów dzierżawnych określa uchwała zarządu CZS z 14. V. 49 (Monitor Nr 11/1949 poz. 73).

17. Współpraca spółdzielczości z ruchem zawodowym jest przedmiotem uchwały z 25. V. 49 (Monitor Nr 11/1949 poz. 77).

18. Załatwianie sporów między instytucjami spółdzielczymi przez sądy polubowne reguluje uchwała CZS z 25. V. 49 (Monitor Nr 11/1949 poz. 80).

19. Udział spółdzielczych organów rewizyjno-instrukcyjnych i kontrolnych w kontroli planów finansowo-

gospodarczych reguluje Tymczasowa Instrukcja Wydziału Rewizyjnego CZS zamieszczona w Nr 11/1949 Monitora, poz. 82.

23. Ograniczenie działalności delegatur CZS. Uchwała CZS z dn. 3 czerwca b. r. (Monitor Nr 14/1949 poz. 94)

ogranicza z dniem 1 sierpnia 1949 działalność delegatur CZS tylko do funkcji inspekcyjnych i w związku z tym przemianowuje delegatury na inspektoraty rewizji CZS, podległe bezpośrednio Wydziałowi Rewizyjnemu P.

Umowy i akta prawne

Wzory umów o dostawy towarów obowiązujące pomiędzy Centralą Handlową Przemysłu Metalowego i wojewódzkimi dyrekcjami przemysłu miejscowego.

Drukowane niżej wzory są typowe dla uregulowanych nimi stosunków w oparciu o nowe przepisy o dostawach, robotach i usługach. Dlatego mogą te umowy służyć jako materiał porównawczy przy projektowaniu innych umów o dostawy pomiędzy przedsiębiorstwami państwowymi.

(Red.)

Umowa ramowa

zawarta dnia pomiędzy Centralą Handlową Przemysłu Metalowego, Przedsiębiorstwem Państwowym Wyodrębnionym — Biuro Sprzedaży

..... w
ul.

w imieniu i na rzecz której działają ob. ob.

na mocy

jako kupującą, zwaną dalej „Odbiorcą” — z jednej strony, a Wojewódzką Dyrekcją Przemysłu Miejsowego w

w imieniu i na rzecz której działają ob. ob.

na mocy

jako sprzedającą, zwaną dalej „Dostawcą” z drugiej strony.

§ 1.

Przedmiot umowy

1. Odbiorca zobowiązuje się przejmować całkowitą produkcję wyrobów metalowych Dostawcy, pozostałą po zaspokojeniu potrzeb Centrali Zaopatrzenia, a będącą przedmiotem zbytu Centrali Handlowej Przemysłu Metalowego — na zasadach wyłączności.
2. W granicach niniejszej umowy ramowej i uzgodnionego planu kwartalnego produkcji będą zawierane pomiędzy Dostawcą i Odbiorcą szczegółowe umowy kupna — sprzedaży, podpisywane przez obie strony, a określające ilość, jakość, terminy i miejsce dostawy towarów, oraz ewentualne warunki techniczne i specjalne tych dostaw w oparciu o warunki ogólne niniejszej umowy ramowej.

§ 2.

Ceny

1. Odbiorca płacić będzie dostawcy za towar loco wagon załadownicza stacja kolejowa łącznie z opakowaniem fabrycznym po cenach kalkulacyjnych Dyrekcji Przemysłu Miejsowego zatwierdzonych przez Departament Przemysłu Miejsowego.
2. W wypadkach gdy wysokość ceny kalkulacyjnej Dostawcy uniemożliwiałaby Odbiorcy sprzedaż danych artykułów po obowiązującej cenie (cennikowej) wówczas Odbiorca wystąpi zgodnie z Uchwałą K. E. R. M. z dnia 11. 5. 49 r. do P. K. P. G. o włączenie tych artykułów do Funduszu Wyrównawczego Cen, z tym, że w razie nieuzyskania takiej zgody Odbiorca nie ma obowiązku przejścia tych artykułów po cenie kalkulacyjnej, a natomiast na żądanie Dostawcy będzie miał o-

bowiązek przejścia ich po cenach wynikających z obowiązującego cennika.

§ 3.

Zasady planowania

1. Odbiorca i dostawca współpracują w ramach rocznych planów produkcyjnych uzgodnionych przez przedstawicieli obydwu stron na zasadach ustalonych w niniejszej umowie.
2. Podstawą planu produkcji jest z jednej strony zdolność produkcyjna zakładów podległych Dostawcy, z drugiej zaś strony zapotrzebowania rynku zgłoszone przez Odbiorcę.
3. Do dnia 30 września każdego roku Odbiorca prześle Dostawcy zapotrzebowanie towarów na rok następny, opracowane w grupach asortymentowych z uwzględnieniem ilości, terminów dostaw, jakości, opakowania i innych warunków technicznych. Na podstawie tego zapotrzebowania opracuje Dostawca projekt planu produkcyjnego podległych mu przedsiębiorstw, biorąc pod uwagę swe techniczne możliwości produkcyjne i możliwości zaopatrzenia surowcowego.
4. Do dnia 15 listopada każdego roku Dostawca i Odbiorca uzgadnia ostatecznie plan produkcji na rok następny z podziałem na kwartały.
5. Zmiany rocznego planu produkcyjnego mogą być podejmowane w związku z nowymi zapotrzebowaniami rynku lub zmianami możliwości produkcyjnych. Prawo składania wniosków w przedmiocie zmian planu produkcyjnego przysługuje obu stronom z zachowaniem zasady ścisłej współpracy przy uzgadnianiu.
6. a) W ramach zatwierdzonego rocznego planu produkcyjnego oraz na podstawie wyspecyfikowanego kwartalnego zapotrzebowania Odbiorca i Dostawca na 3 miesiące przed rozpoczęciem kwartału ustalają szczegółowe kwartałne i miesięczne plany dostaw z uwzględnieniem asortymentu, jakości, ilości i terminów dostaw oraz rozdzielniki produkcji na poszczególne zakłady. Na miesiąc przed początkiem każdego kwartału kalendarzowego Dostawca obowiązany jest dostarczyć Odbiorcy wg uzgodnionych wytycznych kwartalny plan produkcji poszczególnych zakładów podległych Dostawcy do zatwierdzenia.
b) Uzgodniony i zatwierdzony w sposób omówiony w p. a) niniejszego ust. plan kwartalny produkcji zostanie podpisany w sposób podany w § 1 ust. 2.

§ 4.

Warunki techniczne

1. Wymienione w planie koordynacyjnym towary winny odpowiadać normom P. N. lub innym, a z braku tychże, wzorom lub warunkom technicznym dostarczonym lub akceptowanym przez Odbiorcę.
2. Ustalenie norm wg których mają być wykonane wyroby, dostarczenie wzorów lub warunków technicznych winno się odbyć przed przystąpieniem do produkcji tzn. warunki i normy techniczne winny zostać szczegółowo uwidocznione przy podpisywaniu planów koordynacyjnych będących załącznikami do umowy kupna sprzedaży.

§ 5.

Określenie miejsca, sposobu i czasu odbioru towaru

1. Dostawy wynikające z umowy kupna sprzedaży realizować będą poszczególne zakłady podległe Dostawcy w ramach ustalonych planów kwartalnych i na pod-

stawie zleceń wysyłkowych, wystawionych przez Odbiorcę na jego klientów. Terminy dostaw w zleceniach wysyłkowych ustalone mają być przez Odbiorcę z takim wyliczeniem by cała objęta kwartalnym planem wysyłkowym produkcja wyeksponowana być mogła przez zakłady podległe Dostawcy najpóźniej w ciągu 3 tygodni od daty expiracji wysyłkowego planu kwartalnego.

2. W wypadku gdy Odbiorca zastrzegł sobie w zleceniach wysyłkowych dokonanie odbioru technicznego, lub ilościowego na magazynach Dostawcy, wówczas odbiór ten nastąpi zgodnie z rozporządzeniem R. M. z dnia 19. II. 49 r. Dz. U. R. P. Nr 12/49 poz. 73 i odpowiednimi przepisami załącznika Nr 6 do Zarządzenia Min. Przemysłu i Handlu z dnia 12. III. 49 r. L. dz. KO II PR 80/48/49/33 w terminie 14 dni od daty otrzymania przez Odbiorcę zawiadomienia o gotowości towaru do odbioru.
3. Do dokonania odbioru technicznego i ilościowego zgodnie z uprzednio ustalonymi warunkami technicznymi towaru, Odbiorca może upoważnić klienta, dla którego dany towar lub jego część jest przeznaczona.
4. W wypadku nieprzystania przez Odbiorcę przedstawicieli dla dokonania odbioru w powyższym terminie, Dostawca uprawniony będzie przelać towar pod adresem wskazanym zleceniem bez dokonania komisijnego odbioru co nie zwalnia Dostawcy od odpowiedzialności za udowodnione braki i wady towaru.
5. Towar wysłany bez odbioru technicznego nie odpowiadający wzorom, rysunkom lub warunkom technicznym, zastrzeżonym w umowie, Odbiorca ma prawo postawić do dyspozycji Dostawcy, który obowiązuje się go odebrać lub doprowadzić na miejscu do właściwego stanu, własnym kosztem i staraniem w ciągu 14 dni od daty otrzymania zawiadomienia. W wypadku niemożności dokonania poprawek, Dostawca zobowiązuje się dostarczyć wzamian towar odpowiadający warunkom zamówienia w terminie dodatkowym, uzgodnionym z Odbiorcą. Gdyby Dostawca nie zachował uwidocznionego powyżej terminu 14-dniowego, Odbiorca ma prawo towar lub jego część nie odpowiadającą warunkom dostawy odesłać na jego koszt i ryzyko.
6. Odbiorca może przyjąć towar nieodpowiadający warunkom jednak po obniżonej cenie, jeżeli to przyjęcie znajduje usprawiedliwienie gospodarcze. Obniżka ceny następuje w toku właściwych instancji.

§ 6.

Opakowanie, ekspedycja i ubezpieczenie

1. Dostawca będzie dostarczać towary w opakowaniu znormalizowanym stosowanym przez Odbiorcę. Opakowanie to będzie dostarczone bezpłatnie.
2. W wypadku żądania przez Odbiorcę opakowania specjalnego lub dodatkowego Dostawca dostosuje się do żądań Odbiorcy, licząc to opakowanie po cenie kosztów własnych.
3. Dostawca zobowiązuje się wykonać wszelkie zlecenia Odbiorcy wchodzące w zakres ekspedycji towaru do momentu załadowania go na wagon kolejowy bądź samochód. Czynności te są nieodpłatne.
4. Na wyraźne żądanie Odbiorcy Dostawca dokona ubezpieczenia wysyłanego towaru na koszt Odbiorcy.
5. Odbiorca przejmuje na siebie ryzyko za zamówiony towar od momentu załadowania towaru do wagonu o ile uszkodzenie względnie zniszczenie towaru nie nastąpiło w skutek wadliwego załadowania.

§ 7.

Regulacja należności

Regulacja należności Dostawcy następować będzie na zasadach Uchwały Komitetu Ekonomicznego Rad Ministrów z dnia 20. 5. 1947 r. w drodze inkasa bankowego.

§ 8.

Odszkodowanie umowne oraz postępowanie w wypadku niewykonania umowy

1. W razie naruszenia postanowień o wyłączności sprzedaży, Dostawca obowiązany będzie zapłacić Odbiorcy

tytułem odszkodowania sumę równającą się podwójnej wartości sprzedanych przez Dostawcę towarów. Postanowienia te nie mają zastosowania do sprzedaży dokonywanych przez Dostawcę Centralom Zaopatrzenia zgodnie z uchwałą K. E. R. M. z dnia 11 maja 1949 r. w sprawie produkcji i zbytu D. P. M.

2. W wypadku zaniedbania przez Odbiorcę dostarczenia Dostawcy w porę zleceń wysyłkowych, względnie niedokonania odbioru przygotowanego towaru — Odbiorca zapłaci Dostawcy odszkodowanie umowne w wysokości 0,4% za każdy dzień z wyłączeniem niedziel i świąt, od wartości nieodebranej w terminie masy towarowej, licząc od dnia następnego po upływie terminów przewidzianych w § 5 niniejszej umowy.
3. W wypadku niewykonania umowy, Dostawca zobowiązuje się zapłacić odszkodowanie umowne w wysokości 15% wartości niewykonanej dostawy.
4. W wypadku niedotrzymania terminu całej dostawy lub części, Dostawca zobowiązuje się zapłacić odszkodowanie umowne w wysokości 0,4% wartości opóźnionej dostawy za każdy dzień zwłoki z wyłączeniem niedziel i świąt.
5. W wypadku, w którym zwłoka w wykonaniu części zamówienia uniemożliwia wykorzystanie całej dostawy lub jej części zgodnie z jej przeznaczeniem, Dostawca zobowiązuje się zapłacić odszkodowanie w wysokości 0,1% wartości całej dostawy za każdy dzień zwłoki z wyłączeniem niedziel i świąt.
6. Odbiorca może domagać się na ogólnych zasadach prawa odszkodowania przewyższającego odszkodowanie umowne.
7. Odbiorca może zwolnić Dostawcę od wypłaty odszkodowań na zasadzie i w wypadkach przewidzianych w § 63 rozp. R. M. z dnia 19. 2. 49 r. Dz. U. R. P. Nr 12/49 poz. 73.
8. W razie niewykonania przez Dostawcę umowy, niedotrzymania terminu dostawy innych warunków umowy, Odbiorca może natychmiast lub po bezskutecznym upływie udzielonego dodatkowo terminu, od umowy odstąpić z winy Dostawcy i wykonanie zamówienia powierzyć osobie trzeciej na koszt Dostawcy. Zastosowanie przez Odbiorcę postanowień powyższych nie zwalnia Dostawcy od obowiązku uiszczenia odszkodowań przewidzianych w p. 3, 4, 5 lub 6 niniejszego paragrafu. W wypadku wykonania zamówienia przez osobę trzecią, odszkodowanie umowne za zwłokę liczyć się będzie od dnia uchylenia terminu do dnia wykonania towaru zastępczego.
9. Za wszelkie wady i braki Dostawca ponosi odpowiedzialność w ramach przepisów prawa o rekojni.
10. W razie niedotrzymania przez Dostawcę któregośkolwiek innego warunku umowy niniejszej, Odbiorca może dochodzić odszkodowania na ogólnych zasadach prawa, a Dostawca zobowiązuje się je zapłacić.

§ 9.

Odstąpienie praw i obowiązków z tytułu niniejszej umowy

1. Dostawca bez zgody Odbiorcy nie ma prawa powierzyć wykonania umowy lub jej części innej osobie, ani też przelewać przypadających mu należności.
2. Dostawca w wypadku konieczności powierzenia wykonania umowy lub jej części osobom niewymienionym w § 8 Rozp. R. M. z dnia 19. 2. 48 r. Dz. U. R. P. Nr 12 z dnia 12. 3. 48 r. niezależnie od uzyskania zgody Odbiorcy uzyska zgodę Ministra Przemysłu Lekkiego.

§ 10.

Zasady współpracy w dziedzinie wzajemnego informowania się i sprawozdawczości

1. Do dnia 4 każdego miesiąca poszczególne zakłady Dostawcy nadsyłać będą raporty produkcji i wysyłek za miesiąc ubiegły wg formularza wymaganego przez Odbiorcę.
2. Dostawca udzielił Odbiorcy z zakresu wytwarzanych artykułów objętych niniejszą umową wszelkich informacji technicznych, jakie okaza się potrzebne przy sprzedaży w celu przeprowadzenia reklamy tych artykułów.

3. Odbiorca zobowiązuje się:
 - a) Informować Dostawcę o sytuacji na rynku i o wynikającej z tejże analizy rynkowej konieczności podjęcia produkcji nowych artykułów, zmiany gatunku produkowanych, wstrzymania ich produkcji, wzmożenia produkcji, poprawienia jakości, zmiany cen itp.
 - b) Urządzać okresowe konferencje z Dostawcą celem omówienia wspólnych problemów.
 - c) Udzielać wszelkich informacji odnośnie wspólnych spraw finansowych, jak uzgodnienie kont i zapisów, uwzględnienie poglądów odnośnie reklamacji odbiorców itp.
4. Dostawca zobowiązuje się:
 - a) Wydać podległym zakładom produkcyjnym instrukcje w sprawie dostarczenia całego materiału niezbędnego do należytego funkcjonowania u Odbiorcy codziennej pracy handlowej, rachunkowej, sprawozdawczości oraz planowania wg żądanych schematów.
 - b) Zawiadamiać Odbiorcę o wszelkich przeszkodach produkcyjnych (awarie, brak surowców itp.) z podaniem przyczyny, przewidzianego okresu postoju i ewentualnego niedoboru w produkcji.
 - c) Zawiadomić zakłady o uprawnieniach Odbiorcy do wglądu do ksiąg magazynowych i ekspedycyjnych oraz kontrolowanie remontów magazynowych.
 - d) Dostarczać Odbiorcy bezpłatnych próbek gotowych wyrobów potrzebnych Odbiorcy do badania pod względem jakości. Próbkę tę wydawać mogą Zakłady podległe Dostawcy tylko na podstawie uprzednich pisemnych zleceń Odbiorcy.
 - e) Dostawca winien poza tym poczynić wszystko co w jego mocy, aby ułatwić techniczną stronę dystrybucji towarów, a więc dozorować urządzenie spedycyjne i transportowe, opakowanie wysyłkowe, magazyny itp. i stosować się w tej mierze do dezyderatów wyrażonych przez Odbiorcę.

§ 11.

Zasady postępowania w okresie przejściowym

1. a) Z dniem wejścia w życie umowy, Dostawca wstrzyma wszelką sprzedaż artykułów objętych planem komukolwiek poza Odbiorcą, zaś do tego terminu zlikwiduje wszelkie zawarte z innymi klientami umowy sprzedaży, komisji itp. Postanowienia te nie mają zastosowania do sprzedaży dokonywanej przez Dostawcę Centralom Zaopatrzenia.
- b) W wypadku gdy z uwagi na specjalne warunki, zlikwidowanie uprzednio zawartych umów okaże się niemożliwe, Dostawca takie umowy wraz z zobowiązaniami i prawami przekaże do dalszego realizowania Odbiorcy.
2. a) Remanent wyrobów gotowych na dzień ... pozostaje na magazynach fabrycznych Dostawcy.
- b) Rozładowanie i unieszkodliwianie ... w n. a) remanentów odbywać się będzie zgodnie z instrukcją Ministerstwa Handlu Wewnętrznego, Departament Ochrony Towarowej (pismo Nr P.-VI-0-42f z dnia 12 lipca 1949 r.).
3. Odnośnie terminów dla sporządzania, składania i uzgadniania planów na okres przejściowy, będą miały zastosowanie, uzgodnione przez strony, pisemne dodatkowe terminy umożliwiające stronom dokonanie tych czynności.

§ 12.

Czas trwania umowy

1. Umowa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 września 1949 r. i zostaje zawarta na czas nieokreślony.
2. Obwzduw stronom przysługuje prawo jej wypowiedzenia w każdym czasie z terminem wygaśnięcia na koniec następnego roku kalendarzowego.

§ 13.

Zmiany umowy

1. Wszelkie zmiany umowy muszą być uzgodnione na piśmie pod rygorem nieważności.

2. Gdyby zarządzeniem władz nadrzędnych, do których obie strony zobowiązane są stosować się, wprowadzono normy, które odbiegałyby od któregośkolwiek z postanowień tej umowy, wówczas odnośne postanowienie umowne ulegnie zmianie z zachowaniem terminu i warunków przewidzianych w zarządzeniu, przy czym obie strony sporządzą odpowiedni protokół.

§ 14.

Sąd właściwy

Wszelkie spory wynikłe między stronami na tle niniejszej umowy rozstrzygać będzie właściwa dla stron Komisja Arbitrażowa

§ 15.

Oplaty i podatki

Na zasadzie Dekretu o podatku od nabycia praw majątkowych art. 3 pkt. 1 (Dz. U. R. P. Nr 37 poz. 106/47) umowa niniejsza jest wolna od opłat skarbowych.

§ 16.

Miejsce wykonania umowy

Miejscem prawnym wykonania niniejszej umowy jest m

§ 17.

Postanowienia końcowe

Umowa niniejsza zostaje sporządzona w 4 równobieżnych egzemplarzach, z których jeden otrzymuje Departament Przemysłu Miejscowego, jeden Naczelna Dyrekcja CHPM oraz po jednym każda ze stron.

Powyższy wzór zatwierdzam do stosowania

Powyższy wzór zatwierdzam do stosowania

Naczelny Dyrektor

Centrali Handlowej Przemysłu Metalowego

(—) M. Guryn

V. Dyrektor

Departamentu

(—) R. Szafran

Warszawa, dnia 24 września 1949 r.

Za zgodność:

W. Eychler

UMOWA KUPNA — SPRZEDAŻY

zawarta dnia pomiędzy Centralą Handlową Przemysłu Metalowego Przedsiębiorstwem Państwowym Wyodrębnionym Biuro Sprzedaży

w
ul.

w imieniu na rzecz której działają ob. ob.

na mocy

jako kupującą, zwaną w treści „Odbiorcą“ z jednej strony, a Wojewódzką Dyrekcją Przemysłu Miejscowego

w
ul.

w imieniu i na rzecz której działają ob. ob.

na mocy

jako sprzedającą, zwaną w treści „Dostawcą“ z drugiej strony, na warunkach następujących:

§ 1.

Na podstawie umowy ramowej zawartej w dniu pomiędzy stronami, Dostawca zobowiązuje się sprzedać, a odbiorca kupić towary uwidocznione w uzgodnionym planie dostaw na czas od do stanowiącym załącznik „A” do niniejszej umowy.

§ 2.

Wartość niniejszej umowy określa się sumą, która wynika z cen kalkulacyjnych określonych w § 2 p. 1 umowy ramowej z tym, że w wypadku zmian zaszłych w § 2 p. 2 umowy ramowej wartość umowy ulegnie odpowiedniej korektywie.

§ 3.

Dostawca dostarczy, a Odbiorca odbierze towary uwidocznione w załączniku „A” w terminach następujących

§ 4.

Towary uwidocznione w załączniku „A” będą odpowiadać następującym normom i warunkom technicznym

§ 5.

Odnosnie wszelkich innych warunków dostawy towarów objętych załącznikiem „A” będą miały zastosowanie odpowiednie przepisy cytowanej w § 1 umowy ramowej, oraz omówienia specjalne uwidocznione w zleceniu wysyłkowych udzielanych Dostawcy.

Odpowiedzi Redakcji

1. Czy celowe jest kierowanie przez przedsiębiorstwa państwowe na drogę sądową spraw przeciwko firmom, które żadnego majątku nie posiadają lub których właściciele są nieznani z miejsca pobytu?

W sprawie tej Prokuratoria Generalna w piśmie Nr sprawy F II/18655 zajęła stanowisko, że wytoczenie powództw przeciwko dłużnikom zdaniem Prokuratorii Generalnej nie dałoby żadnych praktycznie rezultatów. Jak wynikało z informacji nadesłanych Prokuratorii Generalnej, firmy żadnego majątku nie posiadały, a właściciele tych przedsiębiorstw nieznani byli z miejsca pobytu. Prowadzenie więc tych procesów mogłoby tylko narazić przedsiębiorstwo państwowe na poniesienie zbędnych dodatkowych kosztów.

Kwestię umarzania prywatno — prawnych wierzytelności państwowych regulują przepisy ustawy z dnia 9. IV. 1938 r. (Dz. U. R. P. nr 26 poz. 228). Według art. 1 tych przepisów mogą być umarzane wierzytelności nieściągalne. Art. 2 przewiduje sześć przypadków, w których wierzytelność uważa się za nieściągalną. Z nich mogłyby

być brane pod uwagę w rozważanych sytuacjach trzy przypadki, mianowicie: niemożność ustalenia osoby dłużnika; nieuzyskanie należności w drodze egzekucji sądowej; ustalenie w wyniku dochodzenia administracyjnego, że dłużnik nie posiada żadnego majątku, lub, że posiadany przez niego majątek nie wystarczyłby na pokrycie kosztów ściągnięcia wierzytelności.

Zaznacza się, iż art. 3 ust. 2 powołanej ustawy — decyzję o umorzeniu wierzytelności przedsiębiorstwa wydzielonego z administracji państwowej powierza władzom przedsiębiorstwa.

2. Czy i na jakiej podstawie prawnej można od pracownika dochodzić zwrotu nadpłaconego (mylnie obliczonego) wynagrodzenia?

W stosunku do pracownika, który bez swej winy otrzymał korzyść majątkową, polegającą na mylnym obliczeniu wynagrodzenia za pracę, nie można wystąpić z roszczeniem odszkodowawczym (art. 134 i nast. kod. zob.), albowiem konieczną przesłanką roszczenia odszkodowawczego jest istnienie winy po stronie zobowiązanego do wynagrodzenia szkody.

Od pracownika można żądać zwrotu uzyskanej korzyści na podstawie przepisów art. 128, 133, 123, 127 kod. zob., czyli wydania słusznego z bogacenia. Przy tym pamiętać trzeba, że wg art. 127 kod. zob. obowiązek wydania korzyści wygasa, jeżeli ten, kto ją uzyska wykaże, że korzyść tę zużył lub utracił w taki sposób, iż nie jest już z bogacony.

Zużycie w dobrej wierze nadpłaty (bez świadomości o tym, że jest nadpłatą) na cele konsumpcyjne z reguły oznacza, iż pracownik nie jest z bogacony.

Jak z powyższego wynika, w praktyce można sądownie skutecznie dochodzić tego rodzaju roszczeń tylko wówczas, gdy nadpłata była tego rodzaju, iż pracownikowi można przypisać świadomość otrzymania nadpłaty.

Oczywiście należy przyjąć, że pracownik otrzymujący nadpłatę i mający o tym świadomość jest obowiązany zawiadomić o tym instytucję z własnej inicjatywy nie czekając na późniejszą kontrolę.

Trzeba jeszcze dodać, że wszelkie roszczenia pracodawcy do pracownika z tytułu wypłat przedawniają się w ciągu lat 3 (art. 284 kod. zob.) a w każdym razie nie mogą być dochodzone sądownie po upływie roku od ustania stosunku pracy (art. 473 kod. zob.).

Co się tyczy dokonywania potrąceń z płac pracowników z tytułu ujawnionych nadpłat, to stosownie do przepisów: art. 21 rozp. Prezydenta z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych, oraz 38 art. rozp. Prezydenta z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników oraz zarządzenia Min. Przemysłu i Handlu z dnia 28 kwietnia 1948 r. w sprawie zakazu dokonywania potrąceń z płac pracowników (Dz. Urz. Min. Przemysłu i Handlu nr 11, poz. 147) — potrącenie takie bez zgody pracownika jest niedopuszczalne.

Przegląd wydawnictw

K S I A Ż K I

Dr Franciszek Longchamps. Prawo agrarne. Gebethner i Wolff, Warszawa.

Praca d-ra Longchamps jest systematycznym wykładem przepisów o ustroju rolnym na Ziemiach Odzyskanych, wreszcie o scaleniu gruntów i zniesieniu uciążliwych stosunków prawnych (służebności, uporządkowanie wspólnot gruntowych, uwłaszczenie dzierżawców i podobnych kategorii). Jak wynika z tego wyliczenia, przedmiot prawa agrarnego ujęty został w tradycyjnym znaczeniu: „nie techniczna strona produkcji rolnej, nie organizacja kredytów, zbytu czy wymiany w rolnictwie jest przedmiotem prawa agrarnego ale np. takie zagadnienia jak uwłaszczenie bezrolnych, wielkość gospodarstw, zużycie zapasu ziemi na cele społeczne... Najogólniej więc mówiąc chodzi o sprawę ustroju rolnego”. W okresie do roku 1944 tytuł książki „Prawo agrarne” kazałby się spodziewać takiej właśnie, a nie innej tematyki. Dzisiaj czytelnik otwierając książkę pod tytułem „Prawo agrarne” oczekuje czegoś więcej. Jeżeli bowiem prawo agrarne (w odróżnieniu od cywilnego) „dotyczy władczego kształtowania go drogą władczych działań z zakresu administracji publicznej” (str. 10), to przepisy dotyczące wywłaszczenia obszarników i podziału ziemi nie są jedynymi przepisami, które ustrój rolny kształtują. Wszystkie przepisy wydawane przez państwo jeżeli dotyczą sytuacji chłopów, warunków produkcji rolnej i warunków zbytu tej produkcji kształtują ustrój rolny, nadają mu taki a nie inny charakter. Przepisy mające na celu obronę drobnego i średniego chłopów przed wyzyskiem ze strony chłopów zamożnych, dotyczące zapewnienia zbytu produkcji po słusznym cenach, mające na celu zapewnienie chłopom nowoczesnych narzędzi uprawy roli albo pomocy sąsiedzkiej, — wszystkie te przepisy pośrednie lub nawet bezpośrednio kształtują ustrój rolny i znaleźć powinny miejsce w książce zatytułowanej „Prawo agrarne”. Sama reforma rolna posiada jednocześnie dwa aspekty, które nie są jednego znaczenia i wagi. Reforma rolna spowodowała przede wszystkim wywłaszczenie obszarników. Likwidacja wielkich majątków ziemskich i oddanie tych majątków chłopom była oczywiście wydarzeniem rewolucyjnym i przełomowym, jeśli chodzi o ustrój rolny. Drugi aspekt to nadanie ziemi poszczególnym chłopom na własność. W miarę rozwoju spółdzielni zagadnienie indywidualnej własności może stać się zagadnieniem zupełnie drugorzędym. „Uważamy — powiedział Dymitrow — że stopniowo włączając biednych i średnich chłopów w spółdzielcze gospodarstwo, zwiększając liczbę stacji benzynowych, ograniczając i zabraniając kupna i sprzedaży ziemi — tym samym stworzymy warunki, kiedy zagadnienie nacjonalizacji ziemi zostanie praktycznie rozwiązane, przy czym cała ziemia zostanie oddana w wieczne użytkowanie pracujących chłopów”.

Fakt, że książka d-ra Longchamps nie zajmuje się całokształtem norm administracyjnych kształtujących sytuację na wsi a ogranicza się do rozpatrywania zagadnienia tylko pod kątem przepisów prawa rzeczowego, nie powinna mieć wpływu na ocenę jej znaczenia, jako wykładu prawa o reformie rolnej oraz przepisów o osadnictwie na Ziemiach Zachodnich. Książka będzie stanowiła poważną pomoc dla studentów i praktyków a nawet później, gdy już wobec całkowitego przeprowadzenia reformy rolnej i zakończenia osadnictwa, przepisy te nie będą mogły znaleźć praktycznego zastosowania, zawsze stanowić będzie wartościową pomoc i dokument dla historyków. Zamięczenie w pierwszych rozdziałach charakterystyki przepisów i wykonania reformy rolnej przed r. 1939 rzuca jasne światło na politykę rządów sanacyjnych w sprawie chłopskiej i w drodze kontrastu wykazuje jak ogromnej poprawie uległa sytuacja na wsi już w ciągu pierwszych kilku lat rządów demokracji ludowej. „Biorąc pod uwagę dużą ilość gospodarstw karłowatych, które przybywały skutkiem działań rodzinnych (czemu nie zapobiegało wykonywanie ustawy z roku 1925) oraz około 400.000 rodzin bezrolnych i służby folwarcznej oblicza się, że w roku 1939 było łącznie w grupach poniżej 5 ha i bezrolnych

około 6.000.000 ludności w tych grupach z czego przynajmniej 4—5 milionów żyło poniżej warunków normalnej egzystencji. Są to oczywiście obliczenia szacunkowe i ich wyniki bywają różne u różnych autorów, dają one jednak wyobrażenie o wadliwości ustroju rolnego w roku 1939 i o ówczesnej wadze problemu tzw. „zbędnych na wsi”. Trzeba do tego dodać ogólne warunki gospodarcze, niepomysłne dla opłacalności pracy w rolnictwie. Samo wykonanie ustawy o reformie rolnej nosiło charakter świadomego sabotażu tej ustawy — średnia roczna parcelacja (dla całego okresu dwudziestolecia) wynosiła łącznie z parcelacją dobrowolną 132.740 ha. Zaledwie 30.710 służby folwarcznej skorzystało z parcelacji w ciągu dwudziestolecia. W rezultacie po 14 latach obowiązywania ustawy z roku 1925 było w roku 1939 jeszcze wiele zapasu ziemi ponad ówczesne normy władania, nierozparcelowanego. Obliczenia (szacunkowe) podają około 1.900.000 ha tego obszaru w roku 1939 (str. 21—22).

W przeciwieństwie do lat przedwojennych, polską politykę agrarną pierwszych lat powojennych charakteryzuje zdecydowana przebudowa ustroju rolnego w kierunku produkcyjnych drobnych gospodarstw indywidualnych „pod kątem upełnorolnienia i uwłaszczenia jak najszerzych warstw chłopskich oraz jak najszybszej odbudowy kraju” (str. 29). Sama tylko reforma rolna na ziemiach dawnych przyniosła nadzielenie 104.000 rodzin służby folwarcznej (563.400 ha), 53.900 rodzin bezrolnych (192.900 ha) oraz nadzielenie 199.300 rodzin właścicieli gospodarstw karłowatych i małorolnych (str. 79). Ogółem stworzono 157.900 nowych gospodarstw (dla służby folwarcznej i bezrolnych), na co zużyto 65,4% ziemi rozparcelowanej (w latach 1919—1939. Łącznie skorzystało z parcelacji 30.710 służby folwarcznej, uzupełniono 221.400 gospodarstw karłowatych, małorolnych i średniorolnych na co zużyto 33,8% ziemi rozparcelowanej). W pierwszych kilku latach po wojnie ogółem liczba rodzin, które otrzymały nowe gospodarstwa lub uzyskały powiększenie dotychczasowych gospodarstw wynosi 379.300, co przy mnożniku 4 osób w rodzinie (stosowanego zwykle w takich analizach) przedstawia ponad 1.500.000 osób (str. 79—80). Dane powyższe co do ilości osób nadzielonych ziemią dla których przez to stworzone zostały warunki normalnej egzystencji, których do roku 1939 były pozbawione, nie obejmują milionów osób osiedlonych na Ziemiach Odzyskanych. Za czasów niemieckich według spisu z dnia 17 maja 1939 r. było na tym obszarze 2.475.771 ludności zatrudnionej w rolnictwie i leśnictwie. Po zajęciu tych ziem, polityka rządu polskiego zmierzała przede wszystkim do obsadzenia gospodarstw chłopskich tj. takich, które dawały od razu obiektywne możliwości prowadzenia indywidualnej gospodarki (zabudowania gospodarskie itp.). Już w dniu 1 stycznia 1947 r. osadzono około 340.000 gospodarstw o ogólnej powierzchni 3.590.900 ha. Pozostało wtedy jeszcze do obsadzenia 70.000 gospodarstw zabudowanych i około 50.000 gospodarstw o budynkach zniszczonych skutkiem działań wojennych. Przeprowadzenie parcelacji majątków folwarcznych na Ziemiach Odzyskanych było zagadnieniem trudniejszym wobec braku odpowiednich urządzeń. Według stanu w dniu 31 maja 1947 r. było na Ziemiach Odzyskanych 238 spółdzielni parcelacyjno-osadniczych i 14 spółdzielni pracowniczych.

Specjalny rozdział książki poświęcony został zagadnieniu scalenia gruntów. Rozdział ten w dużej mierze przestał być aktualnym wobec wydania nowych przepisów w dniu 16 sierpnia 1949 r. Jest to Dekret o wymianie gruntów (Dz. U. R. P. Nr 48, poz. 367), który umożliwi przeprowadzenie scalenia w sposób znacznie skuteczniejszy i szybszy niż to było możliwe na podstawie obowiązujących dotąd przepisów przedwojennych. Specjalnie charakterystyczne w związku z wysuniętym twierdzeniem, że tytuł własności działki gruntu coraz mniej w warunkach dzisiejszych decyduje o charakterze ustroju rolnego, są przepisy art. 3 i 4 tego dekretu: „na żądanie grupy uczestników wymiany wydziela się im grunty w takim położeniu, ażeby możliwe było prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego przez tę grupę” oraz, że „na żądanie grupy uczestników wymiany, wydziela się jej grunty, jako jedną nieruchomość z określeniem wielkości udziału każdego z członków grupy w tej nieruchomości. Udział ten ustala się według szacunku porównawczego gruntów

poddanych wymianie na podstawie opinii wyrażonej zgodnie przez uczestników grupy lub wyłonioną przez nich komisję. Po zakończeniu postępowania w sprawie wymiany gruntów członek grupy wymienionej w ust. 1 może zgłosić żądanie wydzielenia mu gruntu odpowiadającego jego udziałowi".

I. M.

CZASOPISMA

Sowieckoję Gosudarstwo i Prawo Nr 1 z r. 1949.

A. W. Dozorcow: Przedmioty Państwowej Socjalistycznej Własności i ich Klasyfikacja (Objekty Prawa Gosudarstwiennoj Socjalistycznej Sobstwiennosti i Ich Klassifikacija).

Przeprowadzona przez Dozorcową analiza niektórych problemów, zwłaszcza część ostatnia jego rozprawy, dotycząca charakterystyki praw przedsiębiorstw państwowych do wydzielonego im majątku, może znaleźć zastosowanie również w naszych warunkach. Tymbardziej należy wyrazić żal, że w księgarniach i bibliotekach brak jest prawie całkowicie książek prawniczych autorów radzieckich.

Rozprawa dotyczy następujących zagadnień:

1. różnicy między pojęciem „obrotu” i rzeczy „wyjętych z obrotu” w ustroju socjalistycznym a tymi pojęciami w ustrojach opartych na prywatnej własności środków produkcji,

2. znaczenia w świetle ustawodawstwa radzieckiego podziału dóbr a) na narzędzia, środki produkcji i dobra konsumpcyjne, b) na majątek stały przedsiębiorstwa, środki obrotowe i środki pieniężne,

3. istoty i granic praw przedsiębiorstwa do wydzielonego mu przez państwo majątku.

ad 1). Wyrażenie „obróć”, twierdzi Dozorcow, oznacza przejście rzeczy od jednej osoby do drugiej, oznacza ruch uwarunkowany procesem produkcji i wymiany. **Ruch ten w społeczeństwach niesocjalistycznych następuje wyłącznie w drodze transakcji, zawieranych między oddzielnymi podmiotami prawa cywilnego.** Jeden z tych podmiotów prawa zwykle wyzbywa się własności a drugi własność nabywa. **Rzeczy, które nie mogą być przedmiotem umów prywatno-prawnych nazywane są rzeczami „wyjętymi z obrotu”.** W ten sposób określenie „obróć” jest identyczne z pojęciem „obrotu cywilnego”.

Sprawa przedstawia się inaczej w społeczeństwie socjalistycznym, w którym produkcja i wymiana należy do zakresu działania organizacji socjalistycznych. **W ramach gospodarki socjalistycznej przeniesienie rzeczy dla wykonania planu produkcji może nastąpić nie tylko w drodze umownej, ale także na podstawie aktu administracyjnego.** Stąd wniosek że pojęcie „obrotu” w społeczeństwie socjalistycznym jest znacznie szersze niż w społeczeństwach kapitalistycznych i że rzeczy które nie mogą stanowić własności osób prywatnych (np. fabryki itp.) nie zawsze są jednocześnie rzeczami „wyjętymi z obrotu”, ponieważ mogą być przenoszone między poszczególnymi organizacjami socjalistycznymi a nawet w pewnych przypadkach oddawane do użytku kołchozom lub osobom prywatnym (np. ziemia pod zabudowę na podstawie umowy dzierżawy). **W rezultacie autor dochodzi do wniosku, że w społeczeństwie socjalistycznym wyrażenie „obróć” oznacza całokształt stosunków produkcji i wymiany, uregulowanych prawem i że wyrażenie „obróć cywilny” oznacza całokształt stosunków w sferze produkcji i wymiany, uregulowanych przepisami prawa cywilnego.**

ad 2a). Wielu wykładowców prawa dzieli rzeczy na narzędzia, środki produkcji i dobra konsumpcyjne, nie wyjaśniając zresztą, jakie ten podział ekonomiczny posiada znaczenie w świetle obowiązującego ustawodawstwa. Nie ma wątpliwości, że powyższy podział posiada nader istotne znaczenie, ponieważ o ustroju danego społeczeństwa decyduje fakt, w czym posiadaniu narzędzia produkcji się znajdują. **Zauważyć jednak należy, że błędnym byłoby twierdzenie, że narzędzia produkcji według prawa radzieckiego w ogóle nie mogą stanowić własności innych osób, niż państwo.**

Prawo radzieckie wyłącza prywatną własność narzędzi produkcji tylko wtedy, jeżeli mogą one służyć

do wyzysku człowieka przez człowieka. Zdaniem autora realne znaczenie w świetle prawa cywilnego posiada zatem nie sumaryczny podział na narzędzia, środki produkcji i dobra konsumpcyjne, a tylko treść konkretnych przepisów prawa w odniesieniu do poszczególnych kategorii przedmiotów w ramach każdej z tych grup.

ad 2b). W przedsiębiorstwach rozróżnia się majątek stały, środki obrotowe i pieniężne o różnym przeznaczeniu (eksploatacja, inwestycje itp.). Uzasadniony ekonomicznie podział na majątek stały i środki obrotowe, zdaniem autora, nie znajduje w przepisach prawnych należytego odzwierciedlenia. W szczególności nie byłoby słusznym twierdzenie, że kryterium decydującym o zaliczeniu pewnych dóbr do jednej lub drugiej kategorii jest zakres uprawnień dyrekcji przedsiębiorstwa, ponieważ z jednej strony rozporządzenie majątkiem niestałym (np. towarami) następuje często na podstawie aktu administracyjnego jednostki nadrzędnej, z drugiej zaś strony rozporządzenie majątkiem stałym nie zawsze nastąpić musi na podstawie aktu administracyjnego, a może nastąpić także w drodze umowy prywatno-prawnej, zawartej przez dyrekcję przedsiębiorstwa (ewentualnie za zgodą jednostki nadrzędnej). Zresztą w każdym przypadku (majątek stały lub niestały, akt administracyjny lub umowa prywatno-prawna) rozporządzenie jest odpuszczalne tylko stosownie do planowego przeznaczenia danej rzeczy.

ad 3). Najciekawsze bodaj są rozważania Dozorcowy dotyczące stosunku przedsiębiorstwa państwowego do majątku, który został mu wydzielony. Gdyby wywody te uznać za trafne wymagałyby prędzej lub później rewizji dekret z dnia 3 stycznia 1947 r. o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych, według którego przedsiębiorstwo otrzymuje majątek ruchomy na własność a majątek nieruchomy w zarząd: użytkowanie (Dz. U. R. P nr 8 poz. 42). **Otóż zdaniem Dozorcowy w państwie socjalistycznym przedsiębiorstwo państwowe nie jest ani właścicielem wydzielonego mu majątku ani nawet jego użytkownikiem, ponieważ użytkownik może swoje prawo użytkowania przeciwstawić właścicielowi, tymczasem jak przekonuje o tym praktyka radziecka (i krótkie doświadczenia polskie) o przeciwstawieniu przez przedsiębiorstwo jakichś swoich własnych praw państwu nie może być mowy.** Szereg autorów radzieckich twierdzi, że przedsiębiorstwo posiada co prawda nie własność majątku ale prawo konystania, władania i rozporządzania. Dozorcow również i to sformułowanie w świetle praktyki uważa za niewłaściwe. Praktyka wykazuje, że prawo władania, konystania i rozporządzania wydzielonym majątkiem służy nie tylko przedsiębiorstwu, ale przede wszystkim państwu i że zarządzenia dyrekcji przedsiębiorstwa o tyle są tylko skuteczne o ile ich władze nadzorcze nie zmieniają. Szukając dla tego stanu faktycznego analogii w instytucjach prawa cywilnego, Dozorcow znajduje ją w instytucji **komisu. Przedsiębiorstwo rozporządza powierzonym mu mieniem państwowym we własnym imieniu, ale na podstawie otrzymanego zlecenia,** posiada nie tylko prawo zarządzania ale i obowiązek zarządu, zgodnie z celami i zadaniami nałożonymi przez państwo. Prawo władania, konystania i rozporządzania majątkiem nie jest więc własnym prawem przedsiębiorstwa w stosunku do majątku ale tylko wykonywaniem we własnym imieniu czynności zleconych przez państwo.

Wywody Dozorcowy wydają się przekonujące, ponieważ wyjaśniają istniejącą także w Polsce sytuację kiedy w szeregu przypadków majątek przedsiębiorstwa zostaje przeniesiony na podstawie zarządzeń administracyjnych władz i przekazany innemu przedsiębiorstwu. Zauważyć jednak trzeba, że przyjęcie konstrukcji komisu spowodować musi powstanie nowych wątpliwości: jakie wobec tego znaczenie posiadać będą umowy zawierane między przedsiębiorstwami państwowymi, z których każde działać będzie na zlecenie i na rzecz te samej osoby — Państwa? Jak przedstawiać się będzie odpowiedzialność za zobowiązania, skoro przedsiębiorstwo w ogóle własnych praw do majątku nie posiada?

MI.

Przegląd Notarialny. Nr 7-8.

Steian Breyer w pracy „Księgi górnicze. Stan rzeczy w Polsce — wskazania i wnioski.” daje monografię prawniczą tej ważnej instytucji prawa górniczego w Polsce z uwzględnieniem przepisów dzielnicowych.

Państwo i Prawo. Nr 9-10. Wrzesień — Październik.

Numer poświęcony głównie związkom zawodowym w związku z kongresem związków zawodowych.

Zagadnienie organizacyjne omawia Wacław Brzeziński w notatce „Organizacja wewnętrzna ministerstw”.

Gazeta Administracji. Miesięcznik poświęcony prawu publicznemu oraz zagadnieniom administracji publicznej. Nr 4-5 kwiecień — maj 1949 r.

W artykule pod tytułem „Administracja Państwa wobec nowych zadań” Wacław Brzeziński wysuwa postulat podporządkowania rozwoju organizacji poszczególnych resortów jakimś ogólnym wytycznym rozwojowym. Autor łączy swój postulat z nakazem oszczędzania. Funkcja organizowania, która ma dostosować aparat państwowy do jego zadań i która ma czuwać nad racjonalnym stosunkiem kosztów utrzymania tego aparatu do wyników jego pracy, jest tak samo ważna, jak funkcje planowania i kontroli, lecz funkcja ta sama nie jest jeszcze zorganizowana. Jest podzielona między różne ośrodki dyspozycji. Uwagi autora, aczkolwiek pisane pod kątem widzenia różnorodności zorganizowania administracji państwowej (m. in. ministerstwa), są trafne przede wszystkim w stosunku do dzisiejszego stanu zorganizowania przedsiębiorstw państwowych. W ZSRR funkcja organizowania jest nadresortowo „zorganizowana” w Państwowej Komisji Etatów, której zadaniem jest udzielanie zgody na wszelkiego rodzaju zmiany w aparacie państwowym oraz dawanie ministerstwom wiążących wskazówek w dziedzi-

nie organizacji. W szczególności Komisja ta ustala etaty stanowisk służbowych i stawki uposażeń.

Wacław Morawski w dokończeniu swego artykułu na temat „Istoty prawa” słusznie wywodzi, iż prawo społeczeństwa socjalistycznego (radzieckiego) jest z jednej strony środkiem wzmocnienia i ochrony socjalistycznych stosunków społecznych (funkcja ochronna), a z drugiej strony — współdziała w dalszym rozwoju socjalistycznych stosunków społecznych (funkcja organizatorska — przypisek Red.). W radzieckim prawie brak podstawy do podziału prawa na publiczne i prywatne. W prawie radzieckim jednak znajdują się pod ochroną prawa (zarówno państwowego jak i administracyjnego i cywilnego) osobowość radzieckiego obywatela i jego prawa w tej liczbie jego prawa majątkowe.

Andrzej Longchamps pisze artykuł nt. „Wywłaszczenia górniczego”, zapowiadając zmiany w dotychczasowym prawie górniczym i wskazując na potrzebę scharmonizowania tych zmian z wydanym ostatnio dekretem o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości.

Gazeta Administracji. Nr 6 czerwiec.

W artykule Stefana Stosyka pt. „Niektóre aspekty zagadnienia oszczędnościowego w administracji publicznej” zasługuje też na podkreślenie trafna uwaga, że do oszczędności prowadzi droga poprzez właściwą organizację pracy.

„Planowanie pracy w administracji i gospodarce samorządowej” — oto tytuł artykułu A. Kapulkin. Autor zwraca uwagę na potrzebę planowania pracy w poszczególnych komórkach organizacyjnych — obok planowania gospodarczego. Opowiada się raczej za planowaniem według aktualnych w danym okresie zagadnień. Dużą wartością artykułu jest zamieszczenie wzorów stosowanych w jednej z jednostek administracji państwowej.

ZAGADNIENIA

Czy wszczęcie przeciwko pracownikowi sprawy karnej i połączone z tym jego zaarrestowanie stanowi ważny powód do rozwiązania z pracownikiem stosunku pracy bez wypowiedzenia?

(notatka dyskusyjna)

Zgłaszający powyższe pytanie W. U. z Warszawy powołał się na przedwojenny wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 1931 r., dotyczący pracownika umysłowego (Nr 2717/33, Zbiór Urzędowy Nr 83/31), którego teza brzmi:

„Rozciągnięcie przepisu ust. 1 art. 19 rozp. Prez. Rzecz. z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. Ust. poz. 323) na przypadek zastosowania przez właściwe władze do pracownika aresztu jako środka zapobiegawczego we wszczętej przeciwko niemu sprawie karnej oraz ocena skutków tego zdarzenia według zasad tegoż art. 19 rozporządzenia nie znajdują oparcia w powyższym prawie”.

Przytoczone orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 1931 r. Nr 2717/33, Zbiór Urzędowy Nr 83/31, nie stwierdza bynajmniej, że zastosowanie aresztu zapobiegawczego daje podstawę do zwolnienia pracownika bez wypowiedzenia. Jak widać z treści tegoż orzeczenia, Sąd Najwyższy w orzeczeniu tym wyjaśnia jedynie, iż wypadek aresztowania pracownika umysłowego nie powinien być podciągnięty pod pojęcie „nieszczęśliwego wypadku” lub „choroby” z art. 19 cytowanego rozporządzenia. Co się tyczy samej sprawy zwolnienia pracownika z powodu wszczęcia przeciwko niemu sprawy karnej i połączonego z tym aresztowania, Sąd Najwyższy sprawy nie badał, ograniczając się do ustalenia, „że... kwestia zasadności zwolnienia powoda przez pozwaną Kasę Chorych nie została w zaskarżonym wyroku należycie oceniona”.

Każdy przypadek aresztowania winien być przez pracodawcę oceniony indywidualnie, z punktu widzenia generalnej zasady „ważnej przyczyny” oraz lit. a) art. 32 („nadużycie zaufania”). Zwolnienia, oparte na aresztowaniu, połączonym ze stwierdzeniem nadużycia zaufania, są uzasadnione.

W przedsiębiorstwach państwowych stosuje się praktykę tego rodzaju, że w przypadku, gdy pracownik jest aresztowany na podstawie uzasadnionych podejrzeń, że dopuścił się nadużycia zaufania, rozwiązuje się z nim stosunek pracy z mocą natychmiastową.

Takie stanowisko jest zgodne z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1937 r. Nr C. I. 1161/36, którego teza ogłoszona w wydawnictwie „Prawo Pracy” dra Zygmunta Fenichela brzmi:

„Samo wytoczenie sprawy karnej nie przesądza jeszcze kwestii winy pracownika i nie upoważnia pracodawcy do natychmiastowego rozwiązania umowy, jak również nie pozbawia pracownika prawa do dochodzenia roszczeń wypływających z umowy i ustawy w związku z bezprawnym jego zwolnieniem”.

W związku z wątpliwościami prawnymi, jakie nasuwają się często na tle podobnych spraw, potrzebne jest wyraźniejsze unormowanie spornej kwestii w trybie ustawodawczym wzgl. w trybie uchwały Sądu Najwyższego. Sprawy bowiem przedsiębiorstw państwowych z pracownikami podlegają orzecznictwu sądów, a zatem nie mogą być skutecznie regulowane w drodze okólników i zarządzeń władz.

Wyjaśnienie powinno objąć nie tylko przypadki zastosowania aresztu zapobiegawczego w związku z wszczętą sprawą karną, ale również przypadki zatrzymania pracownika przez władze powołane do ścigania przestępstw.

Przy tej sposobności wobec pewnej nieaktualności przedwojennego orzecznictwa S. N. zwracamy też uwagę na notatkę zamieszczoną w Nrze 6/1949 Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego str. 134 pt. „Prawo do zarobku pracowników aresztowanych”, notującą praktykę prawną stosowaną w ZSRR w tych przypadkach.

CZESŁAW PRZYMUSIŃSKI

Komitet Redakcyjny „Ustawodawstwa Gospodarczego”: Librowicz Antoni, Łaski Paweł, Mayzel Jerzy, Przymusiński Czesław, Rzepka Zbigniew. **Redaktor:** Przymusiński Czesław. **Adres Redakcji:** Warszawa, ul. Franciszki 4, m. 2. **Adres Adm.:** Katowice, ul. 3. Maja 23. Redaktor przyjmuje w poniedziałki i czwartki, godz. 17—18. Druk: PKZG. Oddz. 4, ul. Gliwicka 3. — Nr zam. 1438 — 1. X. 49 — R 021234 — 11.000 — 10. 49